

MENÂKIB-I İMÂM-I A'ZAM

Seri Nu: 7

Sivas
Nisan 2015

menâkıb-ı imâm-ı a'zam
Prof. Dr. Mehmet Arslan

Sivas Belediyesi Yayın Kurulu
Prof. Dr. Recep Toparlı
Prof. Dr. Hüseyin Akkaya
Prof. Dr. Alim Yıldız
İbrahim Yasak

Kapak Hattı
Cafer Kelkit

Kapak ve Dizgi
Ajans Simendifer

ISBN:

Baskı:

MENÂKIB-I İMÂM-I A'ZAM

HAZIRLAYAN
Prof. Dr. Mehmet Arslan

İÇİNDEKİLER

TAKDİM

Anadolu'nun en kadim şehirlerinden birisi olan Sivas, yüzyılların birikimiyle oluşan tarihî ve kültürel zenginliğe sahiptir. Selçukludan Osmanlıya ve Cumhuriyet'e uzanan medeniyet yolculuğunda, Sivas hem ülkemizin en önemli şehirlerinden birisi hem de bu topraklarda yaşayan insanlarımızın müreffeh ve huzurlu bir hayat sürmelerinin mekânı olmuştur hep.

İnanıyoruz ki; çağdaş kent yönetimlerinin fonksiyonel amaçları arasında şehirleri fiziksel çehreleri ve altyapılarıyla yaşanabilir mekânlar yapmaya uğraşmaları kadar, üzerinde yaşayan insanları, kültürel damarlarından besleyecek kanalları destekleyerek, çağın gelişen imkânlarıyla buluşturan ortam ve imkânı sağlamaya yönelik görevleri de bulunmaktadır.

Bu çerçevedeki belediyecilik anlayışımız içerisinde, tarihten gelen kültürel mirasımızı yeni kuşaklarla buluşturmak ve özellikle bugünün ve geleceğin daha yaşanılabilir bir şehrine hizmet etmek gayesindeyiz. Güzel şehrimizin tarihî dokusunu korumaya ve ön plana çıkarmaya yönelik projelerimizle birlikte, insanımızın yaşadığı coğrafya ile barışık olması için nezih ve estetik iskân mekânları ve sosyal donatılar, ulaşım imkânları ve yeşil alanlar oluşturmanın gayreti içerisindeyiz. Bunlara yönelik geniş kapsamlı projelerimizi uygulamaya koymaktayız.

Yine bu şehrin insanlarının kültürel ve sosyal ihtiyaçlarını gidermek amacıyla konserler, şiir dinletileri düzenlemekte, panel ve sempozyumlar yapmaktayız. Ayrıca bu şehrin geçmişteki değerli ve yol gösterici şahsiyetlerinin eserlerini günümüze aktarmanın çabası içerisindeyiz.

İşte bu kitapla, kültürel çalışmalarımızdan bir örneği daha sizlere sunmanın mutluluğunu yaşıyoruz.

Şemseddin Sivasî Hazretleri şehrimizin önemli bir değeri ve şahsiyetidir. Gerek yaşadığı dönemde gerekse beş yüz yılı aşkın bir süredir bu coğrafyada saygı ile anılan mümtaz bir velidir. Gerek Meydan Camisi'ndeki irşatlarıyla gerekse kaleme aldığı 40 civarındaki eseriyle insanların huzur ve saadeti için önemli bir görevi ifa etmiştir. Sivas Belediyesi olarak şehrimizin mutasavvıf ve ilim adamı olan Şemseddin Sivasî'nin eserlerini bir külliyat olarak yeni kuşaklarla ve ilim dünyasıyla buluşturmanın sevincini yaşıyoruz. "Şemseddin Sivasî Külliyatı" projesinin hazırlanmasına öncülük eden Yayın Kurulu'na ve "Menâkıb-ı İmâm-ı A'zam"ı hazırlayan değerli hocamız Prof. Dr. Mehmet Arslan'a teşekkür ediyorum.

Güzel şehrimiz için daha nice eserler yayımlamak dileğiyle…

Sami AYDIN

Sivas Belediye Başkanı

ŞEMSEDDİN SİVASÎ

Hayatı

Tokat'ın Zile kasabasında 926/1520 yılında doğmuştur. Adı Ahmet, künyesi Ebü's-sena, lakabı Şemseddin, şiirde kullandığı mahlası Şemsî'dir (Muhammed Nazmî, vr. 32a). Esmer olduğu için Kara Şems diye meşhur olmuştur. Tanınmış bir Halvetî şeyhi ve velut bir müellif olarak hayatının en verimli çağlarını geçirdiği Sivas'ta Şems-i Azîz lakabıyla da anılır. Babası Muhammed Ebü'l-Berekât, Halvetî şeyhlerinden Amasyalı Hacı Hızır'ın halifelerindendir. Muharrem, İbrahim ve İsmail adında üç kardeşi vardır. Bunlardan Muharrem ve İbrahim kendisinden büyüktür. Âlim olmaları sebebiyle bu iki ağabeyin, onun yetişmesinde büyük emekleri geçmiştir.

Şemseddin Sivasî yedi yaşında Zile'de ilk tahsiline başlar. Bilahare Tokat'a ağabeyleri Muharrem ve İbrahim Efendilerin yanını gönderilerek orada devrin büyük âlimlerinden Arakiyecizâde Mevlâna Şemseddin Efendi'nin derslerine devam eder. Kısa zamanda naklî

ve aklî ilimlerde büyük başarılar kazanır. Daha sonra İstanbul'a giderek tahsilini tamamlayıp Sahn medreselerinden birine müderris olur (Müstakimzâde, vr. 11a-12a, Bursalı 1318: 7-8).

Şemseddin Sivasî'nin müderrisliği çok kısa sürmüştür. Bir gün kazaskeri ziyarete gittiğinde mevki ve makam isteyen bazı müderris ve kadıların bu isteği dile getirirken nasıl küçüldüklerini görüp tiksinmiş ve bunun üzerine müderrislik görevini bırakmıştır. İstanbul'dan ayrılıp hac vazifesini yerine getirmek üzere Hicaz'a gitmiş, hac dönüşü Zile'ye yerleşerek halka vaaz vermeye ve öğrenci okutmaya başlamıştır. Şöhreti yavaş yavaş çevreye yayılan Şemseddin Sivasî, Amasya'ya otuz kilometre mesafedeki Azinepazarı köyüne giderek babasının şeyhi Amasyalı Hacı Hızır'ın halifelerinden Muslihuddin Efendi'ye bağlandı. Şeyhinin vefatı üzerine önce Tokat'a, bilahare Zile'ye dönerek öğrenci yetiştirmeye devam etti. Bir müddet sonra Tokat'a gelen Halvetî büyüklerinden Şeyh Mecdüddin Şirvanî'ye intisap etti.

Mecdüddin Şirvanî'ye on bir yıl hizmet eden Şemseddin Sivasî, seyr-i sülukunu tamamlayarak hilafet aldıktan sonra Zile'ye dönüp halkı irşat etmeye başladı. Şöhreti yavaş yavaş çevre illere yayıldı. Bu esnada Sivas valisi Hasan Paşa (?-974/1567) Sivas'ta 972/1564 yılında bir cami yaptırmış, günümüzde

Meydan Camisi diye anılan bu camiye vaiz ve halkı irşat etmek üzere bir şeyh arayışına girişmişti. Hasan Paşa araştırmaları sonunda Şemseddin Sivasî'yi bu iş için en ehil aday olarak görüp Sivas'a davet etti. Bu daveti kabul eden Şemseddin Sivasî, ailesi ve bir kısım talebeleri ile birlikte Sivas'a göçmüştür. Kendisi için yaptırılan dergâha yerleşerek orada zahirî ve batınî ilimleri öğretmek suretiyle pek çok talebe ve mürit yetiştirmiş, Meydan Camisi'nde verdiği vaazlarla halkı aydınlatmıştır.

Şemseddin Sivasî, Şems-i Tebrizî ve Ak Şemseddin ile birlikte Türk tasavvuf tarihindeki üç Şems'ten biridir. Sivas'ta yaşamasına ve eserlerin çoğunu burada vermesine rağmen şöhreti İstanbul'a kadar ulaşmıştır. Sultan III. Mehmet ile 1005/1596 yılında Eğri Seferi ve devamında yapılan Haçova Meydan Muharebesi'ne katılmıştır. *Peçevî Tarihi* hariç, Şemseddin Sivasî ile ilgili bilgi veren tarih kitapları ve onun hakkında yazılan menakıpnamelerin hemen hemen hepsi savaştan önce padişaha zaferi müjdelediğini, bunun üzerine sultanın arzusu ile savaşa katıldığını, bir ara harbin en şiddetli anında ordunun bozulma ihtimali baş gösterince, duası ve üstün gayretleri sonucunda savaşın kazanıldığını kaydederler (Muhammed Nazmî, vr. 58a-61b; Müstakimzâde, vr. 20a-21b; Peçevî 1283: II/200, 290; Naîmâ 1281: I/372; Hammer 1333: VIII/40-41; Uzunçarşılı 1983: III-I/78).

Şemseddin Sivasî, Haçova Zaferi'nden sonra İstanbul'da biraz istirahat edip Sivas'a döner. Kısa bir müddet sonra Rebiyülevvel 1006/Ekim 1597'de Sivas'ta vefat eder. Naaşı Meydan Camisi'nin kuzey tarafında, çıkış kapısına üç dört adım mesafede, sağlığında camiye gidip geldikçe biraz durup dua ettiği yere defnedilir. Cenaze namazını damadı Şeyh Recep Efendi kıldırmış olup cenazesine Sivas ve çevresinden başta devlet adamları, şeyhler, âlimler, salih kişiler olmak üzere altmış binin üzerinde insan katılmıştır.

Vefatı için pek çok tarih manzumesi kaleme alınmıştır. İkinci mısrasının harflerinin toplamı ebcet hesabıyla 1006 yılını veren,

Kadriyâ târîh-i fevtini dedim
"Nüh felek Şemsi tulundu nûr ile" (1006/1597)

Ey Kadrî! Ölüm tarihini şöyle dedim:
"Dokuz feleğin güneşi, nur ile battı."

beyti kaynaklarda yer alan bu tarih manzumelerinin en yaygın olanlarından birisidir. Şemseddin Sivasî'nin vefatından üç yıl sonra kabri üzerine yaptırılan türbesi Meydan Camisi avlusunun kuzey kısmında bulunmaktadır. Yapıldığı günden bugüne kadar Sivas ve çevresinde halkın önemli bir ziyaret yeri olan bu türbenin kapısı doğuya bakmaktadır. Kapının üzerine sü-

lüs hatla yazılan kıt'anın dördüncü mısrası ebcet hesabıyla türbenin yapılış tarihini vermektedir. Türbenin tarih mısrasını da içeren kitabesi şöyledir:

Şehr-i Sivâs içre cânâ işbudur
Şeyh Şemsüddîn Kutb'un meşhedi
Dedi Kadrî künbedi târîhini
"Nûrla olsun musaffâ merkadi" (1009/1600)

> Ey can! Sivas şehri içinde Şeyh Şemseddin'in yattığı yer burasıdır. Kadrî, kümbedinin tarihini şöyle dedi: "Mezarı nurla tertemiz olsun."

Tarikati

Şemseddin Sivasî, Zile ve çevresinde önemli bir vaiz ve müderris iken Halvetî tarikatına girmiş, meşhur Halvetî şeyhlerinden Muslihuddin Efendi'ye, onun vefatından sonra Tokat'a gelen Halvetî büyüklerinden Şeyh Mecdüddin Şirvanî'ye bağlanmış, onların nezareti altında manevi merhaleleri kısa zamanda aşarak tesiri günümüze kadar devam eden önemli bir Halvetî şeyhi olmuştur. Halvetî tarikatı içerisinde yeni bir şube kurmuş, şiirde kullandığı Şemsî mahlasına izafeten kurduğu şube, Şemsiyye adı ile anılmıştır. Sivas ve çevresinde yaygın olan Şemsiyye şubesi, yeğenleri Abdülmecid Sivasî ve Abdülahad Nuri vasıtasıyla Sivasiyye adını alarak İstanbul'da da yayılmıştır.

Şemsiyye şubesinin tacı, üç parça sarı çuhadan meydana gelmektedir. Tacın üst kısmında tepeye doğru küçülen üç daire ile tepede bir düğme yer almaktadır. Şemsiyye şubesinde açık zikir(celî zikir) esas olup zikir yapılırken halkalar oluşturularak deveran yapılır. Şemseddin Sivasî, Halvetîlikte Esmâ-i Seb'a denilen *Lâilâheillallah, Allâh, Hû, Hak, Hay, Kayyûm, Kahhâr* esmâlarına *Kâdir, Kavî, Cebbâr, Mâlik, Vedûd* isimlerini

ilave ederek zikre esas olan Esmâ-yı Hüsnâ'yı on ikiye çıkarmıştır. Şemsiyye şubesinde halvet, riyazet, mücahede çok çetin ve kuvvetlidir (Sâdık Vicdânî 1990: 251; Gölpınarlı 1979: XI/423).

Edebî Şahsiyeti

Şiirlerinde Şemsî mahlasını kullanan Şemseddin Sivasî'yi divan edebiyatından ziyade tekke edebiyatına mensup şairler arasında değerlendirmek daha doğru olur. O, Halvetî tarikatı içerisinde Şemsiyye kolunu kurmuş, şöhreti İstanbul'a kadar yayılmış bir mutasavvıftır. Pek çok mutasavvıf müellifte de görüldüğü gibi onun gayesi, edebî eserler vermek ve bu eserlerle şöhrete kavuşmak değil, tasavvufî görüşlerini geniş halk kitlelerine ulaştırmaktır. Bu sebeple eserlerinde didaktik taraf ağır basmaktadır. Tasavvuf onun eserlerinde bir süs, bir estetik motif değil, âdeta o eserlerinin var oluş sebebidir. Camide vaazları, tekkede sohbetleri ile halkı irşat ettiği gibi, aynı zamanda yazdığı manzum ve mensur eserlerle edebî ve ilmî seviyesi yüksek olan seçkin tabakayı da aydınlatmıştır.

Yer yer Arapça, Farsça isim ve sıfat tamlamalarına tesadüf edilse de Şemseddin Sivasî'nin şiirleri sade bir Türkçe ile kaleme alınmıştır. Onun şiirlerinde Arapça ve Farsça zincirleme terkipler, anlaşılması zor girift ifadeler, iç içe girmiş edebî sanatlar, âdeta bilmeceyi andıran mazmunlar fazla görülmez. Tevhid, münâcat,

naat vb. gibi dinî muhtevalı türlerde dil ağırlaşsa da bu özellik onun şiir dilini anlaşılmaz hâle getirecek kadar değildir. Dili açık, yapmacıksız ve pürüzsüzdür. Didaktik yönü ağır basmakla birlikte içten içe tasavvufî yönü dikkati çeken bir lirizm görülür.

Şemseddin Sivasî'nin edebî kişiliği ile ilgili dile getirilen bu özellikler tasavvufî muhtevası, samimi ve lirik ifadesi ile çok sevilen aşağıdaki şiirde apaçık görülmektedir. Şemseddin Sivasi'nin *Divan*'ının pek çok yazma nüshasında bulunmayan, Bursalı Mehmet Tahir'in *Osmanlı Müellifleri* (1333: I/95), Hocazade Hilmi'nin *Ziyâret-i Evliyâ* (1325: 92-93), Sadettin Nüzhet Ergun'un *Türk Musikisi Antolojisi* (1943: 210) vb. gibi sonraki kaynaklarda bazı farklarla kaydedilen bu şiirin iki yazma *Divan* nüshasını (*Dîvân-ı Şemsî,* Süleymaniye Ktp. Uşşâkî Tekkesi Bl. Nr. 95. vr. 79b; Süleymaniye Ktp. H. Şemsi F. Güneren Bl. Nr. 30. vr. 12b) karşılaştırarak tespit edebildiğimiz şekli şöyledir:

Vâsıl olmaz kimse Hakk'a cümleden dûr olmadan
Kenz açılmaz şol gönülde tâ ki pür-nûr olmadan

Sür çıkar gayrı gönülden tâ tecellî kıla Hak
Pâdişâh konmaz sarâya hâne ma'mûr olmadan

Mest olan mestâne geldi tâ ezelden tâ ebed
İçtiler aşkın şarâbın âb-ı engûr olmadan

Mest olanların kelâmı kendiden gelmez velî
Pes "Ene'l-Hak" nice söyler kişi Mansûr olmadan

"Mûtû kable en-temûtû" sırrına mazhar olan
Bunda gördü haşr [ü] neşri nefha-i sûr olmadan

Hak cemâlin Ka'be'sini kıldı âşıklar tavâf
Yerde Ka'be gökyüzünde Beyt-i Ma'mûr olmadan

Bir aceb sevdâya düşmüş tutuşur Şemsî müdâm
Hakk'a makbûl olmak ister halka menfûr olmadan

Şiirleri, saf şiir açısından değerlendirildiğinde Şemseddin Sivasî, devrin Fuzulî (888/1483-963/1556), Bakî (933/1526-1008/1600) gibi birinci sınıf şairlerinin yanı sıra ikinci sınıf bir şair sayılabilir. Bir sanatkâr olarak Şemseddin Sivasî'nin dikkate değer tarafı mesneviciliğidir. Bu husus günümüze kadar tezkirecilerin ve edebiyat araştırmacılarını dikkatlerinden kaçmıştır. İlk olarak Hüseyin Akkaya onun bu yönünü dile getirmiştir (1997: I/133). Tespit edilebildiği kadarıyla muhtelif kütüphanelerde bulunan on bir manzum eserinden dokuz tanesi mesnevidir. Manzum eserlerinden *Divan* ve *Terceme-i Kaside-i Bürde* haricindeki *Süleymaniyye, İbret-nüma, Mevlid, Gülşen-abad, Heşt-Bihişt, Mir'atü'l-Ahlak, Menakıb-ı İmâm-ı A'zam, İrşadü'l-*

Avam, Umdetü'l-Huccac isimli mesnevileri nazar-ı dikkate alınınca onun hamse sahibi bir şair olduğu görülür. Hatta bu dokuz mesneviye *Divan*'ı da eklendiğinde onu iki hamse sahibi şair olarak kabul etmek gerekir. Türk edebiyatında sayıları sınırlı olan Ali Şir Nevaî (845/1441-907/1501), Hamdullah Hamdî (853/1449-909/1503), Taşlıcalı Yahya (ö. 990/1582) vb. şairlerin yanında Şemseddin Sivasî'yi de hamse sahibi bir şair saymak lazımdır.

Şemseddin Sivasî'nin şiirleri musikişinaslar arasında da rağbet bulmuş, divanından seçilen bazı eserleri başta Neyzen Derviş Mehmed (XVII. asır), Ali Şiruganî Dede (ö. 1126/1714), Hammamîzade İsmail Dede Efendi (1191/1778-1262/1846) vb. gibi meşhur bestekârlar tarafından bestelenmiştir. Farklı sanatkârlar tarafından 9 defa bestelenen "Vâsıl olmaz kimse Hakk'a cümleden dûr olmadan" mısrasıyla başlayan şiir, bestekârların en çok rağbet ettikleri şiirdir. "Cânân ilinin güllerinin bâğı göründü" mısrasıyla başlayan şiir ise 7 ayrı beste ile onu takip eder. Şemseddin Sivasî'nin toplam 21 şiirine 48 beste yapılmıştır (Türabi 2010: 16). Şemseddin Sivasî'nin şiirlerine en çok beste yapan bestekâr ise onun yedinci göbekten torunu ve Sivas'taki Şemsiyye Dergâhı'nın on birinci postnişini Şeyh Hüseyin Efendi'dir (ö. 1279/1862). Şeyh Hüseyin Efendi, Şemseddin Sivasî'nin 12 ayrı şiirine 14 beste yapmıştır (Güneren 2000). Bir güfte şairi olarak

Şemseddin Sivasî'nin etkisi günümüzde hâlâ devam etmektedir. Erol Başara (d. 1955), Selahattin Eyyubi Işıksal (d. 1957), Mustafa Hakan Alvan (d. 1970) vb. gibi yaşayan pek çok bestekâr, onun şiirlerine yeni yeni besteler yapmaktadırlar (Akkaya 1997: I/134; Türabi 2010).

Eserleri

Şemseddin Sivasî, çoğu dinî, tasavvufî sahada olmak üzere manzum ve mensur yirmi dört eser vermiştir. Bu eserlerden on ikisi manzum, on ikisi mensurdur. Manzum eserlerinin tamamı Türkçe olup mensur eserlerinden iki tanesi Arapça, diğerleri Türkçedir.[1]

Manzum eserleri şunlardır:

1. *Divan: Divan-ı Arifane, Divan-ı İlahiyat, Divan-ı İlahiyat ve Gazeliyyat* adları ile de anılan bu eser bir divandan ziyade divançe mahiyetindedir. Dört yazma nüshaya dayanılarak yayımlanmıştır (Toparlı 1984). Bu yayında murabba şeklinde bir tevhid, gazel tarzında beş naat, doksan dokuz gazel, dört murabba, iki muhammes, bir kıta ve sekiz müfred vardır. Dört manzume hece vezniyle, diğerleri aruz vezniyle kaleme alınmıştır. Divan'daki şiirlerin hemen hemen tamamı dinî-tasavvufî mahiyettedir.

---

[1] Şemseddin Sivasî'nin Pend-name isimli eserini tespit ederek hazırladığı makaleyi yayımlamadan bize gönderip faydalanmamızı sağlayan değerli meslektaşım ve dostum Prof. Dr. Âlim Yıldız Bey'e teşekkür ediyorum.

2. *Süleymaniyye:* Süleyman Peygamber ile Sebe Melikesi Belkıs arasında geçen kıssayı Kur'an-ı Kerim'deki anlatımıyla işleyen 1684 beyitlik mesnevidir. Eser, Türk edebiyatında Süleyman Peygamber ile Sebe Melikesi Belkıs'ın kıssasını müstakil olarak işleyen yegâne mesnevidir. Süleymaniyye yayımlanmıştır (Akkaya 1997).
3. *İbret-nüma:* İranlı meşhur mutasavvıf şair Feridüddin Attar'ın (?-618/1221) *İlahi-name* isimli mesnevisinin serbest tercümesi mahiyetinde 4890 beyitlik bir mesnevidir (Çöm 2010). Eser; peygamber kıssaları, evliya menkıbeleri ve İslam tarihinden seçilmiş 100 hikâye ve bu hikâyelerden sonra "İbret" başlığı altında kıssadan hisse özelliğindeki öğütleri içeren bölümlerden oluşmaktadır.
4. *Mevlid:* Hz. Muhammed'in doğumundan vefatına kadar hayatının önemli safhalarını, faziletlerini, mucizelerini konu alan 1217 beyitlik mesnevidir (Aksoy 1980).
5. *Gülşen-abad:* Şemseddin Sivasî'nin en dikkate değer eserlerinden biri olup 557 beyitlik küçük bir mesnevidir (Aksoy 1986). Temsilî mahiyyette bir eserdir. Gül, şeyhi; diğer çiçekler de müritleri temsil etmektedir. Vahdet-i vücud ve daha başka tasavvufî meseleler çiçekler arasında geçen ko-

nuşmalarla anlatılmıştır. Şemseddin Sivasî'nin didaktik ifadeden kurtularak şiiriyeti yakaladığı mesnevilerinden biridir.

6. *Heşt-Bihişt:* Dört makam ve her makamı ikişer ravzaya ayrılarak tertip edilen 2882 beyitlik mesnevidir (Buluz 1997). Birinci makam adil devlet başkanlarına, ikinci makam ilmi ile amil âlimlere, üçüncü makam cömert zenginlere, dördüncü makam ise fakirlere ayrılmıştır. Zaman zaman ele alınan konu ile ilgili hikâyelere de yer verilmektedir.

7. *Mir'atü'l-Ahlak:* Nasihat-name türünde 4520 beyitlik dinî, tasavvufî bir mesnevidir (Toker 2010). Eser, güzel ahlakın anlatıldığı on bab ve kötü ahlakın işlendiği on fasıldan meydana gelmektedir.

8. *Menakıb-ı İmam-ı A'zam:* Hanefî mezhebinin kurucusu İmam-ı Azam Ebu Hanife'nin (80/699-150/767) hayatını, menkıbelerini anlatan bir mesnevidir. İlk baskısı 1291/1874'te İstanbul'da yapılan bu matbu nüshaya göre 2913 beyittir. Bu mesnevinin kaynaklarda geçen diğer adı *Kitabü'l-Hiyaz min-Savbi Gamami'l-Feyyaz'*dır (Kâtip Çelebi 1972: II/1839; Bağdatlı 1951: I/150; Gölpınarlı 1979: XI/423).

9. *İrşadü'l-Avam:* Dinî, tasavvufî nasihat-name türünde 255 beyitlik küçük bir mesnevidir (Akkaya 2003a).

10. *Umdetü'l-Huccac:* Hac farizasını yerine getirmek isteyenler için yazılmış, içerisinde gazel ve murabba nazım şekilleri ile kaleme alınan manzumelerin de bulunduğu 757 beyitlik bir mesnevidir. İsmi kaynaklarda *Menasik-i Hac, Menasikü'l-Hac,* yazma nüshasının başında *Kitabü Menasiki'l-Huccac* şeklinde kaydedilmiş ise de eserde geçen "*Umdetü'l-Huccac* vurdum buna nâm" mısrasında da görüldüğü gibi (Toker 2009: 996) Şemseddin Sivasî bu mesneviye *Umdetü'l-Huccac* adını verdiğini söyler. Eserde haccın umdeleri, nasıl yapılacağı mesnevi nazım şeklinin imkânları içerisinde anlatılır.

11. *Terceme-i Kaside-i Bürde:* İmam Busûrî'nin (?-694/1295) Hz. Muhammed ve sahabelerini konu alan meşhur *Kaside-i Bürde* isimli eserinin manzum tercümesidir. Eser, kaside nazım şekli ile kaleme alınmış olup 161 beyittir (Albayrak Sak 2014).

12. *Pend-name:* Kaside kafiye düzeni ile kafiyelenen 69 beyitlik küçük bir eserdir. Aruz vezninin "Mefâîlün mefâîlün feûlün" kalıbıyla yazılmıştır. Eserde yazıldığı dönemin anlayışına uygun olarak dinî, sosyal ve ahlakî birtakım öğütler şiir dili ile ifade edilir.

Mensur eserleri şunlardır:

1. *Menakıb-ı Çehar-yar-i Güzin:* Eser kaynaklarda *Menakıbü'l-Hulefa* (Kâtip Çelebi 1972: II/1841), *Riyazu'l-Hulefai'r-Raşidin* (Bağdatlı 1951: I/150) adlarıyla da geçmektedir. Başta dört halife olmak üzere sahabelerin ve ehl-i beytin menkıbelerini anlatan hacimli bir eserdir. *Menakıb-ı Çehar-yar-i Güzin* çok sevilmiş ve okunmuştur. Bu sebeple ilk baskısı 1258 [1842] olmak üzere İstanbul'da defalarca basılmıştır.
2. *Menazilü'l-Arifin:* Dört bölüm hâlinde; Allah, nefs, dünya ve ahiret konularını anlatan bir eserdir. Yer yer konularla ilgili rubailer de vardır
3. *Umdetü'l-Edib fi't-Ta'allümi ve't-Te'dib:* Farsçadaki edat ve harflerin görevlerini açıklayan gramerle alakalı küçük bir eserdir. *Umdetün fi-Lügati'l-Fürs* (Kâtip Çelebi 1972: II/1171; Bursalı 1318: 12; Hocazâde 1325: 92), *Umdetü'd-Dini fi-Kava'id* (Bağdatlı 1951: I/150) adlarıyla da anılmaktadır.
4. *Emr-i İlahi ve Hüccet-i İlahi:* Emr-i bi'l-ma'ruf konusunu tasavvufî açıdan ele alan küçük bir eserdir. Kaynaklarda *Hüccet-i İlahiyye* (Bursalı 1318: 12; 1333: I/95), *El-Hüccetü'l-İlahiyye* (Bağdatlı 1951: I/150) adlarıyla da geçmektedir.
5. *Es-Safayıh fi-Tercemeti'l-Levayıh:* Molla Cami'nin (?-898/1492) tevhid ve vahdet-i vücud'la alakalı

Levayih isimli Farsça mensur eserinin tercümesidir. Bu eser kaynaklarda *Es-Safayıhu fi't-Tevhid* (Kâtip Çelebi 1972: I/1079; Hocazâde 1325: 92), *Safa'ihu'n-Neva'ihi fi't-Tevhid* (Bağdatlı 1951: I/150), *El-Fesayih fî-Tercemeti'l-Levayıh* (Bursalı 1333: I/95), *El-Fesayih fi't-Tevhid* (Bursalı 1318: 12) olarak da geçer.

Bu eser, Bursalı Mehmet Tahir'in *Meşayih-i Osmaniyeden Sekiz Zatın Teracim-i Ahvali*'nde manzum veya mensur olduğu belirtilmeden *El-Fesayih fi't-Tevhid* adıyla kaydedilmiş, yine aynı yazarın *Osmanlı Müellifleri* isimli eserinde *El-Fesayih fî-Tercemeti'l-Levayıh* başlığıyla manzum eserler arasına alınmıştır. Kâtip Çelebi ve Hocazâde Hilmi *Es-Safayıhu fi't-Tevhid* adıyla, Bağdatlı İsmail Paşa ise *Safa'ihu'n-Neva'ihi fi't-Tevhid* adıyla manzum veya mensur olduğuna dair bir görüş belirtmeden zikretmişlerdir. Eser manzum değil mensurdur.

6. *Şerh-i Gazeliyyat-ı Sultân Murad-ı Salis:* Sultan III. Murad'ın (953/1546-1003/1595) Farsça bazı gazellerinin şerhidir.

7. *Nakdü'l-Hatır:* Musa Peygamber ile Hızır'ın, Kehf suresinde geçen kıssasının tasavvufî açıdan tefsiridir. Eserde, mevzu ile alakalı beyit, mesnevi ve rubailer de bulunmaktadır. Bu eserin adı kaynaklarda *Kıssa-i Musa ve Hızır* olarak da geçmektedir (Bursalı 1318: 12; 1333: I/95; Hocazâde 1325: 92; Bağdatlı 1951: I/150).

8. *Şerh-i Terceme-i Ecvibe Ali bin Ebî Talib li-Es'ileti Kümeyl bin Ziyad:* Bu eser Mahmud bin Ali bin el-Kâşî'nin (?-735/1335) *Şerhu Su'ali Kümeyl bin Ziyad* isimli iki yapraklık Arapça eserinin genişletilmiş tercümesidir. Da'leb-i Yemanî ile Kümeyl bin Ziyad'ın sorularına Hz. Ali'nin tasavvufî ve kelamî açılardan verdiği cevaplardan oluşan kısa bir eserdir (Akkaya 2003b: 27-1/47-58). Kaynaklarda *Şerh-i Kelimat-ı Kümeyl bin Ziyad* adıyla da anılmaktadır (Bursalı 1318: 12; 1333: I/95; Gölpınarlı 1979: XI/423).
9. *Dairetü'l-Usul:* İlm-i usule dair bir eserdir. Şemseddin Sivasî ilm-i usul konusunda bir eser yazdığını bizzat kendisi haber vermektedir (Şemseddin Sivasî, 1278: 163). Bu adla bir eser kaynaklarda da zikredilmektedir. Günümüze kadar bu eserin yazma nüshası tespit edilememiştir.
10. *Abdülvehhab-ı Gazi Menakıbı:* Şemseddin Sivasî'nin *Abdülvehhab-ı Gazi Menakıbı* adıyla iki varaklık Türkçe mensur bir risalesi Prof. Dr. Âlim Yıldız tarafından yayınlanmıştır (Yıldız 2013: 5-10). Bu küçük risalede Sivas'ın manevi bekçisi olarak kabul edilen ve Hz. Muhammed'in sancaktarı olduğuna inanılan Abdülvahab Gazi'nin menkıbesi anlatılmaktadır.

Arapça eserleri şunlardır:

1. *Hallü Ma'akıdi'l-Kava'id:* İbn Hişam'ın (?-762/1360) Arapça nahiv (sentaks) kaidelerine dair *Kava'idü'l-İ'rab* isimli eserinin şerhidir.
2. *Zübdetü'l-Esrar fi-Şerhi Muhtasari'l-Menar:* Nesefî'nin (?-710/1310) usul-i fıkha dair *Menarü'l-Envar* isimli eserinin Halebî (?-956/1549) tarafından *Muhtasarü'l-Menar* adıyla yapılan muhtasarına yazılmış bir şerhtir.

Kaynaklarda Şemseddin Sivasî'nin manzum eserleri arasında zikredilen *Terceme-i İlahi-name-i Şeyh Attar, Terceme-i Mantıku't-Tayr-i Şeyh Attar* adları ile geçen eserler (Bursalı 1318: 12; 1333: I/95; Hocazâde 1325: 92; Bağdatlı 1951: I/150; Gölpınarlı 1979: XI/423) ayrı ayrı eserler olmayıp Feridüddin Attar'ın *İlahi-name'*sinin manzum serbest tercümesi olan *İbret-nüma* isimli eserin farklı farklı adlandırılmasıdır. Yine yukarıdaki kaynaklarda Şemseddin Sivasî'ye izafeten *Terceme-i Pend-name-i Şeyh Attar* isimli tercüme bir eser daha zikredilmektedir. Bu eser de Feridüddin Attar'ın *Pend-name* isimli eserinin manzum tercümesi değil Şemseddin Sivasî'nin *Pend-name* adlı telif eseri olmalıdır. Yine Bursalı Mehmet Tahir'in *Mir'atü'l-Eşvak* adıyla manzum olarak kabul ettiği eser (Bursalı 1333: I/95) aslında *Mir'atü'l-Ahlak'*ın yanlış adlandırılması ile ortaya çıkmış bir eser-

dir. Bağdatlı İsmail Paşa, *Risaletü't-Te'vil* adıyla manzum mensur karışık olarak kaleme alınmış bir eserini daha zikretmektedir (Bağdatlı 1951: I/150). Günümüze kadar kütüphanelerde Şemseddin Sivasî'ye ait bu adla bir eser görülmemiştir. Şemseddin Sivasî'nin yukarıda zikredilen mensur eserlerine ilaveten kaynaklarda şu eserler de zikredilmektedir: *Cilau Uyuni'l-Ara'isi'l-Muhaddara* (Bursalı 1318: 12; 1333: I/95; Bağdatlı 1951: I/150), *İlcamü'n-Nüfus* (Bursalı 1318: 12; 1333: I/95; Gölpınarlı 1979: XI/423), *Letaifü'l-Ayat ve Nükuşu'l-Beyyinat* (Bursalı 1318: 12; 1333: I/95; Bağdatlı 1951: I/150), *Meclis* (Bursalı 1333: I/95), *Dürerü'l-Akaid* (Gölpınarlı 1979: XI/423), *Esrar-name Şerhi* (Uzunçarşılı 1983: III-I/114). Bu eserlerden *Dürerü'l-Akaid* Şemseddin Sivasî'ye değil, yeğeni Abdülmecid Sivasî'ye (971/1563-1049/1639) aittir (Gündoğdu 2000: 222). Diğerlerinin yazma nüshaları günümüze kadar kütüphanelerde tespit edilememiştir.

Kaynakça

Akkaya, Hüseyin (1997). *The Prophet Solomon in Turkish Literature and the Süleymâniyye of Şemseddin Sivâsî (Osmanlı Türk Edebiyatında Süleyman Peygamber ve Şemseddin Sivâsî'nin Süleymâniyyesi),* Part 1: Textual Analysis, Harvard, Part 2: Critical Edition and Facsimile, Harvard, 1997.

Akkaya, Hüseyin (2003a). "Şemseddin Sivasî'nin İrşâdü'l-Avâm İsimli Eseri" *Cumhuriyet Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* C. VII/II s. 1-30.

Akkaya, Hüseyin (2003b). "Şemseddin Sivasî'nin Terceme-i Ecvibe-i Alî bin Ebî Tâlib İsimli Eseri" *Journal of Turkish Studies, Günay Kut Armağanı I,* C. 27/1, (Harvard 2003b), s. 47-58.

Aksoy, Hasan (1980). *Şemseddin Sivâsî, Hayatı, Eserleri ve Mevlidi,* İstanbul, T. C. İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü Öğretim Üyeliği Tezi, 1980.

Aksoy, Hasan (1986). "Şemsî'nin Gülşenâbâd Mesnevîsi", *Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* S. 3, (1985), İstanbul.

Bağdatlı İsmail Paşa (1951). *Hediyyetü'l-Ârifîn,* Haz. İ. M. K. İnal- Kilisli Rifat Bilge, C. I, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., 1951.

Bursalı Mehmed Tâhir*(1318/1900). Meşâyih-i Osmâniyeden Sekiz Zâtın Terâcim-i Ahvâli,* İstanbul, A[rtin] Asaduryan Şirket-i Mürettebiye Mat.

Bursalı Mehmed Tâhir (1333/1915). Osmanlı Müellfleri, İstanbul, C. I-II, Matbaa-i Âmire.

Buluz, Nermin (1997). *Şemseddin Sivâsî'nin Heşt-Bihişt Mesnevisi (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin),* Sivas, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Çöm, Erol (2010). Şemseddîn-i Sivâsî'nin İbret-Nümâ Adlı Mesnevisi (İnceleme-Metin), Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara.

Ergun, Sadettin Nüzhet (1943). *Türk Musikisi Antolojisi,* C. I, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.

Gölpınarlı, Abdülbâki (1979). *"Şemsîye",* İslam Ansiklopedisi, C.XI, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yay.

Gündoğdu, Cengiz (2000). *Bir Türk Mutasavvıfı Abdülmecîd Sivâsî,* Ankara, T. C. Kültür Bakanlığı Yay.

Güneren, Hüseyin Şemsi (2000). *Tasavvuf Mûsikîsinde Sivâsî İlâhileri,* Haz. M. Fatih Güneren, [İstanbul], Seçil Ofset.

Hammer [-Purgstall, Joseph von] (1333/1917). *Devlet-i Osmâniyye Târîhi,* C. VIII, İstanbul, Matbaa-i Âmire.

Hocazade Hilmi (1325/1907). *Ziyâret-i Evliyâ,* İstanbul, Cihân Kütüphanesi Mat.

Kâtip Çelebi (1971-1972). *Keşfü'z-Zünûn,* Haz. Şerafettin Yaltkaya-Kilisli Rifat Bilge, C. I-II, 2. bs., İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yay.

Muhammed Nazmî. *Hediyyetü'l-İhvân,*Millet Ktp., Ali Emîrî Efendi Şer'iyye Bl., nr. 1128.

Mustafa Naim (1281(1864-65). *Târîh-i Naîmâ,* C: I, İstanbul, Matbaa-i Âmire.

Müstakimzâde Süleyman Sadeddin: *Hülâsatü'l-Hediyye*, Millet Ktp., Ali Emîrî Efendi Şer'iyye Bl., nr. 1082.

Peçevî İbrahim Efendi (1283/1866). *Târîh-i Peçevî*, C. II, İstanbul, Matbaa-i Âmire.

Sâdık Vicdânî (1990). *Tarikatler ve Silsileleri (Tomâr-ı Turûk-ı Âliyye),* Haz. İrfan Gündüz, İstanbul, Enderun Yay.

Sak, Vesile Albayrak (2014). "Şemseddin Sivâsî'nin Kaside-i Bürde Tercümesi", *Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish of Turkic,* Volume 9/3 Winter

Şemseddin Sivasî (1278/1861). *Menâkıb-ı İmâm-ı A'zam*, Tevfik Efendi Mat.

Şemseddin Sivasî, *Dîvân-ı Şemsî,* Süleymaniye Ktp., Uşşâkî Tekkesi Bl., Nr. 95.

Şemseddîn Sivasî. *Dîvân-ı Şemsî*, Süleymaniye Ktp., H. Şemsi F. Güneren Bl., Nr. 22.

Şemseddîn Sivasî. *Dîvân-ı Şemsî*, Süleymaniye Ktp., H. Şemsi F. Güneren Bl., Nr. 30.

Toker, Birgül (2010). *Şemseddîn-i Sivasî, Mir'âtü'l-Ahlâk (inceleme-Tenkitli Metin),*Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara.

Toker, Mustafa (2009). "Şemseddin-i Sivasî'nin Menâsikü'l-Huccâc veya Umdetü'l-Huccâc Adlı Eseri", *Turkish Studies, International Periodical For the Languages,*

Literature and History of Turkish of Turkic, Volume 4/2 Winter.

Toparlı, Recep: (1984). Şemseddin Sivâsî Divanı, Sivas, Gurbet Yay.

Türabi, Ahmet Hakkı (2010). *Sivâsî İlâhileri,* Sivas, Asitan Yayıncılık.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (1983). *Osmanlı Tarihi*, C. III/I, 4. Bs., Ankara, Türk Tarih Kurumu Yay.

Yıldız, Âlim (2013). "Şemseddin Sivâsî'nin Abdülvehhâb Gâzi Menâkıbı", *C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi,* Cilt: XVII, Sayı: 2.

MENÂKIB-NÂMELER[2]

Sözlükte "övünülecek güzel iş, hareket" anlamına gelen menkabe (menkıbe) kelimesinin çoğulu olan menâkıb bu anlamıyla ilk defa IX. yüzyıldan itibaren yazılan hadis kitaplarında Hz. Peygamber'in ashâbının faziletlerine dair hadisleri ihtiva eden bölümlerin adı olarak (Kitâbü'l-Menâkıb) kullanılmaya başlanmıştır. Menâkıb kelimesinin ayrıca halifeler (İbnü'l-cezerî, Esne'l-Metâlib Fî Menâkibi Seyyidinâ Alî b. Ebî Tâlib), bir kabîle veya soy (İbn Şehrâşûb, Menâkıbu Âlî Ebî Tâlib), mezhep imamları (Menâkıbu'l-İmâmi'l-A'zam) hakkında yazılan eserlerle kutsal şehirleri tasvir eden metinlerin (Menâkıb-ı Mekke-i Mükerreme, Menâkıb-ı Kudüs-i Şerîf) adında hadis kitaplarındaki gibi "fazîlet" anlamında geçtiği görülmektedir.

Tasavvufun IX. yüzyıldan sonra İslam dünyasında yaygınlık kazanmasıyla birlikte menkıbe kelimesi sûfîlerin hikmetli sözlerini ve örnek alınacak faziletli

---

2 Bu kısım yazılırken ağırlıklı olarak şu iki kaynaktan yararlanılmıştır: "Ahmet Yaşar Ocak-Mustafa Kutlu: "Menâkıbnâme". Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergah Yayınları C. VI, İstanbul 1986, s. 253-257; Haşim Şahin: "Menâkıbnâme". İslam Ansiklopedisi, TDV. Yayınları, C. XXIX, Ankara 2004, s. 112-114."

davranışlarını ifade etmek için kullanılmaya başlanmış, bu alanda IX. yüzyılda kaleme alınan Tabakâtu's-Sûfiyye (Sülemî), Keşfü'l-Mahcûb (Hücvirî), Er-Risâle (Kuşeyrî) gibi tasavvufî eserlerde Bâyezîd-i Bistâmî, Cüneyd-i Bağdâdî, Ebû Hafs El-Haddâd gibi sûfîlerin hikmetli sözlerine ve faziletli davranışlarına yer verilmiştir. Ayrıca Târîhu Bağdâd, Târîhu Buharâ gibi bölge ve şehir tarihlerinde buralarda yetişen sûfîler hakkında bilgi verilirken onların menkıbelerine temas edilmiştir.

Belirttiğimiz gibi IX. yüzyıldan itibaren gittikçe kuvvetlenerek gelişen tasavvufun etkisiyle teşekkül eden menkıbeler, zamanla bütün İslam dünyasında çoğalıp zenginleşmeye başlamıştır. Halk hafızasında çeşitli sebeplerle derin izler bırakan velîlerin etrafında menkıbelerden oluşan ve suya atılan taşın hâsıl ettiği gittikçe büyüyen daireler gibi, zaman içinde gelişen hikayeler meydana geldi ve bunlar genellikle Menâkıbnâme adı altında yazılma ihtiyacı hissedildi.

Menkıbelere konu teşkil eden kerâmet kavramı, tasavvuf tarihinde velî telakkisiyle birlikte inkişâf etmiş ve zamanla bunun ayrılmaz parçası kabul olunmuştur. Temel unsur kerâmet ve onu gösteren velilerin yüceltilmesi olan menâkıb kitapları başlangıçta sadece tarikat pirleri için yazılmış, zamanla muhtevası tarikat içinde önemli yere sahip şeyhleri, tarikatın silsi-

lesinde yer alan diğer sûfîleri ve şeyhin halifeleriyle şeyh ailelerini de içine alacak şekilde genişlemiştir. Ayrıca bir bölge veya şehirde yaşayan velilerin menkıbelerinin anlatıldığı Menâkıb-ı Evliyâ-i Mısır, Tezkire-i Evliyâ-i Bağdâd, Menâkıb-ı Evliyâ-i Bağdâd gibi eserler kaleme alınmıştır.

Osmanlı devrinde padişah, sadrazam, vezirlerin hayatlarına ve kahramanlıklarına dair yazılan eserlere de (Menâkıb-ı Mahmûd Paşâ-yı Velî, Menâkıb-ı Sultân Süleymân, Mecmû'a-i Menâkıb-ı Vüzerâ) menâkıb adı verilmiştir.

Evliyâ menkıbeleri masal, efsane ve destan gibi olağan üstü olayların anlatıldığı edebi türler içinde değerlendirilmekle birlikte konularının gerçek ve kutsal kişiler (velîler) olması, bunların yaşadıkları zaman ve mekanın bilinmesi, anlatılan olayların gerçek olduğuna inanılması, sade bir üslupla yazılmış olmaları itibariyle diğer türlerden ayrılır. Menâkıb kitapları, kerametleri nakledilen velînin yüceliğini müridlere anlatarak onun tarikata daha sıkı şekilde bağlanmasını sağlamak, tarikata yaygınlık kazandırmak amacıyla genellikle o tarikatın mensuplarından biri tarafından sözlü gelenek ve yazılı kaynakların derlenmesiyle meydana getirilir. Bu tür kitaplara Türk kültüründe genellikle "Menâkıbnâme" adı verilmiştir. Ayrıca

"Tezkire, Kerâmât, Vilâyetnâme" kelimeleri de menâkıbnâme yerine kullanılmıştır.

Türk tarihçilerinin büyük çoğunluğu menâkıbnâmeleri olağan üstü olaylarla dolu, gerçekle ilgisi bulunmayan eserler olarak gördüğünden bunları tarihi kaynak olarak kabul etmemiştir. Avrupa'da ise Hıristiyan azizlerinin hayatına dair eserler eski dönemlerden itibaren yaygın biçimde kullanılmış, özellikle XIX. yüzyıldan sonra bu tür kitaplar "hagiographie" adı altında toplanmış, dikkatli bir tenkitten geçirilerek din, tarih, sosyoloji gibi alanlarda istifadeye sunulmuştur.

Menâkıbnâmelerden faydalanmak suretiyle bazı tarihi olay ve şahsiyetler hakkında diğer kaynaklarda rastlanmayan bilgilere ulaşmak mümkündür. Menâkıbnâmeler ayrıca dönemin ekonomik, sosyal, kültürel, dîni özelliklerine, gelenek ve göreneklerine dair çok zengin malzeme ihtiva etmektedir. Örneğin Ahmed Eflâkî'nin Menâkıbu'l-Ârifîn adlı eserinden Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin Selçuklu ve Moğol hükümdarlarıyla münasebetleri, Baycu ve Geyhatu'nun Konya'yı tahrip etmeleri, dervişlerin yaşantıları, Selçuklu-Moğol ilişkileri, Bektâşîlik ve diğer tarikatlarla, Mevlânâ'nın torunu Ârif Çelebi'nin Saruhanoğullarıyla münasebetleri gibi pek çok konuda bilgi sahibi olmak mümkündür.

Osmanlı döneminde sayısı yüzün üzerinde ve bazıları da anonim menâkıbnâme yazılmıştır ki bunlardan bazı önemli menâkıbnâmelerin adları şöyledir: Ebu'l-Hayr Rûmî'nin Saltuknâme, Uzun Firdevsî'nin Vilâyetnâme-i Hacı Bektâş-ı Velî, Halil b. İsmâil'in Menâkıb-ı Şeyh Bedreddin, Enîsî'nin Menâkıb-ı Akşemdeddin, İbrâhim Has'ın Menâkıb-ı Ünsî Şa'bân Efendi, Muhyî Gülşenî'nin Menâkıb-ı İbrâhim Gülşenî, Âşık Ahmed'in Menâkıb-ı Kemâl Ümmî, Hasîb Üsküdârî'nin Menâkıb-ı Şeyh Mehmed Emîn Tokâdî, Elvan Çelebi'nin Menâkıbu'l-Kudsiyye, Sâkıb Mustafa Dede'nin Sefîne-i Nefîse Fi'l-Menâkıbi'l-Mevleviyye, Yusuf Sinan'ın Silsile-i Tarîkat-ı Sünbüliyye, Lokmânî Dede'nin Menâkıb-ı Mevlânâ, Şevkî-i Kadîm'in Menâkıb-ı Emir Sultân, Mehmed Mekkî'nin Menâkıb-ı Şeyh Mahmud Murad Buhârî, Vahîdî'nin Menâkıb-ı Hâce-i Cihân ve Netîce-i Cân, Müstakimzâde Süleyman Sadeddin ve Şemseddin Sivâsî'nin Menâkıb-ı İmâm-ı A'zam, yazarı bilinmeyen Menâkıb-ı İbrâhim Edhem ve Menâkıb-ı Hacı Bektâş-ı Velî.

İMÂM-I A'ZAM EBÛ HANÎFE[3]

Kûfe'de 699 yılında doğdu. Tam adı, künyesi ve nesebi İmâm-ı A'zam Ebû Hanîfe Nu'mân b. Sâbit b. Zûtâ b. Mâh'tır. İslâm'da hukûki düşüncenin ve ictihad anlayışının gelişmesinde önemli payı olup daha çok Ebû Hanîfe veya İmâm-ı A'zam diye şöhret bulmuştur. Ebû Hanîfe onun künyesi olarak zikrediliyorsa da Hanîfe adında bir kızının, hattâ oğlu Hammâd'dan başka çocuğunun bulunmadığı bilinmektedir. Bu şekilde anılması Iraklılar arasında "hanîfe" denilen bir tür divit ve yazı hokkasını devamlı yanında taşıması veya "hanîf" kelimesinin sözlük anlamından hareketle "haktan ve istikametten ayrılmayan bir kimse" olmasıyla izah edilmiştir. Buna göre "Ebû Hanîfe"yi gerçek anlamda künye değil bir lakap ve sıfat olarak kabul etmek gerekir. Onun öncülüğünde başlayan ve talebelerinin gayretiyle gelişip yaygınlaşan Irak fıkıh ekolü de İmâm'ın bu künyesine nisbetle "Hanefî Mezhebi" adını almıştır. "Büyük İmam" anlamına gelen "İmâm-ı A'zam" sıfatının ve-

---

3 Bu bölüm şu ansiklopedi maddesinden alınmıştır: "Mustafa Uzunpostalcı: "Ebû Hanîfe". İslam Ansiklopedisi. TDV. Yayınları.C. X. s. 131-138".

rilmesi de çağdaşları arasında seçkin bir yere sahip bulunması, hukuki düşünce ve ictihad metodunda belli bir çığır açması, döneminden itibaren birçok fakihin onun görüşleri ve metodu etrafında kümelenmiş olması gibi sebeplerle açıklanabilir.

Aslen Arap olmayan Ebû Hanîfe'nin dedelerinin Fars menşeli olduğu rivayet edilir. Ebû Hanîfe'nin aslının Nesâ'dan, Enbâr'dan Tirmîz'den geldiği veya babasının Fars, annesinin Hint menşeli olduğu yahut Türk asıllı kabul edildiği rivayetleri de bulunmakla birlikte dedesi Zûtâ'nın aslen Kâbil bölgesinde yaşayan Fârisoğulları'na mensup "Merzübân" denilen bir uç beyi olduğu rivayeti daha kuvvetli görünmektedir. Dedeleri Sâsânî devletinde görev almış, valilik yapmış kimselerdir. Hatta Sâsânî meliki Hürmüz'ün Ebû Hanîfe'nin dedesi olduğu da nakledilmiştir. Birçok farklı bölge ve ırklara mensubiyetinin rivayet edilmesi, babası Sâbit'in bütün bu anılan yerlerde bir müddet oturduktan sonra Kûfe'ye gelip yerleşmiş olmasıyla izah edilebileceği gibi, diğer büyük ve önemli şahsiyetlerde görüldüğü üzere, farklı ırk ve bölge mensuplarının Ebû Hanîfe'ye ayrı ayrı sahip çıkmasıyla da açıklanabilir. Ebû Hanîfe'nin dedelerinin ana yurdu olan bölgede Türkler de dahil birçok Müslüman kavmin yaşamakta oluşu, onun aslen Türk olabileceği ihtimalini de akla getirmektedir. Torunu İsmail'in bildirdiğine göre babası Sâbit Hz. Ali'yi ziyaret etmiş, o da ken-

disine ve zürriyetine duada bulunmuştur. Ebû Hanîfe'nin doğduğunda babasının Hıristiyan olduğu, babasının hatta Ebû Hanîfe'nin sonradan Müslüman ismi aldığı gibi bazı rivayetler hariç tutulursa kaynaklar, babası Sâbit'in hür ve Müslüman olarak doğup büyüdüğü hususunda görüş birliği içerisindedir.

Ebû Hanîfe hakkında döneminden itibaren, değişik görüşteki birçok âlim ve müellif tarafından lehte ve aleyhte çok şey söylenmiş ve yazılmıştır. Hayatı ve görüşleriyle ilgili olarak teşekkül eden bu zengin menkıbe ve rivayet birikimi içerisinde mezhep taassubunun ve diğer birçok etkenin yol açtığı birtakım aşırılıkların bulunması doğaldır. Nitekim özellikle menâkıb kitaplarında Ebû Hanîfe veya Nu'mân adında bir şahsın geleceği, ümmetin ışığı olacağı, dini ve sünneti ihya edeceği mealinde bazı hadislere sened ve metinleriyle birlikte yer verilir. Ancak diğer mezhep imamları ve büyük âlimler hakkında rivayet edilen benzeri hadisler gibi bu tür haberlerin de uydurma olduğu açıktır.

Ebû Hanîfe, ticaretle uğraşan varlıklı bir ailenin çocuğudur. Kendisi de ilim öğrenmeye başlamadan önce kumaş tüccarlığı yapmıştır. Kûfe'de Amr b. Hureys bölgesinde bir dükkânının bulunduğundan söz edilir. İlim hayatına atılınca ticaret işini ortakları aracılığıyla sürdürdüğü, onun bu sıralarda öğrencilerine ve başkalarına yaptığı maddî yardımlardan anla-

şılmaktadır. Hayatı maddî sıkıntıdan uzak olarak geçmiştir. Küçük yaşlarda Kur'ân'ı ezberlediği sanılan Ebû Hanîfe, kırat ilmini kırâ'at-ı seb'a âlimlerinden olan Âsım b. Behdele'den öğrenmiştir. Aslında Ebû Hanîfe'nin doğup büyüdüğü Kûfe ile bölgenin ikinci büyük şehri olan Basra, diğer milletler ve eski medeniyetlerle irtibatı bulunan, yeni Müslüman olanlara İslâm'ın ve Arapça'nın öğretildiği, siyasi faaliyetlerin yoğun olduğu önemli yerleşim birimleriydi. Aynı zamanda buralar birçok fakih, dilci, edip, şâir ve filozofun da bulunduğu birer ilim merkeziydi. Böyle bir ortamda ticaretle uğraşan, parlak bir zekaya sahip Ebû Hanîfe'ye çevresindeki âlimler yakın ilgi gösterdiler ve onu ilme yönelttiler. Ebû Hanîfe de bu konuyla ilgili olarak Ebû Amr Eş-Şa'bî'nin kendisini çağırıp, "Seni zeki, kabiliyetli ve hareketli bir genç olarak görüyorum. İlme ve âlimlerin meclisine devam etmeyi ihmal etme" dediğini, bu konuşmanın kendisine tesir ettiğini, böylece ilim tahsiline yöneldiğini anlatır. Önce akâid ve cedel ilmini öğrenmeye başlayan, giderek bu ilimde belli bir mesafe alan Ebû Hanîfe, dönemindeki inkarcı ve bid'atçılarla münakaşa etmiş, farklı itikadi düşünceye sahip kişilerin ve mezheplerin bulunduğu Basra'ya yaptığı seyahatlerinde de bu tavrını sürdürmüştür.

Devrinin seçkin âlimlerinin pek çoğu ile görüşme ve onlardan ilmî yönden faydalanma imkanı bulan Ebû Hanîfe'nin asıl hocası, döneminde Kûfe re'y eko-

lünün üstadı kabul edilen Hammâd b. Ebû Süleymân'dır. Ebû Hanîfe yirmi iki yaşlarında iken 720 yılından itibaren hocasının vefatına kadar on sekiz yıl süreyle onun ders halkasına devam etmiş, en seçkin öğrencileri arasında yer almış, hocasının bulunmadığı zamanlarda ona vekaleten ders verecek seviyeye yükselmiştir. Hammâd'ın 738 yılında ölümü üzerine, kırk yaşlarında iken arkadaşları ve öğrencilerin ısrarları üzerine hocasının yerine geçerek ders okutmaya başlamış, bu hocalığı bazı aralıklarla ölümüne kadar sürmüştür. Son derece vakarlı, mütevazı ve üstün anlayış sahibi olan Ebû Hanîfe'nin derslerine o günkü islam ülkesinin her tarafından öğrenciler katılmış ve etrafında geniş bir ders halkası oluşmuştur. Yetiştirdiği öğrencilerin sayısının birkaç bini bulduğu, bunların kırkının ictihâd edecek dereceye ulaştığı belirtilir.

Ömrünün elli yılı Emevîler, on sekiz yılı Abbâsîler döneminde geçen Ebû Hanîfe, Emevî halifesi Abdülmelik b. Mervan'dan (685-705) başlayarak son halife II. Mervan zamanına (744-750) kadar geçen bütün olaylara, hilafetin Emevîler'den Abbâsîler'e geçişine ve Abbâsî halifelerinden Ebu'l-Abbâs Es-Seffâh (750-754) ile Ebû Ca'fer El-Mansûr (754-775) zamanında gelişen olaylara şahit oldu. Ebû Hanîfe'nin Ehl-i Beyt'e karşı kalbî yakınlık ve bağlılık duyduğu ve Hz. Ali evladını sevdiği kesindir. Bu sebeple Emevîler'in Ehl-i Beyt'e karşı tutumu sertleşince Ebû Hanîfe onları

açıkça tenkit etmekten çekinmemiştir. Hatta onun, Zeyd b. Ali'nin 739 yılında Emevî halifesi Hişâm b. Abdülmelik'e karşı başlattığı ayaklanmayı hem maddî olarak hem de fetvalarıyla mânen desteklediği nakledilmektedir. Bu ayaklanma 740'ta Zeyd'in öldürülmesiyle sona ermiş, daha sonra oğlu Yahyâ 743'te Horasan'da ayaklanmış ve o da öldürülmüştür. Üst üste gelen bu olaylar âlimlerin Emevî hilafetini açıktan tenkit etmelerine, dolayısıyla hilafetin sarsılmasına sebep olmuştur. Son halife II. Mervan, gönüllerini almak ve yönetime karşı muhalefetlerini yumuşatmak için Irak valisi İbn Hübeyre aracılığıyla birçok âlime memuriyetler teklif etmiştir. Bu arada Ebû Hanîfe'ye de Kûfe kadılığı veya beytülmâl eminliği teklif edilmiş, her türlü baskıya rağmen kabul etmeyince de hapsedilmiş ve dövülmüştür. 747-48 yılında cereyan eden bu olayda Ebû Hanîfe'nin durumunun ağırlaştığı, sağlığının kötüye gittiği görülünce valiye haber verilmiş, vali de arkadaşlarıyla istişare etmesi için Ebû Hanîfe'ye zaman tanıyarak onu hapisten çıkarmıştır. Bunun üzerine Ebû Hanîfe Mekke'ye gitmiş ve hilafet Abbâsîler'e intikal edinceye kadar orada kalmıştır. Bu arad Zeyd b. Alî'nin "Tâlibü'l-Hak" diye tanınan torunu Abdullah b. Yahyâ, atalarının hakkını aramak amacıyla Yemen'de ayaklanmış ve II. Mervan'ın buraya gönderdiği ordu tarafından 748'de şehit edilmiştir. Bütün bunlardan sonra Ebû Hanîfe, Hz. Ali evladının haklarını koruya-

cağını söyleyen Abbâsîler'in kuruluşundan memnun ve bu hânedandan ümitvar olduğu için Kûfe'ye dönerek arkadaşlarıyla birlikte halife Ebu'l-Abbâs Es-Seffâh'a biat etmiş, fakat Irak'taki karışıklığın sürdüğünü görünce tekrar Mekke'ye gitmiştir. Halife Mansur zamanında ortalık yatışınca Kûfe'ye gelmiş ve eskisi gibi ders vermeye devam etmiştir.

Ebû Hanîfe'nin Abbâsîler'e karşı nisbeten mutedil tutumu, Abdullah b. Hasan b. Hasan'ın iki oğlundan Muhammed En-Nefsüzzekiyye'nin 762'de Medine'de, İbrâhim'in de Irak'ta Abbâsî hilafetine karşı ayaklanmaları üzerine öldürülerek isyanların bastırılması ve 758 yılından beri hapiste olan babaları Abdullah'ın da aynı yıl hapiste ölmesine kadar sürmüş, fakat bu olaylardan sonra Abbâsî hilafetine karşı açıkça tavır almaya başlamıştır. Bu zamana kadar sadece derslerinde Abbâsîler'in bazı tutumlarını tenkit etmekte iken bu olaylarda ihtilalcileri desteklemek gerektiğini açıkça söylemiş, hatta Mansûr'un kumandanlarını ihtilalcilere karşı savaşmaktan vazgeçirmeye çalışmıştır. Bunun üzerine halife Mansûr, Ebû Hanîfe'nin kendisine bağlılığını da denemek amacıyla yeni kurulan Bağdat şehrinin kadılığını ona teklif etmiştir. Bu teklifi kabul ettiğini ve görevinin çok kısa sürdüğünü söyleyenler varsa da daha sağlam rivayetlere göre kadılığı kabul etmemiş, bunun sonucu olarak Bağdat'ta hapse atılmış, işkence edilmiş ve dövülmüştür. Ebû Hanîfe, 150 yılı-

nın Şaban ayında (Eylül 767) Bağdat'ta vefat etti. Zehirlenerek öldürüldüğü ve hapisten cenazesinin çıktığı da söylenir. Ancak olayların gelişimi, cenaze namazında halifenin bizzat bulunması göz önüne alınırsa, Ebû Hanîfe'nin hapisten çıktıktan bir süre sonra vefat ettiği şeklindeki rivayeti tercih etmek gerekir. Böylece halife halk nazarında ağır bir töhmetten zâhiren de olsa kendini kurtarmıştır. Cenazesi vasiyeti üzerine Hayzürân Kabristanı'nın doğu tarafına defnedildi. Daha sonra Şerefü'l-Mülk Ebû Sa'd El-Müstevfî tarafından 1067 yılında üzerine bir türbe yaptırılıp çevresine de medrese inşa ettirilmiştir. Kabri bugün Bağdat'ta kendisine nisbetle "Âzâmiye" diye anılan mahaldedir.

Kaynaklar Ebû Hanîfe'nin kanaatkâr, cömert, güvenilir, âbid ve zâhid bir kişi olduğunda; bütün ticâri işlem ve beşeri ilişkilerinde bu özelliklerinin açıkça görüldüğünde görüş birliği içindedir. Kazancına haram ve şüpheli gelir karıştırmamaya özen gösterirdi. Ebû Hanîfe, derin fıkıh bilgisinin yanı sıra, inandığını ve doğru bildiğini söylemekten ve onun mücadelesini vermekten çekinmeyen güçlü bir ideal ve cesarete de sahipti. Hayatı bu yönüyle de mücadele içinde geçmiş, bu uğurda birçok sıkıntı ve mahrumiyete katlanmıştır. Gerek Emevîler gerekse Abbâsîler devrinde halife ve valilerin yaptığı zulümlere açıkça karşı çıkmış, onların yanlış ve haksız tutumlarını tasvip etmiş olmamak ve

halk nazarında onlara meşruiyet kazandırmamak için halifelerden gelen hediyelerin, yapılan görev teklifle-rinin hiçbirini kabul etmemiş, işkenceye katlanmayı ve hapse atılmayı tercih etmiştir.

MENÂKIB-I İMÂM-I A'ZAM

İmâm-ı A'zam'ın menâkıbı hakkında birkaç tanesi Türkçe, biri Farsça ve diğerleri Arapça olmak üzere başlangıçtan beri onlarca eser yazılmıştır. Bunlardan tespit edebilenlerin müellifleri ve eserlerinin adları aşağıda gösterilmiştir:[4]

1- Muvaffak b. Ahmed El-Mekkî El-Hârizmî: Menâkıbu Ebî Hanîfe.

2- Zehebî: Menâkıbu Ebî Hanîfe.

3- Bezzâzî: Menâkıbu'l-İmâm-ı A'zam Ebî Hanîfe (Türkçe tercümesi: Muhammed b. Ömer El-Halebî: Terceme-i Menâkıb-ı İmâm-ı A'zam).

4- Süyûtî: Tebyîzü's-Sahîfe Fî Menâkıbi'l-İmâm Ebî Hanîfe.

5- Şâmî: Ukûdü'l-Cümân Fî Menâkıbi Ebî Hanîfe En-Nu'mân.

6- İbni Hacer El-Heytemî: El-Hayrâtü'l-Hisân Fî Menâkıbi'l-İmâmi'l-A'zam Ebî Hanîfe En-Nu'mân

---

[4] Bu eserlerin tespiti konusunda şu ansiklopedi maddesinden yararlanılmıştır: "Ali Bardakoğlu: "Ebû Hanîfe - Literatür". İslam Ansiklopedisi. İstanbul: TDV. Yayınları. C. X. s. 143-145".

(Türkçe Tercümesi: Manastırlı İsmail Hakkı: Mevâhibü'r-Rahmân Fî Menâkıbi'n-Nu'mân).

7- Alî El-Kârî: Menâkıbu'l-İmâmi'l-A'zam.

8- Abdülevvel El-Kanpûrî: Nevâdirü'l-Münîfe Bi-Menâkıbi'l-İmâm Ebî Hanîfe.

9- Ebu'l-Fazl Bekir b. Muhammed Ez-Zerencerî: Menâkıbu Ebî Hanîfe.

10- Ebu'l-Kâsım Abdulalîm b. Ebû Kâsım: Kalâ'idü Ukûdi'd-Dürer Ve'l-İkyân Fî Menâkıbi Ebî Hanîfe En-Nu'mân.

11- Müstakimzâde Süleyman Sa'deddin b. Muhammed: Menâkıb-ı İmâm-ı A'zam.

12- Ebu'l-Abbâs Ahmed b. Salt El-Hımmânî: Fasl Fî Menâkıbi Ebî Hanîfe (Ebû Hanîfe'nin menâkıbına dair yazılan ilk eser olarak bilinir).

13- Hatîb El-Bağdâdî: Menâkıbu'l-İmâmi'l-A'zam.

14- Ebu'l-Kâsım Abdullâh b. Muhammed Es-Sa'dî: Fezâ'ilü Ebî Hanîfe.

15- Ebu'l-Hasan Ed-Dîneverî: Menâkıbu Ebî Hanîfe ve Ashâbih.

16- Muhammed b. Muhammed b. Nakîb: Menâkıbu'l-İmâm Ebî Hanîfe.

17- Ebu'l-Leys Muharrem b. Muhammed Ez-Zeylâ'î: Menâkıbu Ebî Hanîfe ve Sâhıbeyh Ebî Yûsuf ve Muhammed b. Hasan.

18- Nûh b. Mustafâ Er-Rûmî: Ed-Dürrü'l-Munazzam Fî Menâkıbi'l-İmâmi'l-A'zam.

19- Abdulgafûr b. Hüseyin b. Alî El-Elma'î: Menâkıbu Ebî Hanîfe.

20- Ebû Ca'fer Et-Tahâvî: Menâkıbu Ebî Hanîfe.

21- Ebu'l-Kâsım Muhammed b. Hasan b. Ke's: Tuhfetü's-Sultân Fî Menâkıbi'n-Nu'mân.

22- Ebû Yahyâ Zekeriyyâ b. Yahyâ En-Nisâbûrî: Menâkıbu Ebî Hanîfe.

23- Abdullah b. Muhammed Es-Sebezmûnî: Keşfü'l-Âsâri'ş-Şerîfe Fî Menâkıbi Ebî Hanîfe.

24- Yûsuf b. Ahmed El-Mekkî Es-Saydelânî: Menâkıbu Ebî Hanîfe.

25- Zahîrüddîn El-Mergınânî: Menâkıbu Ebî Hanîfe.

26- Muhammed b. Ahmed Eş-Şu'aybî: Menâkıbu'n-Nu'mân.

27- Cârullâh Ez-Zemahşerî: Şekâ'iku'n-Nu'mân Fî Menâkıbi'n-Nu'mân.

28- Kureşî: El-Bustân Fî Menâkıbi'n-Nu'mân.

29- Ebu'l-Kâsım Abdulalîm b. Ebû Kâsım: Er-Ravzatü'l-Aliyyetü'l-Münîfe Fî Menâkıbi'l-İmâm Ebî Hanîfe.

30- Şeyh Ebû Sa'îd: Menâkıbi İmâm-ı A'zam (Farsça).

31- Osmân-zâde Tâ'ib Ahmed: Menâkıb-ı İmâm-ı A'zam (Türkçe).

İşte İmâm-ı A'zam'ın menâkıbı hakkında yazılan eserlerden birisi de Şemseddîn Sivâsî'ye ait olan Menâkıb-ı İmâm-ı A'zam adlı eserdir. Şemseddîn Sivâsî, eserinin başında bu eseri ağabeyi ve büyük alimlerden olan Muharrem Efendi'nin isteği üzerine Türkçe ve manzum olarak yazdığını belirtmektedir. Şemseddîn Sivâsî, daha önce dört büyük halifenin menâkıbını anlatan "Menâkıb-ı Çehâr-yâr-ı Güzîn" adlı mensur bir eser kaleme almıştı. Ağabeyi bunlara beşinci olarak İmâm-ı A'zam'ın menâkıbını da eklemesini istemiştir. Eser aslında ağabeyi Muharrem Efendi'nin Arapça ve mensur olarak kaleme aldığı "Menâkıbu Ebî Hanîfe ve Sâhıbeyh Ebî Yûsuf ve Muhammed b. Hasan" adlı eserinin manzum olarak Türkçe'ye tercümesidir. Şemseddîn Sivâsî, eserini yazarken bu konuda daha önce Arapça olarak yazılan birçok eserden faydalandığını da belirtmektedir.

Şemseddîn Sivâsî'nin Menâkıb-ı İmâm-ı A'zam adlı eseri bizim metnini verdiğimiz nüshada[5] 2913 beyit hâlindedir. Eser on bir bâb ve bir hâtime olarak düzenlenmiştir. Eserin başında Hz. Muhammed'in

---

[5] Metnini verdiğimiz matbu nüshanın künyesi şöyledir: Şemseddîn Sivâsî: Menâkıb-ı İmâm-ı A'zam. İstanbul 1291 (1874). Toplam 196 sayfa olan kitabın 1-164. sayfaları arasında Menâkıb-ı İmâm-ı A'zam yer almaktadır.

medhi, onun diğer peygamberlerden üstün olduğu, Peygamber'in âl ve ashâbının medhi, dört halifenin medhi, akâ'id ve kelam konusunda bazı bahisler, rü'yetullâh bahsi, nübüvvet bahsi, mirac bahsi, halk-ı ef'âl bahsi, kazâ ve kader bahsi, su'âl-i kabir bahsi, haşr-ı ecsâd bahsi, tetâyürü'l-kütüb bahsi, sırat bahsi, cennet ve cehennem bahsi, melâike bahsi, evliyanın kerametlerinin hak olduğu bahsi, dört halifenin dereceleri, sadakanın ölülere faydası bahsi, kıyamet alametleri bahsi, İmâm-ı A'zam'ın övgüsünde kaside gibi bölümler yer almaktadır. Buraya kadar olan kısım 546 beyit içinde verilmiştir. 547. beyitten itibaren "Sebeb-i Te'lîf" bölümüyle beraber asıl konuya girilmektedir. Eserdeki on bir bâb şunlardır:

1. Bâb: İmâm-ı A'zam'ın nesebi (soyu) hakkındadır.
2. Bâb: İmâm-ı A'zam'ın faziletleri hakkındadır.
3. Bâb: İmâm-ı A'zam'ın kerametleri hakkındadır.
4. Bâb: İmâm-ı A'zam'ın dirayetli olması (doğru hüküm vermesi) ve doğru hükmü söylemesi konusundadır.
5. Bâb: İmâm-ı A'zam'ın zekâsı ve güzel ferâseti hakkındadır.
6. Bâb: İmâm-ı A'zam'ın sahâbeden kimleri gördüğü hakkındadır.

7. Bâb: İmâm-ı A'zam'ın duaları ve münâcâtları hakkındadır.
8. Bâb: İmâm-ı A'zam'ın cömertliği ve yardımseverliği hakkındadır.
9. Bâb: İmâm-ı A'zam'ın gece namazına kalkması hakkındadır.
10. Bâb: İmâm-ı A'zam'ın rüyaları hakkındadır. Bu bölümün içerisinde Şemseddîn Sivâsî kendi gördüğü iki rüyayı da nakletmektedir.
11. Bâb: İmâm-ı A'zam'ın doğumu, yaşı ve vefatı konusundadır. Bu bölümün içerisinde Âl-i Osmân'ın şerefi ve Bağdat'ın fethi konusunda bir kısım da bulunmaktadır.

Hâtime Kısmı:

Bu kısımda İmâm-ı A'zam'ın öğrencileri İmâm Ebû Yûsuf ve İmâm Muhammed'in menkıbeleri anlatılmaktadır.

Eserin asıl amacı olan kısımlar 2872. beyitte sona ermektedir. Şemseddîn Sivâsî, bundan sonra eserin sonuna kadar olan 41 beyitte, eserini yazmaya 1001 (1593) tarihinin Cemaziyelevvvel ayında başladığını, dört ay devam ettiğini ve nihayet Şaban ayında eserini tamamladığını söylüyor. Bu kısımda ayrıca son yazdığı "Menâkıb-ı İmâm'ı A'zam" adlı eserinin yirminci

eseri olduğunu bildiriyor ve bundan önce yazdığı eserlerin listesini veriyor ki bu kısım hem Şemseddîn Sivâsî hem de edebiyat tarihi için önem taşımaktadır. Bu kısımda sırasıyla şu eserlerinin adlarını ve kısaca muhtevalarını veriyor: Hallü'l-Ma'âkıd, Zübdetü'l-Esrâr, Süleymâniyye, İrşâdü'l-Avâm, İbretnümâ, Gülşen-âbâd, Levâyih Tercümesi Safâyih, Mevlûd, Heşt-bihişt, Menâzil, Mir'âtü'l-Ahlâk, Menâkıb-ı Çehâr-yâr, Menâsik, Umde, Dâ'ire, Emr-i İlâhî ve Huccet, İlâhîler ve Gazeller (Divan), Şerh-i Bürde tercümesi, III. Murad'ın gazellerinin şerhi. Eser dua ile sona ermektedir.

MENÂKIB-I İMÂM-I A'ZAM

Bismillâhirrahmânirrahîm

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fa'ûlün)

1 Hudâvend-i alîm ü Rabb-i bînâ
Hakîm ü kâdir ü berr ü tüvânâ

2 Semî' u bâsıt u kuddûs ü rahmân
Selâm u mü'min ü vehhâb u mennân

3 Ra'ûf u râhim ü settâr u gaffâr
Azîz ü hâfız u cebbâr u kahhâr

4 Rahîm ü râzık u fettâh u nâfi'
Latîf ü muksıt u hallâk u râfi'

5 Vekîl ü vâlî vü muhsî mukaddim
Gafûr u mâlike'l-mülk ü mükerrim

6 Metîn ü hayy u kayyûm u mukaddir
Ganiyy ü zâhir ü bâtın mu'ahhır

7 Aliyy ü evvel ü tevvâb u câmi'
Veliyy ü müntakim ma'bûd u mâni'

8 Mücîb ü vâsi' u hakk u mü'eyyid
Vedûd u bâ'is ü muhsî müşeyyid

9 Mecîd ü vâhid ü vâcid musavvir
Şehîd ü mübdî vü muhyî mükerrim

10 Bedî' u bâkî vü hâdi'l-mudillîn
Kebîr ü adl ü rezzâku'l-mukillîn

11 Hamîd ü mâcid ü mugni'l-mesâkîn
Reşîd ü vâris ü mülki'l-havâkîn

12 Habîr ü şâkir ü meşkûru'l-âsâr
Kaviyy ü dârr u şâhid nûru'l-envâr

13 Ahad hannân müheymin dahi mün'im
Mu'în-i her za'îf ü hem mu'azzim

14 Sabûr u zi'l-celâli hâlıku'l-küll
Rakîbü'l-halk alîmü'l-aslı ve'z-zıll

15 Samed âlim müdebbir fi'l-berâyâ
Mümîtü'l-hayy ol kâdi'l-kazâyâ

16 Yaratdı cümle eşyâyı mükemmel
Hatîr ü ger hakîrin sanma mühmel

17 Ki her bir şeyde koymuş bir kemâli
Onunla mâlîdir zann etme hâlî

18 Hakîrdir gerçi kim sûretde zerrât
Ene't-tâ'ir diye eyler mübâhât

19 Yüzün hâk etmegin râh-ı fenâda
Kanat verildi olmuşken fütâde

20 Sebak al zerreden ey merd-i a'lem
Sülûk ehline budur râh-ı eslem

21 Tevâzu' yolunu gel ondan öğren
Yüzüne pâ koya a'lâ vü edven

22 Cenâhayna eresin onda fi'l-beyn
O dem bir ola şarkeyn ü garbeyn

23 Bu remze vâsıl oldun çün sebakdan
Bu dersi gel oku her bir varakdan

24 Ki duydun zerrenin cüz'î kemâlin
Kıyâs et buna eşrâfın me'âlin

25 Bu eşyâda zuhûr eden kemâlât
Kamu insâna râci'dir atiyyât

Kâlallâhu Ta'âlâ: Elem terev enallâhe sahhara lekküm mâ fi's-semâvâti vemâ fi'l-arzi.
Ve kâle: Halaka leküm mâ-fi'l-arzi.[6]

26 Nisâr ede sana bunca kemâli
Ne istersin yürürsün şöyle hâlî

27 Eğerçi her kemâl insân içindir
Velî insân dahi irfân içindir

28 Kemâlâtı sana verdi çü tevvâb
Gel imdi kıl vücûdun harfin i'râb

29 Derûnunda ne vardır eyle izhâr
Zamîrin kime râci' etme izmâr

30 Hakîkat vechine râci'se yârâ
Cebîninde kül oldu seng-i hârâ

---

6 Allah Ta'âlâ şöyle buyurmuştur: "Görmediniz mi Allah Zülcelâl göklerde ve yerde ne varsa, hepsini sizin emrinize vermiş". (Lokman/20)
Ve dedi: "Yeryüzündekileri sizin için yarattı". (Bakara/29)

31 Senin budur kemâlin beyne'l-ekvân
Haber al "mâ-halaktu'l-cin"den ey cân

32 Pes insânın kemâli ma'rifetdir
Kemâlât içre bu hüsnâ sıfatdır

33 Velî makbûl budur ki ilm ü hikmet
İbâdetden doğa anla kinâyet

Kâlallâhu Ta'âlâ: Vemâ halaktu'l-cinne ve'l-inse illâ li-ya'budûn[7]

34 Çü ilm için yaradılmışdır insân
Taleb eyle kemâlin olma keslân

35 Buyurmuş seyyid-i rûz-ı kıyâmet
Ki insân ikidir der dinle ümmet

---

7 Allah Ta'âlâ şöyle buyurmuştur: "Ben, cinleri ve insanları ancak bana kulluk etsinler diye yarattım". (Zâriyat/56)

36 Biri âlim birisi öğrenici
Hemecdir bâkîsi ya'nî üçünci

Kâle sallallâhu aleyhi ve sellem: En-nâsu âlimün ev müte'allimün ve'l-bâkî hemecün[8]

37 Hemec nâmını pes cühhâle sultân
Vurupdur kimseye gel etme bühtân

38 Gel imdi ilme ver sâ'ât-i ömrü
Dilersen olmayasın onda cimri

39 Eğer el vurmasan işbu kemâle
Berâbersin hamîr ile bigâle

40 Ne ister belki senden kem olasın
Ne bilirsin ki onda kem olasın

[8] Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: "İnsanlar ancak öğrenen veya öğretenlerdir. Bunların dışındakilerde hayır yoktur".

41 Cemâd u nâmî vü hayvân ma'âdin
Diler cüz ola senden gör murâdın

42 Seninle olmak isterken mükerrem
Mükerremken niçin sen olasın kem

Kâlallâhu Ta'âlâ: Velekad kerremnâ benî Âdeme ve hamelnâhüm. el-âyet.[9]

43 Kerâmet sanma kim hüsn ü cemâlin
Ola gel sûfî fikr eyle me'âlin

44 Çü perîlerde var hüsn-i mükemmel
Gerekdi olalardı bizden ekmel

45 Kemâli sanma hem der-kuvvet ü zûr
Behâyimde dahi yeg olma mağrûr

---

9 Allah Ta'âlâ şöyle buyurmuştur: "Andolsun, biz insanoğlunu şerefli kıldık". (İsrâ/70)

46 Yahud ola münakkaşça libâsın
Tefevvuk edesin üstüne nâsın

47 Bu tâvûs ile hem ba'zı tuyûrda
Bulunur ucb ile düşme füsürde

48 Olar belki müzeyyendir harîrden
Ki çirk olmaz bahâr u zemherîrden

49 Yahud ola kemâlin hurd u âşâm
Kuyûdun bu ola ez-subh u tâ şâm

50 Ziyâdedir bakarda işbu haslet
Bununla fahr eder mi ehl-i millet

51 Yahud sende ola şirret şekâvet
Bununla bulasın halk içre şöhret

52 Bu yüzden korkudasın merdümânı
Süresin nâs içinde kâmrânî

53 Edip her kimsene ırzın sıyânet
Tehâmî edeler ehl-i mürüvvet

54 Bu şeytân hulkudur vasf-ı denîdir
Bununla fahr eden ondan denîdir

55 Bu evsâf ile olmazsın mükerrem
İşit benden nedir ey merd-i ekrem

56 Kemâlin ilm iledir anla insân
Dahi tebdîl-i ahlâk ile yeksân

57 Bu denli enbiyâ geldi mühezzeb
Kamusu ilm ile oldı mukarreb

58 Husûsâ seyyid-i mâ-seyyidü'l-kül
Ki onu medh eder her cüz' ü her kül

59 Kemâl-i ilmle çün olmuşdu mahsûs
Geri ilmiyle oldu fazlı mensûs

60 Sahâbe zümresi oldular ahyâr
Kamu ilmiyledir hep fazl u âsâr

61 Senâlar okunur hem tâbi'îne
Ki ilmiyle olar ermişdi ayne

62 Husûsâ Bû-Hanîfe seyyidü't-tâ
Bi'în olmuşdu ilmiyle hoş ebhâ

63 Sirâc-ı ümmet oldu gitdi zulmet
Bil imdi ilm ile olmuş kerâmet

Fî Medhi'n-Nebiyyi'l-Ümmî Sallallâhu Aleyhi ve Sellem[10]

64 Elâ ey nûr-ı âlem emr-i lâhût
Mükevvendir seninle halk-ı nâsût

65 Seninle hem şikeste oldu Bâtâ
Seninle buldu revnak nazm-ı dünyâ

66 Senin-çün kâf u nûn hem oldu munzam
Onunla rûşen oldu cümle mübhem

67 Bilindi kâf u lâmdan çünki şâhid
Kifâyet emrini oldun müşhahid

68 Serîr-i vahdetin sensin habîbi
Zarîr-i kesretin oldun tabîbi

---

10 Allâh'ın salâtı ve selâmı onun üzerine olsun, ümmî Nebî'nin övgüsü konusundadır.

69 Ebeytü hânının mihmânı sensin
O cem'in zübdesi ve hânı sensin

70 Mu'allemsin Cenâb-ı Kibriyâ'dan
Mu'allimsin bize cehr ü hafâdan

71 Odur mizmâr-ı aşk içinde sâbık
Anın-çün cüldesi hem oldu fâyık

72 Sıfâtullâh olupdur mu'cizâtı
Ne tañ muhtâc ola mâzî vü âtî

73 Onundur sidre ve hem kâbe-kavseyn
Ne şerh etsin onun metninde dersin

74 Odur maksûd odur mahbûb-ı dergâh
Bu remzi keşf edip der lî-ma'allâh

Kasîde Fî Medhi'n-Nebiyyi Sallallâhu Aleyhi ve Sellem[11]

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)

75 Ey Resûl-i Arabî mâh-ı dü-kevn ü medenî
Şâh olur sâ'il-i bâbın ne kadar olsa denî

76 Ünsünü bulmak ile mahrem-i arş olmadı mı
Berr-i vahşetde şubân iken Üveys-i Karenî

77 Zîr-i na'linde olan kumlarına gıbta eder
Tâc-ı şâhânda olan dürr-i semîn-i Adenî

78 Seng-i sahrâsına reşk eder iken la'l-i cinân
Hiç hesâba gele mi onda akîk-i Yemenî

79 Saltanat mansıbını vermeğe çok minnet eder
Hân-ı fazlında zübâb olmağa hâkân-ı Senî

---

[11] Allâh'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun, Nebî'nin övgüsü konusunda kasidedir.

80 Berr-i aşkında şehâ şevk ile uşşâk-ı safâ
Bulmadı zîr-i mugaylân gibi zîbâ çemeni

81 Nutk-ı cân-perveri her kande ola rûh-fezâ
Dem-i hikmetle o dem aça mı Îsâ deheni

82 Lî-ma'allâh tûruna ağdıkda sen şâh-ı rüsul
Tûr-ı Sînâ'da Kelîm eyleye kûteh sühanı

83 Dâmen-i mahmiline etdi temessük Şemsi
Dilde i'zâz-ı hezâr eğnine almış kefeni

84 Gerd-i kûyunda şehâ şemm eden âsârından
Neyler ol anber-i hâmı dahi müşk-i Huten'i

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fa'ûlün)

85 Onu çün medh eder İncîl ü Tevrât
Zebûr u hem dahi Kur'ân'da âyât

86 Ne desin ben-tekî bir lâl ü ebkem
Ki oldur medh-i meddâhından a'zam

87 Bu besdir ki onun Rabb-i tüvânâ
Eder Kur'ân içinde kadrin a'lâ

88 Verip esmâ-i hüsnâdan ona nâm
Semiyy etdi onu nefsine Allâm

89 Dokuz yerde edipdir onu adaş
İşit bir bir diyem sana karındaş

90 Çü hakdır Hazret-i Hak bî-tereddüd
Ona da Hak dedi verdi teferrüd

Kâlallâhu Ta'âlâ: Ve kul câ'e'l-hakku ve zehaka'l-bâtıl[12]

91 Demişdir kendüye nûru's-semâvât
Habîbine dedi nûru'l-beriyyât

Kâlallâhu Ta'âlâ: Kad câ'eküm minallâhi nûrun ve kitâbun mübîn[13]

92 Çü dâ'îdir Hudâ dâru's-selâma
Ona dâ'i dedi verdi kerâme

Kâlallâhu Ta'âlâ: Ve dâ'iyen ilallâhi bi-iznihî ve sirâcen münîrâ[14]

---

12 Allah Ta'âlâ şöyle buyurmuştur: "De ki: Hak geldi bâtıl yok oldu". (İsra /81)

13 Allah Ta'âlâ şöyle buyurmuştur: "İşte size Allah'tan bir nur ve apaçık bir kitap (Kur'ân) gelmiştir". (Mâide/15)

14 Allah Ta'âlâ şöyle buyurmuştur: Allah'ın izniyle, bir davetçi ve nur saçan bir kandil olarak (gönderdik)". (Ahzab/46)

93 Bilirsin hâdîdir Allâh ibâda
Ona da dedi hâdî zî-ziyâde

Kâlallâhu Ta'âlâ: İnnemâ ente münzirün ve likülli kavmin hâdin[15]

94 Azîzdir çün Hudâ-yı Rabb-i a'lâ
Azîz dedi ve kadrin kıldı a'lâ

Kâlallâhu Ta'âlâ: Lekad câ'eküm resûlün min enfüsiküm azîzün aleyhi[16]

95 Kerimdir çün Hudâvend-i tüvânâ
Kerîmiyle keremden kıldı esnâ

---

15 Allah Ta'âlâ şöyle buyurmuştur: "Sen ancak bir uyarıcısın. Her kavim için de bir yol gösteren vardır". (Ra'd/7)

16 Allah Ta'âlâ şöyle buyurmuştur: "Yemin olsun, içinizden size onurlu bir resul gelmiştir". (Tevbe/128)

Kâlallâhu Ta'âlâ: İnnehû le-kavlü resûlin kerîm[17]

96 Ra'ûf u hem rahîmdir Hak Ta'âlâ
Ona da verdi ismini fe-cellâ

Kâlallâhu Ta'âlâ: Bi'l-mü'minîne ra'ûfun rahîm[18]

97 Dedi çün zâtına şâhid Hudâvend
Resûlüne de kıldı onu peyvend

Kâlallâhu Ta'âlâ: İnnâ erselnâke şâhiden ve mübeşşiren ve nezîrâ[19]

---

17 Allah Ta'âlâ şöyle buyurmuştur: "Hiç şüphesiz o (Kur'ân) çok şerefli bir elçinin sözüdür". (Tekvir/19)

18 Allah Ta'âlâ şöyle buyurmuştur: "Müminlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir". (Tevbe/128)

19 Allah Ta'âlâ şöyle buyurmuştur: "Şüphe yok ki, bir şahit ve müjdeci ve bir korkutucu olarak gönderdik". (Ahzab/45)

98 Çü dört yerde Muhammed nâmın Allâh
Sarîhan yâd eder Kur'ân'da ol şâh

Kâlallâhu Ta'âlâ: Vemâ Muhammedün illâ resûlün kad halet[20]

99 Birisi Âl-i İmrân içre mestûr
Olupdur kıl nazar ol çeşme-i nûr

100 İkinci sûre-i Ahzâb içinde
Anıldı ol ki şehler ona bende

Kâlallâhu Ta'âlâ: Mâ kâne Muhammedün ebâ ahadin min ricâliküm[21]

---

20 Allah Ta'âlâ şöyle buyurmuştur: "Muhammed ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir". (Ali İmran/144)

21 Allah Ta'âlâ şöyle buyurmuştur: "Muhammed sizin erkeklerinizden hiçbirisinin babası değildir". (Ahzab/40)

101 Muhammed sûresinde oldu sâlis
Ne gûnâ yâd olur gör hayr-ı hâsis

Kâlallâhu Ta'âlâ: Ve âmenû bimâ nüzzile alâ Muhammedin vehüve'l-hakku min rabbihim[22]

102 Be-râbi' sûre-i Feth içre Fettâh
Öğer nâm-ı şerîfin edip ifsâh

Kâlallâhu Ta'âlâ: Ve kefâ billâhi şehîden Muhammedün resûlullâh[23]

103 Gel im'ân ile âyâtı tefekkür
Edip eyle kemâlâtın tezekkür

---

[22] Allah Ta'âlâ şöyle buyurmuştur: "Ve Muhammed'e indirilene de inandılar ki o, Rablerinden (gelen) bir hakikattir". (Muhammed/2)

[23] Allah Ta'âlâ şöyle buyurmuştur: "Şahit olarak Allah yeter. Muhammed (sav) Allah'ın peygamberidir". (Fetih/28, 29)

104 Ne resme vasf eder gör her mahalde
Bu sahrâdan haber ver kalma gilde

105 Bilesin kimdir ol sultân-ı kevneyn
Fedâ olsun yoluna cân-ı kevneyn

106 Ki mahbûbu anıldıkça o Sübhân
Nice iclâl eder hoş eyle iz'ân

107 Bize ta'lîm içindir bunca âyât
Ki ta'zîm ederiz biz dahi bi'z-zât

Fî Medâyihi Âl ü Ashâb Sallallâhu Aleyhi ve Aleyhim Fî Külli Faslin ve Bâb[24]

108 Olardır râh-ı dînin muktedâsı
Olardır evc-i irfânın hümâsı

109 Şerâyi' bâğının bağvânıdırlar
Tarîkat şâhının a'vânıdırlar

110 Ma'ârif dürrünün dürcü olardır
Hakîkat şemsinin burcu olardır

111 Husûsâ çâr-yâr-ı pür-kerâmet
İşitdik çekdiler envâ'-ı zahmet

112 Düzetdiler bizim-çün bir ulu râh
Ki olmaya bu cavkdan kimse gümrâh

---

[24] Allâh'ın salâtı onun ve onların üzerine olsun, her fasılda ve babta Peygamber'in ailesi ve ashâbının övgüsü hakkındadır.

113 Sadâkat esbine binmişdi Sıddîk
O basdı sıdk ayağın bunda tahkîk

Radiyallâhu Ta'âlâ Anhu ve Ammen Radiye Anhu[25]

114 Ömer dûşuna aldı adl ü dâdı
Yetirdi menzile kılıp cihâdı

Radiyallâhu Ta'âlâ Anhu ve Ammen Radiye Anhu[26]

115 Olup Osmân hayâ bahrinde meknûn
Güherler saçdı âhir oldu medfûn

Radiyallâhu Ta'âlâ Anhu ve Ammen Radiye Anhu[27]

---

[25] Allah ondan ve ondan razı olandan razı olsun.

[26] Allah ondan ve ondan razı olandan razı olsun.

116 Alî meydâna çün merdâne geldi
O dem seyfi kalemden behre aldı

Radiyallâhu Ta'âlâ Anhu ve Ammen Radiye Anhu[28]

117 Ta'assub çeşmile her kim ki bakdı
O dînin külhan-ı fark içre yakdı

118 Revâfızdan olısar yâ havâric
Gürûh-ı nâciyândan şöyle hâric

119 Biri ashâbı sevmez biri âlin
Ne hâlin fehm ederler ne me'âlin

120 İlâhi âl u ashâbıyla cem'â
Bizi haşr et budur maksûd u mermâ

---

[27] Allah ondan ve ondan razı olandan razı olsun.
[28] Allah ondan ve ondan razı olandan razı olsun.

Mukaddime

121 Elâ ey sâlik-i râh-ı hakîkat
Çü kıldın râh-ı islâma azîmet

122 Senin-çün var durur nice mühimmât
Tedârik eyle deme fâte-mâ-fât

123 Çü gitmek üzredir nakd-i hayâtın
Buna harc eyle fikr edip memâtın

124 Yürüme serserî bul kârubânı
Çığırdan çıkma cânım gözle ânı

125 Muhammed ol şeh-i cünd-i hidâyet
Çün oldı kâfile-sâlâr-ı ümmet

126 Pîş-i dâmân-ı pâkine o şâhın
Edin onu sülûkunda penâhın

127 Sülûk eyle sırât-ı müstakîme
Sakın meyl etme her râh-ı sakîme

128 Gerekdir evvelâ ta'yîn mezâhib
Ki yolsuz kim bulur mencâ vü mehreb

129 Çü hakdır matlabın iste tarîkin
Tarîkince giden bulur ferîkin

130 Ki vardır her tarîkin reh-nümâsı
Onunla sayd olur devlet hümâsı

131 Gel imdi muktedânı eyle ta'yîn
Ki maksûda erişmez merd-i hodbîn

132 Dilersen maksada bu nakd-i îmân
Erişse aslına bî-hasr u hizlân

133 İkidir mü'mine mezheb mu'ayyen
Biri zâhir biri bâtın mübeyyen

134 O bâtın dediğimdir i'tikâdın
Müzeyyen kıla gör onda nihâdın

135 Akâyiddir çün islâmın esâsı
Bu muhkem olmasa olmaz bekâsı

136 Akîde olmasa pâk u mutahhar
Hep a'mâl olısar merdûd u ebter

137 Ne hacc u ne salât u ne zekâtı
Ne savm u ne ibâdât u salâtı

138 O yolun nâmıdır sünnet cemâ'at
Gerekdir gireler bu yola ümmet

139 Pes imdi lâzım oldu bize îzâh
Ki yolun şaşmaya fellâh u mellâh

140 Husûsâ fitne eyyâmıdır el'ân
Cehâlet gâlib oldu kaldı meydân

141 Kesâda düşdü ilm ü lîki dînâr
Revâca vardı cânım etme inkãr

142 Mukayyed kalmadı ıslâh-ı dîne
Zevâyâda meğer çok var hazîne

143 Sorar kalmadı bu yoldan nişâne
Giderler serserî râh-ı gümâna

144 Anın-çün şaşdı bundan nice fırka
Erişmedi bu cem'a düşdü harka

145 Kimisi i'tizâl ü kimi rafza
Düşüp tagyîr irirdiler bu farza

146 Kimi cebrî kimi oldu ibâhî
İlik gibi sorar sormaz mübâhî

147 Velî sünnet cemâ'at yolu yârâ
Bu işlerden kamu eyler teberrâ

148 Bu yolun sâliki merdânelerdir
Murâdın terk eden ferzânelerdir

149 Husûsâ Hazret-i Sultân-ı Vâlâ
Muhammed Mustafâ ol bahr-ı âlâ

150 Bu yolun sâlikini kıldı ta'yîn
Dahi ol mezheb-i meymûnu tebyîn

Kâle'n-Nebiyyü Sallâlâhu Ta'âlâ Aleyhi ve Sellem: Se-tefteriku ümmetî selâsen ve seb'îne fırkaten küllühüm fi'n-nâri illâ vâhideten kâlû men hüm yâ Resûlallâh kâle hüm alâ mâ ene aleyhi ve ashâbî. Sadaka Resûlullâh ve nataka Habîbullâh[29]

151 Nübüvvet nûrıla bildi çü sultân
Karışır ümmete ashâb-ı hizlân

152 Ne nâziklikle verdi imtiyâzı
Gül-i terden seçip müntin piyâzı

153 Ki ümmet yetmiş üç fırka olısar
Kamusu dûzaha lâyık geliser

---

[29] Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: "Ümmetim yetmiş üç fırkaya bölünecek. Bunlardan birisi hariç hepsi ateştedir. Onlar (o bir tanesi) kimdir ya Resulallah dediler. "Onlar benim ve ashabımın üzerinde olduğumuz yolda olanlardır" buyurdu. Allah Resulu doğru söyledi ve Allah'ın habibi konuştu".

154 Velî bu cümleden bir fırka ancak
Olara olmaya dûzahda mülhak

155 Dediler ey ümîd-i ehl-i isyân
Olar kimdir keremden eyle tibyân

156 Dehân-ı hokka-i hikmetden ol şâh
Şu dürler saçdı kim rûşen olur râh

157 Ki şol yol üzredirler gayr-i hâlik
Ben ü ashâbım oldu ona sâlik

158 İşitdin mi cevâbı merd-i tâlib
Mübeyyen oldu mu a'le'l-metâlib

159 Bu sözdür gerçi kim sûretde icmâl
Ne tafsîl eyledi gör şâh-ı iclâl

160 Çü remz ile eder icmâli tafsîl
Gel imdi bu rumûzu eyle tahsîl

161 İşâret buyurur ol şâh-ı isnâ
Ki yolumdur benim eclâdan eclâ

162 Benim yolumda yokdur zerre şübhe
Meğer a'mâ düşiser onda şübhe

163 Ki Kur'ân yoludur belli tarîkim
Onunla geldi hep sahb u ferîkim

164 Velî bir fırkayı kör etdi şehvât
Müfîd olur mu ona bu celiyyât

165 Olar hâricdedir bahs-i hüdâdan
Temâyüz umma elvâna amâdan

166 Bu sırra remz edip ol bahr-ı irfân
Saçar hikmet zülâlin behr-i atşân

167 Sunup akdâh-ı elfâz ile sahbâ
Buyurur ümmete ol şâh-ı vâlâ

Kâle Resûlullâhi Sallallâhu Aleyhi ve Sellem: Teraktüm ale'l-mahacceti'l-beyzâ'i leylühâ ke-nehârihâ velâ yezîgu anhâ ba'dehâ illâ hâlikün[30]

168 İşitdin mi hitâb-ı müstetâbı
Ne remz eder gör ol âlî-cenâbı

169 Ser-i şefkatle der şâh-ı mürüvvet
Yigirm'üç yıl çekip zahmet meşakkat

---

30 Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: "Ben sizi gecesi, gündüzü gibi aydınlık olan (en küçük şüpheyi barındırmayan gayet açık) bir din üzerine bıraktım. Benden sonra ancak helak olanlar, o dinden (başka yönlere) sapar".

170 Düzetdim ümmetim-çün râh-ı rûşen
Beyâzdır hem genişdir şöyle ahsen

171 Bu yoldan kimse şaşmaz tâ meğer ol
Helâki mübrem ola neylesin yol

172 Ne'am bir kul ki olur Hak'dan a'mâ
Tahayyürde bir olur kûh u sahrâ

173 Güneş rûşen ederken cümle râhı
Onunla ol şaşar bulur tebâhı

Li-Kavlihî Ta'âlâ: Yescüdûne li'ş-şemsi min dûnillâhi[31]

174 Güneşken âdeme âyât-ı îmân
Onu ma'bûd edindi ehl-i hizlân

---

[31] Allah Ta'âlâ şöyle buyurmuştur: "Allah'tan başka güneşe secde ederler". (Neml/24)

175 Hevâdır kör eden ayn-ı ibâdı
Hevâ ehli olan bulmaz reşâdı

Kemâ kâle sultânu'l-uşşâk fî tâ'iyyetihî bi-lisâni'l-cem[32]

176 Ve nehcü sebîlî vâzıhun limeni'h-tedâ
Velâkinneme'l-ehvâ'u ammet fe-a'met[33]

177 Habîbullâh bu denli etdi îzâh
O nâzik lafz ile hoş kıldı ifzâh

178 Kifâyet aldı ezhân-ı kaviyye
Velî duymadı efhâm-ı rediyye

---

[32] "Aşıkların sultanı Cem' lisanıyla Tâiyye'sinde dediği gibi"

[33] "Yolumun doğruluğu takip eden için açıktır. Ancak şehevi arzular yaygınlaştığından görülemez olmuştur".

179 Ebû Mansûr a'nî Mâtürîdî
Bu mezheb içre ol dehrin ferîdi

180 Dahi hem Bu'l-Hasan kim Eş'arîdir
Bu meydânın o dahi serveridir

181 Bize şefkat edip ol iki nîkân
Bu yola koydular a'lâm u erkân

182 Kavânîn ü kavâ'id birle mansûs
Olupdur şöyle kim bünyân-ı mersûs

183 Gel imdi sâlikâ sünnet cemâ'at
Yolun elde koma eyle ri'âyet

184 Buna sâlik durur ebrâr u ahyâr
Buna şâhid durur âyât u ahbâr

185 Muhammed'dir bu yolun reh-nümâsı
Hatâ etdi hatâdır mâ-adâsı

186 Budur hak yol adı sünnet cemâ'at
Cemâ'at bozula olur mücâ'at

187 Buna remz eyleyip Sultân-ı esrâ
Buyurmuş bu hadîsi eyle ısgâ

Kâle'n-Nebiyyü Sallallâhu Aleyhi ve Sellem: El-cemâ'atu rahmetün ve'l-fırkatu azâbun[34]

188 Bu mezheb gerçi kim bâtın yoludur
Nusûs ile velî gâyet celîdir

189 Gel imdi Şemsiyâ ey abd-i bî-zûr
Tevekkül kıl Hudâ'ya kalma mehcûr

---

[34] Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: "Cemaatte rahmet, ayrılıkta azap vardır".

190 Vesîle et Habîb-i Kirdigâr'ı
Çü zahrındır o server çekme zârı

191 Bu icmâli birercik eyle tafsîl
Mahallidir kılarsan bast-ı tezyîl

192 Za'îfâna bu yolda dest-gîr ol
Te'âvün â'idâtından habîr ol

193 Avûmu'n-nâs be-küllî serserîdir
Olara yolu göstersem yeridir

194 Gel imdi bu kelâma eyle ısgâ
Kulağına dizem inciler asfâ

195 Diyem sünnet cemâ'atdan alâmet
Alâmetle giden çekmez garâmet

196 Bu söze muhkem eyle i'tikâdı
Ki budur dîn-i islâmın imâdı

İlâhiyyât

197 İlâhu'l-halkı rahmânun rahîmün
Kadîrün âlimün hayyun kadîmün

198 Azîzün âdilün şâ'in mürîdün
Selâmun sâbirün dârrun hamîdün

199 Kadîmdir zâtı hem fi'l ü sıfâtı
Ebeddir yok durur fevt ü memâtı

200 Vücûdu zâtınındır muktezâsı
Muhâldir intifâsı inkızâsı

201 Bu ferşden arşa dek ecsâm u a'râz
Hep onun sun'udur ey merd-i murtâz

202 Ademden kâ'inâtı kıldı îcâd
Dilerse yok eder bir demde berbâd

203 Şerîki yok durur dahi nazîri
Vezîri kande olur yâ müşîri

204 Onundur izz ü istignâ-yı mutlak
Pes oldur geri istiklâle elyak

205 Samed'dir kimseye yok ihtiyâcı
Kamu muhtâcıdır bu halk-ı râcî

206 Ne denli var mehâmid ona mahsûs
Onundur kibriyâ vü izz-i mansûs

207 Kadîr'dir kudretinde yok nihâyet
Alîm'dir ilmine yok hadd u gâyet

208 Hakîm'dir hikmetinde kâsır efkâr
Rahîm'dir rahmetine ermez enzâr

209 Senâmızdan münezzehdir bilâ-reyb
Ne desin ol Cenâb'a abd-i pür-ayb

210 Velî çün emriledir hamd-i mezkûr
Bu rûşendir ki el-me'mûru ma'zûr

211 Münezzehdir nekâyısdan çü zâtı
Münezzehdir kezâ fi'l ü sıfâtı

212 Tahayyüzden temekkünden müberrâ
Tekârubdan tebâ'uddan mu'arrâ

213 O kavl ile tulû'dan pâk u tâhir
Nüzûl ile su'ûd ondan menâfir

214 Tegayyür gerdi konmaz ol Cenâb'a
Hades lâyık mı ol ni'me'l-me'âba

215 Ne doğdu kimseden ne kimse ondan
Gel oku sûretü'l-ihlâsı cândan

216 Ne küfvü vardır onun ne misâli
Arıt bu noktadan sahf-ı hayâli

217 Ne arşîdir ne ferşî ne semâvî
Muhîtü'l-kül durur budur fehâvî

218 Cihât ondan durur ol bî-cihetdir
Sipâhî yok bu turfa saltanatdır

219 Odur evvel ki ondan oldu eşyâ
Odur âhir ki bâkî ba'de'l-ifnâ

220 Ne vardır evveliyyetde bidâyet
Ne olur âhiriyyetde nihâyet

221 Odur zâhir ki eşyâ hep şuhûdu
Odur râzık yoğiken dahi merzûk

222 Ona yok kabl ü ba'd ü dahi hem beyn
Ona yok kurb u bu'd u keyf hem eyn

223 Sıfât ef'âl kadîmdir hem-çü zâteş
Na aynıdır ne gayrıdır sıfâteş

224 Kelâmında neninle etdi tavsîf
Cenâb-ı Lâ-yezâl'in dahi ta'rîf

225 Ona îmân getirmekdir vazîfe
Budur mezheb vazî'a vü şerîfe

226 Meğer ki imtinâ' ede onu akl
Pîş-i te'vîle pes ol dem budur nakl

227 Ezeldir hem ebed zât u sıfâtı
Gelip gitmekdedir bu mübdi'âtı

228 Odur bâkî hemîşe evvel âhir
Hades tîhinde bâkîler misâfir

229 Onun halkıyladır küfr ile îmân
Velî küfre rızâsı yokdur ey cân

230 Kamu eşyâyı etmişdir ihâta
Muhât olmak muhâl olur muhîte

231 Hulûl ü ittihâd u hem sirâyet
Onun şânında yokdur etme töhmet

232 Yaraşmaz hem ona teşbîh ü ta'tîl
Sezâdır eylesen ta'zîm ü tebcîl

233 Odur mu'tî odur vehhâb-ı mutlak
Odur vâcib odur bizzât odur Hak

234 Atâsından zemîn kem sofrasıdır
Azâbından cahîm bir hufresidir

235 Çü masnû'unda âciz fehm ü idrâk
Onun-çün dedi ârif mâ-arafnâk

Bahs-i Kelâm[35]

236 Kelâmıdır işit Kur'ân-ı mûhâ
Resûl'üne bilâ-keyf etdi îhâ

237 Kelâm-ı nefsidir ol nûr-ı Yezdân
Münezzeh savt u harfden eyle iz'ân

238 Devâldır dediler savt u hurûfa
Sığar mı bahr-ı zehhâr hiç zurûfa

239 Sıfât-ı Hak durur muhdes değildir
Dilin kat' eyle her kim der değildir

240 Diliyle okunur sem'iyle mesmû'
Masâhifde yazılır hûb u matbû'

---

[35] Kelâm konusu.

241 Gönülde hıfz eder huffâz-ı tâlî
Velî bu cümlede yokdur hulûli

242 Hudûsuyla olur bize ta'alluk
Velî yokdur bu cümleyle tahakkuk

243 Nitekim ismi hep elsünde mezkûr
Muvaşşahdır onunla rıkk-ı menşîr

244 Gönüllerde olur mahbûb u mevdûd
Mesâcidde odur mescûd u ma'bûd

245 Hakîkatde ne rıkda ne lisânda
Ne sadrında ne hod sâ'ir mekânda

246 Hemîn bu gûnedir zâtıyla evsâf
Bu akd ile edegör sîneni sâf

Bahs-i Rü'yetullâh[36]

247 Ne cism ü ne arazdır zât-ı Bî-çûn
Ne cüz' ü kül ne cevher deme niçün

248 Ona yok kurb u bu'd u hem muhâzât
Dahi hem vasl u beyn ü gayr-ı hâlât

249 Ma'a-hâzâ bu gözle rûz-ı ferdâ
Göriser cümle mü'min onda mâ-şâ

250 Velî dünyâda görmekden rivâyet
Budur kavl-i sahîh eyle dirâyet

---

[36] Allâh'ı görme konusu.

251 Bu gözle görmeğe gerçi var imkân
Velî imkânda kalmışdır kıl iz'ân

252 Velî ayn-ı yakîn ile ricâle
Görülmek var sakın düşme şikâle

253 Ümîdin kesmeyip gözle mecâli
Kulakdan sal kelâm-ı i'tizâli

Bahs-i Nübüvvet[37]

254 Bu halkın key ulusu enbiyâdır
Kimi mürsel kamusu asfiyâdır

255 Ki evvel Âdem ü âhir Muhammed
Arada geldi gitdi nice emced

256 Bulardır cümleden ebrâr u ahyâr
Bulardır kurb-ı Hak'da sâhib-esrâr

257 Bulardır muktedâ vü muktefâlar
Bulardır menziletde müntehâlar

258 Hidâyetdir olar Hak'dan bu halka
Sa'âdet buldu kim erdi cavka

---

[37] Peygamberlik konusu.

259 Ki halkı da'vet etdiler Hudâ'ya
Tahammül kıldılar bunca cefâya

260 Döğüldüler söğüldüler mirârâ
Komadılar sözü sırren cihârâ

261 Bu yolda verdiler cân u cihânı
Onun-çün buldular sırr-ı nihânı

262 Ma'âsîden bulardır cümle ma'sûm
Azil yokdur olara eyle ma'lûm

263 İnandık cümlesine verdik îmân
Ki yokdur farkımız îmânda yeksân

264 Velî Kur'ân içinde Rabb-i allâm
Bize tafdîl-i ba'za etdi i'lâm

Kâle Celle Şânuhû: Tilke'r-rüsulü faddalnâ ba'zahum alâ ba'zin[38]

265 Çü Kur'ân içre olmadı musarrah
Mufaddal kim durur kıldı müserrah

266 Velî akd oldu bil icmâ-ı emced
Ki efdal ola gayriden Muhammed

---

[38] Şanı yüce Allah şöyle buyurmuştur: "O peygamberlerin bir kısmını diğerlerinden üstün kıldık". (Bakara/253)

Tafdîl-i Muhammed Aleyhi's-Salâtü Ve's-Selâm[39]

267 Tefâsîr içre çok esbâb u icmâ'
Yeter envâr-ı tenzîl olma tammâ'

268 Resûlullâh ki ol hayru'r-rüsuldür
Kamu âlemlere hâdi's-sübüldür

269 Odur hatmu'r-rüsul fahru'l-kıyâme
Şefâ'at-hâh odur hem hâs u âma

270 Odur mürseller içre şems-i tâbân
Odur beyne'r-rusül mahbûb-ı Rahmân

271 Onun medhin okur İncîl ü Tevrât
Zebûr u hem Suhuf Kur'ân'da âyât

---

[39] Salât ve selâm üzerine olsun, Hz. Muhammed'in diğer peygamberlerden üstünlüğü.

272 Mübeşşirdir onu Mûsâ ve Îsâ
Ne rağbet bilmese kadrini Tersâ

273 Odur menşe' vücûd-ı kâ'inâta
Şefî' oldur kıyâmetde usâta

274 Onun-çündür livâ hem havz-ı mevrûd
Ona mev'ûd olupdur cây-ı Mahmûd

Emr-i Mi'râc[40]

275 Ona mahsûs olupdur seyr-i mi'râc
Ona da i'tikâd eyle gözün aç

276 Bu cismiyle uyanıkken o şehbâz
Çü emr oldu cenâba kıldı pervâz

277 Gecenin bir cüzünde ey dilârâ
İlâ mâ-şâ'e Rabbeh oldu esrâ

Kâlallâhu Ta'âlâ: Sübhânellezî esrâ bi-abdihî leylen mine'l-mescidi'l-harâmi ile'l-aksallezî bâreknâ havleh[41]

278 Çü nas vardır ona Beytü'l-Harâm'dan
Harîm-i Kuds'e dek duyduk merâmdan

---

[40] Miraca emrolunması.

[41] Allah Ta'âlâ şöyle buyurmuştur: "Bir gece, (Muhammed) kulunu Mescid-i Haram'dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehtir". (İsra/1)

279 Mukarrer küfr olısar bunu inkâr
Ne lâyık zümre-i îmâna în-kâr

280 Velî Kuds'den ilâ mâ-şâ'e Mennân
Semâ vü Kâbe-Kavseyn arş-ı Rahmân

281 Buna şâhid durur ahbâr u âhâd
Bunun inkârı fıskdır etme ilhâd

282 O şeb ki kıldı mi'râc seyyid-i mâ
Muhammed Mustafâ ol mâh-ı esrâ

283 Bu gözle gördü mü ol gece anı
Yahud kalbiyledir göster beyânı

284 Rivâyet ikidir bunda muhassal
İşit budur diyem kavl-i mu'avvel

285 Bu gözle gerçi görmedi o sultân
Velî selb oldu keynûnât-ı imkân

286 Bekâ ile şuhûd etdi bekâyı
Ne şehbâz oldu anla Mustafâ'yı

287 O rütbe ki ona verildi onda
Ona mahsûs idi kalma gümânda

Lâ yüdrikü veliyyün makâme'l-enbiyâ'i aleyhimü's-selâm[42]

288 Velî ermez makâm-ı enbiyâya
Ne denli erse ol evc-i ulâya

---

[42] "Velîler, nebilerin - selam onların üzerine olsun - makamlarına ulaşamazlar".

289 Bu kanda ki nebîden ola fâzıl
Kulağa girmesin akvâl-i câhil

290 Üveysî sûretinde nice cühhâl
Muzahraf söz ile kıldılar idlâl

291 Üveys bir bendesidir Mustafâ'nın
Üveys efgendesidir ol fetânın

Lâ yeblugu veliyyün velâ nebiyyün dereceten yeskutu anhu't-teklîf[43]

292 Berâber ola mı hâdimle mahdûm
Tecâvüz olmasın ez-hadd-i ma'lûm

293 Nebiyy ü ger velîdir bir makâma
Erişmez kimse hoş bak bu merâma

---

[43] "Hiçbir velî ve nebi dini sorumluluklarından muaf oldukları bir dereceye ulaşamazlar".

294 Ki sâkıt ola ondan emr-i meşrû'
Salât u savm dahi erkân-ı mevzû'

295 Bu olmadı hem olmaz tâ kıyâme
Kulak tutma avâma ke'l-hevâma

296 Meğer ma'zûr ola şer' ile bir kes
O ma'fuvdur şehâ ondan sözü kes

297 Müyesser olsa bir ferde bu ma'nâ
Olaydı enbiyâya ey müvellâ

298 Belâ içre olardır hâl-i pîrî
Bu bâbda kılmadılar hiç kusûrı

Takrîb

299 Velî bir kavm olupdur şimdi zâhir
Melâhî vü ma'âsîde muzâhir

300 Hayâsızlar ederler keşf-i avret
Bu kubhunu sayar ayn-ı ibâdet

301 Işıklardır ki takvâdan mu'arrâ
Edebsizler ki sünnetden müberrâ

302 Havâriclerdir ez-sünnet cemâ'at
Revâfızlar durur ol cavk-ı nekbet

303 Be-gâhî cem' olur ol cünd-i deccâl
Üşerler üstüne erzâl ü cühhâl

304 Def ü düblek nefîr ü dahi nâkûs
Zil ü hemvâr celâcil karn-ı câmûs

305 Bu hey'etle gezerler şehr ü bâzâr
Hudâ vü hem Resûl'ü ola bîzâr

306 Şi'ârdır onlara lu'b u hurâfât
Bulardır dîn-i islâm içün âfât

307 Bu da'vâyı eder ol cavk-ı kallâş
Ki ola şeyhleri Şeyh Hâcı Bektâş

308 Fe-hâşâ ol velîden ki o fırka
Ona mensûb ola zî-cehl ü hırka

309 Dahi şol söz der imiş kavm-i nâşî
Ki nakl etmekden eyler dil tehâşî

310 Salât u savm hem hacc u zekâtı
Ne ki var dîn-i islâmda salâtî

311 Bağışlamış bize der Hâcı Bektâş
Zihî kavm-i dalâlet cünd-i fahhâş

312 Hudâ'nın n'ihtiyâcı var namâza
Hemîn düşmek gerek der kul niyâza

313 Dahi derlermiş ol kavm-i dalâlet
Ne var olduysa bu emr-i ibâdet

314 Hemîn bir etmek ile kurtulur kul
Sefîhlerdir olan ömrünce meşgûl

315 Bu sözler cümlesi küfr ü şekâdır
Diyen zındîk ü mülhiddir hatâdır

316 Vulâta lâzım olur katl ü men'i
Mühimmâtdan durur def'iyle kam'ı

317 Budur sünnet cemâ'atdan alâmet
Ede bu fırkaya bugz u adâvet

318 Onun-çün bu mahalde etdim îrâd
Ne takrîb var diye söz etme îrâd

319 Bulara her kim olursa mu'âvin
Münâfıkdır aleyhi la'n-ı lâ'in

Bahs-i Halk-ı Ef'âl[44]

320 Hudâ'dır hâlık-ı ecsâm u ef''âl
Onun sun'unda yok enbâz u emsâl

321 Ne ki bizden gelir hayr ile şerden
Hudâ'nın halkıdır sanma beşerden

322 Bizimdir lîki kesben ihtiyârı
Değildir kimse mecbûr ıztırârî

323 Onun-çün kul mu'âkab yâ müsâbdır
Bu mazmûn umde-i Ümmü'l-Kitâb'dır

324 Ne cebr ü ne zulüm var bu arada
Onun-çün emr ü nehy oldu ibâde

325 Bize kesb iledir ancak ta'alluk
Hudâ'nındır bu halk ile tahakkuk

---

[44] Bütün işlerin (herşeyin) (Allah tarafından) yaratılması konusu.

Bahs-i Kazâ ve Kader[45]

326 Ne ki bizden sudûr eyler avârız
Kazâ vü hem kaderden oldu ârız

327 Ezelde olsa takdîr ü meşiyyet
Vacûda ol gelir vefk-i irâdet

328 Mukadder olmayan gelmez vücûda
Budur kavl-i sahîh düşme cuhûda

El-kebîretü lâ-tuhricü'l-Abde'l-mü'mine mine'l-îmâ[46]

329 Kebâ'ir mü'mini îmândan ihrâc
Edip kılmaz onu hem küfre îlâc

---

[45] Kazâ ve kader konusu.

[46] "Büyük günah, mümin kulu imandan çıkarmaz".

330 Velâkin âsî vü fâsık olur ol
Hudâ'sı hışmına lâyık olur ol

331 Dilerse fazl ile afv ede ânı
Dilerse adl ile ahz ola cânı

332 Şefâ'atle dilerse kıla mağfûr
Me'âli cennet ola kalmaya dûr

Su'âl-i Kabr[47]

333 Ölürsen kabr ola hakdır masîrin
Cevâbın hâzır et münker nekîrin

334 Sa'îde ere ravzâtdan eserler
Şakîye vere hufrândan heberler

---

[47] Kabirdeki sorular hakkında.

Haşr-ı Ecsâd[48]

335 Çü öldün kabr içinde onda mâ-şâ
Bu kez haşr ede Allâh kıla inşâ

336 Geri cem' ola rûh ile bu ecsâm
Buna hoş i'tikâd et gezme sersâm

337 Hemân-dem cem' ola bu halk-ı mehmûm
Şu yere kim adı mîkât-ı ma'lûm

338 Geleler ol yere uryân u ârî
Meğer şol kimse ki setr ede Bârî

---

[48] Ölülerin haşr olunması konusu.

Tetâyürü'l-Kütüb[49]

339 Tetâyür ede pes ol dem mekâtib
Ki a'mâlin yazaydı onda kâtib

340 Ne ki kesb eyledinse fi'l ü akvâl
Yazılmış ola onda cümle ahvâl

341 Sa'îdin sağ eline ak kitâbı
Verile okuya ni'me'l-hitâbı

342 Şakînin sol eline hem verâdan
Verile kara biti mâcerâdan

[49] Kitapların hangi taraftan verileceği konusu.

Mîzân[50]

343 Dahi hem kurula mîzân-ı adlî
Ameller tartıla fark ola adli

344 Kimi rebh ede a'mâlinden ol ân
Kimisi bulısar husrân u hizlân

345 Kimine hulleler hadrâ vü hamrâ
Burâk u tâc u iklîl ü atâyâ

346 Kimisine gele katrân libâsı
Mu'accel bu ola onda cezâsı

347 Tamâm ola hesâbıyla çü mîzân
Sırâta süreler bu halkı yeksân

---

[50] (Ahirette) (amellerin tartıldığı) terazi konusu.

Sırât[51]

348 Cehennem üzredir ol cisr-i memdûd
Ki üç bin yıldır onda seyr-i ma'dûd

349 Sa'îdler kuş gibi hem berk-i hâtıf
Geçiser kim olardı gayr-ı hâ'if

350 Kimisi yügrük at kimisi ser'ân
Kimi emekleyüben ala meydân

351 Sırât-ı şer'i dünyâda ne gûne
Geçipdi göstere ondan numûne

---

[51] Sırat köprüsü konusu.

352 Şakîler lîki kala onda hayrân
Kimi evvel-kademde bula hizlân

353 Düşiserler merâtib birle nâra
Ki düşmüşlerdi hak yolda fikâra

354 Kamu mü'min cinân içinde bâkî
Kimi mutrib kimisi ola sâkî

Hulûd-ı Dâreyn ve Mevcûdiyyetihimâ El'ân[52]

355 Muhalleddir mü'ebbed bu iki dâr
Kamu esbâbı birle cennet ü nâr

356 Dahi bil hâliyâ dûzahla cennât
Yaradılmış dururlar hem müheyyât

357 Cihânın ni'meti hem nûş u sâzı
Şu nâzik hulleler hamrâ tırâzı

358 Kamu havrâ vü vildân her ne ki var
Müheyyâdır taleb kıl kalma bî-kâr

359 Dahi dûzahda envâ'-ı ukûbet
Zebânîler tutar zakkûm u âfet

360 Müheyyâdır o dahi şimdi mevcûd
Be-vefk-i hikmet-i a'dâd etdi ma'bûd

---

[52] Cennet ve cehennemin ebediliği ve şu an var olduğu konusu.

Bahsü'l-Melâ'ike[53]

361 Melâ'ikdir ibâdullâh-ı ma'sûm
Olurlar her biri der-kâr-ı ma'lûm

362 Olar hiç âsî olmazlar Hudâ'ya
Ne emr olduysa kâ'imdir edâya

363 Zükûretle ünûsetden berîler
Hevâ vü hırs u şehvetden arılar

364 İbâdetden fütûru yok oların
Ubûdetde kusûru yok oların

365 Olar mahfûz durur redd ü azilden
Olar me'mûn durur tard u hazelden

[53] Melekler konusu.

366 Melâ'ikden değildi çünki İblîs
Ayırdı ol gürûhdan oldu telbîs

367 Rüsul mü yâ melek mi oldu efdal
İkisinde de var kavl-i mufaddal

368 Melek efdal demişler i'tizâlî
Velî sünnet cemâ'at dinle hâli

369 İki vech üzre oldu onlara kavl
İşit benden nedir kavl-i mu'avvel

370 Ta'arruf'da Ebû-Bekr-i Kelâbâd
Buyurmuşdur bizim-çün behr-i irşâd

371 Denildi gerçi bunda nice akvâl
Sükûtdur lîki tâlib hayru'l-ahvâl

372 Ki hem cumhûr buna etdiler ıtbâk
Budur râh-ı selâmet kılma işfâk

Kerâmâtü'l-Evliyâ'i Hakkun[54]

373 Kerâmet hak durur abd-i velîden
Salâh üzre olan merd-i alîden

374 Ki câ'izdir değildir emr-i münker
Salâh şartdır velî kıl bunu ezber

375 Eğer bir âsîden olsa zuhûru
Bil istidrâc durur eyle ubûru

376 Ya da'vâ-yı kerâmet etse bir kes
Vur ağzına hemân-dem sözünü kes

377 Resûl-i müctebâ Mahmûd u Ahmed
Salâtullâh aleyhi a'nî Muhammed

---

[54] "Evliyânın kerameti haktır".

Tafdîl-i Hulefâ-i Râşidîne Ba'zuhum Min Ba'zin[55]

378 Olardan sonra efdal eyle tahkîk
Kahâfe oğludur Bû-Bekr-ı Sıddîk

379 Ömer'dir sâniyen efdal bu cavka
İşitdin ki ne revnak verdi halka

380 Üçüncü oldu Zünnûreyn Osmân
Hayâsından utanırdı ferîkân

381 Buna râbi' Alî şîr-i Hudâ'dır
Uludur bâkîden sâhib-livâdır

382 Hilâfet oldu bu tertîbe mahsûs
Akîdin buna bağla eyle mersûs

---

[55] "Hulefâ-i Râşidîn'in birbirine olan üstünlüğü".

Takrîb

383 Revâfz bâtılın koyma kulağa
Ne lâyık hem-dem olursun kelâğa

384 Bulardan râzıyım derken o Rahmân
Ne cür'etdir olara buğz u udvân

385 Ta'assubdan gözüne batdısa hâr
Bu âyet sûzeniyle eyle tîmâr

Kâlallâhu Ta'âlâ: Ve's-sâbıkûne'l-evvelûne mine'l-muhâcirîne ve'l-ensâr vellezîne't-tebe'ûhum bi-ihsânin radiyallûhu anhüm ve radû anhü. Sadakallâhu'l-azîm[56]

---

[56] Allah Ta'âlâ şöyle buyurmuştur: "İslam'ı ilk önce kabul eden muhacirler ve ensar ile iyilikle onlara uyanlar var ya, Allah onlardan razı olmuş; onlar da O'ndan razı olmuşlardır". Tevbe/100)

386 Ve illâ kalısarsın şöyle a'mâ
Nedâmetler müfîd olmaya kat'â

387 Bulara değdi mihrâb-ı hilâfet
Verildi bunlara rüşd ü hidâyet

388 Muhabbet eylemek bu Çâr-yâr'a
Muhabbetdir Resûl-i Kirdigâr'a

389 Bulardan birisine olsa buğzun
Ne naklin ola makbûl ü ne farzın

390 Revâfız fırkası ol cünd-i hizlân
Kad istevlâ aleyhim hizbi şeytân

391 Ta'assub câhına düşdüler ol kavm
Fekânû lâyıkîne'l-levme ve'l-levm

392 Dilersen fazlını ol Çâr-yâr'ın
Kemâhî bilesin gül ola hârın

393 Riyâz adlı düzüben bir menâkıb
Olupdur sünniyân içün mevâhib

394 Nazar kılan ona bulur kanâ'at
Ta'assub ehline olur hidâyet

395 Onu bul himmet eyle bir nazar kıl
Bu muhtâca du'â-yı muntazar kıl

Nef'-i Sadâkâti Li'l-Emvât[57]

396 Eğer emvât içün etsen tasadduk
Ya Kur'ân okusan kılsan tereffuk

397 Ya etsen ona istiğfâr u da'vât
Ulaşır onlara bunca mesûbât

398 Oların rûhu-çün versen ta'âmı
Bulur kabr içre onlar çok merâmı

399 Kubûra var oku Seb'a'l-Mesânî
Oların şâd ola kabr içre cânı

400 Neler vere sana vü anlara Hak
Budur sünnet cemâ'at yolu el-hak

---

[57] "Ölülere, sadakanın fayda vermesi".

401 Budur bize Hudâ'dan fazl-ı âlî
Kulağa salma kavl-i i'tizâli

402 Velî bilmek gerek da'vât u mahsûl
Hulûs ile gerek tâ ola makbûl

403 Helâlinden gerekdir dahi it'âm
Ulaşa rûhuna ezkâr u et'âm

Eşrât-ı Sâ'ât[58]

404 Resûl-i ekrem-i fahr-ı kıyâmet
Melâz-ı her za'îf ü zahr-ı ümmet

405 Kıyâmetden alâmetler buyurdu
Bizim-çün bu mühimmâtı kayurdu

406 Ki kopmaz der kıyâmet on alâmet
Zuhûra gelmeyince kıl dirâyet

407 Ol ondandır çıkar deccâl-i kezzâb
Azıdır ümmeti kizbiyle her bâb

408 Bu halka göstere sathıyla tâmât
Sana eclâf onu ondan kerâmât

---

[58] "Kıyâmet alametleri".

409 Üşerler başına olurlar a'vân
Şular ki hakkı etmemişdi iz'ân

410 Boyun sunmazdılar şer'-i şerîfe
Hemân etbâ' olurlar ol harîfe

411 Verirler pes onun küfrüne îmân
Havâsından olalar cavk-ı hâmân

412 Düşe bu ümmet içre zi'b ü sârî
Hudâ mü'minler içün kıla yârî

413 Velî şunlar ki şer'a yapışıpdı
Özün Kur'ân ipine tapışıpdı

414 Sülûk etmişdiler sünnet yoluna
Göricek bu gele ol dem diline

415 Ki bu kâfir durur uyman müsülmân
Olupdur cebhesinin küfrü unvân

416 Hazer etmeye tehdîdinden onun
İki evde bula zevkin cinânın

Hurûc-ı Dâbbetü'l-Arz[59]

417 Çıkısardır dahi hem dâbbetü'l-arz
Cihânı seyr ede bi't-tûli ve'l-arz

418 Safâ vü Merve beyninden çıka ol
Müsülmân ola şer'iyle tuta yol

419 Ede mü'minlere taltîf ü ihsân
Vere kâfirlere nekbetle husrân

---

59 "Dâbbetü'l-Arz'ın çıkışı".

Nüzûl-i Îsâ Aleyhi's-selâm[60]

420 İniser yer yüzüne dahi Îsâ
Sevine mü'minûn kahr ola Tersâ

421 Nasârâ kavmine ede ukûbet
Utandırdı beni Hak'dan bu millet

422 Salîbi kesr ede hem katl-i hınzîr
Komaya yer yüzünde der-yem ü zîr

423 Ola şer'-i Muhammed üzre reftâr
Kıla beş vakt namâzı bile hemvâr

424 Yürüye mezheb-i sünnet cemâ'at
Ola âhir-zamân şâhına ümmet

---

[60] "İsa Aleyhisselâm'ın yeryüzüne inmesi".

425 Mukârin ola Mehdî-i zamâna
Muhabbetler ola ender-miyâne

426 Dediler kız alır âl-i Resûl'den
Nice evlâd olısar pür-usûlden

427 Dediler hem eder Mehdî imâmet
Uyısar ona Îsâ-yı kerâmet

428 Dahi derler imâmet kıla Îsâ
Uya Mehdî ona min gayr-i be'sâ

Bâb: Tulû'u'ş-Şemsi Min Magribihâ ve Hurûc-ı Ye'cûc u Me'cûc[61]

429 Dahi doğar güneş mağribden ey cân
Yapılır tevbenin kapısı ol ân

430 Gerekdir herkese ta'cîl-i tevbe
Ki bâkî kalmaya zimmetde havbe

431 Çıkar ye'cûc u me'cûc eyle iz'ân
Benî-âdemdir onlar dahi yeksân

432 Ki Yâfes'den gelipdirler vücûda
Komamışlardır onlar baş sücûda

---

[61] "Güneşin batıdan doğması ve Yecûc ile Me'cûc'un çıkışı".

433 Dahi yokdur olarda dîn ü millet
Olara dîn ü âyîndir şekâvet

434 Dahi seçmez olar hıll ü harâmı
Ne bulsa pâk u nâ-pâk yer harâmî

435 Fesâda vereler dünyâyı yekser
Gide dîn ü salâh ola mükedder

Beyân-ı Husûf ve Hurûc-ı Nâr Min Yemen[62]

436 Dahi hasf olısar şark ile garbda
Üçüncüsü ola arz-ı Arab'da

437 Çıka âhir Yemen'den nâr-ı bî-gâh
Süre halkı diyâr-ı Şâm'a nâ-gâh

438 Tamâm oldukda pes aşr-ı alâmet
Bi-iznillâh kopa ol dem kıyâmet

439 Şakîler üzre kopar yevm-i ma'lûm
Ona kalmaya îmân ehli merhûm

440 Yıkıla gökler ü düşe kevâkib
Uça dağlar yerinden çün anâkib

[62] "Yerde çökmeler olması ve Yemen'den ateşin çıkması".

Fasl

441 Şu sözler ki dedim tâ evvelinden
Eğerçi geldi bu âciz dilinden

442 Velî şol söz durur bunlar tamâmet
Olupdur dîn-i islâmdan alâmet

443 Ebû Mansûr Şeyh-i Mâtürîdî
Ol idi râh-ı islâmın ferîdi

444 Dahi ol Bu'l-Hasan ki Eş'arî'dir
Bu râhın ol da belli serveridir

445 Hasan Basrî ki oldur kutb-ı irşâd
Olupdur zâhir ü bâtında üstâd

446 Bu dîn içre bu üç server yegâne
Düzetdiler bu yolu râygâne

447 Güzâfın sanma bunca bu mesâ'il
Çekilmişdir ona dürlü delâ'il

448 Ki akl u nakl ile hep oldu mansûs
Yapıldı dîn içün bir hısn-ı mersûs

449 Buna mi'mâr olup etdiler ahkâm
Gel imdi gir bu yola gezme sersâm

450 Hakîrâne çü kıldım ben de hizmet
Za'îf ü bî-nevâya behr-i şefkat

451 Ulu ulu kitâbdan etdim ihrâc
Mevâkıf'le Makâsıd dahi Minhâc

452 Ta'arruf hem tefâsîr zübdesinden
Dedim sâ'ir kitâblar umdesinden

453 Arab dilden çıkardım himmet etdim
O dilce bilmeyene şefkat etdim

454 Ki tâ ezberleyeler hâs u ger âm
Husûsâ kûdegân u merdüm-i hâm

455 Tabî'atda kala şâyed ibârât
Akîde pâk ola der-vakt-i âfât

456 Sebeb ola bu âciz ol merâma
Ki afv ola benim-çün çok garâma

457 Bi-hamdillâh ki bu mezhebdeyim ben
Ulular içdiği meşrebdeyim ben

458 Buna evvel giden şâh-ı risâlet
Olupdur uydun ise zî-beşâret

459 Hep ona uydular sahb-ı hidâyet
Pes ondan tâbi'în cavk-ı kerâmet

460 Bulardan sonra asren-ba'de-asrin
Bu yola gitdiler min gayr-i hasrin

461 Hudâ tevfîk ede cümle ibâda
Ki sâlik olavuz râh-ı reşâda

Şurû'un İle'l-Maksûdi[63]

462 Yukarıda denilmişdi hudâvend
Ki yol ikidir ol bununla peyvend

463 Biri zâhir birisi bâtınîdir
Bulunmaz kimse kim bundan ganîdir

464 O bâtıl yolda kıldım va'de incâz
Velî hıfz içün etdim onu îcâz

465 Akâyid yoludur çok söz yaraşmaz
Ve hem ezhân-ı kâsırlar erişmez

466 Bu özr ile tamâm etdim o râhı
İşit zâhir yolu diyem kemâhî

467 Umarım feyz ede Feyyâz-ı mutlak
O feyz ile ola kavlim muhakkak

---

[63] "Asıl konuya giriş".

468 Resûl-i Müctebâ ola penâhım
Kulûb-ı asfiyâ hem dest-gâhım

469 İşit ey hâdim-i bâğ-ı şerî'at
Yanaşdın bâğbâna etme zannet

470 O bâğın meyvesinden eyle îsâr
Riyâzın hâsılından göster ezhâr

471 Neşât üzre ola tâ ona sâlik
Suhûletle ola seyrü'l-mesâlik

472 Şerî'at yoludur Hakk'a giden yol
Bu yola girmeyen kaçan olur kul

Takrîb

473 Tarîkat şehrine bundan gider râh
Açılır onda var olursun âgâh

474 Tarîkatdan ma'ârif mülküne râh
Bu yol ile giden olmaya gümrâh

475 Açılır ma'rifetden bâb-ı râbi'
Hakîkat kişveridir ol merâbi'

476 Bu remzi çünki iz'ân etdin ey şâb
Şerî'atdır pes imdi bâbu'l-ebvâb

477 Bu mi'râca Hak'ı gör pâye pâye
Erince sûfî lâhûtî sarâya

478 Şerî'at kök tarîkat ona özdek
Ma'ârif ona daldır eyleme tan

479 Bu ağsâna hakîkat oldu meyve
Bunu tatmayanın şânında eyvâh

480 Ki özdek köksüz olur mu musavver
Ya dal özdeksiz olur mu mukarrer

481 Ya dalsız meyve olur mu hüveydâ
Hudâ hem etmedi bu sun'u peydâ

482 Şerî'atsız nice çengân-ı cimrî
Tarîkatdan dem urur söze fevrî

483 Ma'ârifden çeker olsa nifâkı
Irakdan gösterir savt-ı nihâkı

484 Melâmet sûku içre cimri dellâl
Çığırır gel hakîkatden metâ' al

485 Hakîkat cevheri şeklinde ol gûr
Satar har-mühreyi bu halka mestûr

486 Şerî'atsız satarlar halka tâmât
Işıklar mezhebidir bu hurâfât

Şurû' Be-Maksûd[64]

487 Şerî'atda kuruldu çâr mezheb
Mübeyyendir kamusu hep müretteb

488 İmâm A'zam İmâm-ı Şâfi'î hoş
İmâm Mâlik İmâm Hanbel kılıp gûş

489 Fetâvâda dürüşdüler şeb ü rûz
Düzetdi her biri bir râh-ı fîrûz

490 İmâmlardır bular râh-ı hüdâda
Kuşatdılar nitâkı ictihâda

491 Hatâ da etseler onlar müsâbdır
Ona nisbet yolu râh-ı savâbdır

64 "Asıl konuya başlayış".

492 Veliyyullâh durur bunlar bilâ-reyb
Hudâ râzî ola der-cehr ü der-gayb

493 Kamunun yollarıdır Ka'be-i Hak
Nihâyet yolları düşmüş müferrak

494 Velî bu cümleden râh-ı güzîde
İmâm A'zam yoludur nûr-ı dîde

495 Bu mezhebdir mezâhib içre şeh-râh
Yolun budur sakınıp olma gümrâh

496 İmâmlar şâhıdır bil Bû-Hanîfe
İmâm oldu bize dîn-i hanîfe

497 Olardan var durur bunda meziyyet
Diyem bir bir velî eyle dirâyet

498 Budur evvelki ol Nu'mân-ı hoş-kân
Gelipdir karn-ı sâlisde o sultân

499 K'onun hayriyyetine zuhr-ı âlem
Şehâdet eylemişdir fâzıg u efhem

Kâle Sallallâhu Aleyhi ve Sellem: Hayru'l-kurûni karnî sümme'llezîne yelûnehüm sümme'llezîne yelûnehüm[65]

500 Çü karn-ı tâbi'îndi karn-ı sâlis
Anın-çün öğdü sultân oldu hâsis

501 İkinci buyurur Fahr-ı kıyâmet
Gel oku bu kelâmı kıl dirâyet

---

[65] Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: "Asırların en hayırlı olanı benim asrımdır. Ondan sonrası benim asrımdan sonraki olan asırdır. Ondan sonrası da daha sonraki asırdır".

Kâle Resûlullâh Sallallâhu Aleyhi ve Sellem:
Tûbâ li-men ebsaranî ve ebsara men
ebsaranî[66]

502 Görenlerden Resûl-i Müctebâ'yı
Yedisin gördü Nu'mân-ı hüdâyî

503 Ki yakında geliserdir mübeyyen
Sahâbîden kim olduğu mübeyyen

504 Üçüncüsü budur olur rivâyet
Ki geldi Hazret'e Peyk-i risâlet

505 Dedi kim yâ Muhammed el-beşâre
Bu büşrâ içre ederven işâre

---

[66] Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: "Beni görene ve beni göreni görene müjdeler olsun".

506 Çü Lokmân geldi sâbık bin yaşadı
O kavme verdi hikmetle reşâdı

507 Devâlar eyledi emrâz-ı cisme
Nasâyihden kodu bu yolda vesme

508 Ne gam bulunmasa asrında Lokmân
Geliser ümmetinden merd-i Nu'mân

509 Te'âvün eyleye dîn-i metîne
Devâlar eyleye emrâz-ı dîne

510 Kala âsârı tâ yevmü'l-kıyâme
Ola dîn içre sultânü'l-e'imme

511 Budur dördüncüsü kim nâm-ı Nu'mân
Sirâc-ı ümmetiyle dahi unvân

512 Resûl-i Müctebâ'dan müjdegâne
Gelipdir dahi doğmadan o şâna

513 Çü oldu bu fezâ'il birle te'yîd
Hakîkatle yapışdık sanma taklîd

514 Şerî'at içre oldur muktedâmız
Fezâ'il içre şâh-ı müntehâmız

515 Bu yolda bilmeyen kimdir imâmın
Ne turfe bilmese half u emâmın

Na't-ı Hazret-i Nu'mân Aleyhi'r-Rahmetü Ve'r-Rıdvân[67]

516 İmâm-ı A'zam-ı fahru'l-Irâkeyn
Hümâm-ı efham-ı garbeyn ü şarkeyn

517 Fekâhat leşkerinin husrevidir
Hidâyet kârbânı peyrevidir

518 Şerî'at bûstânında semerdir
Tarîkat âsumânında kamerdir

519 Ma'ârif süfnünün oldur şirâ'ı
Tutup elde dumânın oldu dâ'î

520 Odur sâbık bu râh-ı ictihâda
Odur sâ'ik gürûh-ı inkıyâda

---

[67] Allâh'ın rahmeti ve rızası onun üzerine olsun, Hazret-i Nu'mân'ın övgüsü hakkında.

521 Binâ-yı şer'a oldu tâze mi'mâr
Esâsın muhkem etdi çâr-dîvâr

522 Berâhîniyle kıldı ref'-i erkân
Şerâyi' mahzeninde açdı dükkân

523 Mesâ'ilden getirdi çok şiyâ'ı
Alıp ruhsâr-ı ma'nîden kınâ'ı

524 Riyâz-ı şer'in olup bâğbânı
Kılâ'-ı dehrin oldu pâsbânı

525 Gürûh-ı ümmetin olup sirâcı
Karâr etdi bu cem'in onda tâcı

526 Ne turfe etdi gör dîne esâsı
Kitâb u sünnet icmâ' u kıyâsı

527 Bu devr üzre kuruldu sakf-ı merfû'
Kimin var böyle şer' u dîn-i matbû'

528 Ki çâr-erkân ferâyizle müberhen
Olupdur nakl u vâcible müzeyyen

529 Ona müstahsenât kandîl ü misbâh
Aceb câmi' değil mi sun'-ı Fettâh

530 Dürüşdü buna mi'mâr oldu Nu'mân
Likâsıyla ivazlar vere Rahmân

531 İmâmeyn-i hümâmeyn iki server
Ebû Yûsuf Muhammed kodular ser

532 İmâm'dan oldulardı çünki me'zûn
Bular da etdi bunda sa'y-i efzûn

533 Bizim-çün çekdilerdi çok riyâzât
Kılıp nasdan mesâ'il iktibâsât

534 Çü dîn emrinde server buldu temkîn
Dürüşdü kıldı tedvîn-i kavânîn

535 Bunu sanma ki kânûn-ı devâdır
Velî emrâz-ı dîn içün şifâdır

536 Çü kıldı bize bu vaz'-ı şerîfi
Ayân oldu bu dem dîn-i Hanîfî

537 Mezâhibden budur düşen muhacce
Derim âtîde sana nice hucce

Kasîdetün Fî Medhi'l-A'zam Ve'l-Hümâmi'l-Efham[68]

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

538 Zuhûr etse dehânımdan aceb mi dürr ile mercân
Ki cûş etdi bu dem deryâ-yı dilden midhat-i Nu'mân

539 Ne turfa ger semend-i şevk ile çâpük-süvâr olsam
Bi-avnillâh bu meydânda buluben top ile çevgân

540 Sirâc-ı ümmetim diye şehâdet etdi çün server
Aceb mi zulmet-i cehli cihândan sürse ol tâbân

541 Resûlullâh sa'âdetle ona bu nâm-ı meymûnu
Vücûda gelmedin verdi zihî izz ü zihî rıdvân

542 Şu Nu'mân'dır o kim ummân-ı hikmet onda bir cüzdür
Erişse asrına hikmet telemmüz ededi Lokmân

[68] İmâm-ı A'zam'ın övgüsü konusunda kaside.

543 Fekâhetden ne mahzenler müheyyâ etdi devrinde
Ayâl olsa ne tan Mâlik ve Hanbel Şâfi'î yeksân

544 Aceb mi işbu serverler ederse fazlına ikrâr
Ki fazl ehlin yine fazl ehli bilir buyurur sultân

545 Ederdi fikr-i sâ'ible ma'ârif nûrunu îrâ
Ona "fe'l-mûriyât" ile kasem etse ne var Rahmân

546 Ümîd-vârım ki zulmât-ı gümânla gitmeye Şemsî
Ki şem'in ol sirâcdan yakdı evvel Hazret-i Mennân

Sebeb-i Te'lîf-i În Menâkıb-ı Seniyye[69]

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fa'ûlün)

547 Hakîr içün birâder var mükerrem
Ki üstâdım durur nâmı Muharrem

548 Uludur her cihetden bizden ol şân
Odur ilm ü amelde fahr-ı akrân

549 Yazıpdır Tuhfe'ye bir şerh-i şâfî
Hediyye'dir adı maksûda kâfî

550 Dahi Türkîce yazmış çok resâ'il
Ola tâ ümmete hayre'l-vesâ'il

[69] Bu yüce, değerli menkıbelerin yazılmasının sebebi.

551 Oturmuşduk ikimiz der-Cenîne
Hitâb edip buyurdu bu hazîne

552 Ki bir söz söylerim ey nûr-ı dîde
Kabûl eyle sözüm olma remîde

553 İmâm A'zam ki oldur Bû-Hanîfe
Hem oldur muktedâ dîn-i Hanîf'e

554 Olupdur mezhebi hayra'l-mezâhib
Doludur kavli aktâr u menâkib

555 Odur erbâb-ı dînin dürr-i tâcı
Onunla oldu bu ilmin revâcı

556 O serdi ümmete ilmin simâtın
O sardı mehdine ilmin kımâtın

557 Cihânda yok durur ferd-i mevâlî
Ki ondan almamış ola nevâli

558 Niçün neşr olmaya ondan menâkıb
Ki almaya umûm ondan mevâhib

559 Çü yazmışdın menâkıb Çâr-yâr'a
Zamânında yayıldı her diyâra

560 Onunla şâd olup ahbâb u ashâb
Revâfız çeşmine hâr oldu her bâb

561 Gel imdi Çâr-yâr'a bu imâmı
Beşinci eyle yaz bundan kelâmı

562 Beyân eyle hısâlinden o şâhın
Ayân eyle kelâmından o mâhın

563 Karîrü'l-ayn ola cavk-ı Hanîfî
Ziyâ vere dile zikr-i münîfi

564 Ki Nu'mân zikrin etdikçe i'âde
Çü nâfe olısar zav'ı ziyâde

565 Dedim ey rûh-ı rûhum hoş buyurdun
Bu hizmetle dil ü cânım doyurdun

566 Velî himmetler eyle bu merâmı
Yerinden cem' edip kıl ihtimâmı

567 Ki tâ nazm eyleyem ber-vefk-i me'mûr
Bu acz ile ki el-me'mûru ma'zûr

568 Çü sedd olmuşdu ona bâb-ı zannet
İcâbet buyurup ol âlî-himmet

569 Yazıp her bir kitâbdan nakl ü ahbâr
Getirmiş her diyârdan nukle-i yâr

570 Bu üslûb üzre bir eltaf risâle
Yetirdi tâlibîn içün ucâle

571 Ki her bâbdan beyân etmiş hısâlin
Nukûliyle demiş hep hasb-i hâlin

572 Kılar tâliblere celb-i muhabbet
Ona rahmet diyen ihvâna rahmet

573 Olar çün va'desine kıldı is'âf
Kemîne etmemek olur mu insâf

574 Şurû' etdim zarûrî bu merâma
Hudâ avn ede irgürem tamâma

575 Arab dilinden etdim onu ihrâc
Geyürem pes ona Türkîce dîbâc

576 Ki nef'i âm ola her müstefîde
Bu durur âh u âfâtdan müfîde

577 Kitâbım oldu on bir bâba mahsûr
Dahi bir hâtimeyle geldi maksûr

El-Bâbu'l-Evvelü Fî Nesebi'l-İmâmi Ebî Hanîfe Kuddise Sırruhû[70]

578 Neseble hem haseble hoşdur ahrâr
Bununla imtiyâzın bulur ahyâr

579 Nice haslet nesebden oldu sârî
Onun-çündür kifâ'et i'tibârî

[70] Birinci bap, sırrı mukaddes olsun, İmâm Ebû Hanîfe'nin soyu hakkındadır.

Kemâ kâle'n-Nebiyyü sallallâhu aleyhi ve sellem: Er-rızâ'u yugayyirü't-tıbâ'a[71]

580 Kabâ'il zübdesinden geldi mürsel
Bulunmadı biri ez-nesl-i erzel

581 Kureyşi'ydi Arab'da hayre'l-ensâb
Kemâl üzreydi hem onlarda ahsâb

582 Şecâ'at iffet ü cûd u mürüvvet
Sehâvet fıtnat u gayret emânet

583 Uluvv-i himmet ü câh-ı fütüvvet
Ziyâfet hem i'ânet hem sadâkat

584 Bulunurdu Kureyş'de hep mefâhir
Verildi Ahmed'e bu cümle âhir

---

[71] Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: "(Çocuğa annesinden başkasının) süt(ünü) emzirmek tabiatını değiştirir".

585 Mükâfât etmek içün zuhr-ı millet
Oların da'vetinden çekdi zahmet

586 Çü hayru't-tâbi'îndir Bû-Hanîfe
İmâm oldu bize dîn-i Hanîf'e

587 Diyem ensâb u ahsâbından onun
Ki hiç kalmaya fazlına gümânın

588 Adı Nu'mân u künyet Bû-Hanîfe
Ki Sâbit eb olupdur ol şerîfe

589 Onun babası Tâvûs İbni Hürmüz
Benî Şeybân içinde merd-i gürbüz

590 O dem kisrâ mülûkundandı ol hân
Ömer destiyle olmuşdur müsilmân

591 Müşerrefdi nesebde etdim i'lâm
Diyem bu dem hasebden kılam ilmâm

592 Rivâyetdir ki Sâbit İbni Tâvûs
Erip Şîr-i Hudâ'ya kıla pâ-bûs

593 Du'âlar iltimâs etdi Alî'den
Velâyet ma'deni merd-i velîden

594 Ona himmetler etdi onda Kerrâr
Nazar saldı derûnî sâhib-esrâr

595 Du'â etmiş mübâreklikle ol dem
Dahi evlâd u esbâtına muhkem

596 Rivâyetdir ki Hazret Bû-Hanîfe
Ona mefhar olupdu bu latîfe

597 Ki babam Hazret-i Kerrâr'a ermiş
Ayağın bûs edip âsâra ermiş

598 Mübâreklikle bize himmet etmiş
Kerâmetler edip minnetler etmiş

599 Diye eylerdi her yerde mübâhât
Zehî fehm-i fehâvî zî-kerâmât

600 Onun-çün dediler ebnâ-yı Sâbit
Kerâmet ravzasından oldu nâbit

601 Salâh u ilm ile evlâd u esbât
Irâk içre olupdu kavm-i evsât

602 Nesebden bir dahi vardır rivâyet
Edem icmâl ile onu ri'âyet

603 Ki Nu'mân İbni Sâbit İbni Zûtî
Benî Teym'e melikdi ol simâtî

604 Hakâyıkla musaffâ iki râfık
Olurlar kavl-i evvelde muvâfık

El-Hikâyetü'l-Ûlâ Fî İsmeti Ebîhi Ani'l-Harâm[72]

605 Rivâyetdir ki Sâbit hayre'l-âbâ
İmâma olmamışdı dahi baba

606 Vera'la zühd ile meşhûr idi ol
Salâh u ilm ile pür-nûr idi ol

607 Meğer bir suda ol abdest alırdı
Be-nâgâh onda bir tuffâh belirdi

608 Önüne geldi çün elmayı aldı
Onu almamalıydı pes yanıldı

609 Vuzûdan sonra çün ekl etdi onu
Büzâkında görür demden nişânı

---

[72] "Birinci hikaye (İmam-ı A'zam'ın) babasının haramlardan korunması hakkındadır".

610 Hemân-dem nâdim oldu çün perîşân
Dedi bu olmamışdı hiç ile'l-ân

611 Bu tuffâh eklidir buna bahâne
Bu şehvetle aceb düşdüm ziyâna

612 Tekassî etmek içün nehri sürdü
Görür nehr üzre bir ağaç olurdu

613 Ki tuffâh ona benzer idi hemvâr
Su'âle başladı ıssından ol yâr

614 Dediler ki fulândır bunun ıssı
Sehâ vü cûd içinde hürmet ıssı

615 Yüküyle alsan ol merdüm demez lâ
Nedir katında bir tuffâh-ı ednâ

616 Bulup ol kimseyi pes hâli i'lâm
Edip kıldı helâl etmekde ibrâm

617 Ki hall eyle bunu yâ kıymetin al
Beni gussayla koma ferhata sal

618 Çü gördü sâhib-i tuffâh bu hâlin
Civân iken vera'da bu kemâlin

619 Bu dem yüz tutdu ârif imtihâna
Ki vâkıf ola sıdkında civâna

620 Dedi pes ne verirsin eyle îsâr
Dedi her ne dilersen sîm ü dînâr

621 Dedi kim sîm ü zer ile merâmın
Müyesser mi olur ko tam'-ı hâmın

622 Velî bir maslahat var ger edersen
Bu emrimde murâdımca gidersen

623 Helâl edem ki tâ rûz-ı kıyâmet
Bu kârında çekilmeye garâmet

624 Dedi Sâbit beyân eyle bu hâli
İcâbetle bulam şâyed mecâli

625 Dedi sâhib benim bir duhterim var
Onun hâliyle turfa ahterim var

626 Ki gözsüzdür kulaksız dahi ebkem
Zemendir şöyle kötrüm tanma epsem

627 Nikâh ile kabûl edersen onu
Helâl edem bula cânın amânı

628 Ve illâ nezd-i Hak'da behr-i tuffâh
Husûmetde ederven nice ilhâh

629 İşitdi fikre vardı onda Sâbit
Dedi nefsine ey dîninde sâbit

630 Kıyâmet vartasın çekmekden onda
Kabûl etmek onu yeğdir cihânda

631 Deyip verdi rızâsın hâh u nâ-hâh
Bu ma'nîden çü sâhib oldu âgâh

632 Sevindi gâyet ile oldu dilşâd
Ki böyle zâhid oldu bana dâmâd

633 Hemân-dem oldu anda akd-i şer'î
İki başdan levâzım oldu mer'î

634 Getirdiler zifâfa pes civânı
Velî gam âteşi yanar nihânî

635 Çü dâhil oldı Sâbit vefk-i mu'tâd
Görür bir duhter onda hayli âbâd

636 Kemâl-i hüsn ile a'zâ yerinde
Mükemmeldir kusûru yok birinde

637 Hemân-dem etdi istikbâl ü ikrâm
Yedin bûs ile kıldı söze i'zâm

638 Dedi Sâbit ki yâ Rab bu ne işdir
Hayâl midir bana bu yoksa düşdür

639 Şeb-i gamda erişdim âfitâba
Dem-i kürbetde hem ni'me'l-me'âba

640 Deyip kalbinde hâsıl oldu şübhe
Dedi kimsin ki düşdüm sende şübhe

641 Letâfetle dedi ol şakka-i mâh
Helâlin benven ey makbûl-i dergâh

642 Dedi Sâbit peder etdi seni zem
Ki kör ve kötürüm hem dahi ebkem

643 Dedi muk'ad durur yok onda reftâr
Nedir sende bu reftâr u bu güftâr

644 Nedir bâ'is bu kizb ü iftirâya
Bu töhmetler beni saldı mirâya

645 Dehân-ı hikmetinden etdi remzi
Dedi keşf eyleyem sana bu râzı

646 Peder kâzib değildir ol sözünden
Mü'evveldir velî ma'nî yüzünden

647 Ki nice yıllar oldu geçdi çağım
Bu evden taşra basmadı ayağım

648 Bu ma'nîden bu evde muk'adım ben
Rumûz ehli bilir ma'nîden ahsen

649 Yüzümü görmedi hergiz ecânib
Dahi ben görmedim olup mücânib

650 İşitmedim ecânibden kelâmı
Dahi benden ecânib kâf u lâmı

651 Peder kavlin bu gûnâ etdi tefsîr
Ta'accüb kıldı bundan ehl-i ta'bîr

652 Çü Sâbit iffetinden duydu ahbâr
Husûsâ böyle bir gûyâ güher-bâr

653 Dedi şükr eyleyip ey Rabb-i Dânâ
Ki sensin küllü şey üzre tüvânâ

654 Çi ger tuffâh içün çekdim biraz hem
Ki görmeyem o cem' içinde verhem

655 Rızâ vermiş idim âhir garâma
Erişdirdin bu dem hayra'l-merâma

656 Ki hem hasnâ vü hem dînimde hem-râh
Ne hâletdir ki buldu merd-i gümrâh

657 Tefekkür eyle ki Nu'mân-ı ummân
Bu ikiden doğupdur behr-i irfân

658 Aceb mi dîn içinde olsa rehber
Kimin var böyle bir eb böyle mâder

659 Çü eb cedden alıpdır dersi Nu'mân
Ne var ebced okurken olsa ummân

660 Rızâ' ve nutfenin çok dahli vardır
Velî bu işde halkın buhlü vardır

661 Melekdi sûret-i insânda ol şâh
Olupdu âsumân-ı dîne çün mâh

662 Ulûm-ı enbiyâya vâris idi
Ulûm-ı dîne halkı hâsis idi

663 Ne yere kim varıpdır dîn-i Ahmed
Varıpdır mezheb-i Nu'mân mü'eyyed

664 Rivâyet eylemişdir gör cenâbı
Ne remz ile açar bize bu bâbı

665 Ki ger ekl etmese şübheyle tuffâh
Le-zâde'l-ilmü minnî fâha mâ-fâh

666 Deyip dâ'im ederlerdi te'essüf
Bu ırkı anlayan etsin tahattüf

Fasl

667 İşit Yahye'bn-i Nasr meşhûr-ı cumhûr
İmâm'ın sîretinden kıldı mezbûr

668 Ki halkı hulku gâyet ahsen idi
Mübârek cismi eltaf elyen idi

669 Sözü gökçekdi gâyet nağmesi hûb
Okurdu Hazret-i Kur'ân'ı mergûb

670 Halâvetler verirdi halk-ı câna
Sehâda kasd ederdi halk-ı câna

671 Mutayyebdi özü mâ'ildi tîbe
Tetayyub âdet idi ol tabîbe

672 Sa'âdet-hânesinden çıksa server
Tutardı ol diyârı misk-i ezfer

673 Mübârek kâmetiydi hoş meyâne
Ne uzun ne kısaydı mürdümâne

674 Gideydi halk olurdu ona nezzâr
Cebîninde zuhûr eylerdi envâr

675 Giyerdi cübbeler meşrû' u gâlî
Harîr giymezdi etmezdi ta'âlî

676 Giyerdi gâh ridâ-yı âlî-mikdâr
Değerdi çâr-sad kıymetde dînâr

677 Rezâlet sevmez idi âlî-himmet
Velî hayr işe eylerdi mezellet

678 Harâm u şübheden eylerdi perhîz
Özüne gayriye etmezdi tecvîz

679 Telâmîze buyururdu o sultân
Kaçan kim itsenizdi azm-i evtân

680 Nefîs tonlarla varın ol bilâda
Yaraşmaz ola ilm ehli fütâde

681 Gerekdir âlime mu'zam imâme
Teşebbüh etmeye ziyy-i avâma

Takrîb

682 Sakın âlim bu sözden olma mağrûr
Giyip münkir libâsı düşme mesbûr

683 Tecâvüz etme örfü geçme hadden
Sakın rûz-ı kıyâmet onda hadden

684 Getirme dûşuna bî-vech-i icmâl
Demeye ârifân tâ sana hammâl

685 Husûsâ kim harâm ola libâsın
Revâ mıdır salâta iltibâsın

686 Seversen âlimâ meşrû'-ı fâhir
Helâlden giy harâmla düşme fâcir

687 Libâs ile sakın kılma mübâhât
Ki olmuşdur me'âl-i şöhret âfât

688 Der isen haddini bildir bu râzın
Kifâyetdir avâmdan imtiyâzın

689 Halâs olmak dilersen her halelden
Her işde iktisâdı koma elden

690 Cenâhını bilirsen iktisâdın
Biri zillet biri kibri fesâdın

691 Haleldir ümmete bu iki haslet
Koma elden meyânı çekme mihnet

Fasl

692 Ebû Yûsuf rivâyet eyler ol yâr
Hısâlinden o şâhın dinle ahbâr

693 Sabûr idi umûr-ı dîne hâmî
Şübehden eyler idi hoş tehâmî

694 Kaçardı ehl-i dünyâdan o sultân
Sibâ'dan nitekim kaçardı insân

695 Katı bezl üzre idi ilm ü mâla
Sunardı tâlibe ondan nevâle

696 Avâmu'n-nâsa istiğnâ satardı
Hudâ'dan cümle maksûdu biterdi

697 Harîs idi aceb tâ'ât-ı Hakk'a
Kılardı Hakk'a hem tâ'ât-ı hakka

698 Tavîlü's-sumt idi fikrinde dâ'im
Söze gelse sözü hayre'l-garâyim

699 Su'âl olunsa verirdi cevâbı
Kitâb u sünnet içinde savâbı

700 Zafer bulmasa ondan bu ikiye
Kıyâs eylerdi mansûs-ı kaviyye

701 Bu idi âdet-i hasnâsı onun
Nazar kıl akde-i pâkine hânın

Fasl: Fî İbtidâ-i Hâlihî ve Vera'ihî[73]

702 Rivâyet eylemişdir İbni İshâk
Ki Kûfe serverânındandı hoş bak

703 Nedir dersen imâmın ibtidâsı
Düşüpdü kalbine ilmin hevâsı

704 Velî emr-i ma'âşda vardı fikre
Ki mâl olmasa el vermez huzûra

705 Zarûrî meyl eder kesb-i helâle
Ki bâ'is ola ilmiyle kemâle

706 Dediler beyt-i mâldan hisseni al
Kabûl etmedi perhîziyle hoş-hâl

707 Açar pes sûk-ı bezzâzânda dükkân
Ne dükkân belki ilm içün ulu kân

---

73 "(İmam-ı A'zam'ın) ilk zamanlarının ve takvasının faslı".

708 Okurdu dersi kılıp istifâde
Gelip dükkâna kılardı ifâde

709 Katına cem' olurdu cavk-ı tullâb
Olupdu bu iki vech ile kessâb

710 Ki buldu ba'zı ilm içre mahâret
Koyup dükkânı oldu ehl-i uzlet

711 Müşârikler tutup dükkâna şirket
Ma'âş emrine eylerdi kifâyet

712 Ulûma oldu cümle iştigâli
Terakkî buldu gün gün oldu âlî

713 Velî mâ'ildi ol ilm-i kelâma
Akîde düzmek içün hâs u âma

714 Çü hâsıl oldu ondan kadr-i evceb
Verirdi sâ'ile ondan mevâcib

Fasl: Fî Rucû'ihî İle'l-Fıkhı[74]

715 Edipdi günler içre akd-i meclis
Ederdi hoş kelâmdan onda tedrîs

716 Cevâba kâdir olmadılar onda
Bu dem Hammâd'a gitdi ol figende

717 Be-nâgâh hâzır oldu onda bir zâl
Ferâ'izden bu cem'a sordu ahvâl

718 Varıp ondan cevâbın aldı ol zâl
Rücû' edip İmâm'a geldi derhâl

719 Dedi bir söz diyem ey cem'-i ümmet
Sözüm sanman sefâhet belki hikmet

---

[74] "(İmam-ı A'zam'ın) fıkha yönelmesi faslı".

720 Ne hâsıl şol dürûsdan ey civânân
Ferâ'izden haber bilmeye îşân

721 Deyip bunu revân oldu kimesne
Salıp âteş İmâm'ın harmânına

722 Çü söz Nu'mân'a etdi hayli te'sîr
Pes etdi bu murâda hüsn-i tedbîr

723 Hemân-dem hizmet-i Hammâd'a vardı
Bu emrin kaydını ondan kayırdı

724 Fekâhat yoluna etdi azîmet
İmâmü'l-küll olup buldu kerâmet

725 Rivâyet eylemiş bu kavli Hârûn
Ki oldur vâsıtî ma'rûf u mevzûn

726 Görübven yer yüzünde elf-i vâhid
Olardılar bu dîn içre mücâhid

727 Vera'da görmedim hiç misl-i Nu'mân
Cezâhullâhu fî rûhin ve reyhân

728 Dedi gördüm oturmuş bir güneşde
Katı issi gün idi ol görüşde

729 Katında bir yapı var sâyesi hûb
Ona varmaz oturmuş şöyle mergûb

730 Su'âl etdim ki bu râzı beyân et
Niçün bu zılla varmazsın ayân et

731 Dedi Nu'mân ki medyûnumdur ıssı
Bana yeğdir onun zıllinden issi

732 Rivâyetdir ki Haccâc İbni Yûsuf
Katı zâlimdi etmezdi te'essüf

733 Hediyye gönderir Nu'mân'a ol hoş
Tamâm bin na'l idi ya'nî ki pâbûş

734 Ulaşdırdı hemân ashâb-ı fakra
Hiç ondan birin etmedi zahîre

735 Husûsâ kendüye lâzımdı pâbûş
Zehî perhîz zehî iffet zehî hûş

736 Havâsından biri etdi su'âli
Ki niçün koymadın ondan ni'âli

737 Letâfetle buyurdu budur âyîn
Ki böyle mâla lâyıkdır mesâkîn

738 Halîfeydi çü Mansûr ol diyâra
Ebû Leylâ'yı kadı kıldı şehre

739 İmâm çok redd eder onun kazâsın
Hatâ etdikde görmezdi rızâsın

740 İmâm'dan kıldı Mansûr'a şikâyet
Ki fetvâ vermeye ol beyn-i ümmet

741 İmâm'ı çünki men' etmişdi Mansûr
Ki fetvâ vermeye ol nûr-ı deycûr

742 Oturmuşlardı Hammâd ile bir şeb
Ona bir mes'ele sordu mü'eddeb

743 Sükût etdi cevâba bî-bahâne
Dedi Hammâd bunu irgür beyâna

744 Dedi men' eylemiş bizi halîfe
Ki fetvâ vermeyem vaz'-ı şerîfe

745 Dedi halvetde kim var havf edersin
Bu dem men'iyle böyle harf edersin

746 Dedi lâyık mıdır ey ehl-i millet
Bize bir olmaya halvetle celvet

747 Halîfe gâ'ib ise nola cânâ
Halîfe Rabbisi hâzır tüvânâ

748 Nazar kıl bu ne vera'dır bu ne perhîz
Ki kılmaz halvetinde hulku tecvîz

749 Husûsâ kim ulu'l-emr ola insân
Ki vasfıdır onun cehl ile nisyân

750 Husûsâ ki ola halvetde bu kâr
Aleyhi'r-rûhu ve'r-reyhânu her bâr

751 Şunun kim budur insân ile hâli
Kıyâs eyle Hudâ'ya imtisâli

El-Bâbu's-Sânî Fî Fezâ'ilihi's-Seniyyeti Kuddise Sırruh[75]

Revâ Ebû Hureyre radiyallâhu anhu an Resûlillâhi sallallâhu aleyhi ve sellem ennehû kâle: İnne fî ümmetî raculen ismuhû en-Nu'mânu ve künyetuhû Ebû Hanîfe hüve sirâcu ümmetî hüve sirâcu ümmetî vehüve yuhyî dînullâhi ve sünnetî (Ve Revâ Enes Bin Mâlik radiyallâhu anh an resûlillâhi sallallâhu aleyhi ve sellem ennehû kâle: Se-ye'tî min ba'dî reculün yukâlü lehû En-Nu'mân bin Sâbit ve yüknâ bi-Ebî Hanîfe yuhyî dînullâhi ve sünnetî alâ yedihî sümme şerrefehû bi'z-zikri fî hadîsi âher tavîlün hüve mele'e kalbehû ilmen ve hikmeten el-hadîs bi-tûlihî[76]

---

[75] İkinci bap (İmâm-ı A'zam'ın), sırrı mukaddes olsun, yüksek faziletleri hakkındadır.

[76] Ebû Hüreyre (ra), Resulullah (sav)'tan şöyle rivayet etmiştir: "Ümmetimde, adı Nu'mân ve künyesi Ebû Hanîfe olan bir kişi vardır. O, ümmetimin ışığıdır. O, ümmetimin ışığıdır. O, ümmetimin ışığıdır. Allah'ın dinini ve benim sünnetimi canlandırır". Enes b. Mâlik (ra) şöyle rivayet etmiştir: "Resulullah bu-

752 Resûl-i Müctebâ zuhr-ı kıyâmet
Nebiyy-i Murtezâ gamhâr-ı ümmet

753 Bilip nûr-ı nübüvvetle o sultân
Kevâ'inden haberler söyler ol hân

754 Bu cem'-i ümmete edip işâret
İmâmıyla eder bize beşâret

755 Buyurur ümmetimden ola bir er
Adı Nu'mân ola bu halka rehber

756 Hem onun künyetidir Bû-Hanîfe
Olısar muktedâ dîn-i Hanîf'e

---

yurdu ki: "Benden sonra Nu'mân b. Sâbit denilen ve künyesi Ebû Hanîfe olan bir şahıs gelecek. Allah'ın dini ve benim sünnetim onun eliyle canlanacak". Sonra başka bir uzun hadiste şunları zikrederek onu şerefendirmiştir: "Kalbi ilim ve hikmetle dolmuştur" şekliyle hadis devam eder.

757 Buyurdu hem sirâc-ı ümmetimdir
Bu ümmet içre hâmî milletimdir

758 Ediserdir o dînullâhı ihyâ
Kılısar ümmetim kadrini a'lâ

759 Ne şândır ki onu medh ede sultân
Muhammed Mustafâ mahbûb-ı Rahmân

760 Vücûda gelmedin adın vere ol
Dem-i meymûn ile yâdın vere ol

761 Dahi hem künyetiyle ede remzi
Ulu'l-ebsâr okur ancak bu gamzı

762 Lakab vere ona nâm-ı sirâcî
Kime vermiş durur işbu revâcı

763 Onun şânında besdir bu medâyih
Tutarsan bûy-ı ma'nîden fevâyih

764 Enes'den hem rivâyetdir bu büşrâ
Buyurmuşdur geri sultân-ı vâlâ

765 Ki benden sonra yakındır geliser
Şu kim adı onun Nu'mân olısar

766 Ki Sâbit oğlu künyet Bû-Hanîfe
İmâm ola vazî'a vü şerîfe

767 Onun destiyle ihyâ ede Allâh
Bu dîn ü sünneti gör kimdir ol şâh

768 Ola kalbi dolu ez-ilm ü hikmet
Zehî izzet sa'âdet zî-kerâmet

769 Ne izzetdir ona kim bunca midhat
Ola Fahr-ı Kıyâmet'den hikâyet

770 Rivâyetdir İmâm-ı Şâfi'î'den
Selîmü's-sadr ol merd-i velîden

771 Ki halk üç kimsenin oldu ayâli
Olardan aldılar cümle nevâli

772 Olupdurlar ayâl-i Bû-Hanîfe
Kelâm u fıkh içinde ol şerîfe

773 Ayâldirler Mukâtil Hazretine
Tefâsîr içre eriş rütbetine

774 Ayâlidir Züheyr'in dahi bu halk
Kavâfî dahi şi'r içinde el-hak

775 Rivâyetdir buyurmuş Bû-Hanîfe
Sakâhullâhu bi'l-hamri'l-latîfe

776 Kaçan kim ilme etdim iştigâli
Müyesser ola diye kadr-i âlî

777 Bu oldu evvelâ dilde musavver
Ki edem Hazret-i Kur'ân'ı ezber

778 Müşeyyed oldu sadrımda bu ukde
Delîlim ola tâ her hall-i ukde

779 Kılavuz ola tâ her ne edersem
Sirâcım ola her kande gidersem

790 Çü hâsıl oldu Nu'mân'da bu talbe
Masâhifden yazıldı levh-i kalbe

781 Nazar kıl fıtnatına gör İmâm'ın
Ne âlî himmeti vardır hümâmın

782 Ki Kur'ân'ı imâm edindi evvel
Onun-çün oldu halk içre mu'avvel

783 İmâmet ona değdi mazhar oldu
Bu halk içre sirâc-ı enver oldu

784 Budur Tevrât-ı hikmet içre câri
Ki herkes himmetince buldu kadri

Fasl

785 Rivâyet eylemiş Yahyâ Bin Âdem
İmâm A'zam ki Nu'mân'dır ol efham

786 Ehâdîsden olan cümle kitâbı
Kamu cem' eyledi gör müstetâbı

787 Tetebbu' eyledi ahbârı âhir
Bile tâ hangi evvel hangi âhir

788 Bu dem târîhine himmetler etdi
Ta'âruz emrine dikkatler etdi

789 Çü yol buldu tevârîh-i hadîse
Kadîmi kodu yapışdı hadîse

790 Ki evvel âhiri nâsıh olısar
Bu emri anlayan râsih olısar

791 Budur me'haz İmâm'a der-mesâ'il
Hilâfiyyât onun-çün oldu hâsıl

792 Bununla buldu fıkh içre mahâret
Zehî ilm ü kemâl ü zî-fekâhet

793 Delîli olmasa mevsûk u muhkem
E'imme içre denilmezdi A'zam

794 Enes oğlu çü Mâlik oldu râvî
Kemâlinden beyân eyler o hâvî

795 Ki dediler bana bir şâb-ı Kûfî
Adı Nu'mân durur hem merd-i sûfî

796 Verir re'yiyle fetvâ halka bî-hem
Bu halk anlar onu fazlıyla a'lem

797 İşidip onu oldum pes gazabnâk
Yakın oldu ki kılam sînemi çâk

798 Ki var iken bu dem âyât u sünnet
Sefâhetden durur re'yiyle cür'et

799 Kasem etdim ki onu ger bulursam
Hemân katl eyleyem kanda görürsem

800 Be-nâgâh hacca vardım rûz-ı mevsim
Bu ukde benden olmamışdı hiç güm

801 Harem içre görürüm cavk-ı âlî
Bu halk varır gelir cem'u'l-ahâlî

802 Dedim kimdir bu cem' ıssı burada
Ne isterler hem ondan bu arada

803 Dediler bu durur Nu'mân-ı Kûfî
Ki hall-i müşkilât eyler o vâfî

804 İşidip pes yemînim geldi yâda
Varup lâkin oturdum bir arada

805 Ki tâ tahkîk edem ben hasb-i hâli
Bulam şer'an yemîne inhilâlı

806 Yüzün gördüm tenezzül buldu gayzım
Bu dem geldi bana yab yab tehâzim

807 Murâd etdim velî ondan işitmek
Bulûğ-ı ilmim üzre bir iş etmek

808 Hemân-dem bir kimesne durdu nâgâh
İmâm'a der sözüm var ey yüzü mâh

809 Özündür Ka'be-i maksûd-ı hâcât
Seni tavf eyleyen bulur murâdât

810 Ki bir müşkil işim var mübtelâyım
Mecâlim yok halâsa pür-belâyım

811 Kime arz eyledimse kılmadı hal
Bu dem hall eyle şeyhâ koma mühmel

812 Dedi Nu'mân ona ey pîr-i sâ'il
Hudâ avn eyleye arz et mesâ'il

813 Dedi kim hâsıl-ı ömrüm cihânda
Bir oğlum var diyem onu ne şânda

814 Sefîh ü ahmak u beyhûde güftâr
Acûl ü müsrif ü beyhûde reftâr

815 Ona çok mâl verip duhterler aldım
Taharrî birle sa'd-ahterler aldım

816 Ki eğlence ola hem bana ferzend
Hem ondan sonra olmaya derim bend

817 Kaçan bir kaç gün oldu etdi ıtlâk
Bu hâletden olupdur tâkatim tâk

818 Bu dem verdim ona nice cevârî
Safâ ile sürem tâ rûzgârı

819 Onu da etdi bir kaç günden i'tâk
Bana bir çâre kıl ey şâh-ı âfâk

820 Çü hikmet mahzeninden açdı mısrâ'
Saçıldı dürr ü mercân şâ'a mâ-şâ'

821 Buyurdu dinle gel ey pîr-i sâ'il
Bu âsândır diyem sana mesâ'il

822 Yürü nefsin içün bir câriye al
Nikâh et oğluna ber-vech-i ifdâl

823 Talâk verirse mülkün yine mülkün
Ziyân olmaz sana def' eyle şekkin

824 Eğer i'tâk ederse hezl ü bâtıl
Ki mülkünde değil budur mesâ'il

825 Buyurdu bu cevâbı ol yüzü mâh
Dediler yer yerin pes bârekallâh

826 Meğer bu mes'ele meşhûr olupdu
Hicâz içre bunu herkes bilipdi

827 Velâkin vermeyip kimse cevâbı
Bu eşkâl üzre kalmışdı nikâbı

828 Husûsâ Mâlik'e arz olmuş idi
Bunun hallinde âciz kalmış idi

829 İşitdi çünki Mâlik kıldı insâf
Hemân durdu yerinden sînesi sâf

830 İmâmın öpdü başın etdi tahsîn
Buyurdu bârekallâh ey kavî dîn

831 Çü zâhir oldı re'yinde savâbın
Muzâ'af ola ecrinle sevâbın

832 Yemîninde çü hânis oldu Mâlik
Bu dem i'tâk ile kıldı tedârik

833 Oturdular bu dem bu iki fâzıl
Ulûmdan onda neşr oldu mesâ'il

834 İki başdan çü oldu devr-i güftâr
Vedâ' etdiler âhir bu iki yâr

835 Dediler Mâlik'e ey yâr-ı sâdık
Nice buldun İmâm'ı söyle lâyık

836 Dedi şol kudreti vermiş Hudâsı
Medâr etmiş kitâb sünnet kıyâsı

837 Eğer şol taşa altun dese el-hak
Onu isbât ederdi ol muhakkak

838 İmâm'a sordular İbni Enes'den
Nice buldun onu bâlâ vü pesden

839 Dedi yer yüzü mülküm dese Mâlik
Delâ'ille olaydı ona mâlik

840 Ne gökçek dîn olur dîn-i Muhammed
Ki ehlinde hased yok cümle ahmed

Fasl

841 Diyem bir dahi fazlından o şâhın
Sirâcı muktedâsı işbu râhın

842 Ki Nu'mân zikri miskdir eyle tekrâr
Fevâyihler verir tekrârı her bâr

843 İmâmu'l-küll-i server Bû-Hanîfe
Varıp câmi'de gördü bir latîfe

844 Ebû Leylâ idi ol demde kadı
Hudâ ede onu dâreynde kâdî

845 Oturmuşdu o demde hikmetullâh
Ururdu bir kese haddini nâgâh

846 Ki bir sözle edip zevcine kazfi
Gazabla çok söz olmuş onda harfî

847 Ebû Leylâ meğer durup kazâdan
Evine gider idi bir fezâdan

848 Cidâr ardından erdi ona bir ses
Ki bir şahsa durup söğerdi bir kes

849 Ki ibni zâniyeyn sensin muhakkak
Ne ârın var senin ey merd-i ahmak

850 Ebû Leylâ işidip oldu bed-kâr
Hemân-dem kâzifi etdiler ihzâr

851 Dönüp pes câmi'e geldi o sâ'at
Ederdi bu iki haddi ikâmet

852 İmâm çün vâkıf oldu bu husûsa
Tefekkür eyledi ol dem nusûsa

853 Ebû Leylâ'ya dedi ey hudâvend
Nedendir bu kese bu zecr ü bu bend

854 Ki bir def'a ona hadd ola lâzım
Bu şer' içinde yokdur olma âzim

855 Dedi kadı işitdim bunu bizzât
Verâ-yı perdeden söylerdi kazfât

856 Tamâm bu kıssayı kılup hikâyet
Dedi lâzım gelipdir bu nikâyet

857 İmâm eder ki ey kadı-yı melhûf
Taleb kıldı mı bu haddini mahzûf

858 Cevâbında dedi merd-i riyâzî
Kifâyet eylemez mi ilm-i kadı

859 İmâm eder ki ey monlâ-yı ekrem
Hatâ var bu husûsda tınma epsem

860 Ebû Leylâ dedi bildir hatâyı
Nice bir kılasın bunda cefâyı

861 İmâm eder murâd izhâr-ı hakdır
Cefâ bilme bunu bilmek ehakdır

862 Gel insâf ile bak bu mes'elende
Edipsin beş hatâ mi'yâr elinde

863 Budur evvel mücerred ilm-i kadı
Husûmet olmasa olmaya marzî

864 Ki zîrâ muhtemeldir ede ikrâr
Bu dem hadden olur olmaz bu âzâr

865 İkincisi kılar bir had kifâyet
Tedâhül der' eder olmaz nikâyet

866 Üçüncü bu ki haddin bi't-tevâlî
Urulmaya mufassal ola hâli

867 Gerekdir bir iki gün beyni mefsûl
Ki hıffet bula darbı ola makbûl

868 Budur dördüncüsü kim hadd-i meşrû'
Mesâcidde urulmak oldu memnû'

869 Ki buyurmuş durur Sultân-ı Kevneyn
Fedâ olsun yoluna cân-ı kevneyn

Kâle Resûlullâh Sallallâhu Aleyhi ve Sellem: Cennibû mesâcideküm an ikâmeti hudûdiküm. Sadaka Resûlullâh.[77]

870 Beşincisi budur ol iki makzûf
Diri midir yahud ölmüş mü mahzûf

871 Diri olursa hısm onlar olısar
Ve illâ vâris-i vâlî geliser

872 Sükût etdi Ebû Leylâ zarûrî
Velî gayret çekip gitdi huzûru

873 Halîfeye onun-çün eyledi gamz
Ki fetvâ vermeye denildi bu remz

[77] Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: "Mescitlerinizde had cezalarını uygulamaktan kaçının".

Fasl

874 İşit bu dem yine fazlından onun
Duyasın rütbetin ol âlî-şânın

875 Katâde hazreti ol pîr-i tenvîr
Ki oldur tâbi'înden şeyh-i tefsîr

876 Gelip pes Kûfe'de etdi mecâlis
Fevâ'id aldı ondan hep mecâlis

877 Diğer bir meclis etdi onda âlî
İmâm hâzırdı onda ve'l-ahâlî

878 Çü huzzâr hâletiyle geldi şevke
Dedi germiyyet ile işbu cavka

879 Bu cem' ehli niçün etmez su'âli
Dekâyıkdan ki diyem hasb-i hâli

880 Ki hâsıl ola bizden çok fevâ'id
Sürülmüşken ma'ârifden mevâ'id

881 Dedi Nu'mân bu dem ey kân-ı irfân
Bu ukdemden bana ver hall ü tibyân

882 Ki bir kimse evinde olsa gâ'ib
Haber bulmasalar ondan arayıp

883 Nice yıllar bu üslûb üzre mefkûd
Olup bilinmese hiç bûd u nâ-bûd

884 Bu hâl üzreyken erse onda nâ'î
Ki fevt oldu fülân yerde o dâ'î

885 Bu sözle zevce ondan olsa me'yûs
Bulup bir zevc âhir olsa mer'ûs

886 Bir oğlu olsa alt'aydan ekalde
Be-nâgâh gelse zevci ol mahalde

887 Ki âgâh oldu bundan zevc-i evvel
Hemân nefy etse onu ol mu'avvel

888 Velî benden der idi zevc-i âhir
Beyân eyle bunu ey zü'l-mefâhir

889 Bu ikisi bile kâzif olur mu
Ya münker kazf eder ol kurtulur mu

890 Te'emmül birle buyurdu Katâde
Bu vâki' oldu mu hiç bir arada

891 Dedi Nu'mân belâ gelmezden evvel
Müheyyâ olmak isterven mu'avvel

892 Dedi Nu'mân şehâ olmadı vâki'
Dedi olmayana söz etme zâyi'

893 Cenâbın gibi heyhât bahr-ı irfân
Buluna kıla bize hall ü tibyân

894 Ki fitne def' ola tîzcek der-în-dîn
Diledim ki görem fırsatda kaydın

895 Dedi vâki' olandan kıl su'âli
Tefâsîrden su'âl et ko muhâli

896 Dedi A'zam buyur ey şeyh-i tefsîr
Bu âyetden kulûbu eyle tenvîr

Kâlallâhu Ta'âlâ: Kâlellezî indehû ilmün mine'l-kitâbi ene âtîke bihî. El-âyet.[78]

---

[78] Allah Ta'âlâ şöyle buyurmuştur: "Kitaptan bilgisi olan biri, "Ben onu sana getiririm..." dedi". (Neml/40)

897 Ki kimdir ol bilen ilm-i kitâbı
Süleymân mahzarında ver cevâbı

898 Dedi ol Âsaf İbni Berhiyâ'dır
Süleymân'a vezîr ü kethudâdır

899 Çü ma'lûmuydu onun ism-i a'zam
Onunla oldu pes bu emr-i mu'zam

900 Dedi âyâ Süleymân-ı nebî hem
Bilir miydi haber ez-ism-i a'zam

901 Dedi bilmezdi lâkin Âsaf onu
Bilirdi açdı onunla bu kânı

902 Dedi hiç var mıdır ey şeyh-i ekrem
Nebîsi mahzarında bir mükerrem

903 Ki ol a'lem ola peygamberinden
Beyân eyle keremler kıl yerinden

904 Sükût ile Katâde oldu müfham
Rivâyet böyledir vallâhu a'lem

905 Dilerven hıfz ede ol Rabb-i hâdî
Tereffu' vartasından bu ibâdı

906 Ki her ref'in olısar inhifâzı
Dahi bastın karîndir inkıbâzı

Fasl

907 Ebû Leylâ-yı fâzıl ol riyâzî
Şu dem ki Kûfe'de olmuşdu kadı

908 Dahi Haccâc-ı âlim İbni Ertât
Üçüncü Bû-Hanîfe zü'l-kerâmât

909 Oturmuşlardı câmi' içre bunlar
Mesâ'il söyleşirdi üç erenler

910 Gelir İbni Hebîre onda nâgâh
Yanınca bir kimesne şöyle gümrâh

911 Ebû Leylâ'ya dedi ey yüzü nûr
Budur şol ki getirdim şâhid-i zûr

912 Nedir lâzım buna buyur cezâsın
Ki tâbende edem şer'î sezâsın

913 Dedi kadı ki dört yüz savt urulsun
Cezâsı pes budur kaydı görülsün

914 Dönüp Haccâc'a etdi pes hitâbı
Dedi bildir nedir bunun ikâbı

915 Dedi başını ve dahi sakalın
Usûlünden tıraş et ver nikâlin

916 Bu dem Nu'mân'a der ey şeyh-i ekrem
Nedir bu işde bize vech-i eslem

917 Buyurdu şol sözü ol ehl-i hikmet
Ki oldur hem diyânet hem siyâset

918 Dedi geldi Şüreyh'den bize ahbâr
Ki kadı döğmüş idi onu kerrâr

919 Kaçan vâki' olaydı böyle kıssa
Siyâsetden bunu verirdi hisse

920 Yüzüne kara sürtüp bir himâra
Onu tahmîl ederdi zî-hasâre

921 Eğer sûkuysa sûkun devr ederler
Onu teşhîr ile hoş cevr ederler

922 Ki gayre ibret ola buna tevbe
Bu vechile recâdır gide havba

923 Arab'dansa eğer ol merd-i menhûs
Kabâ'ilde kalalar böyle menkûs

924 Çü ma'lûm oldu cevher her habîre
Onu gûşuna dakdı İbn Hübeyre

925 Ki Nu'mân dediği ola siyâset
Çü budur hem siyâset hem diyânet

926 Su'âl edip bu dem Nu'mân-ı hoş-kân
Ebû Leylâ'ya der ey ehl-i îmân

927 Bu dört yüz savtı ki ona buyurdun
Siyâset emrini böyle kayırdın

928 Bu hükmü kandan aldın eyle tibyân
Cevâbın ne olısar nezd-i Rahmân

929 Dedi gördüm imâmen fevk-i hâcib
Mehâbet verip oldu fehme hâcib

930 Murâdım kırk demekdi oldu çâr-sad
Bu remz ile şehâ urma bize had

931 Dedi Haccâc'a ey mevlânâ kadı
Bu hükmünle Hudâ'yı eyle râzî

932 Eğer aslından olsa lıhyesi halk
Bu misledir buna râzı değil Hak

933 Eğer bitmezse bu şahsın sakalı
Diyet kim veriser söyle me'âli

934 Dedi özr eyleyip ey bahr-ı irfân
Mehâbet verdi sizden bize hizlân

935 Murâdım re's idi pes başdan aşdım
Kabûl et özrü şâhım dilde şaşdım

936 Ne gûnedir nazar kıl fazl-ı Nu'mân
Ki katre oldular bu iki ummân

Fasl

937 İşit fazlından ol şâhın dirâyet
Vekî' eyler o serverden hikâyet

938 Ki var idi bana bir câr-ı sâdık
Kamu emrinde bulmuşdum muvâfık

939 Helâliyle meğer bir gece nâgâh
Çekişmiş boşamış ol demde bîgâh

940 Demiş benden boş ol bu gece ger sen
Gelüp yüze talâk istersen ey zen

941 Bu şart ile ki vermezsem talâkı
Kelâmı böyle düşmüş ittifâkî

942 Demiş hâtun eğer bu gece senden
Talâkı istemezsem dinle benden

943 Kulum hem câriyem olsun hep âzâd
Dahi her nem var ise nezr ü berbâd

944 Gazab leylinde olmuşlardı mestûr
Sükûnet şemsi doğdu etdi pür-nûr

945 Bilirdi çün zevâyâda hafâyâ
Bu sözlerden göründü çok hatâyâ

946 Talâk isterse her hâlde olur boş
Eğer etmezse milkinden olur boş

947 Zarûrî geldiler leylen Vekî'a
Dediler ey yüzü şems-i talî'a

948 Bu dem bir kıssa oldu bize vâki'
Keremden mes'ele bul buna nâfi'

949 Dedi ben bilmezem buna cevâbı
İmâm'a varın ol bilir savâbı

950 Meğer sevmezdi ol kimse İmâm'ı
Ona şaşı bakardı merd-i âmî

951 Dedi ki ona varmağa yüzüm yok
Huzûrunda kıyâma hem özüm yok

952 Ebû Leylâ'ya gitdiler zarûrî
Cevâb olmadı etdiler ubûru

953 Bulup Süfyân'ı kıldılar su'âli
O da bulmadı bu halle mecâli

954 Edip her âlimin bâbın ziyâret
Marîz-i müşkile olmadı sıhhat

955 Vekî'a geldiler âhir o zevceyn
Dediler çâre bulunmadı fi'l-beyn

956 Vesîle ol İmâm'a varalım tîz
Gece fevt olmadan lutf eyle ber-hîz

957 Huzûruna iletdim bunları hoş
İmâm'dan ayn-ı rahmet eyledi cûş

958 Dediler kıssayı bir bir İmâm'a
Çü ma'lûm oldu sûret ol hümâma

959 Dedi nâdim misiz bu mâcerâya
Ki düşmüşdür bu gece bu araya

960 Dediler nâdimiz külle'n-nedâme
Ki irgürür beher hâl bir garâma

961 Dedi ol zevceye iste talâkı
Talâk ver dedi ol da ittifâkî

962 Erine dedi eyle bunu tatlîk
Dilersen diye lâkin eyle ta'lîk

963 Dedi hâtuna server olma mahzûn
De ona dilemezven gitme pür-hûn

964 Dedi hâtuna dilersen talâkı
Talâk verdim sözüm budur vifâkî

965 Dedi hâtun talâkı dilemezven
Şu ki ebgazdır onu eylemezven

966 Beşâretle dedi ol şâh-ı muhtâr
İkiniz de yemînde oldunuz yâr

967 Çü gördüler bu ilm ü hilmi onda
İlâc etdi iki söz iki anda

968 Muhabbet etdiler pes bi'z-zarûrî
Yuyup dilde adâvetden gubârı

Fasl

969 İşit yine kemâlinden o şânın
Fezâ'il sofrasından doya cânın

970 Rivâyetdir ki A'meş Ümmü'l-Ahbâr
Muhaddisler şuyûhundandı ol yâr

971 Olupdu şem'-i cem' o mahzen-i nûr
İmâm-ı A'zam da ondaydı o mahbûr

972 Su'âl etdiler A'meş hazretine
Bir işden ki fesâd u sıhhatine

973 Tefekkür eyleyip kıldı gümânı
Didi Nu'mân'a ey bahru'l-ma'ânî

974 Bu eşkâli keremler ile hall et
Cevâbın dürrüne sadrı mahall et

975 İcâbet buyurup Nu'mân-ı ummân
Cevâbından saçıldı dürr ü mercân

976 Dedi A'meş bunun aslın ayân et
Delîlin ne bana onu beyân et

977 Dedi şol bir hadîsi ki fülân dem
İşitmişdim cenâbından mukaddem

978 Sened edip onu onunla dedim
Bu emrin kaydını onunla yedim

979 İşidip A'meş onu kıldı insâf
Edip sadr-ı mücellâsın ona sâf

980 Dedi sâbâş ey Nu'mân-ı hoş-kân
Dahîler ber satar sen dürr ü mercân

981 Olupdur çünki ona sebk-i hüsnâ
Temevvüc etse tan mı bahr-ı ma'nâ

Fasl

982 Olupdur İbni Âsım'dan rivâyet
Ki eyler fazl-ı Nu'mân'dan hikâyet

983 Zamânında olan cümle ulûmu
İmâm ilmiyle vezn olsa tamâmî

984 İmâm'ın ilmi râcih olacakdır
Kıyâs eyle kemâli nolacakdır

985 Buyurmuşdur geri İbnü'l-Mübârek
Ki Abdullâh'dır adı ol mübârek

986 Zamânında olup mümtâz u meşhûr
Kılıpdı âlemi ilmiyle pür-nûr

987 İmâm'ın fazlına insâf edip ol
Buyurmuş sadr-ı pâkin sâf edip ol

988 Eğer olmasa idi Bû-Hanîfe
Ehâdîsden bilinmezdi latîfe

989 Beyân etmiş bize ol müşkilâtın
Tevârîhiyle zabt etmiş nikâtın

990 Tefekkür eyle bu fazl ile ol şân
Müsellem oldu ona fazl-ı Nu'mân

Fasl

991 Rivâyet eylemiş Kâdî Semerkand
Şekerden tatlı sözler dahi dil-bend

992 Ki hacca bağlamışdık berg ü bârı
Bize hem-râh olur bir kimse bârî

993 Katı zeyrekdi o zâlim özünde
Dahi cârî idi her gün sözünde

994 Kader bahsin edenlerdenmiş ol kes
Verirdi i'tizâlden dem-be-dem ses

995 Kaderden söyler idi kande varsa
Cesâret eyler idi kimi görse

996 Kiminle ki muhâvir oldu ol kem
Kimesne etmedi hiç onu mülzem

997 Teneffuh verdi gâyetde gurûru
Bize hak gayreti geldi zarûrî

998 Bi-avnillâh ki çün bulduk Irâk'ı
Memerri Kûfe etdik ittifâkî

999 İmâm'ın iltevüz tâ hizmetine
Bile kadrini dahi kıymeti ne

1000 Ve illâ verdi halkı ıztırâba
İletdik bunu ol âlî-cenâba

1001 Çü bulduk mahzarına onda râhı
Oturmuş onda bulduk bir gürûhu

1002 Alıp destinde bir nâme yazar ol
Onadır iltifâtı gözlemez yol

1003 Edâ oldu çü söz ile kaderden
Halâs eyle bizi şâhım kederden

1004 Diler bahs ede çü resm-i mülâkât
Meyâna düşdü ol kesden hikâyât

1005 Kılıp ol şahsa cüz'î iltifâtı
Komadı lîki kırtâs u devâtı

1006 Dedi rûşen giderken mezheb-i Hak
Kader yolun neden tutdun ey ahmak

1007 Ona zu'munca verdi bir cevâbı
Onu dinlemedi hazret cenâbı

1008 Velî etdi ona bir hoş su'âli
Sahîfe elde dahi dinle hâli

1009 Çü gûş etdi su'âli merd-i menhûs
Kalıp çengâl-i hayret içre menkûs

1010 Tahayyür bahrine çok daldı âhir
Arak mevci yüzünden oldu zâhir

1011 O dem suhriyye etdi ona huzzâr
Hemân-dem kaldırıp başın eder zâr

1012 Dedi estağfirullâh elfe merrât
Ki şaşmışım yolum ben fâte mâ fât

1013 Du'âlar kıldı Nu'mân'a firâvân
Ki nusretler erirdin gitdi hizlân

1014 Rücû' etdim o bâtıl mezhebimden
Süvâr oldum inip leng merkebimden

1015 Kabûl etdim bu dem sünnet cemâ'at
Yolun şâhid olun bana cemâ'at

1016 Gel insâf eyle tıbb-ı Bû-Hanîfe
Ne şerbetler içirdi ol herîfe

1017 Fesâda varmış iken hep nihâdı
Bu dem kay' etdi fâsid i'tikâdı

1018 Ne tiryâk idi yâhud böyle ef'î
Onu şemm ile hoş râm oldu def'î

Fasl

1019 Rivâyet eylemişdir İbni Nu'mân
Ki Hammâd'dır adı ol kân-ı irfân

1020 Çü geldi Kûfe'ye bir merd-i cârî
Ki aylân sâhibiydi ol memârî

1021 Gelir Şâm'dan ki tâ Nu'mân ile ol
Kaderden bahs ede bula ona yol

1022 Ahâlîden kiminle etdi bahsi
O bâtıl mezhebine kıldı hassi

1023 Fülâtından idi ol i'tizâlin
Re'îsiydi gürûh-ı ihtizâlin

1024 Onu ifhâma kâdir olmadı kes
Tekebbür vâdîsine düşdü enhas

1025 İmâm'a geldiler hep ehl-i Kûfe
Salâ oldu vazî'a vü şerîfe

1026 Dediler ey re'îs-i cavk-ı ümmet
Gelipdir şehre bu ehl-i dalâlet

1027 Mümevvah sözleriyle halkı idlâl
Edip söyler kaderden halka ol dâl

1028 Diler bahs ede sizinle kaderden
Halâs et halkı şâhım bu kederden

1029 Buyurdular o cem'a ehl-i himmet
Kaderden bahse men' olmuşdur ümmet

1030 Nice bahs eyleyem memnû' olandan
Sorun bilmez mi bunu ol gelenden

1031 Ki budur mezlak-ı akdâm-ı âlî
Onun-çün men' eder bundan kelâmı

1032 Dediler ey ümîd-i hâs u ger âm
Eğer olmazsa bu kes bunda ifhâm

1033 Zaferle ger gide bundan o mel'ûn
Bu ucb ile kılısar halkı meftûn

1034 Ki verdim Kûfe'nin halkına hizlân
Ki hattâ kaçdı benden onda Nu'mân

1035 Varıp Şâm'a vericek bu gümânı
Şekâvet nârına yakar cihânı

1036 Çü ahyâr etdiler bu hâli i'lâm
İmâm'da vâki' oldu azm-i ifhâm

1037 Buyurdular salâdır ba'de cum'a
Bile gelsin o fitne onda cem'a

1038 Bi-hamdillâh edem ol nârı ifhâm
Yüzün kara kılam fahm ile encâm

1039 Çü bildiler bu azmi doldu câmi'
Geçip mihrâba durdu nûr-ı lâmi'

1040 Çü geldi sâhib-i aylân o cem'a
Diler kim göstere bu cem'a lem'a

1041 Mukâbilde oturdu merd-i mağrûr
Güneş katında şem'a vere mi nûr

1042 Buyurdu feth edip ol nûr-ı allâm
Sözün var ise de ey hanzal-i hâm

1043 Çü Hâmân idi kıldı bahs-i Fir'avn
Ne söyler ne işidir gör ki bî-avn

1044 Dedi Fir'avn ki gelmişdi o kâsî
Ne dilerdi o dem ondan Hudâsı

1045 Dedi küfrün dilerdi ondan Allâh
Ezelde öyle bilmişdi ol âgâh

1046 Dedi İblîs ne dilerdi zi-fir'avn
Dedi küfrün dilerdi hem o bî-avn

1047 Dedi Fir'avn ne dilerdi özünden
Dedi küfrün dilerdi hod sözünden

1048 Dedi Mûsâ ne dilerdi ya ondan
Dedi îmân dilerdi ol zegandan

1049 Dedi sâhib çü küfrün diler Allâh
O dem küfrün diler İblîs-i gümrâh

1050 Çü Mûsâ diledi Fir'avn'dan îmân
Hudâ küfrün diler pes oldu zıddân

1051 Hudâsına muhâlif düşdü Mûsâ
Muvâfık oldu ol şeytân-ı be'sâ

1052 Gerek Mûsâ olaydı Hakk'a tâbi'
Muhâlif oladı İblîs-i zâyi'

1053 Niçün oldu bu işde emr-i ber-aks
Ya ver şâfî cevâbı yâ sözü kes

1054 Açıp hikmet dehânın onda Nu'mân
Ne şerbetler sunar atşâna reyyân

1055 Saçılır nâfeden bûy-ı mutarrâ
O dem ıtr ile dolar şehr ü sahrâ

1056 Dedi dinle beni ey merd-i meftûn
İnâdın kapısın yap kalma mağbûn

1057 Bu dem insâf ile dinle kelâmı
Arazla cevheri seç olma âmî

1058 Tehâlüf anlama Mûsâ sözünde
Beyân edem sözünde hem yüzünde

1059 Çi ger küfrün diler ol Rabb-i Dânâ
Ki evvel öyle bilmişdi o Mevlâ

1060 Velî oldu Kelîm'inden murâdı
Ki îmân isteye ondan o hâdî

1061 Çü îmân istedi Fir'avn'dan ol mâh
Murâdullâhı verdi olma gümrâh

1062 Muvâfık oldu pes Mûsâ Hudâ'ya
Te'emmülle nazar kıl bu edâya

1063 Murâdullâh durur ortada cârî
Muvâfıkdır ona kul ihtiyârî

Kâlallâhu Ta'âlâ: Vemâ teşâ'ûne illâ en yeşâ'allâhu[79]

1064 İrâdet bir durur yokdur irâdât
Murâd hep bir durur yokdur murâdât

Fe-Sübhâne men lâ-yecrî fî mülkihî illâ mâ-yeşâ'u[80]

---

[79] Allah Ta'âlâ şöyle buyurmuştur: "Allah'ın dilemesi olmadıkça siz dileyemezsiniz". (İnsan/30)

[80] "Mülkünde dilediği şeyden başkası olmayanı (Allah'ı), tüm noksan sıfatlardan tenzih ederim".

1065 Ezelde bildi Allâh ki cihârâ
Diler küfrünü Fir'avn ihtiyârâ

1066 Çü bunlar ihtiyâren kâfir oldu
Ezelde Rabb-i Dânâ öyle bildi

1067 Bu dem ma'lûma tâbi' oldu ilmi
İbâda yok durur cebri vü zulmü

1068 Çü Sâhib bu edâdan eyledi gûş
Edindi gûşuna bunu benâgûş

1069 Sükûta vardı onda oldu mülzem
Bu fitne nârını hoş kıldı müfham

1070 Dedi A'zam dahi var mı su'âlin
Bi-avnillâh bilirsin hasb-i hâlin

1071 Edip birkaç su'âli dahi ol merd
Cevâbın verdi fevrî oldu rû-zerd

1072 Çü insâf ile bakdı ona sâhib
Görür ilmi değil bunun mekâsib

1073 Hudâ'dan mevhibîdir ilm-i Nu'mân
Hemân işrâk eder kalbinde irfân

1074 Dedi insâf ile estağfirullâh
Yolum yanılmış idim oldum âgâh

1075 Seni bu ümmet içün Rabb-i Rahmân
Bekâ üzre ede ey şeyh-i Nu'mân

1076 Nice âlim adında nâm-dâra
Bu sözlerle salardım onu zâra

1077 Sözün gûş edip utandım sözümden
Kulakdan gûş edip gitdim özümden

1078 Rücû' etdim o bâtıl mezhebimden
Feres bindim inip leng merkebimden

1079 İmâm eder neden ma'lûm rücû'un
Buna şâhid gerek asl u fürû'un

1080 Dedi şâhım neden gelsin kanâ'at
Buyur onu kılam ona icâbet

1081 Dedi şol dem ki sen Şâm'a varırsın
Gelir ahbâbını onda görürsün

1082 Çü tâbi'lerdi sana ol cemâ'at
Kılasın onları hak yola da'vet

1083 Bileler tâ senin ondan rücû'un
Ona şâhid olup asl u fürû'un

1084 Çü Sâhib Şâm'a vardı geldi etbâ'
Dedi bu mâcerâyı şâ'a mâ şâ'

1085 O dem idlâl ederken oldu hâdî
Bu dem Hak yoluna oldu münâdî

1086 Ki oldur mezheb-i sünnet cemâ'at
Zehî şân u zehî fazl u kerâmet

1087 Nazar kıl fazl-ı Nu'mân'a hudâvend
Ki kıldı pîli bir rişteyle peyvend

1088 Ne meydi ol ki verdi onu gûşdan
Piyâde eyledi bâtılca hûşdan

1089 Bu bahs içinde çok ıtnâb u tafsîl
Revâ görmedim etdim terk-i tezyîl

1090 Kader bahsi durur çok söz yaraşmaz
Ki her âmın buna aklı erişmez

1091 Garaz fazl-ı İmâm idi bilindi
Yapış dâmânına çün yol bulundu

Fasl

1092 Rivâyetdir ki bir mestûre hâtun
Gelir bir şübhe içün onda meftûn

1093 Şu dem ki Hazret-i Nu'mân-ı himme
Süvâr olmak dilerdi bir mühimme

1094 Komak üzreydi pâyın ol rikâba
Su'âlin arza kıldı ol cenâba

1095 Binerken estere fikrin kayırdı
Tamâm bindi ve ol zâle buyurdu

1096 Senin bu mes'elen ey zâl-i pür-şûr
Kitâbullâh'da yokdur kaldı mestûr

1097 Tefekkür kıldım evvelden tamâma
Bulamadım zafer işbu merâma

1098 Velî sabr eylegil tâ ben gelem tîz
Kılam bu şübheyi tashîh ü temyîz

1099 Tefekkür eyle ilmine o şâhın
Kelâmullâh'ı zabtına o mâhın

1100 Ki bu cüz'îce müddet içre ol hân
Gelipdir yâdına ahkâm-ı Kur'ân

Fasl

1101 İşit benden yine fazl u kemâlin
Tefekkürle tedebbürde me'âlin

1102 Gelir bir demde bir hâtun İmâm'a
Ferâyizden sorup eder hümâma

1103 Karındaşım vefât etdi be-nâgâh
Kodu altı yüz altun ey yüzü mâh

1104 Çü bize mâlı taksîm etdi Dâvud
Sana düşen bir altundur dedi zûd

1105 Bu meblağdan hemîn bu mu nasîbim
Bana hall eyle eşkâlim habîbim

1106 Çü taksîm eyleyen bildi ki Tâ'î
Bilir bu eylemez bunda hatâyı

1107 Buyurdular İmâm ol dem ale'l-fevr
Meğer komuş karındaşdan iki er

1108 Dahi iki kızın bir kız karındaş
Anasın avretin işbu yedi baş

1109 Dedi hâtun ne'am sûret budur pes
Dedi Nu'mân odur hakkın sözü kes

1110 Ki aslı mes'ele yigirmi dörtden
Bunun tashîhi altı yüz adedden

1111 Sana düşence bir dînârdır ancak
Yerinde eylemiş taksîmi el-hak

1112 Kemâline onun insâf u insâf
Cemâli cennetinde bula eltâf

Fasl

1113 İşit fazlından ol şâhın diğer yâr
Nice komuş durur her fende âsâr

1114 Dahi yazılmamışdı ilm-i tasrîf
Binâsın kurdu evvel etdi ta'rîf

1115 Meğer demişler idi ehl-i Kûfe
Kelâm u fıkha şeyhdir Bû-Hanîfe

1116 Velâkin iştikâkda şöhresi yok
Meğer ol fende çokluk behresi yok

1117 Erer bu nükte çün sem'-i şerîfe
Sebeb olur be-âhir bu latîfe

1118 Edâ etdi ışâyı mescidinde
Dönüp evde oturdu ma'bedinde

1119 Kalem aldı eline oldu şeb-hîz
Yazar Maksûd kitâbın o gece tîz

1120 Seher vaktinde itmâm etdi onu
Gören kimdir bilir ondan nişânı

1121 Esâsı düşdü bu cümle ulûmun
Mebânîsi olupdur hep fühûmun

1122 Sabâhın verdi tilmîzden birine
İlete Kûfe'nin mesrûrlarına

1123 İletdi serverân-ı Kûfe'ye zûd
Dedi kim iştikâkdan bu mu maksûd

1124 Görüp bûs etdiler ber-vech-i ecmel
Dediler kim budur maksûd-ı eşmel

1125 Bu takrîb ile Maksûd oldu nâmı
Bu ilzâm ile kesdiler kelâmı

1126 Pes imdi Bû-Hanîfe oldu üstâd
Kamu âlemlere zî-fazl u irşâd

1127 Havâşî'de bu vaslı böyle buldum
Nice buldumsa şâhım öyle kıldım

El-Bâbu's-Sâlisü Fî Kerâmâtihî Kuddise Sırruhû ve Radiyallâhu Anhu[81]

1128 İşit benden kerâmâtından onun
Diyem zerre velâyâtından onun

1129 Rivâyet eylemiş bir pîr-i mergûb
Ki Vâsıt'da olur bir şeyh-i mahbûb

[81] Allah ondan razı olsun ve sırrı mukaddes olsun, üçüncü bap (İmâm-ı A'zam'ın) kerâmetleri hakkındadır.

1130 Lakab olmuş ona Mevlâ-yı Nu'mân
Ki âzâdıdır onun merd-i ferhân

1131 Varıp ol pîri buldum bu sebebden
Su'âl etdim lakabdan hem sebebden

1132 Neden âzâdısın sen ol hümâmın
Neden mevlâsı oldun ol İmâm'ın

1133 Dedi anam ölicek ol vedûdum
Onun rahmında imiş bu vücûdum

1134 Kaçan gassâle tecrîd eder onu
Görür karnındaki oğlan nihânî

1135 Değil hâlî taharrükden o miskîn
Varırlar onda Nu'mân'a pes ol hîn

1136 Bu ahvâli ona i'lâm ederler
Kulak tut kim cevâbında ne derler

1137 Buyurmuşlar ki tîz şakk edin onu
Yesârından ki ondadır nihânî

1138 Bu üslûb üzre cerrâh eylemiş şak
Çıkarmışlar beni ondan muhakkak

1139 Bu ma'nîden onun âzâdıyım ben
Du'âlar eylerim dil-şâdıyım ben

1140 Bunun gibi dahi çok çok kerâmât
Olupdur ol velîden sanma tâmât

Fasl

1141 Rivâyetdir İmâm-ı Şâfi'îden
İmâm-ı sânî ol merd-i velîden

1142 Buyurmuşlar ki kabr-i Bû-Hanîfe
Mübârekdir vazî'a vü şerîfe

1143 Kaçan kim vâki' olsa bende eşkâl
Bulunmaya nukûldan onda hallâl

1144 Varırdım ravza-i pâkine onun
Sürerdim yüzümü hâkine onun

1145 Namâzdan sonra bulup böyle hîle
Ederdim rûhunu onda vesîle

1146 Du'âya başladıkda onda fi'l-hâl
Hemân hall olur idi ol dem eşkâl

1147 Ki gûyâ ravzasından çağırırdı
Murâdım ravzasına irgürürdü

1148 Onun-çün eylerim dem dem ziyâret
Bulup her bir ziyâretde ganîmet

1149 Fezâ'il ehlinin budur hısâli
Ta'assub dest ile örtmez cemâli

Fasl

1150 Ebû Yûsuf bunu kılmış rivâyet
İmâm'dan vâki' olmuş bu kerâmet

1151 Kaçan kim muhtazar olmuşdu sultân
Ebû Yûsuf bileydim demiş ol hân

1152 Mübârek lebleriyle gamz ederdi
Sözüm var sana diye remz ederdi

1153 Ki hulkûma gelipdi rûh-ı pâki
Kıgırdı remz ile ben sîne-çâki

1154 Kulağım ağza vurdum etdim ezber
İşitdim bunu söylerdi o server

Yekûlü Radiyallâhu Anhu: Lebenü'l-vatvâtı ke-meniyyi'r-ricâl[82]

1155 Budur fehvâ ki huffâşın südü bil
Erenler suyu gibidir iber kıl

1156 İşitdim bu sözü oldum muhayyir
İşiden kim ola oldu mugayyir

1157 Ki bu demde İmâm'dan ecnebî söz
Şehâdet yerine oldu ciger-sûz

1158 Kafesden uçdu çün murg-ı şerîfi
Ulaşdı âşiyâna ol latîfi

1159 Çü defn oldu vücûd-ı pâki der-hâk
Ulûm defnine oldu sîneler çâk

---

[82] Allah ondan razı olsun, şöyle demiştir: "Yarasanın sütü insan menisi gibidir".

1160 Evine geldi herkes tutdu yası
Ebû Yûsuf kılıpdı intikâsı

1161 Halîfeden gelir tîz ona hâcib
Ebû Ca'fer'di ol dem emr-i vâcib

1162 Dedi sensin çü Nu'mân'a halîfe
Bir iş oldu cevâb ister halîfe

1163 Varup nisvân sarâyına be-nâgâh
Görüp bir emr-i münker olur âgâh

1164 Görür onda serilmiş bir bisâtı
Bir ak çârşâb var üstünde nişâtı

1165 Dökülmüş üstüne yer yer menîden
Erenler suyudur bu dîdenîden

1166 Halîfe gönlüne geldi çü vesvâs
Dahi çok nesne ilkâ etdi hannâs

1167 Bu dem azm eyledi katl-i nüfûsa
Uruldu merd ü zenden çoğu habse

1168 Şehâ fetvâ ile irgür halâsı
Ve illâ katl olısar âm u hâsı

1169 Kerem kıl bu işe bir çâre-sâz ol
Kulûb-ı hâ'ifîne dil-nüvâz ol

1170 Ki hiç kimse buna bulmadı bir yol
Bu dem âzâdın olsun nice maktûl

1171 Çü gûş etdi bunu Ya'kûb-ı ekrem
Hemân-dem yâda geldi kavl-i A'zam

1172 Ki âhir demde buyurmuşdu onu
Cinân içre mürevvah ola cânı

1173 Dedi de pâdişâha çekme tasa
Ki görsün var mı hiç onda yarasa

1174 Ki onun südü er suyuna benzer
Diye buyurmuş idi bize server

1175 Değirdi çün halîfeye cevâbı
Sarâya ol zamân etdi şitâbı

1176 Görür kim çârşâfa bir yarasa
Mu'allakdır eder nefsin hirâse

1177 Bilir kim ol durur pes şîr-i vatvat
Cevâb rûşen olup kılmadı ahlât

1178 Mahalsiz bu sözü ol kân-ı irfân
Onun-çün buyurupdur eyle iz'ân

1179 Bilip nûr-ı velâyetle bu vak'a
Olısardır tedârik kıldı def'a

1180 Halâs etmek içün bunca nüfûsu
Halîfe çekmeye hem be's ü ye'si

1181 Dahi hem muhsinîn ü muhsinâtı
Bu işde gâfilîn ü gâfilâtı

1182 Töhemden sakladı verdi emânı
Velâyet nûru sürdü bu gümânı

1183 Gel imdi fazlını bil ol İmâm'ın
Gel imdi şükrünü kıl ol hümâmın

1184 Aceb hurşîd değil mi zât-ı Nu'mân
Dolunmuşken bu re'yi kıldı rahşân

1185 İvazlar vere Yezdân ol cenâba
Erişe tâ ebed ni'me'l-me'âba

Fasl

1186 Rivâyetdir ki Hazret Bû-Hanîfe
Var idi bir hasûdu duy latîfe

1187 Hasedde ermiş idi şol makâma
Ki dâ'im kasd ederdi ol hümâma

1188 Münâfıkdı velî bildirmez idi
Nifâk etme desen aldırmaz idi

1189 Meğer bir gün İmâm'ı kıldı da'vet
Nifâk ile edip arz-ı muhabbet

1190 İletdi bûstânda cenb-i nehre
Diler ki çâk ola zehr ile zehre

1191 Ta'âmı serdiler onda miyâna
Oturdu onda ashâb merdümâne

1192 İmâm onda hemân durdu yerinden
Velâyetle meğer duydu yerinden

1193 Dedi yârân bana teb'iyyet eylen
Ta'âm içün nehirden sünnet eylen

1194 Hemân durdu yerinden cümle ashâb
Vuzûya başladılar şeyh ü ger şâb

1195 Bu esnâda gelip bir hirre nâgâh
İmâm'ın kas'asından yedi nâgâh

1196 Hemân-dem öldü hirre bildi ashâb
Ki sem halt etmiş ona merd-i kallâb

1197 Halâs oldu kamusu mâcerâdan
Dağıldılar hemân-dem ol aradan

1198 Kerâmetle bilipdi semmi Nu'mân
Velî setr eyleyip kılmadı i'lân

1199 Arada sünneti kıldı bahâne
Budur âdet ezelden kâmilâna

1200 Dahi sünnet ne tiryâk oldu ey cân
Halâs oldu onunla onda çok cân

Fasl

1201 Gelir Bağdâd'a bir dehrî-i leccâc
Bu nat'-ı dehre ol olmuşdu Leclâc

1202 Kamu gezmişdi buldân-ı Irâk'ı
Görür onda yakın ile ırakı

1203 O dem Hammâd idi meşhûr-ı Bağdâd
Onunla olmuş idi şehr âbâd

1204 İmâm A'zam dahi tâzeydi ol dem
Ona şâkird idi ol şâh-ı a'lem

1205 Şu dehriydi o kim meşhûr-ı âfâk
Olupdur dîn-i islâma katı âk

1206 Ne yerde kim işidir merd-i fâzıl
Olurdu tîz onun ile mücâdil

1207 Onunla bahs edip ilzâm ederdi
Onu gördü diğer câya giderdi

1208 İşidip Hazret-i Hammâd'ı onda
Onun-çün gelmiş idi ol figende

1209 Dediler dehrîye etbâ' u eşbâ'
Ki buldun şöhreti vü şâ'a mâ şâ'

1210 Eğer Hammâd'ı da etseydin ilzâm
Irâk ehli olurdu hep sana râm

1211 Katı nefh etdiler ol bed-nihâdı
Yakın oldu çıka hetkinde yâdı

1212 Tuta etrâf-ı dehri bed-revâyih
Zuhûr ede o dem yer yer fezâyih

Takrîb

1213 Bu sözlerden sakın düşme gümâna
İrürüm fasl u aslını beyâna

1214 Ki dehrî şol kişidir merd isen var
Ki ol sâhib-kelâmı eder inkâr

1215 Alıpdır yâdına uglûta sözler
Ki âlim onu ne dinler ne gözler

1216 Kulak asmaz onun gibi kelâma
Onu ilzâm sayar bak bu avâma

1217 Eğer âyâtı dinler olsa ol kem
Onu ilzâm edeydi lâl ü ebkem

1218 Sebeb budur o dâllin şöhretine
Ve illâ şöhreti ne sûreti ne

1219 Irâk'ın beyleri ruhsat verirdi
O seg bir oş demekle yügrürürdü

1220 Bi-hamdillâh be-devr-i Âl-i Osmân
Ne haddi var kıla butlânın i'lân

1221 Ve illâ çok durur her yerde dehrî
Hemîn kendin ağular yine zehri

1222 Çü takrîb ile dedim nice ebyât
Avâmın ukdesin kılmak-çün isbât

1223 Gelelim çünki nefh etmişdi etbâ'
Ona te'sîr edipdi kavl-i eşbâ'

1224 Bu nefh ile yügürdü pes emîre
Dedi bir dehrîyim geldim huzûra

1225 Dilerven bahs edem âlimlerinle
Bu bâbı fasl edem fâzıllarınla

1226 Eğer gâlib gelirsem zî-sa'âdet
Bana tâbi' gerekdir cümle millet

1227 Eğer gâlib olursa bana fuzzâl
Girem ben millet-i islâma derhâl

1228 Var idi nefsine çün i'timâdı
Ki ruhsat verdi lâfa i'tikâdı

1229 Rücû' şartın işitdi çün halîfe
Sevinmek geldi ondan ol şerîfe

1230 Sa'âdetdir bana kim böyle bir dâl
Irâk'ın kavmini etmişken idlâl

1231 Benim devrimde ede ol rücû'u
Bırakıp mezhebin kıla huzû'u

1232 Risâle yazdı tîz Hammâd'a derhâl
Senâlar birle kıldı onu irsâl

1233 Ki ey ilm içre fâzıl fahr-ı millet
Veyâ ilmiyle âmil zuhr-ı ümmet

1234 Gelipdir bunda bir dehrî-i bed-kâr
Bu âlem sâni'îni eder inkâr

1235 Azîm da'vâları var keyte keyte
Sizinle bahs edem der leyte leyte

1236 Bilirim dîn-i islâmdır müberhen
Umarım kem ola ol segden edven

1237 Fülân gün va'dedir cem'-i ahâlî
Buyur câmi'de olsun bahs-i âlî

1238 Recâdır gayret-i sâhib-risâlet
Zuhûr edip vere ol dâlle haybet

1239 Dürüş Allâh mu'înin ola her bâr
Onundur havl ü kuvvet nasr-ı bî-zâr

1240 Sabâh oldukda hâzır geldi Nu'mân
Görür üstâdı Hammâd'ı perîşân

1241 Su'âl etdi ona Nu'mân sebebden
Cevâb verdi ona üstâd kürebden

1242 Ki nâme gönderir bize halîfe
Verem ilzâm u ifhâm ol herîfe

1243 İşitmişsin onun lecc ü inâdın
Dahi her yerde ol kelbin fesâdın

1244 Belâ bu dinlemez âyât u ahbâr
Ki münkirdir bulara ol seg-i hâr

1245 Çü her kande varıpdır oldu gâlib
Avâmın tab'ı ol kezzâba râgıb

1246 Husûsâ bir aceb rü'yâ da gördüm
Katı hâ'ildi ondan korkuverdim

1247 Dedi Nu'mân buyurun tâ işidem
Umarım hayr ola gönlüm ışıdam

1248 Dedi Hammâd ki bir hoş eve girdim
Acâyibden o dem çok nesne gördüm

1249 Dahi hem bir şecer var onda bâlâ
Yayılmış şâhları her câya a'lâ

1250 Dolu her şâhı onun dürlü meyve
Yiyen ondan demez bir dahi eyva

1251 Be-nâgâh geldi bir hınzîr-i âzâr
O şâh u meyveyi ekl etdi yek-bâr

1252 Hemân asl-ı şecer kaldı o yerde
Diler onu ekil ede füsürde

1253 Bu hâletle tahayyürde durur halk
Kimin ne zehresi var ki ide dak

1254 Zuhûr etdi hemân bir peçҫe-i şîr
Firâra tutdu yüz gördükde hınzîr

1255 Edip hınzîre urdu şöyle pençe
Helâk etdi onu basdı şikence

1256 Dedi Nu'mân hayırdır çekme gussa
Bizim-çün hasb-i hâl olmuş bu kıssa

1257 Buyurursan edem ta'bîrin onun
Bi-avnillâh görem tedbîrin onun

1258 Dedi Hammâd bu dem ta'bîrin eyle
Nedir fehvâcıgı tefsîrin eyle

1259 Dedi Nu'mân ki bu dâr-ı müzeyyen
Bu islâm dînidir şâhım mu'ayyen

1260 O dâr içre şecer erbâb-ı ilmin
Misâlidir fevâkih onda ilmin

1261 O hınzîr dehrîdir ashâb-ı efham
Onun bâtıl sözüyle oldu mülzem

1262 Ol arslan yavrusu benven der-în-dâr
Hudâ avniyle edem onu berdâr

1263 Hemîn himmet buyur ey şeyh-i esrâr
Ki hak geldikde bâtıl ede idbâr

1264 Varıldı câmi'e pes cavk-ı âlî
Kamu hâzırdı onda hep mevâlî

1265 Dü-rek'at etdi mihrâb içre Hammâd
Ferâgat buldu oldu Hakk'a hammâd

1266 Yönün halka dönüp kıldı du'âyı
Durur bir köşede dehrî hafâyî

1267 Çıkıp bir kürsüye oturdu dehrî
Diyesin ef'îdir ağzında zehri

1268 Dedi lâf eyleyip kimdir benimle
Durup karşımda kıla bahs-i hamle

1269 Çü Hammâd'ın hizâsındaydı Nu'mân
Tutardı na'l-i üstâdını ol ân

1270 Karârı kalmayıp kıldı hitâbı
Edeb sakla der ey dehrî-i hâbî

1271 Ne işdir bu ki sen dehrî-i bâtıl
Dura karşında her bir merd-i fâzıl

1272 Sözün var ise söyle işbu cem'a
Bulunur bir muhibb-i ehl-i lem'a

1273 Dedi dehrî ki sen kimsin eyâ şâb
Niçündür gözlemeszin bunda âdâb

1274 Var iken bunda âlim nice pîrân
Sana söz düşmez epsem olma aclân

1275 Dedi Nu'mân olar sâdât-ı dîndir
Zevi'l-fazl u zevi'l-akli'l-metîndir

1276 Seninle bahse onlar âr ederler
Yüzüne bakmağa inkâr ederler

1277 Bu dem içre benim tilmîz-i Hammâd
Adım Nu'mân sagîrim Hakk'a hammâd

1278 Olara hizmet etmek mefharımdır
Ne yerde dur denilse hep yerimdir

1279 Hele şâkird ile bahs eyle evvel
Eğer gâlib olursan işte kümmel

1280 Dedi dehrî var iken sâhib-efhâm
Dahi sâhib-amâyim pîr-i erkân

1281 Seninle bahse istinkâf ederven
Olarla bahse istişrâf ederven

1282 Dedi Nu'mân libâsa bakma nâdân
Ulûm hem sende olmaz eyle iz'ân

1283 Velî her kime lâyık görse Allâh
Ona verir bu yolda düşme gümrâh

1284 Sözün var ise de etme ta'allül
Bu özr-i bâtılın verir teselsül

1285 Zarûrî kaldı dehrî merd-i zâyi'
Dedi bu âlem içün var mı sâni'

1286 Dedi mümkün müdür ey merd-i müzmin
Ki bî-sâni' ola mevcûd u mümkin

1287 Hudâ'dır cümleye Rabb-i tüvânâ
Hep onun sun'udur bu pest ü bâlâ

1288 Onun âsârıdır ecsâm u a'râz
Gözün aç hoşça bak ey merd-i i'râz

1289 Dedi yâ kandedir bildir mekânın
Mu'ayyen de bana mesvâ vü kânın

1290 Dedi Nu'mân ki ol bir lâ-mekândır
Mekân u kân kamu ondan nişândır

1291 Dedi mevcûd olur mu hiç mekânsız
Ya gevher var mıdır ki ola kânsız

1292 Dedi Nu'mân bedende var mı rûhun
Ki onunla ola cümle fütûhun

1293 Dedi cismimde rûhum var mukarrer
Onunladır beden hâli müyesser

1294 Ki rûh olmasa olmazdı bu âsâr
İşitmek görmek ü reftâr u güftâr

1295 Dedi yâ kandedir rûhun beyân et
Başında ya elinde hoş ayân et

1296 Tahayyür içre kaldı onda dehrî
Mu'ayyen bulmadı a'zâda yeri

1297 Eğer başda deseydi sâ'ir a'zâ
Bilir cansız kalır küllen ve ba'zâ

1298 Eğer elde der ise nakl eder söz
Hemân dehrî bu sözle oldu dil-sûz

1299 Bu dem meydâna girip dedi Nu'mân
Gel ey nâdân u câhil anlagıl şân

1300 Hemîn bunun gibidir bil misâlâ
Ona yokdur mu'ayyen cây u me'vâ

1301 Tetebbu' eylesen arşdan serâyı
Kamu seyr eylesen gezsen arâyı

1302 Mu'ayyen birisinde yok mekânı
Velî her zerreden verir nişânı

1303 Tasarruf eder eğer onda o sultân
Velî zâtı arada şöyle pinhân

1304 Tasarrufdan bilinir kalma matrûh
Beden iklîmi içre nitekim rûh

1305 Mekânı yokdur onun lâ-mekândır
Velî kevn ü mekâna cümle kândır

1306 Bu sözlerden bulup dehrî tenezzül
Lisânında zuhûr etdi tezelzül

1307 Dahi çok çok su'âl ü hem cevâbât
Be-âhir noldu onda dinle hâlât

1308 Sonunda der ki ey Nu'mân-ı hoş-kân
Cevâbım ver bu işde eyle tibyân

1309 Çü dersin ki Hudâ var sun' onundur
Kamu muhdes durur masnû' onundur

1310 Ya bu câmi'de bu cem'iyyet içre
Nedir sun'u bu dem de çekme zacre

1311 Dedi kürsüden in ey merd-i dehrî
Çıkıp verem cevâbın onda fevrî

1312 Ki bunca eyledin onda su'âli
Dedim kürsü önünde hasb-i hâli

1313 Hemîn insâf edip kürsüden indi
Kamu mü'minlerin cânı sevindi

1314 Çıkup Nu'mân haber diler mahalden
Gidip zulmet güneş doğdu hamelden

1315 Oturdu karşıda dehrî-i mezcûr
Dedi Nu'mân su'âlin eyle mağrûr

1316 İ'âde etdi çün dehrî su'âlin
Hemân bildirdi Nu'mân hasb-i hâlin

1317 Ki şol şân üzredir Rabb-i Ta'âlâ
Seni ednâda kıldı pîr-i a'lâ

1318 Ki ya'nî bâtılı kürsüden aldı
Bu dem hak ehlini kürsüye saldı

1319 Hemân mülzem olup dehrî-i bâtıl
Başın aşağa saldı oldu sâfil

1320 Kopardı halk bu dem tekbîr ü tehlîl
Ki erdi dehrîye hizlân u tezlîl

1321 Bu meclisde şu denli oldu rüsvâ
Seçilmez oldu dehrîden ser-â-pâ

1322 Mu'azzezdi İmâm oldu mükerrem
Ayak altında kaldı merd-i müfham

1323 İmâm'ı yanına aldı halîfe
Edip i'zâz u ikrâm ol şerîfe

1324 Getirdiler dahi dehrîyi ol dem
Hakîr ü hôr u müflis dahi mülzem

1325 Dedi dehre kanı lâf u güzâfın
Ne tez bilindi kizb ile hilâfın

1326 Bu nat' üzre sen idin ferz-i müfred
Aceb mât eyledi bir merd-i emred

1327 Gel imdi şartın üzre ol müsilmân
Rücû' et mezhebinden çekme hüsrân

1328 Çü hak zâhir olupdu etdi insâf
Senâlar kıldı Nu'mân'a olup sâf

1329 Rücû' etdi o fenden kodu dehrî
Çü ef'î idi kay' etdi o zehri

1330 Aceb Nu'mân değil mi kân-ı irfân
Küçük yaşında etdi dîni i'lân

1331 Nihâyetde ne kılmışdır kıyâs et
Kemâlin anla bundan iktibâs et

Fasl

1332 İmâm meclis kurup ders okudurdu
Lisânından ma'ârif akıdırdı

1333 Hemân-dem bir Arab etdi su'âli
Ki vardır müşkilim hall eyle hâli

1334 Ki bir vav ile mi okuyam onu
Ya iki vav ile vergil beyânı

Kâle e-bivâvin em bi-vâveyni[83]

1335 Bilip nûr-ı velâyetle murâdı
Der iki vav iledir ko inâdı

Kâle'l-İmâmu radiyallâhu anhu bi-vâveyn[84]

---

[83] "Bir vavla mı yoksa iki vavla mı" dedi.
[84] İmam (ra) "iki vavla" dedi.

1336 Arab dedi sevinip bârekallâh
Nitekim lâ ve lâda kıldı ol şâh

Kâle'l-Arabu bârekallâh fîke kemâ bâreke fî lâ ve lâ[85]

1337 Arab gitdi işine kaldı ashâb
Dediler ey sirâc-ı nûr-ı Vehhâb

1338 Ne dedi ne işitdin ne buyurdun
Ki bir remz ile ol şahsı doyurdun

1339 Du'âlar eyledi ondan sevindik
Velî fehm etmedik hayli yerindik

1340 Keremler eyleyip kıl hall-i şübhe
Ki düşdük bu iki söz birle şübhe

---

[85] Araplar şöyle demiştir: "Allah lâ ve lâ'yı mübarek kıldığı gibi seni de mübarek kılsın".

1341 Buyurdular Arab gelmişdi nâgâh
Tahiyyâtdan su'âl etdi ol âgâh

1341 Murâdım fehm edip verdim cevâbın
O da fehm etdi gördük ihtisâbın

1343 Ki bir vav ile okur İbni Abbâs
Ona meyl etmeyip kılmadım înâs

Veinnehû yekûlu vessalavâtü't-tayyibât[86]

1344 İki vav ile okur İbni Mes'ûd
Bu olmuşdur bana muhtâr u mevdûd

Feinnehû yekûlu vessalavâtü vettayyibât[87]

1345 Mübâreklikle kıldı hoş du'âyı
Ki Hak zeytûna etmişdi senâyı

---

[86] Ve o: "vessalavâtü't-tayyibât" derdi.
[87] O şöyle derdi: "vessalavâtü ve't-tayyibât

Yekûluhu Ta'âlâ: Min şeceretin mübâreketin zeytûnetin lâ şarkiyyetin velâ garbiyyetin[88]

1346 Ne hâletdir bilâ-takrîb bilâ-ahd
Cevâb-ı şâfî verdi ona çün kand

1347 Hudâ nûruyla bakardı cihâna
Olısar mı onun nutku fesâne

[88] Allah Ta'âlâ şöyle buyurmuştur: "Mübarek bir ağaçtan, ne doğuya ne de batıya ait olan zeytin ağacından ..." (Nur/35)

El-Bâbu'r-Râbi'u Fî Kevnihî Muhikkan ve Kâ'ilen Bihî Radiyallâhu Anhu[89]

1348 İşit insâf-ı Nu'mân'dan hikâyet
Diyem hâsıl ola sana dirâyet

1349 Ebû Leylâ vü Nu'mân İbni Ammâr
Halîfeyle oturmuşlardı yek-bâr

1350 Su'âl edip halîfe bir husûsda
Dedi var mı cevâb bunda nusûsda

1351 Cevâb verip Ebû Leylâ vü Nu'mân
Muvâfıkdı cevâbeyn oldu iz'ân

1352 Hilâfınca gidip pes İbni Ammâr
Cevâb-i âher ile oldu mi'mâr

---

[89] Dördüncü bab (İmam-ı A'zam'ın (ra) dirayetli olması (doğru hüküm vermesi) ve doğru hükmü söylemesi konusundadır.

1353 Tefekkürle dedi Nu'mân-ı hoş-kâr
Savâb oldur ki dedi İbni Ammâr

1354 Halîfe etmeyip ol kavli ısgâ
İkisinin cevâbın kıldı mümzâ

1355 Hatâdır bu ikimiz dediği kavl
Delâ'ille budur vech-i mu'avvel

1356 Ebû Leylâ bu dem tutup hilâfı
Nice sözler dedi cümle hilâfî

1357 Dedi Nu'mân aceb midir hatâmız
Ki etmişdi onu evvel atamız

1358 Hatâ işden rücû'da yok durur âr
Velî âr ol durur ki kıla ısrâr

1359 Rivâyet eylemiş ol sînesi sâf
Demiş Nu'mân'a insâf küllü'l-insâf

1360 Harem'de cem' olup olduk musâri'
Cihânda onu gördüm Hakk'a tâbi'

1361 Ki her kimden zuhûr etseydi bir hak
Koyup kavlin onu tutardı evfak

1362 Hemîn izhâr-ı hakk idi murâdı
Kim olursa ola onda münâdî

1363 Onun-çün oldu kavli beyne'l-akvâl
Misâlü'l-ascedi'l-meskûki bî-kâl

Fasl

1364 Rivâyetdir İmâm A'zam o rahmet
Giderlerdi imâmeyniyle bir vakt

1365 Görürler bir mahalde cem'-i sıbyân
Ederler lu'b u bâzî şâd u handân

1366 Velî var içlerinde bir sabî hûb
Giyer fâhir libâslar hayli mergûb

1367 Şetâretler eder sıbyân içinde
Libâsın gözlemez şâdân içinde

1368 Nasîhat eyleyip der ona Nu'mân
Gözün önüne bak ey fahr-ı sıbyân

1369 Be-nâgâhî tayınırsın vahalde
Libâsın çirk olur işbu mahalde

1370 Tedârikle yürü olma şitâbân
Peder mâder sana olmaya gazbân

1371 Gözün önüne bak beyhûde gitme
Özünü darb u şetme ma'raz etme

1372 İşitdi çün sabî kavlin İmâm'ın
Tamâm fehm eyleyip remzin hümâmın

1373 Dedi hûb dersin ey dînin imâmı
Sirâcısın bu halkın hem hümâmı

1374 Şu sözler ki buyurdun bana el'ân
Kabûl etdim o pendi bâ-dil ü cân

1375 Velî ben de diyem bir kûdegâna
Gözün önüne sen bak ey yegâne

1376 Ki tâ ki tanıyorsun dîn içinde
Sınar çînî tabaklar çîn içinde

1377 Mülevves olısar takvâ libâsı
Verirsin fitneye bu cümle nâsı

1378 Sirâyet ediser senden televvüs
Ona kim edeler sana teşebbüs

1379 Senin çirkin yuna ger tövbe ile
Sana uyanlarınkine ne hîle

1380 Benim ger çirk ola bir kıt'a sâbûn
Onu pâk ediserdir belki efzûn

1381 Eğer dînin libâsı ola nâ-pâk
Onu deryâlar etmez tâhir ü pâk

1382 Meseldir server-i âlim hatâsı
Olısar ser-te-ser âlem hatâsı

1383 İşitdi çün İmâm-ı sâhib-insâf
Sadef kıldı bu dürre sînesin sâf

1384 Bükâ edip dedi yârân-ı fetvâ
Sabîden ahz edin fetvâ-yı takvâ

1385 Sabî ağzından ol Vehhâb-ı Hâdî
Aceb lutf ile ergirdi reşâdı

1386 Ne ta'lîmdir bu dem bu bendesine
Sabîden erdi bu efgendesine

1387 Gerekdir alavuz bundan iberler
Hatâdan idevüz küllî hazerler

1388 İşidin ey Ebâ Yûsuf Muhammed
Ki sizsiz ilm ile şimdi mü'eyyed

1389 Eğer zann etseniz benden hatâyı
Hilâf edin bana koyup hayâyı

1390 Size verdim icâzet ictihâda
Mesâ'ilde edin halka ifâde

1391 Ki hak zâhir gerekdir gayr-i hâfî
Salâh içün revâ gördüm hilâfı

1392 Bu ma'nîden ne söz derse İmâmeyn
İmâm-ı A'zam'ındır etme gel meyn

1393 Ki me'haz hep İmâm'ındır birâder
Bu me'haz üzre gitdi ol iki er

1394 Tefekkür eyle şânında İmâm'ı
Ne resme ehl-i Hak'dır gör hümâmı

1395 Zuhûr-ı hak durur ancak murâdı
Ya sûkîden gele söz yâ cihâdî

1396 Bu haşmet birle âr etmez hatâdan
Velî korkar hatâsından Hudâ'dan

1397 Husûsâ ki hatâsına sevâbı
Mukarrerken gel iz'ân et cevâbı

1398 Her işinde çü Hakk'ı etdi ta'zîm
Adın A'zam kodu halk kıldı tekrîm

Fasl

1399 Zamâne âlimi rûhum efendim
Kabûl eyle keremden işbu pendim

1400 Eğer ders-hânede yâ der-mahâfil
Seninle olsa bir ednâ mücâdil

1401 Onun destinde olsa lîki hak söz
Kabûl eyle bu ârı çekmegil sûz

1402 Hacâlet nefse gelsin hakkı izhâr
Edigör kim budur âdât-ı ebrâr

1403 Çü hakk içün bu nefsi edesin hor
Ediser hayr ile mezkûr u meşhûr

1404 Çü sen hakkı gözetdin Hak da yârâ
Seni gözler kül olur seng-i hârâ

1405 Eğer farzâ edersen nefsi tebcîl
Diyesin kim durur bu verdi tahcîl

1406 Ezâlar edesin kasden musîbe
Sana râci' olur âhir musîbe

Fasl

1407 Rivâyetdir ki bir gün Bû-Hanîfe
Varır Îsâ katına vâlî Kûfe

1408 Vakâr ile oturdu bî-tekellüm
Çekip ondan halîfe çok te'ellüm

1409 Dedi ey vâris-i ilm-i risâlet
Ki sensin mahzen-i genc-i fekâhet

1410 Niçün çok söylemezsin mahzarımda
Sükût ile olursun manzarımda

1411 Gelip sâ'ir karındaşın dem-â-dem
Kelâmıyla olurlar bize hem-dem

1412 Sükût ile keremden verme vahşet
Kelâmınla recâdır ere ülfet

1413 Dedi Nu'mân eyâ mîr-i mufahham
Söz ile yâ desem düşsem mükerrem

1414 Mukarreb eylesen Nu'mân'ı bunda
Zuhûr edeydi nice fitne bende

1415 Ki kurb-ı vâlî şâhım heşş riyâdır
Taharrüz eylemek bize sezâdır

1416 Eğer ib'âd edersen bu'du kurba
Çekiserdir mukarreb nice kürbe

1417 Velî her kim gelirler bu fenâya
Umarlar ereler senden gınâya

1418 Ya havf eder ki şol destinde idrâr
Gide elden çeke ondan nice zâr

1419 Benim ümmîdime yok sende kudret
Ya havf olur mu olmayana der-dest

1420 Hudâ'dandır benim havf u ümîdim
Ki oldur tâ ebed Rabb-i Hamîd'im

1421 Velî sultân içün lâzım itâ'at
Ona tefvîz olupdur emr-i ümmet

1422 Buyurun var ise bir emr-i mu'zam
Ki tâ hall eyleyem kalmaya mübhem

1423 Bu gelmekden murâdım dîn içündür
Bu fehm olmaya ki tahsîn içündür

1424 Bu sözden âlimâ gel bir haber al
Bu harfden remzi anla hoş iber al

Fasl

1425 Rebî'a Bin Yûnus'dan bir rivâyet
Olunmuşdur bunu eyle dirâyet

1426 Hilâfet tahtına çün geçdi Mansûr
Devânîkî demekle oldu meşhûr

1427 Olupdu Hazret-i Abbâs ona ced
Ki amm-i Mustafâ'dır ol mü'eyyed

1428 Gelir da'vetle hep eşrâf-ı Kûfe
Bileydi onlar ile Bû-Hanîfe

1429 Dahi Mâlik Enes oğludur ol hân
Dahi İbni Ebî Zeyb bahr-ı irfân

1430 Hitâb etdi bu cem'a onda Mansûr
Diler yumşak söz ile ola mesrûr

1431 Bahâneyle ala hem akd-i bey'at
Müsellem ola ona emr-i ümmet

1432 Dedi söylen benim emrimde el'ân
Ki vâlî kıldı mülke Rabb-i Mennân

1433 Revâ gördü Muhammed ümmetine
Kuşanmışım nitâkı hizmetine

1434 Buna lâyık mıyım ben nicedir hâl
Dahi âdil miyim ey cem'-i iclâl

1435 Semâ' edip kamusu oldu sâkit
Görür bundan murâd olmadı sâbit

1436 Teveccüh eyleyip der İbni Zeyb'e
Vevâbım ver bu işde etme reybe

1437 Dedi şâhım onundur mülk-i dünyâ
Verir her kimseye a'lâ vü ednâ

1438 Velâkin ey emîrim mülk-i bâkî
Verilir şol kese kim ola sâ'î

1439 Dahi tevfîk eder ona Hudâ'sı
İtâ'atla erer Hakk'a gedâsı

1440 Hudâ'ya hem resûlüne itâ'at
Edip halka kılar olsan adâlet

1441 Bu dem tevfîk-i Hak ola karînin
Kulûb-ı asfiyâ ola mu'înin

1442 Eğer isyân ederse nefs-i mestin
Erişmez dâmen-i tevfîke destin

1443 Bu dem hizlân ederler sana ilbâs
Yaraşmaz bu libâsa Âl-i Abbâs

1444 Dahi şâhım hilâfet emri cemmâ
Teşâvürle olur bâ-ehl-i takvâ

1445 Halîfe olalı bu az zamâna
İbâdullâhı verdin çok ziyâna

1446 Selâmet ister isen iki evde
Azîmet eyle mîrim adle avde

1447 Ve illâ Hak olısar onda kâdî
Yürü Hak kullarını eyle râzı

1448 Çü ondan olmadı Mansûr mansûr
Gazabla pes yüzün döndürdü mağrûr

1449 Dedi yâ Bâ-Hanîfe sen bu emre
Ne dersin ver cevâbı çekme gamre

1450 Tulû' edip hemân-dem gayret-i Hak
Şu sözler söyledi ki oldu elyak

1451 Dedi irşâd taleb eden kerîmân
Gerekdir olmaya hak sözde gazbân

1452 Husûsâ kim ona nush ede bir merd
Salâh-ı dînine hoş ola erşed

1453 Bize lâyık olan hak söylemekdir
Vulâta lâyık olan dinlemekdir

1454 Murâdın bu ise havfından âhir
Rızâna tâbi' ola bu mefâhir

1455 Nifâk etmez olan sadrında îmân
Budur söz doğrusu yok bunda yalan

1456 Geçip tahta oturdun bî-teşâvür
Bu işde eyledin emre tecâsür

1457 İşitdin ki halîfe oldu Sıddîk
Dahi yârânı cümle ehl-i tahkîk

1458 Teşâvürle oturdular bisâta
Onun-çün düşmediler hiç hıyâta

1459 İşitdi çünki Nu'mân'ın sözünü
Hemân ondan da döndürdü yüzünü

1460 Enes oğluna pes etdi hitâbı
Dedi sen de ne dersin ver cevâbı

1461 Çü gördü esb-i unfa bindi vâlî
Bu dem telyîn yüzünden tutdu kâli

1462 Dedi ehl olmasan bu emre bâyık
Seni görmezdi Hak bu câya lâyık

1463 Bu emrinde Hudâ ola mu'înin
Mühimmâtın tedârik kıl bu dînin

1464 Dahi şâkirden ol bu ni'metinde
Ki şâkirler olur Hak rahmetinde

1465 Çü Mâlik verdi Mansûr'a tesellî
Dönüp her biri etdiler tevellî

1466 Rebî' râvî ederdi dedi Mansûr
Getir üç bedre irgör onlara sûr

1467 Eğer Mâlik kabûl ederse cümle
Ona ver gayrisine etme hamle

1468 Eğer onlar kabûl eylerse mâlı
Hemân kes başların verme mecâli

1469 Rebî' eder erişdim İbni Zeyb'e
Dedim al bu büdûru düşme reybe

1470 Dedi kim kim alısar ko muhâli
Harâmdan cem' olunmuş böyle mâlı

1471 Bu dem Nu'mân'a etdim arz-ı kıssa
Dedi var işine çekdirme gussa

1472 Eğer bunu terahhumdan ederse
Sebîl-i râhimîne hem giderse

1473 Yine mazlûma versin işbu mâlı
Garâmet olmaya ondan me'âli

1474 İletdim Mâlik'e onu hemân-dem
Kamusun aldı onun ol dem eslem

1475 Gelüp Mansûr'a kıldım hâli takrîr
Dedi kurtardı başın ol iki pîr

Fasl

1476 Rivâyet eylemiş Yahye'bni Hâlid
Ki Mansûr'a vezîr idi o hâmid

1477 İmâm'a yüz bin altun verdim ahfâ
Vedî'at vechi üzre kılıp ihfâ

1478 Civâr-ı Hakk'a çünki etdi rıhlet
Gelir zikrime onda bu vedî'at

1479 Dediler Kûfe'de verdindi mâlı
Ziyâ'a vardı müşkil oldu hâli

1480 Bu dem Bağdâd'dan etdim azm-i Kûfe
Gelip Hammâd'a İbni Bû-Hanîfe

1481 Dedim Hammâd'a kim ey İbni Me'mûn
İmâm'a vermiş idim yüz bin altun

1482 Nice olmuşdur âhir ol emânet
Dedi mahfûzdur çekme şe'âmet

1483 Vesâyâsında yazmış onu merhûm
Velî medfûn durur der câyı ma'lûm

1484 Bana âdem verin tâ edem ihzâr
Gide bu zimmetimden ol girân bâr

1485 Dedim dursun yerinde çekme zahmet
Ki size yaraşır böyle emânet

1486 Emîn oğlu emîn ü hoş metînsiz
Bu iki evde Rıdvân'a hemînsiz

Fasl

1487 Rivâyet eylemişdir İbni Ammâr
Ki Mansûr on bin akçe etdi ihzâr

1488 Ki fazl ıssı durur in'âma lâyık
Hediyye ola mı en'âma lâyık

1489 Demiş râvî ki ol gelmezden akdem
Erişdim hazretine ben mukaddem

1490 Dedim ey mahzen-i ilm ü fezâ'il
Tufeylindir senin cümle kevâmil

1491 Emîrden gel gelirse sana bedre
Kabûl et onu ruhsat verme özre

1492 Ki korkarven kabûl etmezsen onu
Ere ol zâlimin sana ziyânı

1493 Çü bedre geldi onu aldı Nu'mân
Dedi Hammâd'a oğlum eyle pinhân

1494 Şu dem kim erdi ona kurb-ı rıhlet
O dem Hammâd'a etmişdi vasiyyet

1495 Ki ol bir bedreyi her kim getirdi
Ona vergil onu kim ol yetirdi

1496 Çü uçdu âşiyândan murg-ı cânı
Mekân edindi a'lâ-yı cinânı

1497 Getirdi bedreyi Hammâd-ı hoş-hâl
Ki ede Kahtaba oğluna îsâl

1498 Dedi bu bedreyi al kim emânet
Yerinde yaraşır eyle himâyet

1499 Der İbni Kahtaba hâşâ emânet
Değildi bu verilmişdi atiyyet

1500 Dedi babam emânetdir demişdir
Geri almak onu bana ne işdir

1501 Der İbni Kahtaba Nu'mân'a rahmet
Nice kılmış durur dîni sıyânet

1502 Dahi oğluna da insâf u insâf
Ki Nu'mân oğludur ol sînesi sâf

1503 Hezâr u sad hezâr rahmet berûbâd
Reh-i perhîze etdi bizi irşâd

Fasl

1504 Rivâyetdir nisâ ile halîfe
Mücâdil oldu der-kısm-ı vazîfe

1505 Hakem kıldılar ol işde İmâm'ı
Getirdiler sarâya ol hümâmı

1506 Verâ-yı perdede durmuşdu nisvân
Halîfeyle oturdu onda Nu'mân

1507 Dedi var bir husûmet beynimizde
Rızâ verdik kazâna ikimiz de

1508 Keremden eylegil fasl-ı husûmet
Çekimeye kıyâmetde garâmet

1509 Helâl etmedi mi dünyâda Rahmân
Bize dört hâtunu ey nûr-ı Yezdân

1510 Cevârîden dahi ger kaç alırsa
Yemîn ile ona el irgürürse

1511 Helâl olur mu bunlar hep ricâle
Yahud bâ'is mi olurlar cidâle

1512 Dedi Nu'mân belî bunlar helâldir
Buları kim harâm dese vebâldir

1513 Halîfe dedi dinlen bu cevâbı
Lücâcı kon dahi etmen inâdı

1514 Hemân fehm eyleyip hayru'l-e'imme
Dedi bir söz dahi var eyle himme

1515 Dedim gerçi bular cümle helâldir
Velî adl etmemek şâhım vebâldir

1516 Buyurur Hazret-i Kur'ân'da Mevlâ
Eğer adl etmese bir besdir ona

Kâlallâhu Ta'âlâ: Fe in hiftüm en lâ ta'dilû fe-vâhideten ev mâ meleket eymânüküm[90]

1517 Sükût etdi halîfe oldu mülzem
Ki hâlin biliserdir merd-i eslem

1518 Sa'âdet-hâneye çün geldi Nu'mân
Erişir der-akab huddâm-ı nisvân

1519 Ki bisyâr emti'a bir bedre bile
Nihâyet yok dahi hamd-i cemîle

---

[90] Allah Ta'âlâ şöyle buyurmuştur: "Eğer (o kadınlar arasında da) adaletli davranmayacağınızdan korkarsanız, o takdirde bir tane alın". (Nisa/3)

1520 Okuyup hizmete da'vât-ı bî-had
Kabûl etsin dediler ol mü'eyyed

1521 Dedi hâşâ kabûlüm ola hıl'at
Ki Allâh emrile oldu hükûmet

1522 Şu iş kim ol ola emr ile icrâ
Dilenmez lâ-cezâ'en lâ-şekûrâ

Fasl

1523 Gelir bir demde bir hâtun İmâm'a
Metâ'ı var diler satmak hümâma

1524 Dedi Nu'mân ne verem bu metâ'a
Dedi yüz akçe ver düşme sudâ'a

1525 İmâm bildi ki bilmez kıymetini
Ne söyler gör bilirsin himmetini

1526 Dahi artık değer bir dahi söyle
Sevindi hâtun onda düşdü meyle

1527 İki yüz ver dedi dedi ucuzdur
İki yüz kıymetinden dahi cüzdür

1528 Dedi üç yüz keremden oldu insâf
Dedi artık değer ol sînesi sâf

1529 Dedi dört yüz dedi lâyık bahâdır
Hemân nakd etdi ol dem ol bahâdır

1530 Gel insâf ile gör ol sînesi sâf
Ne rütbetde imiş der-bâb-ı insâf

Fasl

1531 Rivâyet kıldı Hafs enbâz-ı Nu'mân
Ticâretde şerîkdi ol müsülmân

1532 Dedi bir dem bana vermişdi esbâb
Varıp Bağdâd'a satam onu her bâb

1533 Velâkin birisin etmişdi ta'yîn
Ki bunun aybı vardır eyle tebyîn

1534 Mukaddem müşterîye aybı göster
Sakın setr etme onu olma bî-ser

1535 Varıp Bağdâd'a satdım ol metâ'ı
Getirdim kıymetini hem riyâ'ı

1536 Dedi nice olupdur sevb-i ma'yûb
İşitdim bunu aklım oldu meslûb

1537 Dedim nisyân ile hep bir bahâya
Fürûht etdim ve düşdüm şimdi vâya

1538 Dedi Bağdâd'a var bul ol fakîri
Geri ver fazlasın koma nakîri

1539 Varıp Bağdâd'a bulmadım o şahsı
Ki verem fazlasın kalmaya naksı

1540 Hesâb edip o sevbin kıymetini
Tasadduk etdi hep gör himmetini

1541 Bana kendi yanından verdi hisse
Ki bu yolda çeküpsün nice gussa

1542 Hezâr u sad hezâr rahmet berûbâd
Te'âmül ehline etmişdir irşâd

El-Bâbu'l-Hâmisü Fî Fıtnaitihî ve Hüsni Ferâsetihî Kuddise Sırruh[91]

1543 Ferâsetdir şehâ örfî vü şer'î
Gerekdir tutasın her yerde mer'î

1544 Gerekdir mü'mine evvel ferâset
Ferâset olmasa olmaz dirâset

1545 Kamu ahkâm bununla oldu makbûl
Gerek örfî gerek ma'kûl u menkûl

1546 Vekî' etmiş rivâyet dinle kıssa
Ere fazl-ı İmâm'dan sana hisse

1547 Olupdur Kûfe'de bir cem'-i âlî
O dem hâzır gelipdi hep ahâlî

---

[91] Beşinci bab, sırrı mukaddes olsun, (İmâm-ı A'zam'ın) zekâsı ve güzel ferâseti hakkındadır.

1548 İmâm A'zam dahi Süfyân-ı Sevrî
Dahi Müs'ir ve Ca'fer dahi gayri

1549 Velîme cem'i idi âlî meclis
Olupdu cins-be-cins onda mecâlis

1550 İki oğluna Amr'ın iki kızın
Alıp tekmîl eder onda cihâzın

1551 Nikâh olundu ber-vech-i mu'ayyen
İki başdan esâmiyle mübeyyen

1552 Zifâf etdiler ol iki fetâyı
Nisâr ile pür etdiler fenâyı

1553 Girip her biri halvet-hânesine
Mu'âmil oldular makrûnesine

1554 Velî olmuş bu işde çok hatâlar
Hilâf-ı hucreye varmış fetâlar

1555 Ki her bir âherin menkûhasına
Varıp dahl eylemiş memdûhasına

1556 Duyup işbu hatâyı ol iki şâb
Çıkarlar hücreden pür-gam ve pür-tâb

1557 Ferâğ üzre bu cem' ehli safâda
Tena''umda kimi zikr ü du'âda

1558 Gelip sâhib-velîme girye eyler
Ne girye fez'a-i bî-mirye eyler

1559 Fazîhatler olup hânem harâbe
Olup dînim dahi ermiş tebâba

1560 Çü gûş etdi bunu cem'-i mefâhir
Dediler ol kişiye n'oldun âhir

1561 Dedi demekden istihyâ ederven
Ne çâre lîki istiftâ ederven

1562 İmâm A'zam dedi ey nûr-ı dîde
Yakın gel ey kişi düşme füsürde

1563 Gelip etdi hatâ emrini takrîr
Ne kim vâki' olupdur kıldı tahrîr

1564 Dedi pes hasteyim emsem gerekdir
Bu iki yaraya merhem gerekdir

1565 İşitdi bu hitâbı onda Nu'mân
Başın aşağa saldı kıldı im'ân

1566 Hemân sür'at edip Süfyân-ı Sevrî
Şurû' edip cevâba onda fevrî

1567 Dedi dinlen Alî fahru's-sahâbe
Ki râbi'dir hilâfetde cenâba

1568 Bu emsâle demişdir hasb-i hâli
Ukurdur her bire lâzım me'âli

1569 Hem istibrâ gerekdir tıbk-ı meşrû'
Vara menkûhasına sonra matbû'

1570 Çü erdi âhire bu kavl-i Süfyân
Dedi Müs'ir meded Nu'mân-ı hoş-kân

1571 Dahi eshelde eyle ictihâdı
Ki gitmeye bu cem'in ağzı tadı

1572 Hemân kaldırdı başın onda Nu'mân
Dedi avn ede Allâh kıla âsân

1573 Velî hâzır gerekdir ol iki şâb
Sözüm var onlar ile feth ola bâb

1574 Çü hâzır durdu karşıda iki er
Hayâ vü şerm ile menkûs u bî-fer

1575 Dedi her kim olupdur size halvet
Diler misiz olalar şimdi avret

1576 Yahud menkûha-i mahtûbeniz mi
Kadîmî münye-i mergûbanız mı

1577 Dediler bu gece kiminle sohbet
Olupdur ona düşmüşdür muhabbet

1578 Buyurdular talâk verin bu dem hoş
Ol iki avrete sizden ola boş

1579 Talâk zikr etdiler bunlar da bu dem
Şu menkûha olanlara mukaddem

1580 Dahi ol zenlere etdiler i'lâm
Ki söz nice olupdur bunca encâm

1581 Rızâ verdiler onlar da bu re'ye
Ki hem-sohbet varalar bir araya

1582 İki başdan rızâ çün oldu mashûb
Nikâh etdi hemân-dem şeyh-i mergûb

1583 Buyurdu çün duhûlden öndür ıtlâk
Bularda iddet olmaz olmanız âk

1584 Varın her biriniz ol hücrenizde
Safâ üzre olunuz ikiniz de

1585 Buyurdu hem şu söz ki dedi Süfyân
Cevâzında nizâ' yok etdim iz'ân

1586 Velâkin vardır onda çok mahâzîr
Bedîhîdir bilir erbâb-ı tedbîr

1587 Bu hoş tedbîr kıldı onda ol şâh
Dediler hâs u âm hep bârekallâh

1588 Durup Müs'ir yerinden hoş tarabla
Amâme kevrini öpdü edeble

1589 Dedi kimdir bana hubbunda lâ'im
Ki benven âşık-ı şeydâsı dâ'im

1590 Velîme sâhibi hem ehl-i nâdî
Be-küllî etdiler izhâr-ı şâdî

1591 Du'âlar kıldılar ol şâha sad-bâr
Cemâlin göstere cennetde Gaffâr

Fasl

1592 Rivâyetdir ki bir kimse İmâm'a
Gelip bildirdi hâlin ol hümâma

1593 Ki ey bî-çâreye Lokmân-ı hikmet
Nazar kıl hâlime eyle inâyet

1594 Ki vardır cârımız bir hâce-i mâl
Dahi bir duhteri marziyyetü'l-hâl

1595 Cemâl ü hüsnüne yokdur nihâyet
Salâh u iffetine hadd ü gâyet

1596 Zarûrî hıtbe etdim vefk-i mu'tâd
Rızâ verdiler oldum onda dil-şâd

1597 Görüldü tâkatım yetdikçe lâzım
Bu dem oldum nikâh emrine âzim

1598 Diler benden diğer mâl-i azîmi
Mu'accel harc ede sîm-i cesîmi

1599 Bu teklîfinde yokdur bende tâkat
Nedir çâre bana irgür inâyet

1600 Buyurdular yürü var isticâre
Edip ver ne diler düşme figâra

1601 Dedi şâhım mecâlim yok bu hâle
Dedi karz eyle var erme melâle

1602 Bi-avnillâh sonu hayr ola onun
Ki oldur kâfili cümle düyûnun

1603 Varıp ol şâb edindi karz-ı vâfir
Erip matlûbuna vasl oldu âhir

1604 Ta'ayyüş eylediler nice eyyâm
Bu dem borç ıssı vermez oldu ârâm

1605 Huzûra mâni' oldu dakk-ı bâbı
Geceyle bile meslûb oldu hâbı

1606 Gelip ol şâb İmâm'a etdi şekvâ
Ki dâyinlerden erdi bana belvâ

1607 Bana bir çâre kıl bî-çâre kaldım
İbâdetden dahi âvâre kaldım

1608 Dedi var ehline söyle bu hâli
Ki yokdur tâkatim kesdim mecâli

1609 Buna irgürdü fikrim işbu kârı
Ki verem dâyinin birine dârı

1610 Geceyle edevüz azm-i Horâsân
Ki gurbetde olısar müşkil âsân

1611 Nice bir dâyinin bu dakk-ı bâbı
Nice bir her hasın unfî cevâbı

1612 Bu dem elbette fikrim hâzır ol var
Budur çârem mukarrer âhir-i kâr

1613 İşidip bunu bânû etdi feryâd
Bu re'yinden dedi kime edem dâd

1614 Hemân-dem mâderine saldı âdem
Duyup ol dahi geldi kopdu mâtem

1615 Yügürdü hâceye ol mâder-i pâk
Dedi ahvâli koyup başına hâk

1616 Çü oldu hâce bu ahvâle vâkıf
Varıp bâb-ı İmâm'a oldu vâkıf

1617 Dere ey müşkilin hallâli Nu'mân
Dem-i hikmetle sensin şimdi Lokmân

1618 Budur kıssa bana bir çâre eyle
Ya ihyâ kıl yahud âvâre eyle

1619 Rızâ vermem ben onun rıhletine
Ki sabrım yok o duhter firkatine

1620 Buna tefrîka bir yol bul keremden
Halâs eyle beni bu nev'a gamdan

1621 Dedi onun yedindedir bu ukde
Diler Hind'e gider dilerse Sind'e

1622 Dedi ey hâce budur çâre ancak
Veresin aldığın mâlı muvaffak

1623 Vere deynine ol da ola eslem
Olasın kurb-ı duhterle müsellem

1624 Zarûrî verdi mâlı hâce-i mâl
Bununla hâsıl oldu bunca me'âl

1625 Hezâr u sad hezârân âferîn bâd
İmâm'ın re'yine kim kıldı irşâd

Fasl

1626 İşit yine ferâsâtından onun
Diyem şâhım kiyâsâtından onun

1627 Ebû Yûsuf eder bunu rivâyet
Ki bir kes kıldı hâlinden şikâyet

1628 Dedi defn eyledim beytimde çok mâl
Velî şaşdım mekânım budur ahvâl

1629 Bu dem irşâdın ile eyle ta'lîm
Ki bulam mâlı kalbimden gide bîm

1630 Dedi sen gizledin beytinde mâlı
Acebdir sorasın benden bu hâli

1631 İşidip bunu ol kes kıldı zârî
Ki umardım edeydin bana yârî

1632 Murâdım olmadı hırmâna düşdüm
Fakîr oldum bu dem tâlâna düşdüm

1633 Görüp hâlin hemân etdi terahhum
Yerinde durdu der yârân-ı encüm

1634 Durun tez varalım ol hânesine
Ki şâyed yol bulam efsânesine

1635 Varıp ol hânesine bakdı her câ
Dedi yârân bu işde nicedir râ

1636 Bizim olsa bu hâne dahi bu mâl
Ne yere defn ederdik nicedir hâl

1637 Tefekkür eyleyip her kimse ol hîn
Kılırlar her biri bir köşe ta'yîn

1638 İmâm eder benim olsa eğer mâl
Bu câda defn ederdim etmen ihmâl

1639 El urdular İmâm'ın manzarına
Hemân-dem çıkdı ol yerden defîne

1640 Sevinip etdi ol miskîn du'âlar
Murâdına erip gitdi anâlar

1641 Zehî re'y ü zehî fikr ü ferâset
Berûbâdâ hezâr rıdvân u rahmet

Fasl

1642 Gelip bir kes yine bir gün İmâm'a
Şikâyet kıldı hâlinden İmâm'a

1643 Ki bir sahrâda defn etmiş idim mâl
Yitirdim yerini teng oldu ahvâl

1644 Gece gündüz taleb kıldım mirârâ
Meded irgür bana sırren cihârâ

1645 Dedi fıkhî değildir bu mesâ'il
Velî bir söz diyem ben sana sâ'il

1646 Olursan ol sözümle şimdi âmil
Bulursun dest-res maksûda kãmil

1647 Yürü kıl bu gece ihyâya niyyet
Sabâha dek namâz et çekme fetret

1648 Geliser yâdına kim kandedir mhal
Yürü var bu sözüme etme ihmâl

1649 Varıp ol kes gece kıldı kıyâmı
Salâta etdi küllî ihtimâmı

1650 Gece nısf olmadan tez geldi yâda
Salâtı bırakıp gitdi fütâde

1651 Seher geldi haber verdi hümâma
Ki erdim yümn-i re'yinle merâma

1652 Dediler kim nedir bu işde hikmet
Salât içre buluna mâl-i nekbet

1653 Dedi bildim ki ol iblîs-i gümrâh
Tamâm şebde namâza vermez ol râh

1654 Olur rencîde kim bir merd-i âmî
Salât içre ola bir şeb tamâmî

1655 Çü azm etdi kişi ihyâ-yı leyle
Cefâlar erdi iblîs-i alîle

1656 Hemân-dem etdi mâlın ona tezkîr
Koyup kaçdı salâtı merd-i tahyîr

1657 Dedi mâl ıssına toprak başına
Salâtı terk edip gitdin işine

1658 Nolaydı şükr edip itmâm edeydin
La'îni hôr edip ilzâm edeydin

Fasl

1659 Ebû Yûsuf rivâyet eyler ol hân
Zekâsından eder bir zerre i'lân

1660 İmâm'ın var idi der hâr-ı cârı
Bulupdu rafz ile ol iştihârı

1661 İmâm'a dediler ol merd-i menhûs
Ki Osmân'a Yahûdî dedi ma'kûs

1662 Yerinde durdu ol dem mugzibâne
Yanınca sâye-veş düşdük revâne

1663 Çü olduk râfızî bâbında kâ'im
Hemân hâzır bulundu kelb-i lâ'im

1664 Temelluk etdi Nu'mân'ı görünce
Nedir hizmet diye sordu yerince

1665 Dedi bir hâcete geldik buraya
Rızâ verir misin âyâ o râya

1666 Dedi şâhım beyân eylen murâdı
Bu dem fermânına verdim nihâdı

1667 Dedi bir duhterin vardır resîde
Fulân haccâma ver olma remîde

1668 Dedi şâhım revâ gördün mü onu
Bana küfv ola bir haccâm-ı hûnî

1669 Bana sıhr olmağa lâyık mıdır ol
Cenâbın anmağa râyık mıdır ol

1670 İmâm eder haber ver bana ey câr
Resûlullâh ki oldur hayru'l-ahyâr

1671 Kime verdi kızın ol şâh-ı vâlâ
Onun sıhrı kim idi eyle inhâ

1672 Dedi Osmân ile Haydar'dı dâmâd
Bunu herkes bilir ey şâh-ı irşâd

1673 Dedi korkmaz mısın ey câr Hudâ'dan
Nazar kıl duydun ise bu edâdan

1674 Ki haccâm olduğu-çün merd-i mü'min
Rızâ vermezsin ey merdûd-ı hod-bîn

1675 Revâ olur mu bu ol Şâh-ı kevneyn
Kızın vere Yahûdî'ye ola şeyn

1676 Çü saçdı şebnem-i irşâdı ol şâh
Uyandı hâb-ı cehlinden o gümrâh

1677 Dedi ey ümmetin rûşen sirâcı
Komadı pertevin sînemde dâcı

1678 Rücû' etdim o bâtıl mezhebimden
Bulup tâzî pes indim merkebimden

1679 Hudâ râzî ola senden İmâmâ
Dahi ashâb-ı serverden umûmâ

1680 Nazar kıl hikmet-i hilmiyle Nu'mân
Şu işler kıldı kim etmedi Lokmân

1681 İçirdi ilm ile hikmet şarâbın
Bulup ayne'l-hayât kodu serâbın

1682 Budur her dem du'âm ol Rabb-i Bâkî
Ola kudret yediyle ona sâkî

Fasl

1683 Rivâyet eylemiş İbnü'l-Mübârek
Ona rahmetler eder Hak Tebârek

1684 Ki hacca gider idik cem'-i sûfî
Bize hem-râh idi Nu'mân-ı Kûfî

1685 Getirdi bir kişi çok lahm-ı biryân
Diler hall ile yiye onu yârân

1686 Velî bulunmadı bir kas'a âhir
Tahayyür içre kaldı ol mefâhir

1687 Bu hayretden çü âgâh oldu Nu'mân
Hemîn bir hufre düzdü kumdan ol ân

1688 Serip üstüne sofra verdi gamzı
Hemân bir kas'a oldu anla remzi

1689 Pes ol dem halli onda etdiler sabb
Banardı lokmasın kavm-i musavveb

1690 Dediler ey imâm-ı dîn ü dünyâ
Sana her nesneyi feth etdi Mevlâ

1691 Dedi hamd ol Hudâ-yı Zü'l-celâl'e
Ki mülhem eylemişdir her kemâle

Fasl

1692 Rivâyet olunur bir merd-i Basrî
Çeker zevce ucundan cevr ü kahrı

1693 Zarûrî rıhlet etdi Kûfe'ye ol
Gelirler onda ehliyle tutup yol

1694 Bulup süknâ olur bir yerde sâkin
Olur bir dem ma'âş emrine râkin

1695 Varıp kesb-i helâl eyler tamâm rûz
Olur ehli katında gece bî-sûz

1696 Bu üslûb üzre oldu niçe müddet
Gelir bir şeb görür kim hâne halvet

1697 Bu hâletden o kes eyler figânı
Ki n'olmuşdur o rûh-ı zindegânî

1698 Dediler ki fulân mâl-dâr-ı enhas
Gelip giderdi gâhî bunda ol nahs

1699 Fulân mevzi'dedir onun mekânı
Taleb eylersen onda eyle onu

1700 Varıp gördü durur hâtun haremde
Müzeyyen hûridir gûyâ iremde

1701 Onu zeyn etmiş esnâf-ı hulîden
Harîrler giydirip mahfî celîden

1702 Yanında hizmet eylerler cevârî
Hemîn gördükde miskîn etdi zârî

1703 Helâlim gel diye itdi nidâyı
Dedi sürün haremden bu gedâyı

1704 Döğüp sürdüler ol miskîni huddâm
Yügürdü kadıya mahrûm u bî-kâm

1705 Hemân-dem geldi kıldı bess ü şekvâ
Ki erdi ben garîbe şöyle belvâ

1706 Ebû Leylâ idi ol demde kadı
Hükûmet mesnedinde ol riyâzî

1707 Verip âdemler etdi onu ihzâr
Ta'accüb mahzarında kaldı nuzzâr

1708 Nedir da'van dediler bu garîbe
Dedi kim avretimdir bu ferîbe

1709 Dediler avrete söyle nedir hâl
Dedi hâşâ ola zevcim bu bed-hâl

1710 Benim zevcim budur bu hâce hâzır
Efendi hakk ile ol bize nâzır

1711 Su'âl etdiler ol da kıldı tasdîk
Helâlimdir diye hem etdi tahkîk

1712 Fakîre dediler var mı şuhûdun
Ki müsbet ola da'vâda uhûdun

1713 Dedi merd-i garîbim kande şâhid
Benimle ola bu demde mu'âhid

1714 Yemîne çekdiler pes münkirîni
Hemân and içdiler gör münkirîni

1715 Bu dem feryâda başlar onda miskîn
Hakîr ü hôr u mağlûb şöyle gam-gîn

1716 Dediler ba'zı müşfik ol hazîne
Yürü var Bû-Hanîfe mahzarına

1717 Ferâsetle bulısar ol buna yol
Götür gammı bu işde olma maglûl

1718 Huzûruna gelip miskîn İmâm'ın
Likâsında bulur şâdî hümâmın

1719 Çü yol bulur huzûr-ı hâssasında
Ona der kıssasında gussasında

1720 O şefkat ma'deninin yandı cânı
Hemân hasmeyni ihzâr etdi ânî

1721 Su'âl oldukda ber-üslûb-ı evvel
Cevâbın verdi hasmeyn nâ-mü'avvel

1722 Dedi Nu'mân garîbe meskeninde
Senin-çün var mı hayvân mekmeninde

1723 Dedi bir seg var ancak cins-i hayvân
Dedi tez var getir onu şitâbân

1724 Dedi hem hâceye hem merd-i fettân
Getir birkaç nisâdan olma ayyân

1725 Hemân-dem tez getirdi nice avret
Karışıp bir yere oldu cemâ'at

1726 Garîb ol kelbini tez etdi ihzâr
Bilip bûyundan ol hâtunu yekbâr

1727 O hâletden çü kelbi kıldı irsâl
Yügürdü ayağına düşdü derhâl

1728 Salıp kuyruğunu eyler temelluk
Bakıp yüzüne arz eyler ta'alluk

1729 Diğer hâtunlara etmez alâka
Çü bulmuşdur muhabbetde selâka

1730 Şu denli etdi ol seg arz-ı eşvâk
Bu işden ağladı ashâb-ı ezvâk

1731 Nola seg oldısa gör hak-şinâsî
Kadîmî nân içün eyler sipâsı

1732 Çü hâsıl oldu bu ilm-i zarûrî
Hacâlet çekdi ol hasmeyn zarûrî

1733 İmâm der avrete ayrıl bulardan
Yürü şol câya başkasın olardan

1734 Çün ayrıldı olardan etdi reftâr
Yapışdı dâmenine ol seg-i zâr

1735 İzine düşdü her kande giderse
Tahammül eyledi her ne ederse

1736 Zen-i gaddâre çendân etdi men'i
Komadı sâyesin olmadı nef'i

1737 Buyurdu ol zamân Nu'mân ki yârân
Bu seg yeğdir sözünden oldu küfrân

1738 Ferâsetle çü hak olmuşdu rûşen
Dedi miskîne ol ahsenden ahsen

1739 Yürü var avretin yapış saçından
Ki lâyıkdır buna işbu suçundan

1740 Yürü kande dilersen sürü onu
Onat zabt eyle hiç verme amânı

1741 Dönüp mâl-dâra etdiler nikâyet
Neye ki müstahakdır ez-siyâset

1742 Buyurdu hâzırîne ol özü pâk
Aceb kadılık etdi kelb-i nâ-pâk

1743 Aceb kuvvetlidir Hak kıl dirâyet
Zuhûr eder seg ile eyle ibret

1744 Şu bâtıl olmaya ol hakka râzı
Aceb midir ona kelb olsa kadı

1745 İmâm'ın remzini gör bu husûsa
Ne nükte etdi segle ol lusûsa

1746 Ki remz ile der ol seg-sîret içün
Size ben kadı olmam sîret içün

1747 Sizin gibilerin kadısı segdir
Hükûmet itmeğe size o yegdir

1748 Onun-çün etdi kelbi onda ihzâr
Ki ibret alalar gayyâb u huzzâr

Fasl

1749 Ebû Yûsuf bunu eyler rivâyet
Onat fehm eyle bulursun dirâyet

1750 Zuhûr etdiği demde Bû-Hanîfe
Havâric çok idi der-şehr-i Kûfe

1751 Ki Mervânîler'in âhirleriydi
Olar Şâm u Irâk serverleriydi

1752 Havâric mezhebinden biridir bu
Kebâ'irle bir âdem olsa bed-hû

1753 O dem kâfirdir ol mü'min değildir
Huzûru bilmedi mûkin değildir

1754 Bunu mezheb edinmişdi o fırka
Bu sözden çâk olupdu nice hırka

1755 Velî ol Hazret-i Nu'mân-ı hoş-şân
Bunun aksin ederdi dâ'im i'lân

1756 Kebîre işlemekle abd-i mü'min
Deme îmânsız olur dahi bî-dîn

1757 Velî bir cürm ile fâsık olur ol
Hudâsı hışmına lâyık olur ol

1758 Ki geçmişdi yukarıda bu akvâl
Budur sünnet cemâ'at yolu bî-kâl

1759 Bu vechi ümmete ta'lîm ederdi
Kulûb-ı kâsıra tefhîm ederdi

1760 Havâric sem'ine erdi bu peygâm
Ki Nu'mân gayri mezheb eder i'lân

1761 Havâric mezhebin ibtâl edermiş
Kamu erkânların battâl edermiş

1762 Teneffuh buldu ırk-ı câhiliyyet
Hücûm edip bu dem bâtıl hamiyyet

1763 Hemân kırk eşkıyâ etdiler ihzâr
Varıp Nu'mân'a sora bundan ahbâr

1764 Rücû' ederse etsin mezhebinden
Ve illâ tez kesin başın dibinden

1765 Oturmuşduk huzûrunda İmâm'ın
Kelâmın dinler idik ol hümâmın

1766 Hemân-dem bî-salâ bir cavk-ı battâl
Girerler meclis-i Nu'mân'a derhâl

1767 Kılıçları omuzlarında meslûl
Dilerler edeler ol şâhı maktûl

1768 Dediler ederiz iki su'âli
Cevâb vermek gereksin bize hâli

1769 Cevâbın ger ola bize muvâfık
Halâs olup olursun lutfa lâyık

1770 Verirsen ger cevâbı zıdd-ı mezheb
Katilden gayri yokdur sana mehreb

1771 Alınmayıp olara dedi Nu'mân
Söz insâf ile mi yâ bagy u udvân

1772 Dediler her işe insâf gerekdir
Kelâm-ı hakka sîne-sâf gerekdir

1773 Buyurdı imdi kına girsin esyâf
Kılıç uryân iken olur mu insâf

1774 Dediler kına sığmaz şimdi şemşîr
Boyanmak niyyetine geldi her bir

1775 Buyurdu hasbünallâh den su'âli
Diyem ger izn olursa hasb-i hâli

1776 Dediler kıl şu şahsın hâlin i'lâm
Şarâb içdi vü mestle öldü ol ân

1777 Biri şol zengi doğurdu zinâdan
Hemân öldürdü havf edip anâdan

1778 Nifâs içinde öldü ol da âhir
Beyân et nicedir bu iki fâcir

1779 Kılınsın mı namâzı de buların
İşitdin cürm ü kubhun hod oların

1780 Buyurdu evvelâ verin cevâbı
Velî insâf ile eylen hitâbı

1781 Yahûdî mi olar yâhud Mecûsî
Yahud Nasrâni mi etmen ukûsu

1782 Dediler hiçbirisinden değiller
Dedi yâ hangi milletdendir onlar

1783 Dediler lâ ve illallâh diyenler
Muhammed hem resûlullâh diyenler

1784 Dahi "mâ-câ'e min indillah" ikrâr
Ederlerdi velâkin düşdüler hâr

1785 Buyurdu çünki siz işbu hısâli
Olara kıldınız vasf-ı kemâli

1786 Bu üç îmân mıdır yâhud küfürden
Savâbı söyleniz demen hucurdan

1787 Dediler cümle îmândan durur bu
Buyurdu hoş dediniz bu durur bu

1788 Velî söylen bu îmânın nesidir
Sülüs mü nısf u yâ onun nesidir

1789 Dediler kim bu üçdür küll-i îmân
Zîrâ îmân bulunmaz budur îmân

1790 Buyurdu pes ne istersiz olardan
Şehâdet oldu îmâna bulardan

1791 Ki mü'minler imiş bu iki miskîn
Televvüs çâhına düşdükde ol hîn

1792 Çü kendi sözleriyle oldu ilzâm
Gazab nârı söyündü buldu ifhâm

1793 Biri der ko bunu yâ Bâ-Hanîfe
Bu denli oldu ma'lûm bu latîfe

1794 Haber ver ki olur mu ehl-i cennet
Yahud dûzahda mıdır ehl-i mihnet

1795 Buyurdu ol İmâm-ı emr-i lâhût
Sözü cân halkına kût gûşa yâkût

1796 Demezven onların hakkında illâ
Şunu ki demiş idi Nûh-ı belvâ

1797 Şu kavme kim o bunlardan eşerdi
Ne buyurdu işit ol kim ne derdi

Kâle: İn hisâbühüm illâ alâ Rabbî lev-teş'urûne. El-âyet.[92]

1798 Dahi onlar içün demezven illâ
Şunu kim dedi İbrâhîm-i evfâ

Kâle: Femen tebi'anî fe'ennehû minnî vemen asânî fe'inneke gafûrun rahîmün. El-âyet.[93]

1799 Dahi şunu derim onlar-çün ancak
Dedi küffâr içün Îsâ-yı evfak

---

92 Allah Ta'âlâ şöyle buyurmuştur: "Onların hesaplarını görmek ancak Rabbime aittir. Bir anlayabilseniz!". (Şuarâ/113)

93 Allah Ta'âlâ şöyle buyurmuştur: "Artık kim bana uyarsa, o bendendir. Kim de bana karşı gelirse, şüphesiz en çok bağışlayan, çok merhamet edensin". (İbrahim/36)

Kâle: İn tu'azzibehüm fe-innehüm ibâdüke fe-in tagfir lehüm fe-inneke ente. El-âyet.[94]

1800 Dahi şunu derim ki Fahr-ı âlem
Muhammed Mustafâ ol şâh-ı a'lem

1801 Demişdi ümmetin hakkında onu
Ki onlardı o dem küffâr-ı şânî

Kâle: Velâ ekûlü leküm indî hazâ'inullâhi velâ a'lemü'l-gaybe. El-âyet.[95]

1802 İşitdiler çü bu fazlu'l-hitâbı
Bu dem abd oldular koyup itâbı

---

[94] Allah Ta'âlâ şöyle buyurmuştur: "Eğer onlara azap edersen şüphe yok ki senin kullarındırlar ve eğer kendilerine mağfiret kılarsan yine şüphe yok ki sen o azîz, hakîmsin". (Maide/118)

[95] Allah Ta'âlâ şöyle buyurmuştur: "Allah'ın hazineleri benim yanımdadır demem, gaybı da bilmem".

1803 Çü gördüler berîk-i seyf-i nassı
Kınına koydular şemşîr-i lassı

1804 Çü seyf-i Hak bu dem olmuşdu uryân
Dediler işte tîgın işte gerdân

1805 Huşûnet gitdi kıldılar tevâzu'
Hemân-dem oldular bir abd-i hâzı'

1806 Dediler ey İmâm-ı şâh-ı irşâd
Sürüp dilden zalâmı eyledin şâd

1807 Bırakdık şimdi bâtıl i'tikâdı
Yuduk çirk-i rezâletden nihâdı

1808 Kabûl etdik şehâ sünnet cemâ'at
Yolun kim ol imiş râh-ı hidâyet

Fasl

1809 İşit bunu Şüreyk eyler rivâyet
Ki kılmış bize Nu'mân'dan hikâyet

1810 Çü bir dem bir cenâze oldu hâzır
Onu teşyî' içün durduk nevâzır

1811 Meğer oğlu idi ol bir şerîfin
Hemân bir dânesiydi ol latîfin

1812 Cenâze çünki çıkdı onda nâgâh
Semâya erdi ol dem na'ra vü âh

1813 Anası var idi hem Hâşimiyye
Firâka döymeyip hem ol semiyye

1814 Yüzü yırtık dahi rûyu perîşân
Gidip burka' yüzünden şöyle uryân

1815 Karışmış halka eyler na'ra vü zâr
İşiden na'rasını bulur âzâr

1816 Bu işinden çü seyyid oldu âgâh
Hacâletler çekip der ona ey mâh

1817 Nedir bu perdesizlik bu kabâhat
Nedir bu nesl-i Hâşim'den fezâhat

1818 Bu üslûb üzre çendân etdi pendi
Musîbet mestîdir duymadı pend

1819 Gazabla dedi ey meftûne bî-hûş
Eğer dönmezsen üçle benden ol boş

1820 Dedi hâtun bu oğlumun namâzı
Kılınmadın dönersem anla râzı

1821 Ne ki mülkümde vardır nezr ü mu'tak
Olup olmaya dahi bana mülhak

1822 Çü oldu bu iki half-i muhâlif
Tefekkür kıldı bunu merd-i hâlif

1823 Yemîn etdi çü dönmez bildi avret
Lüzûmundan talâkın çekdi zacret

1824 Unutdu bu dem oğlun yeni yâsa
Düşüp yalvarmağa başladı nâsa

1825 Der ey erbâb-ı fazl u ehl-i dâniş
Musîbet iki oldu erdi endîş

1826 Bana bir çâre eylen kaldım ebter
Çü oğlum gitdi bârî kala hem-ser

1827 Kime kim arz olundu işbu kıssa
Cevâb yokdur diye çok verdi gussa

1828 İmâm'ın evveliyyâtıydı hâlet
Velâkin re'y ile bulmuşdu şöhret

1829 İmâm'ı buldu etdi arz-ı hâlin
Hemân dedikde fehm etdi me'âlin

1830 Buyurdular cenâze yere insin
Bu akdin iktizâsı sonra densin

1831 Bu emr ile kodular na'şı yere
Namâzın kıl diye buyurdu pîre

1832 Kılındı çün namâz buldu ferâgat
Dedi bânûya dön var çekme zacret

1833 Halâs oldun yemîninden revân ol
Hudâ'ya şükrün eyle bî-figân ol

1834 Çün avret döndü ol dem dedi pîre
Yerin buldu yemînin olma tîre

1835 Ta'accüb kıldılar cümle ahâlî
Dediler olısar mevle'l-mevâlî

Fasl

1836 Rivâyetdir yine ol şâh-ı vâlâ
Oturmuşlardı yârânıyla cemmâ

1837 Be-nâgâh geldiler bir cavk-ı tuğyân
Kılıçları omuzlarında uryân

1838 Meğer bunlardı ashâb-ı kaderden
Hudâ hıfz ede ol kavm-i eşerden

1839 Dediler sen mi dedin Rabb-i Kâdir
Diler ba'zı kulundan ola kâfir

1840 Dönüp ona azâb eder Hudâsı
Budur küfr ehlinin diye cezâsı

1841 Dedi seyf ile midir harb ü ibrâm
Yahud akl ile midir bahs ü ilzâm

1842 Dediler akl ile olur tehâküm
Buyurdu oturun vermen tezâhüm

1843 Oturdular kınına girdi şemşîr
Cevâb isterler ondan şimdi bir bir

1844 Şurû' edip cevâba dedi Nu'mân
Şol insân kim gelipdir bunda mihmân

1845 Bilir miydi ezelde Rabb-i Kâdir
Olardan ne zuhûr ederdi âhir

1846 Dediler ki ne'am bilirdi onu
Berâberdir onun sırr u nihânı

1847 Dedi çün bildi kâfir olacakdır
Mukarrerdir ki onu kılacakdır

1848 Diler küfrün edip ilmini tahkîk
Bula tâ ilmi ma'lûmuyla tevfîk

1849 Eğer îmân dilese ondan Allâh
Dönerdi ilmi cehle olma gümrâh

1850 Ta'âlallâhu an-zâlik uluvvâ
Ne cevherler saçar duydunsa fehvâ

1851 İşitdiler bunu çün kavm-i gümrâh
Dediler bârekallâh bârekallâh

1852 Çü içdilerdi Nu'mân meşrebinden
Dönerler onda bir bir mezhebinden

1853 Bilindi çünki hak sünnet cemâ'at
Yoludur kıldılar ona inâbet

Fasl

1854 Ebû Yûsuf rivâyet eyler ol hân
Huzûrunda olurduk cümle yârân

1855 Gelip bir kimse tez etdi su'âli
Dedi kim yâ İmâm bildir bu hâli

1856 Ki der bir kimse yok cennet ümîdim
Dahi korkum cehennemden ferîdim

1857 Ma'âşım meytedir onunla geldim
Hudâ'dan korkmazam ben böyle buldum

1858 Ederven görmediğimde şehâdet
Kılarım buğz-ı Hak'da şöyle cür'et

1859 Rükû' ve hem sücûdsuzdur salâtım
Severven fitneyi budur salâtım

1860 Musırr olsa o kes işbu semâna
Nedir hâli onu irgür beyâna

1861 Dönüp bize buyurdu Bû-Hanîfe
Nedir yârân ne dersiz bu herîfe

1862 Dedik bundan şakî olur mu ey yâr
Ki bu ef'âline hem ede ısrâr

1863 Tebessüm eyleyip buyurdu yârân
Bu bir ulu kişidir eylen ez'ân

1864 Dedik imdi beyânın eyle ey şâh
Dedi bir bir diyem pes olun âgâh

1865 Dedi yok evvelâ cennet recâsı
Demekdir ki ümîdidir Hudâsı

1866 Dedi korkmam cehennemden der ol kes
Hudâ'dan korkarım der pes sözü kes

1867 Ma'âşı meytedir ya'nî semekdir
Onun şer'i bilâ-zebhin yemekdir

1868 Dahi der korkmazam zulm-i Hudâ'dan
Ki zulmü yok durur anla edâdan

1869 Hudâ vü hem resûlü ona gaybdır
Şehâdet etse deme ona aybdır

1870 Hakı sevmem dediğinden murâdı
Ölüm hakdır velî sevmez nihâdı

1871 Rükû' ve hem sücûdsuzdur salâtı
Resûlüne okur çok tayyibâtı

1872 Ki fitneyi severven der nihâyet
Eder evlâd u mâlından kinâyet

1873 Ki fitne dedi bu ikiye Rahmân
Bu ki tasrîh edipdir nass-ı Kur'ân

Ve Min Fezâ'ilihî Kaddesallâhu Sırrahu

1874 Rivâyet olunur Haccâc-ı seffâk
Gulât-ı i'tizâldendi o bî-pâk

1875 O bed-nâmdır ki behr-i halk-ı Kur'ân
Bine yakın olurlar etdi bî-cân

1876 Ki her biriydi bu ümmetde server
Onun-çün tutdu başdan oldu bî-ser

1877 Bu niyyetle İmâm'ı kıldı da'vet
Tevekkülle o da etdi icâbet

1878 Su'âl edip hemân-dem dedi Kur'ân
Kadîm midir ya hâdis eyle tibyân

1879 Dedi mîrâ bu dem ver bana mühlet
Gelem erte diyem ondan hikâyet

1880 Çü mühlet oldu gitdi hânesine
Düşer âteş bu sözden sînesine

1881 Ki mahlûk dese küfr olur misâli
Değil dese mu'ayyen hasb-i hâli

1882 Evinden çıkmadı üç gün o server
Bu dem gönderdi hâcib ona ol har

1883 Oturdu çünki hazret mahzarına
Dedi irgürmedin ahdi yerine

1884 Dedi mîrâ bu hulfu eyle ma'zûr
Olageldi musîbet ehli mağfûr

1885 Ki gam-hânemde mihmân idi İhlâs
Be-nâgâh hasta oldu onda ol hâs

1886 Yakın oldu ki dünyâdan göçeydi
Havâsın sufhu sadrından uçaydı

1887 Ona hizmetle oldu hulf-ı va'de
Erişmedim kabûl eyle o ahde

1888 Dedi Kur'ân nice hasta olısar
Yahud müştedd olur ondan öliser

1889 Dedi ma'lûm durur ki emr-i hâdis
Ona dâ'im eriserdir havâdis

1890 Ki dâ'im hâdisin işi fenâdır
Marîz olur ölür desem revâdır

1891 İşidip bu cevâbı oldu mebhût
Durup gitdi hemân-dem nûr-ı lâhût

1892 Nice def'a dahi oldu mülâkât
Kelâmdan açmadı hergiz hikâyât

1893 Kerâmetdir İmâm'dan bu vakî'a
Ne etmişdir şerîfe vü vazî'a

1894 Zekâsından eğer verem ayânî
Zükâdan zerre olmaz bil beyânı

El-Bâbu's-Sâdisü Fîmen Re'âhu Ebû-Hanîfete Mine's-Sahâbeti Rıdvânullâhi Aleyhim[96]

1895 Rivâyetdir ki Nu'mân Bû-Hanîfe
Sahâbîden erişdi çok şerîfe

1896 Mütercem'de buyurmuş bu edâdan
Ricâlden seb'adır bir de nisâdan

1897 Rivâyet hem olunmuş Hirevî'den
Tevârîhinde ol merd-i velîden

1898 Ki ashâb-ı hadîs içre imâmdır
Sıhâhı seçmede merd-i hümâmdır

1899 Bu seb'in dördüdür der ittifâkî
Bilindi ihtilâfı ola bâkî

---

[96] Altıncı bab, Ebû Hanîfe'nin sahâbeden (ra) gördükleri kimseler hakkındadır.

1900 Şular ki sâbit olmuş ittifâken
Ta'assub olmayanlardan vifâken

1901 Biri onun Enes'dir İbni Mâlik
Rivâyetde odur ahbâra mâlik

1902 Sabîden hâdim olmuşdur Resûl'e
Yerinden vâsıl olmuşdur usûle

1903 Ebû Evfâ'nın oğlu buna sânî
Ki Abdullâh'dır adı zü'l-ma'ânî

1904 Üçüncüsü bunun Sehl İbni Sa'd'dır
Ehâdîsde şuyûh içün seneddir

1905 Biri de Vâsile oğludur Âmir
Ki bunlardır ruvât içre meşâhir

1906 Çü etdiler bu dörde ittifâkı
İmâm pes tâbi'îndendir vifâkî

1907 Ne Tâbi' belki hayru't-Tâbi'îndir
Dahiler bürkedir Nu'mân mu'îndir

1908 Resûlullâh'ı görenden ayânen
Bu görmüşdür gümânı ko ayânen

1909 Demiş Bezzâzî de Nu'mân-ı ebhec
Yaşı yetmişdir etmiş elli üç hac

1910 Sahâbiyle buluşdular Harem'de
Kamer kevkeb gibi burc-ı himemde

1911 İmâm'dan bunu Dâvûd-ı Tayâlis
Hikâyet eylemişler der-mecâlis

1912 Buyurmuş ki İmâm-ı çâr-neved sâl
Pederle hacca vardım buldum ifdâl

1913 O dem on dört yaşındadım tamâmî
Ki gördüm ben Harem'de bir hümâmı

1914 Başına üşmüş onun cem'-i âlî
Yüzün görmeğe bulmazlar mecâli

1915 Su'âl etdim pederden ki bu kimdir
Ki bunu bilmeğim gâyet mühimdir

1916 Dedi bu kimse oğludur Enes'in
Ki Abdullâh'dır adı bu enîsin

1917 Sahâbîden durur bu şeyh-i mahdûm
Elin bûs eyleyen mağfûr u merhûm

1918 Görüpdür bu Resûl'ün rûy-ı pâkin
Sürüpdür yüzüne na'leyni hâkin

1919 İşitmişdir hitâbın bi'l-müvâceh
Veripdir hem cevâbın bi'l-müşâfeh

1920 Dedim ilet beni alam du'âsın
Sa'âdet mâyesin kılam likâsın

1921 İletdi nice zahmetle huzûra
Görüp ruhsârını erdim sürûra

1922 İşitdim bu hadîsi nakl ederdi
O meclis ehline hoş nakl ederdi

An-Abdullâh İbni Enes radiyallâhu anhümâ ani'n-nebiyyi sallallâhu aleyhi ve sellem: Hubbuke'ş-şey'e yu'mî ve yusimmü[97]

[97] Abdullah b. Enes (ra) Nebî'den (sav) şöyle rivayet etmiştir: "Bir şeyi sevmen seni o şey hakkında kör ve sağır yapır".

1923 İmâm eder çü bâliğdim işimde
İkinci hacc idi on beş yaşımda

1924 Enes Hazretleri'ni gördüm onda
Diyesin Hazret'i gördüm o anda

1925 Resûl'den nakl ederdi bu kelâmı
İşitdim onda buldum sad merâmı

An-Enes Bin mâlik radiyallâhu anhu ani'n-nebiyyi sallallâhu aleyhi ve sellem, ennehû kâle: Ed-dâlü ale'l-hayri ke-fâ'ilihî vallâhu yuhibbü i'ânete'l-lehefât[98]

1926 Buyurmuş hem geri Nu'mân-ı hoş-hâl
Çü erdim mahzarına buldum ifdâl

---

98 Abdullah b. Enes (ra) Nebî'den (sav) şöyle söylediğni rivayet etmiştir: "Hayra önayak olan hayrı yapan gibidir. Allah sıkıntıda olana yardım edeni sever".

1927 O dem hâtırda geldi bu mesâ'il
Ki sehv-i secdeden olmuşdu sâ'il

1928 İkidir onda ashâbdan rivâyet
Diledim ki alam ondan rivâyet

1929 Biri kable's-selâm der biri ba'de
Enes'den al bu dersi düşme bu'da

1930 Dedim bu ikiden hangidir evlâ
Dedi kable's-selâmdır eyle imlâ

1931 Ebû Yûsuf rivâyet der İmâm'dan
Üçüncü haccını söyler hümâmdan

1932 Ki târîh sittü tis'în dedi ol ân
Yaşım on altıdaydı onda ey cân

1933 Ki oldum onda Abdullâh'a hem-dem
Ki Hâris oğludur ol merd-i ekrem

1934 Safâ buldum huzûrunda oturdum
Bunu bi'z-zât işitdim hem götürdüm

Kâle Resûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem: Men tefekkaha fî dînillâhi kefâhullâhu mâ ehemme ve rızkahû min haysü lâ yahtesib. Sadaka Resûlullâh.[99]

1935 Buyurmuş hem geri Nu'mân-ı âgâh
Buluşdum Câbir'e bir demde nâgâh

1936 Ki Abdullâh'ın oğludur ol ekrem
Likâsı birle hoş düşdüm mükerrem

---

[99] Resulullah şöyle buyurmuştur: "Kim dinde fakih olursa Allah onun sıkıntılarını giderir ve ummadığı yerden rızıklandırır". Resulullah doğru söylemiştir.

1937 Bunu nakl eder idi halka onda
İşitdim bu kulağımla bu bende

Yekûlü radiyallâhu anhu: Câ'e reculün ile'n-nebiyyi sallallâhu aleyhi ve sellem ve kâle yâ Resûlallâh mâ ruziktü veleden kattu. Kâle aleyhi's-selâm: Fele-in tekessüra'l-istiğfâre ve's-sadakate le-terzukanne'l-velede bi-iznillâhi. Kâle'r-râvî sümme le-ekaytü'r-recüle kad hasale murâdihî bi-bereketi'l-istigfâri ve's-sadakati[100]

1938 Buyurmuş hem geri ol bahr-i vâlâ
Çü Abdullâh'ı gördüm İbni Evfâ

1939 Bunu eylerdi Hazret'den rivâyet
İşitdim eyledim hıfz u ri'âyet

---

[100] Allah ondan razı olsun, şöyle dedi: Nebî'ye (sav) bir adam geldi ve şöyle dedi: "Ey Allah'ın resulü, asla bir erkek çocuğum olmadı. Nebî (as) şöyle buyurdu: "İstiğfarı ve sadakayı çoğaltırsan Allah'ın izni ile erkek çocuk sahibi olursun". Râvî, "sonra adamla karşılaştım, sadakanın ve istiğfarın bereketiyle muradına ermişti" dedi.

Yekûlü radiyallâhu anhu: Kâle'n-nebiyyü aleyhi's-selâm: Men benâ mesciden velev bi-mefhasi katâtün büniye lehû beytün fi'l-cenneti[101]

1940 Buyurmuş hem geri Nu'mân-ı hoş-kân
Erişdim Vâsile oğluna bir ân

1941 Peyember'den buyururdu bu nakli
Alıp ceybimde kodum işbu nakli

Yekûlü radiyallâhu anhu: Kâle'n-nebiyyü aleyhi's-selâm: Da' mâ yurbîke ilâ mâ lâ yurbîke[102]

---

[101] Allah ondan razı olsun, şöyle demiştir: "Kim bağırtlak kuşunun yuvası kadar bile olsa bir mescid inşa ederse, Allah onun için cennette bir ev inşa eder".

[102] Allah ondan razı olsun, şöyle demiştir: "Resulululllah şöyle buyurmuştur: Şüphe duyduğun şeyleri şüphe duymadığın şeylere tercih et".

1942 Buyurmuş hem kulak tut gül-izâra
Erişdim Ma'kıl-i İbni Yesâr'a

1943 Nisâ'dan Âyişe Hâtûn'a erdim
Ki Ucret kızıdır onu da gördüm

1944 Rivâyet eyler idi bu kelâmı
Sizin-çün yâdıma aldım tamâmî

Yekûlü radiyallâhu anhu: Kâle'n-Nebiyyü sallallâhu aleyhi ve sellem: Eksere cündullâhi fi'l-arzi el-cerâdu lâ-ekeluhû velâ eharrimuhû[103]

1945 Sekiz oldu bununla sahb-ı ekrem
Rivâyet böyledir vallâhu a'lem

---

[103] Allah ondan razı olsun, şöyle demiştir: "Nebî (sav) şöyle buyurmuştur: Allah'ın askerlerinden en fazla olan çekirgedir. Onları yemem ve yenilmesini de haram etmem".

El-Bâbu's-Sâbi'u Fî Da'vâtihî ve Münâcâtihî Radiyallâhu Anhu[104]

1946 Rivâyet eyleyipdir Hafs-ı Gayyâş
Diyânetle olupdur merd-i ayyâş

1947 Meğer bir gece kılmışdım azîmet
Edem tenhâca mescidde ibâdet

1948 Çün evden çıkmış idim gördüm ol dem
Sa'âdet-hânesinden çıkdı A'zam

1949 Giyip fâhir libâs mu'zam amâme
Mu'attar oldu ıtrından meşâme

1950 Bu geldi hâtıra da'vetle ol şâh
Gider sultân sarâyına ez-în-râh

---

[104] Allah ondan razı olsun, Yedinci bab (İmam-ı A'zam'ın) duaları ve münâcâtları hakkındadır.

1951 Tesettür eyledim bir yerde epsem
Ki geçsin bâb-ı mescidden ol ekrem

1952 Vakâr ile buyurup geldi ol hân
Girip mescidde oldu şöyle pinhân

1953 Dedim ki kılısardır iki rek'at
Gider kande ise bu dem azîmet

1954 Girip mescidde etdim ihtifâyı
Ki ol şeh duymaya işbu gedâyı

1955 Velî ahvâlini kıldım tecessüs
Ta'abbüd nicedir edem tahassüs

1956 Huşû' ile şurû' edip namâza
Huzû' ile düşerdi sad niyâza

1957 Aceb tertîl ile bâ-tîb-i elhân
Okurdu sûre sûre şöyle şâdân

1958 Ki hattâ sûre-i Tâhâ'yı itmâm
Edip kıldı rükû'u bâ-sad i'zâm

1959 İkinci sûre-i Meryem'den âgâz
Edip hatm etdi Kur'ân'ı be-i'zâz

1960 Seher vaktinde kurtuldu dü-rek'at
Du'âlar etdi kıldı Hakk'a haz'at

1961 Cemâ'at gelmeden ol sâf-sîne
Rücû' etdi sa'âdet-hânesine

1962 Bu dem tebdîl buyurmuş ol siyâbı
Yine âdetçe geldi ol cenâbî

1963 Namâzı kıldı halk ile oturdu
Bu dem evrâd u işrâkın yetirdi

1964 Dönüp tâliblere başladı derse
İfâde etdi bir bir ol nüfûsa

1965 Nice günler ona kıldım tarassud
Hemîn bu vech ile oldu ta'abbüd

1966 Bu üslûb üzre hep rûz u leyâli
Geçerdi görmedim onda kelâli

1967 Ne hâb u hurd u ne ekl ü ne âşâm
Budur ilm ü ibâdet onda tâ şâm

1968 Girip bir demde tenhâ mahzarına
Du'âlar eyledim çok manzarına

1969 Dedim ey cânib-i Hak'dan mü'eyyed
Ola zâtın bu ümmet-çün mü'ebbed

1970 Nedir bu ictihâd-ı bî-kelâlin
Nedir bu ders ü fetvâ bî-melâlin

1971 Ne kuvvetdir ne kudretdir ne kûşiş
Ne hasletden verildi işbu bahşiş

1972 Buyurdular benem bir abd-i nâ-çâr
Velî lutfuna dûş oldum der-în-kâr

1973 Bana ilhâm edip ol Rabb-i Mennân
Bu da'vâtı çıkardım buldum ihsân

1974 Oku bu dem elif bâ tâ vü sâya
Bu harflerle edip esmâyı hem-pâ

1975 Bu harfler ki okursun bunu ey yâr
Bulunur cümle bir âyetde hemvâr

1976 Ki Feth'in âhiridir ol kerîme
Bunu bilmek mühimdir her kerîme

1977 Ona evvel düşer ism-i Muhammed
Gel imdi başla mîm'den ol mü'eyyed

1978 Bilirsin kim teheccî harfi yârâ
Yigirmi hem dokuzdur eyle ihsâ

1979 Hurûf üzre bulup esmâyı cemmâ
Bu tertîb üzre kıldım şöyle ebhâ

Kâlallâhu Ta'âlâ: Muhammedün Resûlullâhi ve'llezîne ma'ahû. İlâ sâdi's-sâlihâti[105]

---

[105] Allah Ta'âlâ şöyle buyurmuştur: "Muhammed Allah'ın resulüdür ve beraberindekiler...". Salihâtının sad'ına kadar.

1980 Ki tâ sâd'a varınca sâlihâtdan
Bu tertîb ile oku vâridâtdan

1981 Hulûs ile çü oldum buna meşgûl
Biri bin bulmuşum mahzende mahsûl

1982 Dahi her kim eder bunu ri'âyet
Ona makrûn olur lâ-büd icâbet

1983 Demiş râvî çü takrîr etdi Nu'mân
Yapışdım dâmenine dedi ey hân

1984 Bu dem lillâh u billâh eyle ta'lîm
Nedir bir bir du'âlar eyle tefhîm

1985 Bu üslûb üzre ta'yîn etdi ol şâh
Tegâfül eyleme gel olgıl âgâh

1986 Tamâm oldu çü râvî kavli bunda
Ne der dinle bu Şemsî-i figende

1987 Du'âyı gerçi nazm etmek müyesser
Velî lâzım gelir nice muhazzer

1988 Tekellüfler çekiliser du'âda
Bu hod menhî durur bâb-ı du'âda

1989 Huzûr el vermeyip varır fütûra
Ne lâzımdır düşülür bu kusûra

1990 Bu tertîbde ola şâyed bu haslet
Bilir nazm ehli bunu olısar fevt

1991 Onun-çün yazılıpdır ayn-ı da'vât
Çün öyle buyurupdur zü'l-kerâmât

1992 Murâdım bu durur da'vât-ı Nu'mân
Olup şâyi' okuya yer yer ihvân

1993 Yayıla her taraf şehr ü diyâra
Nevâle ala bundan çok figâre

1994 Du'âlar erişe bu ben alîle
Safâlar hâsıl ola her zelîle

1995 Gel imdi olmak istersen mü'eyyed
Tefe''ül eyle ez-mîm-i Muhammed

1996 Ki ondan evvel ermişdin fütûha
Hakîkî eb odur çün cümle rûha

1997 Geri ondan taleb eyle kemâli
Bilirsin cümle ondandır me'âli

(Mim): Allâhümme ente Mennânun Mucîbün Mü'minün Müheyminün Melikün Mütekebbirün Meliyyün Musavvirün Mu'tin Mâlikün Melîkün Müte'âlin Müsebbihun Mâcidün Muhyin Mümîtün Muktedirün Mübînün es'elüke rıdvâneke ve'l-cennete.

(Ha): Allâhümme ente Hayyün Hannânun Hamîdün Halîmün Hakkun Hafîzun Hasîbün es'elüke rıdvâneke ve'l-cennete.
(Dal): Allâhümme ente Deyyânun Dâ'imün Dâfi'un es'elüke en terfa'a annî şerre mâ uhâzirü mine'd-dünyâ ve'l-âhireti es'elüke rıdvâneke ve'l-cennete.

(Re): Allâhümme ente Rabbün Ra'ûfun Rahmânun Rahîmün es'elüke rıdvâneke ve'l-cennete.

(Sin): Allâhümme Selâmün Semî'u'd-du'â'i felâ tu'riz annî ve sellimnî mine'ş-şerri küllihî es'elüke rıdvâneke ve'l-cennete.

(Vav): Allâhümme ente Vâhidün Vâcidün Vekîlün Vedûdun Vârisün Vehhâbun es'elüke rıdvâneke ve'l-cennete.

(Lam): Allâhümme ente Latîfün bi'l-ibâdi terzuku men teşâ'u bi-gayri hisâbin ürzuknî ma'rifeten min ındike ve ec'alnî min ibâdike's-sâlihîne es'elüke rıdvâneke ve'l-cennete.

(Elif): Allâhümme ente'l-Evvelü ve'l-âhirü ve'z-zâhirü ve'l-bâtınu fe-veffiknî limâ tuhibbü ve terdâ es'elüke rıdvâneke ve'l-cennete.

(He): Allâhümme ente Hâdin fe'hdinî bi-hidâyetike ve ahricnî mine'z-sulumâti ile'n-nûri es'elüke rıdvâneke ve'l-cennete.

(Zel): Allâhümme ente Zü'l-Celâli ve'l-ikrâmi ve'l-kudreti zü'l-batşi'ş-şedîd ve'l-arşi'l-mecîd zü'l-fazli'l-azîm zü'l-menni zü't-tavli es'elüke rıdvâneke ve'l-cennete.

(Ye): Allâhümme ente'l-Mükevvinü yekûnu minke küllü şey'in vemâ kâne fehüve minke künte kable külli şey'in ve tekûnu ba'de külli şey'in es'elüke rıdvâneke ve'l-cennete.

(Nun): Allâhümme ente Nûrun münevvirü'n-nûri ve hâlıku külli şey'in es'elüke rıdvâneke ve'l-cennete.

(Ayn): Allâhümme ente Aliyyün Azîmün Azîzün Adlün Afuvvün fa'fu annî mâ selefe min zünûbî ve veffiknî fîmâ bakiye min ömrî li-tâ'atike es'elüke rıdvâneke ve'l-cennete.

(Şın): Allâhümme ente Şâkirün Şekûrun Şâhidün lâ yagîbü an ilmike şey'ün teşhedü sırrî ve alâniyyetî es'elüke rıdvâneke ve'l-cennete.

(Kef): Allâhümme ente Kâfin Kebîrün Kerîmün Kefîlün tekellefte bi-rızki'l-ibâdi ve rızki külli dâbbetin ve keffeytehüm fe'kfinî şerre nefsî ve şerre'l-cinni ve'l-insi es'elüke rıdvâneke ve'l-cennete.

(Fe): Allâhümme ente Ferdün Fa''âlün limâ-teşâ'u Fettâhun li'l-hayrâti fe'ftah lî ebvâbe fazlike es'elüke rıdvâneke ve'l-cennete.

(Be): Allâhümme ente Berrün Bârrun Bâri'un Bâ'isün Bâkin Bedî'un ebda'te mâ-şi'te ve küllü şey'in dûneke fânin ve ente Bâkin ba'dehüm es'elüke rıdvâneke ve'l-cennete.

(Te): Allâhümme ente Tevvâbun terâ velâ-türâ ve ente bi'l-manzari'l-a'lâ tüb aleyye tevbete nasûhin es'elüke rıdvâneke ve'l-cennete.

(Cim): Allâhümme ente Cebbârun Cemîlün Cevvâdun fe-cüd aleynâ bi-rızâke annâ es'elüke rıdvâneke ve'l-cennete.

(Gayn): Allâhümme ente Gafûrun Gâfirün Gaffârun Ganiyyün istagneyte annâ ve ani'l-ibâdeti ve'ftakarnâ ileyke es'elüke rıdvâneke ve'l-cennete.

(Dad): Allâhümme ente'l-Muzî'u bike'z-zav'i tudillü men teşâ'u ve tehdî men teşâ'u felâ tudillünî ba'de iz hedeytenî es'elüke rıdvâneke ve'l-cennete.

(Se): Allâhümme ente Sâbitün fe-sebbitnî fî tâ'atike velâ tuhricnî minhâ ve sebbitnî bi'l-kavli's-sâbiti fi'l-hayâti'd-dünyâ ve'l-âhireti es'elüke rıdvâneke ve'l-cennete.

(Ze): Allâhümme ente Zâcirün zecerte'l-bahre ani'l-berri ve zecerte'ş-şeyâtîne ammen şi'te ve ezcürnî ani'l-cinni ve'l-insi es'elüke rıdvâneke ve'l-cennete.

(Hı): Allâhümme ente Hâlıkun Habîrün halaktenî ve küllü şey'in ve halkuke es'elüke rıdvâneke ve'l-cennete.

(Tı): Allâhümme ente Tâvin tetvi's-semâvâti ve'l-arzi ke-tayyi's-sicilli li'l-kütübi tavvefenî bi'l-ameli li-tâ'atike kemâ tavvefte'l-kerrûbiyyîne ve hamelet arşeke es'elüke rıdvâneke ve'l-cennete.

(Zı): Allâhümme ente'z-Zâhirü zaharte felâ türâ ve batante felâ tahfâ ve ente bi'l-manzari'l-a'lâ tüb aleyye tevbete nasûhin es'elüke rıdvâneke ve'l-cennete.

(Kaf): Allâhümme ente Kayyûmun Kâdirün Karîbün Kadîmün Kâhirün Kahhârun münne aleynâ bi-hayri'l-kazâ'i ve'l-kaderi es'elüke rıdvâneke ve'l-cennete.

(Sad): Allâhümme Samedün Sâdıkun tasaddaka aleyye bi'l-cenneti es'elüke rıdvâneke ve'l-cennete.

Şurû' Be-Menâkıb[106]

1998 Çü câmi'di bu da'vâtı İmâm'ın
Bununlaydı mühimmâtı hümâmın

1999 Onun-çün iktifâ etdim bu kadre
Murâd eden bununla ere kadre

2000 Ve illâ çok durur da'vât-ı Nu'mân
Hemîn sanma ki budur hırz-ı îmân

2001 Hulûs ile olursan buna meşgûl
Bulasın mahzen-i kalbinde mahsûl

---

[106] (İmam-ı A'zam'ın) menkıbelerine giriş.

El-Bâbu's-Sâminü Fî Cûdihî ve Sehâ'ihî Rahmetullâhi Aleyhi ve Radiyallâhu Anhu[107]

2002 Cevâd'dır çün Hudâ-yı Rabb-i Dânâ
Kaçan bir kulunu sevse o bînâ

2003 Verir cûdundan ona dahi hisse
O nâmıyla olur âlemde kıssa

2004 Çü geldik cûdu bâbına İmâm'ın
Diyem âsâr-ı fazlından hümâmın

2005 Ulûm içre nice olmuşdu meşhûr
Hemîn öyleydi cûd içinde meysûr

2006 Rivâyetdir Ebû Yûsuf o hoş-nâm
Mülâzımdı İmâm'a her seher şâm

---

[107] Sekizinci bab (İmam-ı A'zam'ın, Allah ondan razı olsun) kerem ve cömertliği hakkındadır.

2007 Ulûmdan duymuş idi cüz'î lezzet
Çekerdi leyki ayşından meşakkat

2008 Nice günler görünmez oldu âhir
Tefakkud eyledi Nu'mân-ı Fâhir

2009 Dediler ki bu dem kesb üzredir o
Onu men' eylemiş bâbâ-yı bed-gû

2010 Demiş Nu'mân durur hoş-hâl ü pür-mâl
Ona uymak yaraşmaz her gedâ-hâl

2011 Senin farzın durur emr-i ma'âşın
Tedârik eylegil var nân u aşın

2012 Bu verhemden düşüpdür ol fütûra
Yolun sedd eyledi ermez huzûra

2013 Hemân hâdim verip etdiler ihzâr
Dedi n'oldu ki gelmez oldun ey yâr

2014 Beyân etdi o dem pes hasb-i hâli
Ulûmdan iftirâkı vü melâli

2015 Hesâb etdirdi sultânu'l-havâşî
Ki neyle düzülür emr-i ma'âşî

2016 Kifâyetçe vazîfe kıldı ta'yîn
Dedi ilme çalışgıl olma gam-gîn

2017 Ki var şânında hayli kâbiliyyet
Budur havfım ki ere ona zay'at

2018 Umarım olasın kâ'im-makâmım
Ola nîsân-ı rahmet her gamâmım

2019 Bu cûdundan onun çün etdi tahsîl
İşitdik nice buldu fazl u tekmîl

Ve Min Fezâ'ilihî Radiyallâhu Anhu[108]

2020 Ebû Yûsuf rivâyet eyler onu
Kesîrü'l-birr idi der zü'l-ma'ânî

2021 Çü bir dem geldi bir miskîn-i pür-zâr
Tasadduk etdi ona elli dînâr

2022 Görüp pencâhı destinde o fâkır
Senâlarla olur Nu'mân'a şâkir

2023 Dedi ben istemem senden senâyı
Ki Rabbin etdi bu nev'a atâyı

2024 Onundur cümle mâl ol kıldı i'tâ
Ona mahsûs gerekdir şükr ü esnâ

2025 Benim destim durur dest-i vedî'at
Onundur cûd u in'âm u atiyyet

---

[108] Allah ondan razı olsun, (İmâm-ı A'zam'ın) faziletleri hakkındadır.

Ve Min Fezâ'ilihî Rahmetullâhi Aleyhi[109]

2026 Rivâyet olunur Kays-ı Rebî'den
Şerîk idi İmâm'a ribh u bey'den

2027 Benimle gönderip Bağdâd'a esbâb
Onu tebdîl ederdim onda her bâb

2028 İmâm'a gönderirdim ol metâ'ı
Satıp hıfz eyler idi hep ribâ'ı

2029 Benim hissemden özge cümle rıbhı
Tasadduk eyler idi şâm u subhu

---

109 Allah ondan razı olsun, (İmâm-ı A'zam'ın) faziletleri hakkındadır.

2030 Şu âlimler ki eşyâh-ı hadîsdir
Umûmen yâ kadîm ü yâ hadîsdir

2031 Ribıhdan ger kalır olsaydı fazla
Geri taksîm ederdi behr-i fazla

2032 Der idi ol şüyûha bu hediyye
Hudâ'nındır size etdi atiyye

2033 Geri şükrü ona etmek gerekdir
Ki Nu'mân arada abd-i dilekdir

Ve Minhâ Radiyyallâhu Anhu[110]

2034 Rivâyetdir yine bir şâb-ı bî-mâl
Gelip etdi İmâm'a arz-ı ahvâl

2035 Ki şehrin hâcesinden merd-i âbâd
Kızın verip beni edindi dâmâd

2036 Velî yok onlara lâyık libâsım
Ki ola ihtilât u iltibâsım

2037 Çü ma'lûm oldu merdin hasb-i hâli
Buyurdu ol kese mevle'l-mevâlî

2038 İki cum'a bana ver bunda imhâl
Bi-avnillâh kolaydır olmaz ihmâl

---

[110] Allâh ondan razı olsun, bu da ondandır.

2039 O dem Bağdâd'a gönderdi metâ'ı
Şerîkine dedi çekme sudâ'ı

2040 Neye çıkarsa sat al iki sevbi
Ki fâhir ola hiç olmaya aybı

2041 Erişip cum'aya olmaya te'hîr
Mahallinde yaraşır va'd u tevkîr

2042 Yigirmi altuna satıp metâ'ı
Alır on dokuza sevb-i fukâ'ı

2043 Çü va'de yetdi hâzır geldi ol şâb
Geyirdi Bû-Hanîfe ona esvâb

2044 Yanınca verdi bir dînâr-ı sâfı
Dedi ol şâb eyâ Nu'mân-ı vâfî

2045 Nedir bu mekrümet bu fazla dînâr
Nedir bu merhamet bu hôd u îsâr

2046 Dedi vermiş idim Bağdâd'a kâlâ
Senin-çün alalar sevbeyn-i vâlâ

2047 Bu dînâr fazla kalmış algıl onu
Bu ni'met şükrü ol Mevlâ'ya sânî

2048 Veliyy-i ni'met oldur ben gedâyım
Velî emriyle bir sâhib-edâyım

2049 Yed-i ulyâ onundur ey mu'avvel
Yed-i süflâya bakma olma ahvel

Ve Minhâ Kuddise Sırruhû[111]

2050 Ziyâd oğlu Hasan eyler rivâyet
Ne gûnedir işit fazl u mürüvvet

2051 Oturmuşduk huzûrunda İmâm'ın
Bileydi bir muhibbi ol hümâmın

2052 Libâsı köhnesi girmişdi şâla
Gelen sürdü onu saff-ı ni'âle

2053 Çü meclis âhir oldu ol sadîka
Dedi gel yanıma anla dakîka

2054 Yürü seccâdeyi kaldır ne ki var
Senin olsun libâs-ı fâhir al var

---

[111] Sırrı mukaddes olsun, bu da ondandır.

2055 Varıp seccâdeyi kaldırdı ol kes
Görüp nakd-i kesîri eyledi ses

2056 Dedi lâyık mıyım ben buna şâhâ
Ki vardır mahzenimde nakd ü kâlâ

2057 Buyurdu çün gınâ vermişdir Allâh
Yürü var zâhir eyle olma gümrâh

Ve Min Fezâ'ilihî Rahmetullâhi Aleyhi[112]

2058 İmâm'ın var imiş bir cârı fâsık
İşi fısk u fesâd u nâ-muvâfık

2059 Gurâbu'l-beyn idi ol zâg-ı ma'lûl
İmâm'ı sevmez idi fıska meşgûl

2060 Gece olsa hemîn esbâb-ı sohbet
Tedârik eyler idi onda nekbet

2061 Başına çıksa ger hamrın humârı
Yuvasından uçardı murg-ı zârî

2062 Nihâka başlar idi ol har-ı ner
Irakdan küfrünü okurdu ezber

---

112 Allâh'ın rahmeti onun üzerine olsun, (İmâm-ı A'zam'ın) faziletleri konusundadır.

2063 Tegannîler ederdi nâ-muvâfık
Hatâ sözler der idi ol münâfık

2064 Hudâ'ya âk idi hem câra mûzî
Bu hâl ile geçerdi şâm u rûzu

2065 İşidip sabr ederdi onu Nu'mân
Salâhına du'â ederdi her ân

2066 Meğer şeblerde bir şeb ittifâkî
İşitmedi İmâm ondan nihâkı

2067 Çü subh oldu su'âl etdi o cârı
Dediler ki ases tutdu o hârı

2068 Gezerken bu gece a'vân-ı sultân
Duyarlar ol herîfden fısk u isyân

2069 Tutarlar onu küllî zecr ederler
Bu dem habs içredir âhir n'ederler

2070 Yerinden durdu tez yâr-ı vefâdâr
Dedi bize düşer mi habs ola câr

2071 Hemân-dem erdi hoş bâb-ı emîre
Ki hâlin arza kıldı ol hatîre

2072 Kudûmundan İmâm'ın duydu çün şâh
Hoş istikbâl ü ta'zîm etdi ol gâh

2073 Edâ olundu çün resm-i mülâkât
Ona ta'zîmler etdi onda kat kat

2074 Buyurdu pes İmâm-ı kân-ı şefkat
Şehâ geldim sana behr-i şefâ'at

2075 Ki bir hem-sâyemiz var idi nâgâh
Bu dem habs içredir cürm ile gümrâh

2076 Onun cürmünü eylen bize bahşîş
Cefâdır bize ol oldukça dil-rîş

2077 Emîrü'l-mü'minîn der ey hudâvend
Hemîn bir mücrim içün olma peyvend

2078 Ne kim zindân içinde vardır el'ân
Senin-çün cümle âzâd olsun ey cân

2079 Kerâmâtı işidip ehl-i zindân
Du'âlar kıldılar şâha firâvân

2080 Gelip cârı alır destin eline
Sürûr ile giderler hoş yoluna

2081 Ki bâb-ı câra geldi Bû-Hanîfe
Çıkardı verdi on dînâr herîfe

2082 Dedi harc eyle bunu çekme tasa
Yine meftûh senin-çün bâb-ı kîse

2083 Girip dârına gerçi oldu ferhân
Velî gark etdi onu bahr-ı haclân

2084 Ki bunca kemlik etdim ben İmâm'a
Ne küstâhlıklar etdim ol hümâma

2085 Bana ihsân ile kıldı mükâfât
Yapışdım dâmenine fâte-mâ-fât

2086 İmâm'a oldu şol denli mülâzım
Ki oldu ilm içinde merd-i hâzim

2087 Mü'essirdir aceb sohbet mü'essir
Ki esfeh efkah olur zü'l-mefâhir

2088 Olur şûru şeker hem semmi tiryâk
Yüz urmağ ile ayağına fussâk

Ve Min Fezâ'ilihî Rahmetullâhi Aleyhi[113]

2089 Rivâyetdir ki İsmâ'îl-i Hammâd
İmâm'ın oğlu oğludur o dil-şâd

2090 O dem nevrûz idi geldi İmâm'a
Diler nevrûzu üstâdı hümâma

2091 İmâm verdi hemân dînâr-ı kâmil
Vere üstâdına âdetçe kâmil

2092 Gelip üstâdına verdi o dem şâd
Ta'accüb kıldı onda merd-i üstâd

2093 Ki hiç bir hâcenin oğlu bu mikdâr
Hediyye vermemişdi hâssa dînâr

113 Allâh'ın rahmeti onun üzerine olsun, (İmâm-ı A'zam'ın) faziletleri konusundadır.

2094 Gelip arz eyledi Nu'mân'a ahvâl
Ki siz mi etdiniz dînârı irsâl

2095 Buyurdular ki ma'zûr eyle onu
Ne cüz'îdir size dînâr-ı fânî

2096 Ki Kur'ân hazretinden harf-i vâhid
Kılar dünyâ vü mâ-fîhâyı kâsid

2097 Eğer ta'lîm ü te'dîbinde himmet
Edersen bulasın artık atiyyet

2098 Ki herkes hizmetinde alamazdı
Denî-himmetden umma fahr u mecdi

Ve Min Fezâ'ilihî Kuddise Sırruhû[114]

2099 Rivâyetdir ki Hazret Bû-Hanîfe
Verir Hammâd'ı üstâd-ı şerîfe

2100 Gelir bir nice günden sonra Hammâd
Edip müjde İmâm'a der ki ol şâd

2101 Ki çıkdım işbu dem Ümmü'l-Kitâb'a
Hediyye verin üstâd-ı lübâba

2102 İmâm mesrûr olup pes verdi bir kîs
Ki beş yüz dirhem idi onda der-kîs

2103 Ki dört bindir zamâne dirhemiyle
Onu üstâda gönderdi hemiyle

2104 Ki lâyık mı durur Ümmü'l-Kitâb'a
Verem beş yüz direm ol müstetâba

---

[114] Allâh'ın rahmeti onun üzerine olsun, (İmâm-ı A'zam'ın) faziletleri konusundadır.

2105 Çü vâsıl oldu üstâda hediyye
Ona çok geldi bu denli atiyye

2106 Gelip Nu'mân'a kıldı hayli a'zâr
Ki ta'lîmden ziyâdedir bu mikdâr

2107 Gazab edip buyurdu bahr-ı irfân
Ne cüz'îdir bu denli behr-i Kur'ân

2108 Husûsâ kim çıka Ümmü'l-Kitâb'a
Hediyye cân gerek ol müstetâba

2109 Meğer yokdur katında kadr-i Kur'ân
Ki istiksâr edersin bunu nâdân

2110 Bulup Hammâd'a bir âher mu'allim
Ona verdi onu sâhib-tekerrüm

El-Bâbu't-Tâsi'u Fî Kıyâmiha'l-Leyl Rahmetullâhi Aleyhi ve Radiyallâhu Anhu[115]

2111 Olunmuş Ravza'dan işbu hikâyet
Ki Bu'l-Fazl eylemiş onda rivâyet

2112 Bidâyâtında Hazret Bû-Hanîfe
Bu olmuş âdet evvel ol şerîfe

2113 Ki her leyli kılarmış üçe taksîm
Salât u nevm birisi dahi ta'lîm

2114 Ebû Yûsuf'la bir gün seyr ederdi
Berâ-yı maslahat onda giderdi

2115 Hemân uğradılar bir cavk-ı sıbyân
Meğer ki lu'b ederlerdi pes ol ân

---

[115] Dokuzuncu bab (İmam-ı A'zam'ın, Allah ondan razı olsun) gece namazına kalkması hakkındadır.

2116 Görüp biri içinden dedi hey hây
Bu şol Nu'mân durur ki kış u ger yây

2117 Uyumazmış gece ihyâ edermiş
Derûnun nûr ile ısfâ edermiş

2118 İşidip onu Nu'mân oldu gam-gîn
Ki benden olmayanı etdi tebyîn

2119 Dedi Ya'kûb'a işitdin mi onu
Ki Rabbim kıldı tenbîh-i nihânî

2120 Sabâ ağzından oldu bana irşâd
Ki yatmayam gece bâ-şevk-i evrâd

2121 Bu dem nezr eyledim bana vazîfe
Yere yatmaya dahi Bû-Hanîfe

2122 Cenâb-ı Hakk'a ulaşınca rûhum
Kıyâm-ı leyl ola dâ'im fütûhum

2123 Nezirden sonra kırk yıl oldu ömri
Işâ abdesti ile kıldı fecri

Hikâyet

2124 Rivâyet olunur İbni Hasîn'den
Mü'ezzinlik eden rûşen-cebînden

2125 Çü kıldık der İmâm ile ışâyı
Dağıldı evlerine hep aşâyî

2126 Görürüm ki İmâm'ı sâhib-evrâd
Kalır bir köşede mahfîce dil-şâd

2127 Kanâdîli söyündürdüm tamâmet
Velî birin kodum behr-i kifâyet

2128 Bu kez gitmekliğe pes etdim âhenk
Ki benden ermeye kalbine bir renk

2129 Ki kimse gördüğün sevmezdi kat'â
İbâdet eylese ederdi tenhâ

2130 Seher geldim yine etdim rücû'u
Eder idi münâcât u huşû'u

2131 Mübârek lıhyesin tutmuş eliyle
Eder işbu münâcâtı diliyle

2132 İmâmetde meğer ki kılıp ifdâl
Okumuşdu salât içinde Zilzâl

2133 Onun-çün yalvarıp Rabb-i Ulâ'ya
Der ey bahşîş eden mîr ü gedâya

2134 İvazlar vericisin zerre hayra
Edersin hem cezâ kadrince şerre

2135 Bu Nu'mân kulunu nârdan emîn et
Cinânın içre eltâfa karîn et

2136 İşitdim bu münâcâtın İmâm'ın
Teyakkun eyledim nûrun kıyâmın

2137 Şurû' etdim ki tâ kandîli ıslâh
Edem gördü beni ol nûr-ı Fettâh

2138 Dedi kandîli itfâ mı edersin
Bu dursun gayrisin n'etsen edersin

2139 Bunu zann eyledim ol nûr-ı Yezdân
Dahi yatsu namâzın sandı ol ân

2140 Münâcât u salâtın lezzetinden
Dahi kurb-ı visâlin râhatından

2141 Ona bir demce gelmiş bunca sâ'at
Ki vaslın bir yılı demdir fe-heyhât

Kemâ kîle: Senetü'l-vaslı sinetün ve sinetü'l-hicri senetün[116]

2142 Dedim ey tûtî-i bâğ-ı cinânî
Sabâhın vaktidir etdim ezânı

2143 Durup pes kıldı subhun sünnetini
Dahi farzı gör onun himmetini

---

[116] Şöyle denildiği gibi: "Sevdiklerine bir yıllık kavuşmak bir anlık gibidir; onlardan bir anlık ayrılık da bir yıl gibidir".

Rivâyet Der-Hakk-ı Û[117]

2144 Rivâyet eylemiş Hafs merd-i meydân
Salât-ı zuhru kıldı bize Nu'mân

2145 Mübârek zahrını mihrâba verdi
Du'â vü sâ'ir âsârın yetirdi

2146 Durup bir kimse tez etdi su'âli
Ki ey dînin sirâcı zü'l-me'âlî

2147 Bu mihrâbda namâz olsun mu câ'iz
Ki bunda çok suver var şöyle bâriz

2148 Dönüp mihrâba bakdı etdi insâf
Dedi gerçek dedin ey sînesi sâf

---

[117] Onun (İmâm-ı A'zam'ın) hakkında rivayet.

2149 Dedi kırk yıl durur bu mescide ben
Varıp gelmekdeyim der-rûz-ı rûşen

2150 Bunu ben görmemişim tâ ile'l-ân
Dedi mahv etdiler bâ-emr-i Nu'mân

2151 Şu kim oldu yem-i vahdetde ol gark
Ki cem'a nâzır olan gözlemez fark

2152 Ki kırk yıl içre der-evkât-ı hamse
Dokunmamış suverden biri hisse

2153 Şunun kim gözü gözler rûy-ı cânân
Görünür mü ona deyr içre bî-cân

Rivâyet

2154 Cihâdından Şüreyk eyler rivâyet
Ki bir yıl bile olmuşum tamâmet

2155 Ben onun görmedim cenbini arza
Ne beytinde ne sahrâ ne riyâza

2156 Rivâyet kılmış ashâb-ı sıhâhî
Kılar yatsı vuzûsuyla sabâhı

2157 Rivâyetdir ki sormuşlar Züfer'den
Aceb müşkil su'âli ol güherden

2158 Hemân vermiş cevâbını ale'l-fevr
Demişler ki zehî kuvvet zehî fer

2159 Buna hiç vermedi kimse cevâbı
Ne tez buldun cevâbında savâbı

2160 Dedi Nu'mân ile mescidde bir dem
Olupdum bir gece mescidde hem-dem

2161 Bu müşkilden su'âl etdiler onda
Cevâbın verdi olmadı figende

2162 Çü kıldık onda onunla ışâyı
Dönüp şerh etdi gör müşkil-güşâyı

2163 Ayak üzre dururdum gitmek içün
Delîline şurû' etdi İmâm çün

2164 Onu dinler idim durdum kıyâmâ
Ki isbât eyleyip diye tamâmâ

2165 Şu denli daldı Nu'mân etdi tahkîk
Delâ'il komadı hep etdi tatbîk

2166 Ayak üzre durup kaldım be-nâgâh
Ezân-ı subh okundu oldum âgâh

2167 Kelâmı lezzetinden ol İmâm'ın
Kelâlin duymamışım hiç kıyâmın

2168 Onun tahkîkidir işbu cevâbım
Onun yümnünden olmuşdur savâbım

2169 İmâm'ın gör safâ-yı sînesini
Temâşâ eylegil gencînesini

2170 Ona tab' olmuş ihyâ vü ta'abbüd
Eder ihyâ karînin bî-ta'ammüd

2171 Huzûr-ı Hak'da olan merd-i nessâk
Tekellüfsüz olur tâ'atde çâlâk

2172 Huzûru olmayan ashâb-ı gaybet
Aceb mi ger çeke zahmet meşakkat

Rivâyet

2173 Kılıp Müs'ir rivâyetde dirâyet
Edip öz hasb-i hâlinden şikâyet

2174 Demiş ki sevmez idim ben İmâm'ı
Ki kimdir bilmemişim ol hümâmı

2175 Hased ayn-ı ibâda bed sebeldir
Zemâyim içre bu çirkin ameldir

2176 Ona buğz eyler idim câhilâne
Mesâvîsin ederdim bî-bahâne

2177 Tecessüs eyler idim şîn ü aynın
Tefakkud kılar idim ayb u gaybın

2178 İşitdim nush ederdi tâbi'îne
Ki gizli kıl salâtı verme ayna

2179 Ki halk içre olan cümle ibâdât
Halâs olmak acebdir ez-mürâyât

2180 Eğer bir âbide nevm olsa gâlib
Gerek tecdîd ede abdesti tâlib

2181 Dahi derler ki budur onda âdet
Nice yıldır eder Mevlâ'ya hizmet

2182 Işâ abdesti birle tan namâzın
Kılar terk eylemez vird ü niyâzın

2183 Çü münkirdim inanmadım bu kavle
Diledim pes irürem bunu fi'le

2184 Işâyı kıldı halk etdi rücû'u
Edeler tâ mazaci'de hücû'u

2185 İmâm'ı gözledim ol dahi gider
Dedim sabr edeyim âhirde n'ider

2186 Gece geçdi biraz kat' oldu hem-pâ
Sa'âdet-hânesinden çıkdı monlâ

2187 Vakâr ile yöneldi mescide şâh
Velî olmadı benden hergiz âgâh

2188 Huşû' ile şurû' edip namâza
Selâm edip gehî düşer niyâza

2189 Muhassal şol kadar etdi ibâdât
Usandım ben oturmakdan o sâ'ât

2190 Rücû' etdim hemân-dem sûy-ı hâne
Koyup kefşine taşdan iki dâne

2191 Ki tâ ondan bilem onun rücû'un
Dahi zann eyleyem evde hucû'un

2192 Seher oldu yine geldim erişdim
Mübârek kefşe el urdum görüşdüm

2193 Görürüm nice kodum öyledir taş
İmâm giryeyle yerinde döker yaş

2194 Salât-ı fecri kıldı etdi evrâd
Döner tullâba eder ders ü irşâd

2195 Salât-ı zuhr erince etdi ta'lîm
Zuhurdan sonra asra vardı tefhîm

2196 Edâ etdikde asrı hem oturdu
Bekâyâsın telâmîzin yetirdi

2197 Sa'âdetle kılındı çünki mağrib
Sa'âdet-hâne old'ol mâha mağrib

2198 Şu mikdâr onda eğlendiler el-hak
Hafîf iftâr vuzû olurdu ancak

2199 Tulû' etdi çü mağribden o rahmet
Gelip mescidde kıldı iki rek'at

2200 Işâya dek yine geldi bakiyye
Okundu tâlibe erdi hediyye

2201 Işâ kılındı dağıldı cemâ'at
İmâm da bile gitdi vefk-i âdet

2202 Tarassud eyledim yine oturdum
Şu denli kim ona zannım yetirdim

2203 Görem evvelki vakte yine geldi
Nice kıldıysa dün gün öyle kıldı

2204 Tamâm üç gün ona oldum mülâzım
Yakın bildim bu kâra azm-i câzim

2205 Fütûru yok dem-â-dem şevk ziyâde
Binen aşk atına olmaz piyâde

2206 Bu hâli çün şuhûd etdim İmâm'dan
Dedim ayrılmayım dahi hümâmdan

2207 Çü doğdu kalbime nûr-ı hidâyet
Sürüldü sîneden zulmânî haslet

2207 Muhabbet dilde yer etdi olup sed
Hased bâbı hemân-dem oldu münsed

2208 Sadâkat dem-be-dem oldu ziyâde
Bu dem şeydâsı oldum ben fütâde

2209 Varıp halvetde düşdüm i'tizâra
Dedim afv eyle ben erdim hasâra

2210 Yanılmışım yolum tevbeyle buldum
Cehâlet gitdi şimdi öyle bildim

2211 Helâl eyle bana geçmiş kusûru
Elim tut şimdi bildim bu usûru

2212 Buyurdu her kim eder bizi gaybet
Mesâvîden ne ki söyler fezâhat

2213 Helâl olsun eğer câhilse ol kes
Ki bilmez âlimin ahvâlin ol has

2214 Eğer âlim ise ayyâb u gayyâb
İşi müşkildir onun hâbe men hâb

2215 Meğer tâ'ib ola kıla tedârik
Ki budur mü'mine hayru'l-medârik

2216 İnâyet erdi pes oldum muhibbi
Bu dem mahrem edindi bu muhibbi

2217 Bırakmadım dahi onun fenâsın
Gözetdim gece gündüz müstegâsın

2218 Bu denli hizmete oldum mülâzım
Ben onu bulmadım bir gece nâ'im

2219 Dahi hem görmedim ben gündüz onu
Ta'âm yer ola cehren yâ nihânî

2220 Meğer eyyâm-ı ta'tîl vakt-i dahve
Eder kaylûleyi cüz'îce halve

2221 Çü sohbet oldu Müs'ir'de mü'essir
İbâdetde benâm olmuşdu Müs'ir

2222 İmâm'ın mescidinde secdedeyken
Civâr-ı Hakk'a rıhlet etdi ahsen

Rivâyet

2223 Rivâyetdir ki Mâlik dahi Nu'mân
Mukârin oldular bu iki ummân

2224 Gece oldu Resûl'ün mescidinde
Oturdu her birisi mescidinde

2225 Tekellüm eylediler nevbet ile
Vakâr u hem sekîne haşmet ile

2226 Ne ref'-i savt olundu ne ta'assüf
Ne gılzet oldu onda ne te'essüf

2227 Hemîn izhâr-ı Hakk idi murâdeyn
Münevver mescide hoş verdiler zeyn

2228 Şu denli buldu meclis imtidâdı
Mü'ezzin oldu subh içün münâdî

2229 Ne kendilerde olmuşdu se'âmet
Ne ehl-i meclise geldi melâlet

2230 Işâ abdesti birle kıldılar pâk
Salât-ı fecri onda ol iki pâk

Rivâyet

2231 Rivâyet eylemişdir Saydalânî
Ki Nu'mân'ı öğer dinle o hânı

2232 Gece vird idi ona hatm-i Kur'ân
Onu fevt eylemezdi ol güzel hân

2233 İki rek'atda hatm ederdi dem dem
Salât-ı leyle gâh ederdi munzam

2234 Fecirden evvel olsa hatm-i Kur'ân
Münâcât ü bükâ eylerdi ol ân

2235 Nehârı ser-be-ser ders ile fetvâ
Şi'ârı dem-be-dem zühd ile takvâ

2236 Du'âmız bu durur Rabbü'l-ibâda
Bizi cem' eyleye tahte'l-livâda

Rivâyet

2237 Rivâyetdir bu söz ender-Hızâne
Bu vird idi İmâm'a câvidâne

2238 Sıyâm ayında kılmışlardı hatmi
Ki altmış bir ederdi onda hatmi

2239 Biri gündüz biri gece tamâmen
Terâvîhde biri dahi kıyâmen

2240 Rivâyet olunur İbni Na'îm'den
Diyânet sâhibi merd-i selîmden

2241 Kaçan varsam İmâm'ı mescidinde
Kılar gördüm salâtı mescidinde

2242 Tulû'-ı fecre dek olurdu mümted
Be-âhir vitri kılardı o emced

2243 Bükâ eylerdi gâhî bi'z-zarûrî
Dümû'dan nem ter eylerdi hasîri

2244 Gözünden her kaçan ayrılsa katre
İşidirdim sesin düşdükde yere

Rivâyet

2245 Bunu yazmış yine ondan Hızâne
Ki hacc etmişdi Nu'mân vâdi'âne

2246 Duhûl-i Beyt ile olmuşdu mes'ûd
Amûdun arasında durdu mahmûd

2247 Şurû' etdi iki rek'at namâza
Namâz içre düşüp gâyet niyâza

2248 Duruben sağ ayağı üzre ol hân
Okudu bir rükû'da nısf-ı Kur'ân

2249 İkincide basar solunu server
Okur nısf-ı ahîri onda ezber

2250 Çü hatm olur iki rek'atda Kur'ân
Şurû' eder du'âya nûr-ı Rahmân

2251 Du'âsında niyâz edip İlâhî
İbâdet kılmadım sana kemâhî

2252 Ne haddim var sana hakk-ı ibâdet
Ede bu âcize sâhib-küdûret

2253 Velâkin Hakk'ı irfân ile bildim
Galat yokdur bu irfânımda buldum

2254 Bu irfânım içün ey Rabb-i iclâl
Bağışlansa nola noksân-ı a'mâl

2255 Tamâm etdi du'âsın Bû-Hanîfe
Gelir sem'ine bir savt-ı latîfe

2256 Ger ey Nu'mân beni bildin kemâhî
Hulûsundur bu irfânın güvâhı

2257 İbâdâtında kıldın hakk-ı himmet
Bu denli kim edipsin hüsn-i niyyet

2258 Kabûlümdür senindir bâb-ı gufrân
Dahi ham tâbi'îne sana yeksân

2259 Şulardı sâlik idi mezhebince
Yürürlerdi sırâta meşrebince

2260 Ayırmayım dahi senden oları
Bulalar cennet içre kâm-kârî

El-Bâbü'l-Âşirü Fî Rü'yâhu Rahmetullâhi Aleyhi ve Radiyallâhu Ta'âlâ Anhu[118]

2261 Rivâyetdir bu söz İbni Ziyâd'dan
Diyânet sâhibi sâfî-nihâddan

2262 Olupdu Bû-Hanîfe şem'-i meclis
Bileydim ben de ol cem'a mücâlis

2263 Dedi bir nesne görmüşdüm düşümde
Hadîsü's-sinn idim ol dem yaşımda

2264 Görürüm ravza-i Sultân'ı ben de
Muhammed Mustafâ ol rûh-ı zinde

2265 Açıp cism-i şerîfin etdim izhâr
Elimde bir bıçak var şöyle tîz-kâr

---

[118] Onuncu bab (İmam-ı A'zam'ın) rüyaları hakkındadır, Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun ve Allah ondan razı olsun.

2266 Mübârek lahmı gûyâ şerh ederdim
İzâm-ı eltafından tarh edirdim

2267 Ederdim üstühândan lahmı tefrîk
Geri cem' eyler idim behr-i tevfîk

2268 Uyandım bu düşümden havfa düşdüm
Mu'abbir aradım pes tavfa düşdüm

2269 Kimesne bulmadım der-şehr-i Kûfe
Ki kokam bâğ-ı ta'bîrden şükûfe

2270 Zarûrî gizledim rü'yâyı dilde
Bulam şâyed mu'abbir bir mahalde

2271 Be-nâgâh asdikâdan bir muvâfık
Gidermiş Basra'ya bâ-cem'-i vâfık

2272 Yazıp rü'yâyı verdim ona tenhâ
Dedim her kimseden setr eyle ammâ

2273 Şu şeyh k'onun adıdır İbni Sîrîn
Ki oldur şeyh-i ta'bîr merd-i şîrîn

2274 Kitâbı ver deme ıssını kimdir
Su'âl ederse dahi ıssı kimdir

2275 Cevâbı al emânet etme ifşâ
Nice verdim yine kıl bana inhâ

2276 Varıp etmiş kitâbı ona inhâ
Nazar kılıp bilinmiş çünki fehvâ

2277 Demiş kimdir bu rü'yâyı gören kes
Demiş ki Kûfe'den bir merd-i bî-kes

2278 Demiş irgür ona benden beşâret
Ki vardır bu beşâretde işâret

2279 Ki bu düş sâhibi burhân olısar
Bu ümmetden azîmü'ş-şân olısar

2280 Resûl'ün kavl ü fi'lin cem' ediser
Bu dînin müşkilâtın kam' ediser

2281 Ayıra nâsihi mensûhdan ol bâz
Ola kavl-i metîn ortada mümtâz

2282 Resûl'ün sünnetin ihyâ ediser
Dalâlet nârını itfâ ediser

2283 Ol izhâr ediser şer'-i Resûl'ü
Tetebbu' eyleyip fer' u usûlü

2284 O kes şol kimsedir k'onu anarlar
Zekâ vü zühd ile dahi öğerler

2285 Ona künyet verilmiş Bû-Hanîfe
İmâm olsa gerek dîn-i Hanîf'e

2286 Onun hakkında sultânu'r-risâle
Cesîmü'l-kadr zü'n-na'ti'l-celîle

2287 Sirâc-ı ümmetim demişdir ol hân
Mu'ayyendir adı halk içre Nu'mân

2288 Aceb hâzık değil mi İbni Sîrîn
Ki işmâm etdi ta'bîrin abîrin

2289 Şebîhu'l-vahy olupdur onda ta'bîr
Ede kabrini cennet bûy-ı ta'bîr

Âher[119]

2290 Yazar Takdîme'de işbu rivâyet
İmâm'dan böyle kılınmış hikâyet

2291 Ki gördüm Rabbimi doksan dokuz kez
Kamu rü'yâ içindeydi muharrez

2292 Bu geldi hâtıra bir dahi görsem
O îde cân ile bir dahi ersem

2293 Su'âl edeydim ol Zâtü'l-ulâdan
Mugîsü'l-halk ol Mevle'l-velâdan

2294 Ki neyle kurtulur kullar Hudâyâ
Cehennemden bu ashâb-ı hatâyâ

2295 Müyesser oldu bir kez dahi gördüm
O îde cânımı kurbâna verdim

---

[119] Diğer (bir rivayet).

2296 Dedim ey mâlik-i yevmi'l-kıyâme
Senindir kabz u bast avn-i garâma

2297 Ne ile kurtulur onda ibâdın
Cehennemden buyur irgür reşâdın

2298 Buyurdu ol Kerîm-i Rabb-i A'lâ
Kelâmı cümle ahlâlardan ahlâ

2299 Bu tesbîhi şu kim vakt-i asırda
Okur her gün o kes olmaz füsürde

2300 Cehennemden verem ona necâtı
Gel imdi vird edin bu tayyibâtı

Du'â-i Azîm[120]

Sübhanallâhi'l-vâhidi'l-ahadi sübhânallâhi'l-ferdi's-samedi sübhânallâhi râfi'i's-semâvâti bi-gayri amedin sübhânallâhi bâsiti'l-arzeyne bilâ-senedin sübhânallâhi lem-yettehiz sâhibeten velâ veleden sübhânallâhi lem-yelid velem-yûled velem-yekün lehû küfüvven ahad[121]

---

[120] Büyük, yüce dua.

[121] Bir ve tek olan Allâh'ı tüm noksan sıfatlardan tenzih ederim. Tek olan ve herkesin ona muhtaç olduğu ve kendisinin hiçbir şeye ihtiyacı olmayan Allâh'ı tüm noksan sıfatlardan tenzih ederim. Gökleri direksiz yükselten Allâh'ı tüm noksan sıfatlardan tenzih ederim. Hiçbir dayanak olmaksızın yeryüzünü yayan Allâh'ı tüm noksan sıfatlardan tenzih ederim. Ne bir eş ne de bir çocuk edinmeyen Allâh'ı tüm noksan sıfatlardan tenzih ederim. O'ndan çocuk olmayan (kimsenin babası değildir), kendisi de doğmayan (kimsenin çocuğu değildir), hiçbir şey O'na denk ve benzer olmayan Allâh'ı tüm noksan sıfatlardan tenzih ederim.

Fasl Fîmâ Yürâ Fî Hakkihî[122]

2301 İşit kim Hazret-i Nu'mân çün mâh
Dolundu dünyadan ol hân-ı âgâh

2302 Görür bir ehl-i hâl oldu İmâm'ı
Ki olmuş mahrem-i kudsün hümâmı

2303 Hitâb erdi o dem Rabb-i Ulâ'dan
Ki yaz ashâbını ehl-i velâdan

2304 Dilerven yarlıgayam onları ben
Tutalar mak'ad-ı sıdkımda mesken

2305 Kalem aldı eline onda Nu'mân
Yazıp Dâvûd-ı Tâ'î verdi unvân

2306 Ebû Yûsuf yazar defterde âhir
Kamudan son olur ol zü'l-mefâhir

[122] Hakkındaki görüşler faslı.

2307 Dedim ki ey sirâc-ı nûr-ı Vehhâc
Ebû Yûsuf'du bu cem' içre behhâc

2308 Dahi bu cümleden ol ekrem idi
Bilirsin hem kamudan a'lem idi

2309 Onu bu cümleden te'hîre bâ'is
Nedir bildir bana ey hayr-ı vâris

2310 Dedi yerindedir cümle kelâmın
Mahalsizdir velî bunda melâmın

2311 Ki ol sımış durur benden rızâyı
Kabûl etmiş durur emr-i kazâyı

2312 Şerîk idi ona Dâvûd-ı Tâ'î
Bisât-ı ihtilâtı oldu tâvî

2313 Çekildi halkdan etdi i'tizâli
Dil-i pâkin gubârdan kıldı hâlî

2314 Sadîkından birisi etdi levmi
Nedir bâ'is ki kıldın buna azmi

2315 Niçün ihvân ile olmaz tezâkür
Niçün olmaya ilm içre tenâzur

2316 Dedi gördüm perîşân kalb-i yârân
Velî zâhir lisân hemvâr u yeksân

2317 Ki her birinde var bir hemm-i diğer
Olamadım olarla dahi hem-ser

2318 Ki gördüm ihtilât içre küdûrât
Verir dil âfitâbına husûfât

2319 Penâhım oldu ondan kehf-i uzlet
Beni levm etme yârâ verme zahmet

Ve Minhü[123]

2320 Rivâyet eylemiş bunu Cümânî
Ki babadan hikâyet eyler onu

2321 Demiş gördüm ki üç yıldız semâdan
Katı berrâk idi indi hevâdan

2322 Yere gark oldular dolundu gözden
Hemân-dem bir nidâ geldi bu yüzden

2323 Ki âlimler durur arzın nücûmu
Gerek mü'min çeke bundan hümûmu

2324 O yıl geçdi yere nehreyn ü ummân
Biri Müs'ir dahi Süfyân u Nu'mân

---

[123] Bu da o konudadır.

Rivâyet

2325 Rivâyet eylemiş bir merd-i emced
Ki Şeybânî'yi gördüm hoş mü'eyyed

2326 Dedim noldu şehâ kabr içre ahvâl
Dedi el-hamdü lillâh hoş durur hâl

2327 Bana rahmetler etdi Rabb-i A'lâ
Dedi kim yâ Muhammed çekme belvâ

2328 Azâb etmek murâdım olsa evvel
Sana ilmi verir miydim mükemmel

2329 Dedim kanı Ebû Yûsuf karînin
Ki oldur emr-i dîn içre mu'înin

2330 Dedi sorma onu âlî durur ol
Semâ vü arz kadar sâmî durur ol

2331 Dedim yâ kanı üstâd Bû-Hanîfe
Dedi heyhât u heyhât ol latîfe

2332 Mekân olmuşdur ona fevka'l-a'lâ
Onu göz mü görür etme temâşâ

Rivâyet

2333 Rivâyet eylemiş bir merd-i nûrî
Ki olmuş sâhib-i Süfyân-ı Sevrî

2334 Harem'de oturup söyler bu hâli
Ki Ka'be Rabbisi-çün dinle kâli

2335 Resûlullâh'ı gördüm bu gece ben
Dedim ey melce'-i a'lâ vü edven

2336 Ne buyurursunuz der-hakk-ı Nu'mân
De gil bu halk onun şânında yeksân

2337 Yapışdı destime keşf etdi hâli
Buyurdu dinle bunu ko su'âli

2338 Görüpven ben onun nice kitâbın
Beğenmişim su'âlin hem cevâbın

2339 Muvâfıkdır Kitâbullâh'a kavli
Dahi sünnet-i garrâma fi'li

2340 Cemîldir her sözü etme cehâlet
Hasendir işleri kılma hasâdet

Rivâyet

2341 Rivâyet eyler Eyyûb-ı mü'eddeb
Ki oldur sahtiyân ile müretteb

2342 Verip rü'yâsı hâlinden beyânı
Verâ-i perdeden eyler ayânî

2343 Ki bir dem secde etmişdim Harem'de
Safâ üzre idim sahn-ı iremde

2344 Gözüme uyku gâlib olmuş onda
Erişdim onda bir hevle bu bende

2345 Bükâ etdim o korkudan feza'la
Uyardılar beni yârân ceza'la

2346 Görürüm olmuşum ser ser arak-rîz
Su'âl etdi bana bir merd-i temyîz

2347 Ki n'oldun bu bükâ vü bu arak ne
Bu dem n'oldun sana yâ bu ferak ne

2348 Zarûrî eyledim rü'yâyı takrîr
Ki zâhirdir değil muhtâc-ı ta'bîr

2349 Dedi bir kimse geldi pür-mehâbet
Elinde rumhu vardır bî-sıyânet

2350 Gözüme tutdu onu dedi ey dâl
Çıkaram gözlerin vermeyem imhâl

2351 Ki sen şol Hazret-i Nu'mân'a hâşâ
Fulân yerde dedin hakkında fahşâ

2352 Gözüm çıkmak mahallindeyken onda
Hemân tevbeyle düşdüm ânda onda

2353 Bükâ ile dedim estağfirullâh
Dahi hiç etmeyem vallâhu billâh

2354 Çü ikrâr eylemişim bu hatâya
Hatâ irgürdü âhirde atâya

2355 Ki cân ile muhibb oldum İmâm'a
Karışdım ben de ashâb-ı kirâma

Rivâyet

2356 Rivâyetdir Muhammed'den bu ahbâr
Ki oldur İbni Abdullâh-ı Ensâr

2357 Dedi bir mes'ele etdiler îrâd
Cevâbın istediler kıldım ib'âd

2358 Eğerçi eyledim çok çok tefekkür
Velî müşkildi olmadı tezekkür

2359 Hemân-dem yâda geldi Bû-Hanîfe
Ki ol müşkil-güşâdır her nahîfe

2360 Okuyup fâtiha hoş etdim ihdâ
Dedim şâd ola bizden rûh-ı vâlâ

2361 Görürüm düşde ol Nu'mân-ı şâdân
Cenâba müşkilim arz etdim ol ân

2362 O dem verdi bana bir bir cevâbı
Ataş gitdi çü nûş etdim cevâbı

2363 Uyandım bir birin yazdım kemâ-kâl
Kamuya hâsıl oldu hall-i eşkâl

2364 Hudâ'ya hamd edip kıldım du'âlar
Okuyup rûh-ı pâkine senâlar

Rivâyet

2365 Hikâyet eylemişdir İbni Meyser
Ki oldu sâlihân içinde mefhar

2366 Mukâtil hazreti ol şeyh-i tefsîr
Huzûrunda idik şubbân u ger pîr

2367 Gelir sâlihler içre merd-i meşhûr
Salâh âsârı birle oldu pür-nûr

2368 Dedi ey a'lem-i erbâb-ı tefsîr
Bu dem rü'yâ görübven eyle ta'bîr

2369 Şehâ gördüm ki bir kes bir menâra
Çıkıp eyler nidâyı pür-hasâre

2370 Ki şehr-i Kûfe'den bir merd-i fâzıl
Vefât edip bu demde oldu râhil

2371 Ol idi ümmetin rûşen sirâcı
Onunla rûşen idi cümle dâcî

2372 Feza' etdi işiden ol sadâyı
Eğer mîr ü eğer merd-i gedâyî

2373 İşitdi çünki rü'yâyı Mukâtil
Feza'la durdu yerinden o fâzıl

2374 Elin dizine vurdu dedi innâ
İliyhi râci'ûn hüznen fe-hüznâ

2375 İmâm A'zam'dır ol sultân-ı vâlâ
Cenâb-ı Hakk'a göçmüş ol müvellâ

2376 Akîldir misline bu zâl-i devrân
Görülmez dahi misli batdı ummân

2377 Bu rü'yâ sâdık idi oldu vâki'
Haber geldi işiden oldu fâzi'

Rivâyet

2378 Ebu'l-Ahvez kılıp bunu hikâyet
Eder İbni Hübeyre'den rivâyet

2379 Ki Mervânîler'in âhirlerinden
Irâk'ın vâlî vü zâcirlerinden

2380 Edipdi Hazret-i Nu'mân'a teklîf
Ki kadı ol verip devrimde teşrîf

2381 Kazâ olmadı çün makbûl-i Nu'mân
Cefâya tutdu yüz ol merd-i nâdân

2382 İki başdan tehâlüf hem tehâlüf
Olup salındı sicne hayr-ı hâlif

2383 İnâdın komayıp İbni Hübeyre
İhânet kıldı ol dem ol habîre

2384 İmâm hazretleri habs içre mezcûr
Görür rü'yâda ol Mervânî mağrûr

2385 Muhammed Mustafâ şâh-ı risâlet
Ümîd-i arsa-i rûz-ı kıyâmet

2386 Gazabla buyurur ey merd-i meftûn
Niçün kıldın bu dem Nu'mân'ı mescûn

2387 Düşer mi ona bu habs u garâme
Ki oldur ümmetimden zü'l-kerâme

2388 Benim ilmimde oldur hayr-ı vâris
Sebîl-i şir'atimde hayr-ı hâsis

2389 Hudâ'dan korkmayıp etdin cefâlar
Bulısarsın bu cevrinden sezâlar

Fasl Fî Rü'ye'n-Nâzımi'l-Hakîr Fî Şâni'l-İmâmi'l-A'zami Radiyallâhu Anhu[124]

2390 Çü târîh olmuş idi elf ü vâhid
Cemâzi'l-âhireydi vakt-i nâkıd

2391 Görür işbu fakîr ü müflis ü aç
Kitâbı nazm eden bu abd-i muhtâc

2392 Şu vakt idi kitâba başlamışdım
Biraz zu'mumca bir iş işlemişdim

2393 Olurdu hâtır-ı fâtırda peydâ
Görem mi Hazret-i Nu'mân'ı âyâ

2394 Bu esnâda görürüm bir mefâze
Akar sular çemenler tâze tâze

124 Bu değersiz nâzımın (bu eseri şiir halinde yazan Şemseddin Sivâsî'nin) İmâm-ı A'zam hakkındaki rüyası faslı.

2395 Yanımca bile imiş cem'-i yârân
Bu zâhirde olan etbâ' u ihvân

2396 Bu sahrâda kurulmuş bir ziyâfet
Gelip gitmekde her sûdan cemâ'at

2397 Kurulmuş köşe köşe onda kazgan
Pişer her birisinde hân-ı elvân

2398 Salâ olmuş gelip konmakda ahyâr
Mevâ'idden yeyip doymakda ebrâr

2399 Velî var bunda bir kes hayli hûb-rû
Yanınca cavk-ı âlî cümle meh-rû

2400 Elinde bir asâ var sâlihâne
Velî sâ'ir libâsı cündiyâne

2401 Olupdu bu et'ime üstünde hâkim
Yönelmiş hizmete cân ile âzim

2402 Tuzun tadıp rüsûmun eder ıslâh
Bu hâl ile yeler ol nûr-ı Fettâh

2403 Su'âl etdim kimindir bu ziyâfet
Ki halk içün aceb kılmış itâ'at

2404 Dediler ki Muhammed Mustafâ'nın
Kıyâmet fahrı ol nûr-ı Hüdâ'nın

2405 Sürüpdür bu simâtı behr-i ümmet
Ki bundan doyunalar tâ kıyâmet

2406 Dedim yâ bu hakem kimdir ki dâ'im
Olupdur hizmet üzre şöyle kâ'im

2407 Verir cümle ta'âma i'tidâli
Değil bu hizmetin hemminde hâlî

2408 Meyânın şedd edip hizmetde çâlâk
Olupdur uhde-i emrinde derrâk

2409 Dediler ki budur ol Bû-Hanîfe
Adı Nu'mân durur halka halîfe

2410 Resûl-i Ekrem'indir bu ziyâfet
Buna ısmarladı bunu tamâmet

2411 Ki tertîb eyleye yerli yerince
Mebâdâ olmaya bunda yerince

2412 Kemâlin anladın mı gör İmâm'ın
Ne âlî rütbeti vardır hümâmın

Ta'bîr[125]

2413 Simât-ı şer'i pes Sultân-ı Kevneyn
Yigirmi üç yıl içre serdi fi'l-beyn

2414 Ki ümmet alalar zâd-ı ma'âdı
Ona da'vetçidir yer yer münâdî

2415 Hakemdir ol simâta Bû-Hanîfe
Bu izzet besdir anlarsan latîfe

2416 Nemekdir ona akvâli İmâm'ın
Mülezzezdir hem ef'âli hümâmın

2417 Emîn-i matbah-ı şer' oldu A'zam
Hafîz-i asl u hem fer' oldu efham

---

[125] Bu rüyanın tabiri.

2418 Sirâc idi dolundu çünki gözden
Yine hizmetdedir gözle bu yüzden

2419 Amel etdikçe akvâliyle onun
Simâtından yeyip doymakda cânın

2420 Hezâr u sad hezâr rahmet berûbâd
Ki etdi ilm ü hikmet şehrin âbâd

2421 Hudâ versin ona bizden atiyyât
Ki kaldı bize ondan çok hediyyât

Rü'yâ-yı Diğer Li'n-Nâzımi'l-Kesîr Fî Şânihi'l-Hatîr[126]

2422 Evâ'ilde görürüm yine rü'yâ
Durur ol Hazret-i Nu'mân-ı vâlâ

2423 Velî yokdur neşâtı şöyle mağmûm
Buluşdum hizmetine şöyle mersûm

2424 Su'âl etmekde iken ez-küdûret
Görürüm bir kaşında var cerâhat

2425 Ona sarmışdı bir gök destmâli
Onu gördükde çeşmim oldu mâlî

[126] Önemli bir konu için nâzımın (bu eseri şiir halinde yazan Şemseddin Sivâsî'nin) bir başka rüyası.

2426 Dedim ey rûh-ı cismim cân-ı cânım
Fedâ olsun senin yolunda cânım

2427 Beyân et bu cerâhat kimden oldu
Eğerçi bilirim bir kemden oldu

2428 Buyurdular fakîhân-ı zamâne
Bana bu resme etdiler ihâne

Ta'bîr[127]

2429 Gel insâf eyle ki işbu hikâyet
Mahallindedir etdinse dirâyet

2430 Ki bağlamışdı Nu'mân Bû-Hanîfe
Mesâ'il çok kavânîn-i latîfe

2431 Usûlüyle bulısar onu ehlân
Bunu sanma fakîhâ lu'b-ı tıflân

2432 Velî bizim gibi nâ-ehl ü zâ'im
Usûlsüz olduğunca fıkha âzim

2433 O hâlî olmaya habt u halelden
Müfârık olmaya kebb ü zelelden

[127] Bu rüyanın tabiri.

2434 Bakar fıkha deme onu çıkarır
Başın yarar gehî çeşmin çıkarır

2435 Gümân ile fakîh atdıkça her taş
Nişân ola ona ruhsâr u yâ kaş

2436 Kişiden şâkî olsa muktedâsı
Bu zâhirdir nolısar müntehâsı

Münâcât[128]

2437 İlâhen Rabbenâ Berren Rahîmen
Atûfen Muhsinen Rabben Kerîmen

2438 Hatâmız safhasın memhûm u mestûr
Tutup kılma o demde rakk-ı menşûr

2439 Keremler kıl bize afv u atâdan
Unutdurma bizi ol muktedâdan

---

[128] Allâh'a dua ve yakarış.

El-Bâbu'l-Hâdî Aşere Fî Vilâdetihî ve Vefâtihî Radiyallâlahu Anhu[129]

2440 Vefâtından denilmiş bir nice kavl
Budur el-ilmü indallâh mu'avvel

2441 Çü Mansûr halka olmuşdu halîfe
O dem şöhretde idi Bû-Hanîfe

2442 Bu dem cem' eyledi ilm erlerini
O asrın zübde vü serverlerini

2443 Olara remz ile arz etdi bey'at
İmâm redd etdi kılmadı icâbet

2444 Geçipdir bâb-ı râbi' içre tafsîl
Dilersen ondan eyle onu tahsîl

---

[129] On birinci bab (İmâm-ı A'zam'ın) doğumu ve vefatı hakkındadır, Allah ondan razı olsun.

2445 Küdûret kılmış idi onda Mansûr
Diledi intikâmın ala mağrûr

2446 Hemân çağırdı Nu'mân'ı sarâya
Şüreyk ü dahi Süfyân bir araya

2447 Oturdular çü yer yer müstetâbân
Hitâb edip umûmen dedi ol ân

2448 Sizi bu hayr işe cem' eyledim ben
Kabûl olursa hoşdur cân u hem ten

2449 Ve illâ feth olur bâbı şikâkın
Bilirsiz hâlini vâlî Irâk'ın

2450 Tutardı elde üç menşûr-ı pür-şûr
Birin Süfyân'a verdi dedi mağrûr

2451 Kazâ-yı Basra'dır bu sana huccet
Yürü var şer' ile eyle hükûmet

2452 Birin sundu Şüreyk'e dedi monlâ
Kazâ-yı Kûfe'dir var ol müvellâ

2453 İmâm'a sundu âhir dedi Nu'mân
Benim şehrimde sen ol kadı el'ân

2454 Benim yanımda sen olmak revâdır
Ki mansıb fâzıla olmak sezâdır

2455 Hilâfet emridir hayli hatar-nâk
Bu emrimde mu'în ol yeme gel bâk

2456 Çü emr-i pâdişâhî oldu vârid
Dağıldılar pes ashâb-ı mehâmid

2457 Verir der-peylerince bile huccâb
Ki her bir hizmetinde ola her bâb

2458 Kazâdan hangisi ederse i'râz
Cefâlar ede hem-çün sâhib-igrâz

2459 Sa'âdet-hânesine geldi Süfyân
Dedi ol hâcibe var olma ta'bân

2460 Gönülden etmişimdir şimdi cezmi
Ki erem ben kazâya erte azmî

2461 Kazâ'ullâh idi bundan murâdı
Velâkin tevriye kıldı o hâdî

2462 Koyup bir tâka menşûrun pes ol ân
O gece yatmadı gitdi şitâbân

2463 Yemen iklîmine kıldı azîmet
Onu hükm eylemişdi Kâdî Kudret

2464 Şüreyk menşûr ile gitdi kazâya
Mu'âdil kıldı ırzını rızâya

2465 Fe-emmâ dinle Nu'mân-ı rızâyî
Ne kaçdı ne kabûl etdi kazâyı

2466 İşitdi hulfunu pes onda Mansûr
Gazabla sicne saldı onu mağrûr

2467 Ma'ârif Yûsuf'u çün çâha düşdü
Ahibbâ zâr u şûr u âha düşdü

2468 Gelip giderler idi cavk-ı ashâb
İmâm'a pend ederlerdi der-în-bâb

2469 Ebû Yûsuf be-âhir geldi sicne
Dedi şâhım ne işdir işbu mihne

2470 Bilirsin hod kazâdır hayru'l-a'mâl
Var iken sen kime lâyık bu ahmâl

2471 Yanıpdır âteş-i hicrâna ahbâb
Senin-çün oldular cümle ciger-tâb

2472 Kerem kıl gel kabûl eyle kazâyı
Bize teng etme şâhım bu fezâyı

2473 Der ey Ya'kûb bize bu ne ta'abdır
Kazâdansa bana sicnim ehabdır

2474 Kazâ emrine bilgil tâkatım yok
Şu hâle tâkatım yok tâ'atım yok

2475 Eğer emr etseler işbu nahîfe
Fulân bahri yüzüp geç Bû-Hanîfe

2476 Ona kâdir olur muyum beyân et
Bu teklîfin me'âlin sen ayân et

2477 Dedi Ya'kûb kim olur buna kâdir
Dedi pes söyleme olma muhâvir

2478 Kazâya sağ iken olmaz rızâmız
Umarım sicn içind'ola kazâmız

2479 Müseccenken olurdu zecr ü tehdîd
Bu hâl ile ederdi şükr ü tahmîd

2480 Be-âhir onda oldu hem vefâtı
Dahi darb ile semdendir memâtı

2481 Şehâdetle gidipdir etme şübhe
Şehîdler es'adıdır düşme şübhe

2482 Rivâyetdir ki sicn içinde ol mâh
Dolundu secde içreyken pes ol gâh

2483 Mübârek na'şı çün geldi finâya
Fenâ verdi yine tâze finâya

2484 Salâ oldu derildi ehl-i Bağdâd
Dimâğdan aldı dadı âh u feryâd

2485 Şu denli geldi cem' oldu o dem nâs
Hesâbın bile ancak Hâlıku'n-nâs

2486 Salâtın kıldılar pes cem'-i âlî
Onun ardınca hem cavk-ı ahâlî

2487 İkinci kıldılar onlar salâtı
Okudular du'âyı tayyibâtı

2488 Üçüncü İbni Âmir kâdî Bağdâd
Kılıp ol da du'âlar etdi îrâd

2489 Şu denli oldu bu halkın zihâmı
Bulunmaz oldu bir yerde tehâmî

2490 Bu kesretden bulunmaz oldu fürce
Ki derc ola mübârek dürrü dürce

2491 Be-âhir defn olundu âhir-i asr
O demde geldi ol Mansûr-ı bî-hayr

2492 Olup kirdârına gâyet peşîmân
Te'essüflerle oldu ol da giryân

2493 Çü gördü defn olunmuş tayyibâtı
Olar kabr üzre kıldılar salâtı

2494 Çü erte oldu geldi cem'-i âlî
Kimi berrî kimi şehrî ahâlî

2495 Namâzın kıldılar onlar da bir çok
Onun ardınca âhir cavk-ber-cavk

2496 Muhassal her kime mâtem yetişdi
Karârı kalmayıp onda yetişdi

2497 Bu üslûb üzre her gün geldi ahyâr
Salâtıyla müşerref oldu ebrâr

2498 Yigirmiden ziyâde oldu eyyâm
Ki kıldılar salâtın hâs u ger âm

2499 Okundu rûh-ı pâkine du'âlar
Olundu şânına dürlü senâlar

Fasl: Fî Vilâdetihî ve Sinnihî Radiyallâhu Anhu[130]

2500 Çü heştâda erer târîh-i hicret
Gelir dünyâya ol Nu'mân-ı hoş-baht

2501 Vefât etdi yüz ellisinde ol hân
Tamâm yetmiş olur pes sinn-i Nu'mân

2502 Şu yerde defn olunmuşdur o hoş-kâm
Ki meşhûr Hîzuvân derler ona nâm

2503 Olurlar medfeninden cây-ı sâdât
Havâlîsinde vardır nice ravzât

2504 Çün onda defn olundu cism-i pâki
Ziyâret-gâh olupdur pâk-i hâki

---

[130] (İmâm-ı A'zam'ın) doğumu ve yaşı hakkındaki bölüm, Allah ondan razı olsun.

2505 Hulûs ile gelenler merkadine
Yüzün hâk eyleyenler meşhedine

2506 Şu hâlâtı bulurdu kim nice sâl
İbâdetde bulamazdı olup dâl

2507 Eğer erbâb-ı ilm içinde şübhe
Olup düşeydiler emrinde şübhe

2508 Varırlardı mezârına pes ol ân
Hemân-dem şübhe hall olurdu ey cân

2509 Kitâbın yukarısında bu minvâl
Yazılmışdır gerek tayy ola emsâl

2510 Husûsâ kim İmâm-ı Şâfi'î'den
Hikâyet eylemişdir ol velîden

2511 Mu'ayyendi mezârât içre kabri
Bulurdu zâyirûn ondan hubûru

2512 Gelirdi dem-be-dem erbâb-ı hâcât
Geri redd olmaz idi hiç münâcât

2513 İşitdi şöhretini çün revâfız
Aleyhim la'netullâh bi'l-ferâyiz

2514 Kılarlar şehr-i Bağdâd'a azîmet
Edeler tâ ki kabrine ihânet

2515 O dem sünnîler idi ehl-i Bağdâd
Ki burc-ı evliyâ idi ol âbâd

2516 Zü sünnîler işitdi azmin onun
Bu fikr-i fâsid ile cezmin onun

2517 Geceyle bozdular kabr-i şerîfin
Ki tâ bulmayalar cism-i latîfin

2518 Yaparlar üstüne dîvâr-ı muhkem
Ola dîvâr içinde nûr-ı mübhem

2519 Kaçan kim aldı Bağdâd'ı melâ'în
Revâfız şâhı meyşûm-ı bed-âyîn

2520 Hemân kasd etdiler kabr-i İmâm'a
Sıyânet erdi Hak'dan ol hümâma

2521 Onun-çün yıkdılar nice mezârât
Bulamadılar ondan hiç alâmât

2522 Tecessüs etdiler kerrât u merrât
Emekler zâyi' oldu kaldılar mât

2523 Çü dîvâr içredi seng-i mezârı
Bulunmadı Hudâ'dan erdi yârî

2524 Bilirdi sünniyân varırdı tenhâ
Olurdu nûra gark ervâh u tenhâ

2525 Eğer züvvârı görse cünd-i nekbet
Verirlerdi ona dürlü garâmet

2526 Kimisin katl ederlerdi kimin habs
Bu denli buldu fırsat kavm-i enhas

2527 Muhassal rafz ile dolmuşdu Bağdâd
Harâb olmuş idi olmuşken âbâd

Beyân-ı Şeref-i Âl-i Osmân ve Feth-i Bağdâd Bi-Yed-i Merhûm Sultân Süleymân Hân ve İzhâr-ı Merkad-i Hazret-i Nu'mân Ceme'ahümallâhu Fi'l-Cinân Bi'r-Rûhi Ve'r-Reyhân Âmîn yâ Müste'ân[131]

2528 Zamân oldu ki geldi Âl-i Osmân
O şehler zübdesi Sultân Süleymân

2529 Dokuz yüz kırk birinde idi târîh
Bu resme yazılırdı hem tevârîh

2530 Teveccüh etdiler Bağdâd'a yek-bâr
Sa'âdet vâyesiyle cünd-i ensâr

2531 Hudâ'dan cün erişdi avn-i fırsat
Şeyâtîn cündüne erdi hezîmet

---

[131] Osmanoğulları'nın şerefinin ve merhum Sultan Süleymân Hân-'ın eliyle Bağdat'ın fethinin ve Hz. Nu'mân'ın (İmâm-ı A'zam) mezarının ortaya çıkarılması konusunun açıklanması. Allah onları rûh ve reyhân ile cennet bahçelerinde bir araya getirsin. Âmîn yâ Müste'ân.

2532 Sa'âdetle nüzûl etdi fenâya
Buna masrûf olup rûy-ı inâye

2533 İmâm'ın kabrini kılıp ziyâret
Teşerrüf bula ondan şâh-ı nusret

2534 Revâfızdan çü mestûr idi ravza
Delâlet kıldı ashâb-ı riyâza

2535 Ki sünnîlerdi onlar cedd ü ebden
Melâ'înden görürlerdi ta'abdan

2536 İşâret kıldılar kabr-i şerîfe
El urdular o dîvâr-ı şerîfe

2537 Ki Nu'mân içün etmişlerdi perde
Emârâtını buldular o yerde

2538 Ayânen buldular cism-i şerîfin
Yine setr etdiler ol dem latîfin

Alâ mâ rüviye an Resûlillâhi sallallâhu aleyhi ve sellem: Luhûmü'l-ulemâ'i muharremetün ale'l-arzi[132]

2539 Hudâ'ya hamd edip Sultân Süleymân
Dedi ey Kâdir ü Mennân u Rahmân

2540 Ne izzetdir bana kıldın müyesser
Benimle zâhir oldu kabr-i enver

2541 Neşât ile buyurdular pes ol ân
Verile kabr-i pür-nûruna unvân

2542 Vurula üstüne bir kubbe âlî
Ne kubbe kubbe-i mînâ misâli

2543 Kevâkib-veş kanâdîl-i müzehher
Asıldı yer yerin oldu münevver

2544 Yapıldı havline hem sûr-ı âlî
Ki mahsûr ola ol mevle'l-mevâlî

---

[132] Salât ve selâm onun üzerine olsun, Resûlullah'tan rivayet edildiği üzere; Âlimlerin etleri yere (toprağa) haramdır.

2545 Çü emr oldu vücûda geldi me'mûr
Yapıldı cenbine hem câmi'un-nûr

2546 Görenler dediler ki hısn-ı mezkûr
O da bir şehr olupdur şimdi ma'mûr

2547 Olupdur dediler Bağdâd-ı sânî
Ne sânî belki Bağdâd ona sânî

2548 Ki onda yatar ol sultân-ı a'zam
E'imme içre ol şâh-ı mufahham

2549 Hudâ lutf eyleyip Sultân Süleymân
Ola cennetde Nu'mân ile her ân

2550 Çün etdi ravza-i Nu'mân'ı ma'mûr
Ola kabri bu dem nûr ile yağmur

2551 Dahi merhûm ola eslâfı onun
Kamu mansûr ola ahlâfı onun

Fasl: Fî Kerâmeti Kabrihi'ş-Şerîfeti Radiyallâhu Anhu[133]

2552 İşit kabr-i şerîfin hâletinden
O cennet ravzasının heybetinden

2553 Yukarıda denilmişdi kerâmât
Ki zâ'irler bulurdu nice hâlât

2554 Husûsâ ehl-i ilme vâridâtı
Taleb ehline hall-i müşkilâtı

2555 Dahi olmuş bu asr içinde bir hâl
Olup sıdk-ı kerâmâtına hoş dâl

2556 Bize mesmû' olupdu işbu kıssa
Alınmışdı iberler birle hisse

---

133 Allah ondan razı olsun (İmâm-ı A'zam'ın) şerefli kabrinin kerameti faslı.

2557 Velî gördüm diyen yok idi nakle
Pişirdim der bulunmamışdı nukle

2558 Şu dem ki târîh oldu elf ü vâhid
Kitâba başlamışdım işbu hâmid

2559 Nukât-ı mü'minînden bir cemâ'at
Hakîre etdiler onu hikâyet

2560 Ki Bağdâd'da idik biz ol asırda
Bulunmuşduk o gün nefs-i şehirde

2561 Bulut yok idi ol demde semâda
Geçermiş bir acûze ol arada

2562 Meğer ki râfızîlerdenmiş ol nahs
Küdûret sandığı ol şûm-ı enhas

2563 Çü gördü kubbe-i Nu'mân'ı nâ-pâk
Hemân şetm eylemiş hâşâ o bî-pâk

2564 Çü çıkmış kec sözü ol kec dehândan
Bulutlar zâhir olmuş âsumândan

2565 Hemân bir sa'ka olur onda peydâ
Ne sa'ka sa'ka-i gayyâba hemtâ

2566 İşidir ehl-i Bağdâd merd ü zenden
Ne kim sahrâda yâ ehl-i kemînden

2567 Gazab edip Hudâsı ona ânî
Vurup bir yıldırımla nâtüvânı

2568 Ten-i nâ-pâk olur onda fütâde
Başı gitmiş bulunmaz ol arada

2569 Hemîn sudgunda kalmış pâre saçı
Ne hâle irgürür gör onu suçu

2570 Yatar meydân içinde cism-i enhas
Temâşâcı gelirler onda herkes

2571 Olur sünnîler onda şâd u mesrûr
Revâfız fırkası menkûs u mebsûr

2572 Ba'îd olmaz velîden bu kerâmet
Ki ba'zısında mülk olur bu hâlet

2573 Vefâtdan sonra da olur zuhûru
Zü gaybet söz olur derler huzûru

2574 Husûsâ Hazret-i Nu'mân-ı hoş-kân
Kerâmetdir durur ol ona ummân

2575 Ba'îd olsun mu ondan bu kerâmet
Vedî'atken ona ilm ile hikmet

2576 Mükerremdir çün iklîm-i bekâda
Ne tan bed-hâhı olursa fütâde

Ve Min Kerâmeti Kabrihi'ş-Şerîfi Eyzan[134]

2577 Rivâyetdir ki ol Tahmâs-ı bî-pâs
Revâfız şâhı ol menkûs u nesnâs

2578 Türâb-ı pâk-i Nu'mân'a o bed-hâh
İhânet kasdın etmişdi o gümrâh

2579 Mübârek cismine el ura bed-reg
Süreyyâya erer mi av'av-ı seg

2580 Murâdına erişmeden o bed-hâl
Gidip Bağdâd elinden etdi tirhâl

2581 Cihândan geçdiğinde hayli ömrü
Vasiyyet eylemiş ol dînde cimri

[134] Yine (İmâm-ı A'zam'ın) kabrinin kerameti konusundadır.

2582 Ki Bağdâd'a vara ol cism-i nâ-pâk
Cihânda yakışır mı hâr u hâşak

2583 Ola kurb-ı imâmlarda o medfûn
Necât ister bununla merd-i meftûn

2584 Acem'den hâce nâmına çü tâbût
Gelip defn olur onda şöyle meskût

2585 Çü varıp gelmeğe başlar revâfız
Duyar onu pes ashâb-ı ferâ'iz

2586 Hemîn i'lâm ederler pâdişâha
Süleymân Hân Selîm Hân İbni şâha

2587 Bu dem irsâl ederler emr-i âlî
Ki çıka hufresinden cism-i bâli

2588 İhânetlerle etdiler onu tarh
Bu gûne kıldı râvîsi müşerrah

2589 Velî inkâr ederler der revâfız
Tegayyürden kaçıp eyler te'âruz

2590 İmâm içün bunu kılmışdı maksûd
Bu dem başına verdi Rabb-i ma'bûd

2591 Onun-çün buyurupdur seyyid-i mâ
Muhammed Mustafâ ol nûr-ı eclâ

Kâle Resûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem: Men hafere bi'ren li-ehîhi vaka'a fihi[135]

2592 Yukarıdan beri şâhım İmâm'ın
Demişim ger kemâlinden hümâmın

---

[135] Salât ve selâm onun üzerine olsun, Resulullah şöyle buyurmuştur: "Kardeşine kuyu kazan, içine kendi düşer".

2593 Değildir bahr-ı fazlından o katre
Zükâ-yı mûhiyâtından da zerre

2594 Velî şol denli kıldım ondan îrâd
Ki bile şânını her ferd-i efrâd

2595 Du'âlar okuna rûh-ı şerîfe
Erişe hisseler işbu nahîfe

2596 Furâta savrulucak bu rifâtım
Yere gavr eyledikde hem furâtım

2597 Du'âlarla erişe bana rahmet
Bulam dâru'l-belâda gazz u nusret

El-Hâtimetü Fî Menkıbetihi'l-İmâmeyni'l-Hümâmeyn Ebî Yûsuf Ya'kûb ve Muhammed Bin El-Haseni'ş-Şeybânî[136]

2598 Yine depret zebânı ko kelâli
Ki yoldan kor sebîl ehlin melâli

2599 Gerek aldırma zahmet noktasına
Dilersen kim dola rahmetle sîne

2600 Olur himmet erine kûh-ı nokta
Velî nokta ki olur ehl-i sahta

2601 Ebû Yûsuf kemâlinden beyân et
O mahbûbun hısâlinden ayân et

---

[136] Hâtime kısmı (eserin son kısım) değerli iki imamın, Ebû Yûsuf Ya'kûb ve Muhammed bin Hasan Eş-Şeybânî'nin menkıbeleri hakkındadır.

2602 Adı Ya'kûb durur bu künyetidir
Bununla yâd olunmak şöhretidir

2603 Kaçan vâlî olur Mûsâ-yı Hâdî
Ebû Yûsuf idi Bağdâd'a kâdî

2604 Dahi devrinde Hârûnu'r-Reşîd'in
Yine kadısı idi ol hamîdin

2605 Bular Abbâsîler'dir iki kardaş
Bulardır Mehdî oğlusuyla pâdâş

2606 Bu iki asra Bû Yûsuf'du kâdî
Kılıpdı hıtta-i Bağdâd'ı râzî

Nakl

2607 Ebû Yûsuf bunu kılmış rivâyet
Ki ceddim Sa'd durur ehl-i sa'âdet

2608 Benim Ensârî'dendir cedd-i Sa'd'ım
Benim ol mâyedendir cidd ü sa'dım

2609 Resûlullâh'a gelmiş rûz-ı Hendek
Du'âsın celb edip olmuş muvaffak

2610 Başın mesh eylemiş cedd-i lebîbin
Görürdüm meshasın dest-i tabîbin

2611 Dahiye benzemezdi hoş hasendi
Diyeydin zeyt ile ol müddehendi

2612 Be-âhir Kûfe'de etdi tavattun
Hem oldu onda defn ile tedeffün

2613 Nakildir ki eder İbni Semâ'a
Mülâzımdı beher rûz yüz rükû'a

2614 Ki keffâret ola sehv-i kazâya
Tedârik bu gerek ehl-i rizâya

2615 İşit bu sözleri kâdî zamâne
Salâtı kût edip düşme ziyâna

2616 Bulardır çün kazâda muktedânız
Onu kıl kim edipdir muktefânız

Nakl

2617 Rivâyetdir ki Hammâd-ı Hanîfe
Ki ibni sulb olupdu ol şerîfe

2618 Sa'âdet birle oturmuşdu Nu'mân
Ebû Yûsuf'la ben sağında ol ân

2619 Züfer düşmüş idi lâkin şimâle
Mesâ'il içre düşdüler cidâle

2620 İki başdan olurdu hoş tehâvür
Düşerdi gâh tekaddüm gâh te'ahhur

2621 Ebû Yûsuf Züfer kavlini ibtâl
Ederdi gâh bu dahi onu ibtâl

2622 Sükût üzreydi babam söylemezdi
Sözü dinler tahakküm eylemezdi

2623 Bu hâletde ezân okundu ol ân
Elin urdu Züfer dizine Nu'mân

2624 Dedi umma şu şehr içre riyâset
Ki onda ola Ya'kûb-ı firâset

2625 Bu nâziklikle ma'lûm oldu tafdîl
Değil lâzım bu emre dahi tafsîl

Nakl

2626 Meğer bir meclis-i cem'u'l-fevâzıl
Ebû Yûsuf'la A'meş onda hâsıl

2627 Olur bir mes'ele cem' içre dâ'ir
Cevâbında olurlar onda kâsır

2628 Ebû Yûsuf'dan onu sordu A'meş
Cevâbın verdi fi'l-hâl onda bî-gaş

2629 Dedi A'meş buna var mı delîlin
Şifâlar bula nûşundan alîlin

2630 Dedi şol bir hadîs ki onu ey yâr
Buyurmuşdur fülân meclisde tekrâr

2631 Odur bana sened bu mes'elemde
Budur hallim sana bu müşkülümde

2632 Dedi a'meş ki sâbâş bârekallâh
Ki ilm içre olupsun merd-i âgâh

2633 Ki ben ezberlemişdim ol hadîsi
Onun onunla kılmadın hadîsi

Nakl

2634 Rivâyet eyler İbrâhîm-i Cerrâh
Ki oldu bahr-ı ilm içinde mellâh

2635 Ebû Yûsuf'la hacc etdimdi bir dem
Çü hasta oldu onda ol mükerrem

2636 Iyâde etmeğe vardım huzhura
Görürüm ki maraz vermiş fütûra

2637 Katı muhtel durur za'f üzre hâli
Onu gördükde çeşmim oldu mâlî

2638 Veli dek durmayıp söyler mesâ'il
Diler ki her tarafdan ola sâ'il

2639 Dedi kim nicedir bu hâl-i cemre
Beyânın ver bana tez çekme amre

2640 Dedim şâhım değil vakt-i dirâset
Ki vardır unsur-ı pâkinde sıklet

2641 Dedi lâ-be's durur kim ilm-i ahrâ
Maraz sıklin duyurmaz eder ebrâ

2642 Dedim cemre süvâr iken revâdır
Çü mîl üzre havâle der-serâdır

2643 Dedi anla hatâ etdin sözünde
Tefekkür eyle gel kendi özünde

2644 Dedim mâşî gerek Allâhu a'lem
Ki budur varta-i nahvetden eslem

2645 Dedi yine hatâ etdin burada
Halel verdin tarîk-i ictihâda

2646 Dedim buyur nedir yâ bunda evlâ
Dedi tafsîl gerekdir behr-i eclâ

2647 Eğer gitmek dilerse onda râmî
Rükûb ile müyesser mi merâmı

2648 Murâdı ger vukûf ise o câda
Gerekdir ki ola ol kes piyâde

2649 Ki da'vât-ı huşû'a budur evlâ
Şu ki evlâ odur itmekdir evlâ

2650 Tefekkür eyle ey ehl-i dirâset
Maraz hâlinde çün budur firâset

2651 Kıyâs eyle nedir hâl-i safâda
Ki ola tab'-ı mevzûnu güşâde

Nakl

2652 Rivâyetdir Muhammed Mûsilî'den
Hikâyet eylemiş o merd Alî'den

2653 Demiş Bû-Yûsuf'a bir demde Hârûn
Ki sensin cevher-i ilm ile meşhûn

2654 Bize bir kıssa oldu bunda hâlâ
Onun hall eylemekdir sana evlâ

2655 Ki bir hûb câriye var nezd-i Îsâ
Beğendim hüsn ü hûbun onun ammâ

2656 Taleb kıldıkda onu ol fuzûlî
Ta'allüller eder eyler nükûlü

2657 Ki tâ hattâ yemîn etdi ki onu
Ne sata ne hibe ede o cânı

2658 Dahi hem etmeye ömrünce i'tâk
Bu gûne işler etdi bize ol âk

2659 Velî şimdi peşîmândır bu kâra
Meded bir çâre kıl kaldım fikâra

2660 Dedi âsân durur bu hulfe hîle
Ne ki dersem ben onu öyle eyle

2661 Sana bağışlasın nısfın bu dem ol
Satın al nısfını da bu durur yol

2662 Ne satılmış olur ol şahs-ı mezbûr
Ne hod mevhûb olur pes gitdi mahzûr

2663 Yemîninden halâs olur o hâlif
Olur şeh gerden-i maksûda hâlif

Nakl

2664 Hakâyık'da yazar onu o şârih
Zekât ahvâlini oldukda târih

2665 Ebû-Yûsuf İmâm'dan ders okurdu
Zekâsına onun Nu'mân bakardı

2666 Ebû-Yûsuf der ey sultân-ı hâlis
Eğer bulunsa kırk humlân-ı hâlis

2667 Nedir lâzım olan ol kırk kuzuda
Buyurdu bir koyundur ol güzîde

2668 Ebû-Yûsuf der ey üstâd-ı hâzık
Değil mi ol kuzu ıssına yazık

2669 Ki vere bu hamelde bir müsinne
Kerâyimden olur bu zıdd-ı sünne

2670 Buyurdular birin vere kuzudan
Yine mislinden ola ol sürüden

2671 Ebû-Yûsuf der olmasa müsinne
Revâ görür mü onu şer' u sünne

2672 Buyurdu yok durur humlânda vâcib
Ki hâlis kuzudur olmaz mevâcib

Takrîb

2673 Demişlerdir ki ol Nu'mân-ı sâmî
Bu denli tâ hatâ etmek revâ mı

2674 Ol iken ictihâd içinde sâbık
Tufeyl iken ona itbâ' u lâhık

2675 Onun şânında bu lâyık olur mu
Ya bu vech ile o fâyik olur mu

2676 Cevâbında demiş erbâb-ı tahkîk
Edip bu üç sözü bir bire tatbîk

2677 İmâm'a bu olupdu de'b-i sünnet
Telâmîze verirdi gâhî ruhsat

2678 Tetebbu' etmek içün fıtnatını
Teferrüs kılmak içün rütbetini

2679 Bu dem Ya'kûb'u çekdi imtihâna
Ki vâsıl ola ilminden ayâna

2680 Çü kavlini ona dedi mukaddem
Zekâ vü fıtnatında buldu hem-dem

2681 Buyurdu sâlisen kavl-i metîni
Budur maksûd olan fehm eyle bunu

2682 Ve illâ düşe mi Ya'kûb'a ifrât
Sirâc-ı ümmete yâ kavl-i ahlât

2683 Husûsâ ki İmâm'dan bu üç akvâl
Birisi zâyi' olmadı budur hâl

2684 Züfer yaşıydı evvel kavle muhkem
Onu mezheb edindi ol mükerrem

2685 İmâm-ı Şâfi'î hem dahi Ya'kûb
İkinci kavli tutdu ol iki hûb

2686 Üçüncü kavlini tutdu Muhammed
Karâr etmişdi çün onda mü'eyyed

2687 Bilirsen bu İmâm'dan hoş hünerdir
Tefekkür kıl ne gûne şîr-i nerdir

2688 Hakâyık nakli buldu bunda gâyet
Bu tahkîki edin yârâ dirâyet

Nakl

2689 Ebû-Yûsuf o Hak emrinde râzî
Şu dem ki ol idi Bağdâd'a kâdî

2690 Vurup seyf ile bir Tersâ'yı mü'min
Hemân-dem katl eder amd ile ol hîn

2691 Getirdiler huzûruna İmâm'ın
Bu işde adlin isterler hümâmın

Kemâ kâlallâhu Ta'âlâ: En-nefsü bi'n-nefsi[137]

2692 Çü mü'min etdi katli onda inkâr
Velî senden şuhûd ister der-în-kâr

2693 Velî gitdi şuhûda kaldı müslim
O dem kıldılar onu habse teslîm

---

[137] Allah Taâ'lâ'nın buyurduğu gibi: "Cana can ...". (Maide/45)

2694 Ki tâ şâhidle ger olursa müsbet
Kısâsen oluna salb-i siyâset

2695 Düşer mü'minler ol dem ıztırâba
Ki kâfir-çün düşe mü'min türâba

2696 Ederler kadıya küllî tekâzâ
Ki etme kâfiri mü'minle irzâ

2697 Ebû-Yûsuf buyurur hükm-i şer'î
Budur pes ben tutarven onu mer'î

2698 Bu esnâda gelir bir kimse onda
Tutar bir ruk'ayı ol da elinde

2699 Yazılmışdır içinde işbu ebyât
Erer bundan dil-i Ya'kûb'a hâlât

2700 Yâ kâtilü'l-müslimi bi'l-kâfiri
Ceret veme'l-âdilü ke'l-câ'iri

2701 Yâ men bi-Bağdâd ve aktârihâ
Min fukahâ'in-nâsi ev şâ'iri

2702 İstemi'û tilke'l-musîbeti bagteten
Câre Ya'kûb bi-katli'l-müslimi li'l-kâfiri

2703 Fe'sterce'û ve ebkû cemî'an ma'an
Vasbirû fe-innallâhe ma'a's-sâbiri

2704 Alıp bu ruk'ayı gider Reşîd'e
Bu hâli arz eder ol dem hamîde

2705 Buyurur ol dahi yâ şeyha'l-islâm
Buna bir hîle bul def' ola âlâm

2706 Ve illâ mü'minûnun ıztırâbı
Alır senden ve benden hurd u hâbı

2707 Çıkıp pes mesnede etdi cülûsu
Görür cem' olmuş onda hayli nâsı

2708 Şuhûd-ı âdili etmişler ihzâr
Sübût ile edeler tâ ki berdâr

2709 Velî mü'minlere ermiş harâret
Ki küffâr ediserlerdir şemâtet

2710 Edip maktûl velîsine hitâbı
Dedi vergil bana evvel cevâbı

2711 Ki ol maktûl olan zımmî bu yılda
Harâcın verdi mi tav'an mahalde

2712 Buna isbât gerekdir senden evvel
Sübût-ı dem ola âhir mu'avvel

2713 Ki isbâtdan olur âciz o Tersâ
Kuvad sâkıt olur şer' ile mümzâ

2714 Ne resme oldu gör hüsn-i tedârik
Asâ şakk olmadan bildi müdârik

Nakl

2715 Ebû-Yûsuf bunu kılmış rivâyet
Kılıp Hârûn hasmından hikâyet

2716 Gelir günlerde bir pîr-i sevâdî
Şikâyetle der ey kâdî-i hâdî

2717 Benim zulm ile bostânım halîfe
Alıp zabt eylemişdir bak bu hayfa

2718 Ebû-Yûsuf dedi ey pîr-i mihnet
Halîfeyle ne lâzımdır husûmet

2719 Dedi akkâr ile eyle nizâ'ı
Onunla hükme şeh etmez hıdâ'ı

2720 Dedi hasmım dururken şâh-ı mezkûr
Yaraşmaz hasm ola akkâr-ı me'mûr

2721 Eğer şer'î sürürse kâdî ey cân
Husûmet eylerim şâh ile yeksân

2722 Ebû-Yûsuf dedi pek dur bu kavle
Bi-avnillâh ururum kavli fi'le

2723 Halîfe mahzarına girdi Ya'kûb
Görür halvet vezîriyle o mergûb

2724 Dedi bast eyleyip ey şâh-ı âdil
Eder sizden şikâyet merd-i hâmil

2725 Ki der bostanımı gasb etdi sultân
Tasarruf eylemekde onu el'ân

2726 Dedi ihzâr edin gelsin o miskîn
Huzûra geldi ol dem merd-i gam-gîn

2727 Dedi mülküm durur bostân-ı mezbûr
Değipdir irs-i şer' ile bilâ-zûr

2728 Dedi kim aldı bostanın beyân et
Kiminledir husûmet hem ayân et

2729 Dedi hasmım benim şehdir bilâ-reyb
Sözü doğru demekde olmaya ayb

2730 Ebû-Yûsuf dedi ey şâh-ı hak-bîn
Ya hasmın yanına çıksın ya sen in

2731 Hemân-dem kürsü koydular hizâya
Oturdu hasmı başladı edâya

2732 Ebû-Yûsuf dedi ey şâh-ı iclâl
Cevâbın ver bu hasma söyle ahvâl

2733 Dedi mülküm durur bostân-ı mezbûr
Babam Mehdî'den erdi bana bî-zûr

2734 Dedi ol pîre şâhid var mı gasba
Gerekdir beyyine çün oldu reybe

2735 Dedi kimdir gelen şeh mahzarına
Ki oldur pâdişâh ben bir kemîne

2736 Şuhûd içün çü aczi oldu zâhir
Dedi şer'î budur ey şâh-ı fâhir

2737 Yemîndir şimdi lâzım pâdişâha
Hilâf olmaya tâ emr-i İlâh'a

2738 Dedi sem'an ve tâ'a emr-i şer'a
Boyun sundum derûnî asl u fer'a

2739 Dedi vallâh onu gasb etmedim ben
Dahi bilmem ki babam ede ol şen

2740 Bu resme oldu pes fasl-ı hasmet
İşine gitdi ol dem pîr-i mihnet

2741 Ebû-Yûsuf buyurmuş ki bu kıssa
Çekerven yâdıma geldikçe gussa

2742 Ki görmedim o hasmeyni berâber
Biri tahtda biri kürsüde bî-fer

2743 Nazar kıl nicedir gör şâh-ı kâdî
Hudâ ola olardan cümle râzî

Nakl-i Vefât ve Müddet-i Ömreş Radiyallâhu Anhu[138]

2744 Rivâyet eylemiş Ca'fer Tahâvî
Ki oldu ilm-i târîh içre hâvî

2745 Ebû-Yûsuf doğupdu yüz on üçde
Vefâtı oldu hem seksen bir içde

2746 Bu dem ömrü olur altmış sekiz pes
Budur kavl-i esah bunda sözü kes

2747 Cemâlin cennetinde yâ İlâhî
Cemâlin hânına toyla kemâhî

2748 Dahi etbâ' u eşyâ'ına onun
Meded irgür iki evde o hânın

138 (Ebû Yûsuf'un) Allah ondan razı olsun, vefatı ve ömrünün müddeti konusu.

Ve Emmâ Ba'zı Menkıbe-i Muhammed Bin El-Haseni'ş-Şeybânî Rahmetullâhi Aleyh ve Radiyallâhu Anhu[139]

2749 Hakâyık'da yazar manzûme şerhi
Kurup Şeybânî'nin medhinde sarhı

2750 Ki oldur kethudâ-yı fıkh-ı âlî
Hem oldur muktedâ beyne'l-mevâlî

2751 İmâm-ı Şâfi'î ol merd-i meydân
Onun şâkirdidir ol fahr-ı akrân

2752 Muhammed'den alıpven diye evkâr
Ederdi fazlına her yerde ikrâr

---

[139] Allâh'ın rahmeti onun üzerine olsun ve Allâh ondan razı olsun, Muhammed bin El-Hasan Eş-Şeybânî'nin bazı menkıbeleri konusundadır.

2753 Dahi hem eyler idi Hakk'a hamdi
Ki avn etdi bana Vehhâb-ı Hâdî

2754 Ulûmu ondan aldım oldur üstâd
Onun yümnünden oldu bana irşâd

2755 Deyip eylerdi her yerde mübâhât
Ki ondan erdi bana fazl-ı gâyât

Ve Minhü[140]

2756 Musaffâ'da yazar manzûme şerhi
Muhammed'den verip ahbâba revhi

2757 Ki fıkhın tohmun ekdi İbni Mes'ûd
Suvardı Alkame ol şeyh-i mevdûd

2758 Onu biçmişdi İbrâhîm-i Nah'î
Bu resme vermiş idi ol da nef'i

2759 Dürüşdü onu harman etdi Hammâd
Öğütdü Bû-Hanîfe kıldı irşâd

2760 Ebû-Yûsuf onu hoş kıldı tahmîr
Muhammed etdi onu nân-ı tenvîr

2761 Pes onun nânı olmuşdur fekâhet
Ona besdir bu dem izz ü şerâfet

---

[140] Bu da o konudadır.

Ve Minhü[141]

2762 Hasan İbni Ziyâd eyler rivâyet
Muhammed fazlına kılıp işâret

2763 Ki oldu sâhib-i esrâr-ı Nu'mân
Bu mahzende kılıpdı sırrı pinhân

2764 Olupdu ol Benî Şeybân'a mevlâ
Kemâl-i menziletde oldu evlâ

2765 Ulûm-ı hall u hurmetden o âlî
Nice tasnîfler etdi ke'l-le'âlî

2766 Ebû Yûsuf ki geçmişdi Irâk'dan
Ol idi görünen yakın ırakdan

---

[141] Bu da o konudadır.

Ve Minhü[142]

2767 Rivâyet eylemiş bunu Muhammed
Ki hâlinden haber söyler mü'eyyed

2768 Ki babamdan otuz bin sâfî dirhem
Bana değmişdi ol bî-kesb ü bî-hem

2769 Onun on beş binin nahv ile şi're
Tamâm sarf eyledim almağa behre

2770 Hadîs ü fıkha on beş âherini
Yine harc etdim aldım bihterini

2771 Eğerçi gitdi elden nakd-i mevrûs
Ne mahzenler kazandım dilde mebsûs

[142] Bu da o konudadır.

2772 Bu dem hırsım olup ilm ü amelde
Doğar himmet zükâsı tâ hamelde

2773 Teşevvüş vâki' oldukça ma'âşa
Der idim ehlime ey hayr-ı tûşe

2774 Havâyic hâlin etmen bana i'lâm
Ki ilme müştagildir fikr ü efhâm

2775 Teveccühde bana vermen fütûru
Ki verir sa'yime bilin kusûru

2776 Beni ilm ü amelden kor o fitne
Keremden vermeniz bu bâba rahne

Ve Minhü[143]

2777 Ebu'l-Kâsım ki oldu vasf-ı Saffâr
Rivâyet eylemiş ez-hâl-i ahyâr

2778 Muhammed kavlinin der gör binâsı
Te'âmül üzredir gözler bu nâsı

2779 Onun üzre kurupdur ol binâyı
Bunu fehm et unutma ol fenâyı

2780 Yeri düşdükde ger hâtır-nişân ol
Bu asla âlim olup âlî-şân ol

2781 Ebû-Yûsuf binâsı nakl-i âsâr
Da olmuşdur bunu fehm eyle ey yâr

2782 Ma'ânî üzredir Nu'mân binâsı
Aceb imkân edipdir gör esâsı

---

143 Bu da o konudadır.

Ve Minhü[144]

2783 İmâm-ı Şâfi'î'dendir rivâyet
Ki buyurmuş bunu ol hayr-ı ümmet

2784 Bunu hiç görmedim bir merd-i meydân
Diye kavli ine sıdkına Kur'ân

2785 Ve illâ ol Muhammed Bin Hasan'dır
Kamu kavli bu vech ile hasendir

2786 Kaçan buyursadı bir kavli ol hân
Çekerdi sıdkına âyât-ı Kur'ân

2787 Dahi demiş onun hakkında ol hâs
İmâm-ı Şâfi'î ol sâhib-ihlâs

---

144 Bu da o konudadır.

2788 Kimesne görmedim der-bast-ı âlem
Kitâb u sünnete ol ola a'lem

2789 Dahi ilm-i helâl ü hem harâma
Dahi nâsihle mensûhda merâma

2790 Ve illâ gördüğüm İbni Hasan'dır
Bular lü'lüdür ol bahr-ı Aden'dir

2791 Bana ger olmasa üstâd Muhammed
Bana feth olmaz idi ilm-i Ahmed

2792 Ayâldir halk kamu ehl-i Irâk'a
Irak ehli de yakından ıraka

2793 Kamusu Kûfe ehline ayâldir
Velî Nu'mân bularda fahr ü fâldir

2794 Dahi hiç etmedim bir ferdi teftîş
Amîk-i müşkilâtdan düşe bir iş

2795 Ede rûyu onun ta'bîr-i eşkâl
Dilin depretmeden feth ola ef'âl

2796 Velî İbni Hasan ol şâh-ı emced
Bu hâli onda buldum etmegil led

Ve Minhü[145]

2797 İşit nakl eder İbrâhîm-i Harrâz
Ma'ârif dürrünün sarrâfı ol bâz

2798 İmâm-ı Hanbel'e sordum bu hâli
Mesâ'il neşr eder küllen le'âli

2799 Dedim kimden alıpsın bu ulûmu
Ya kimden öğrenipsin bu fühûmu

2800 Dedi aldım Muhammed Bin Hasan'dan
Ulûmun mahzeni vech-i hasenden

2801 Hasan durdu bile ta'zîme ber-pâ
Muhammed durmadı yerinden aslâ

---

[145] Bu da o konudadır.

2802 Hasan'da var idi bir cüz'î şahne
Muhammed hizmetine etdi ta'na

2803 Ki vâcibdi selâtîne ri'âyet
Hilâfı neye oldu zî-hacâlet

2804 Sükût edip Muhammed durdu âhir
Halîfe mahzarına girdi fâhir

2805 Beşâşetle birazdan oldu tâli'
Meserretden haber der rûy-ı tâli'

2806 Su'âl olundu keyfiyyetden ol ân
Dedi girdikde Hârûn dedi ey cân

2807 Şu dem ki durdu ihvân onda ber-pâ
Niçün sen durmadın keşf eyle eclâ

2808 Dedi budur sebeb ey bahr-ı irfân
Bizi lâyık görüp şeh verdi unvân

2809 Dahi buyurdu bize şeyhu'l-islâm
Bununla yâd ederler hâs u ger âm

2810 Çü verdi her tarafdan imtiyâzı
Bize lâyık değil mi şükr-sâzî

2811 Eğer dursam olarla ben berâber
Müsâvî oladım onlarla yekser

2812 Bile var idi temyîz-i halîfe
Bu rûşendir vazî'a vü şerîfe

2813 Husûsâ İbni Amm sultân-ı a'zam
Muhammed Mustafâ şâh-ı müfahham

2814 Buyurmuşdur bu bâbda bu kelâmı
Revâdır nakl edem ola tamâmî

Kâle Resûlullâhi Sallallâhu Aleyhi ve Sellem: Men ehabbe en yemtesile'r-ricâle kıyâmen fe'lyetebevve'e mak'adahû mine'n-nâri. Sadaka Resûlullâh[146]

2815 Budur ma'nâsı bu kavl-i şerîfin
Diyem pür-nûr ola sem'-i şerîfin

2816 Buyurmuş ol özü evlâdan evlâ
Ne der ol gör sözü ahlâdan ahlâ

---

146 Salât ve Selâm üzerine olsun Resûlullah şöyle buyurmuştur: "İnsanların kendisi için ayağa kalkmalarından hoşlanan ateşten (cehennemde) yerini hazırlasın".

2817 Severse bir kişi uya avâma
Dura onlarla ta'zîmen kıyâma

2818 Yerin hâzırlasın nârdan ku'ûda
Mahalsiz düşme ey âlim sücûda

2819 Murâd bundan şu âlimlerdi ey hân
Avâma öykene der-hakk-ı mîzân

2820 Kıyâm edende lâzımdır bu niyyet
Ki kıla vâliye i'zâz u hürmet

2821 Mehâbet arz ede dahi ıdâya
Ta'arruz yok bu hâl üzre edâya

2822 Şu âlim ki velî olmaya kâ'im
Değildir ol dahi sun'unda hâ'im

2823 Ki dîninde odur sünnetle âmil
Olursa niyyetinde merd-i kâmil

2824 Bu tahkîki işitdi çünki Hârûn
Tamâm nerm oldu onda tab'-ı mevzûn

2825 Dedi gerçek durur kavl-i Peyember
Vakâr üzre gerekdir merd-i bihter

Ve Minhü[147]

2826 Rivâyet eylemiş İbni Semâ'a
Ki oldu hayr-ı sünnet ve'l-cemâ'a

2827 Şu dem ki müftî kılmış idi Hârûn
Muhammed hazretin ol merd-i meymûn

2828 Dahi Yahyâ ki esbât-ı Alî'den
Mu'ayyen merd idi nesl-i Alî'den

2829 Amân vermiş idi ona halîfe
Ta'attuf eyleyip nesl-i şerîfe

2830 Ki ona olmaya ondan ta'arruz
Şikâk ile meğer ola temerruz

---

[147] Bu da o konudadır.

2831 Kazâ ile vurup bir merdi Yahyâ
Asâ ile olur ol merd be'sâ

2832 İşidip pes Reşîd oldu gazabnâk
Bu cürm ile diler ki ede ihlâk

2833 Kıgırdı şeyhu'l-islâmı sarâya
Dahi İbni Ziyâd'ı ol araya

2834 Çü fâzıllar o câya oldular cem'
Diler Yahyâ'yı ede aradan kam'

2835 Bahâne-cû idi nakz-ı emâna
Eline girdi bu denli bahâne

2836 Emânın nâmesin sundu İmâm'a
Ki tâ fetvâ vere ere merâma

2837 Okudu cehr ile sakk-ı emânı
Murâdın fehm eder ondan hemânî

2838 Ki katl etmek diler Yahyâ'yı bâ-zûr
Bunu fehm eylemez ki ola mevzûr

2839 Tulû' edip hemân-dem gayret-i Hak
Der ey şâh-ı kerem me'mûr-ı mutlak

2840 Sahîhdir bu şurût u bu emânın
Bunun metninde olmasın gümânın

2841 Helâl olmaz demi onun bununla
Bu vak'a olmasın şâhım onunla

2842 Ma'a-hâzâ asâ ile katilde
Kaved yokdur budur fetvâ nakilde

2843 Çü ondan olmadı maksûda vâsıl
Alıp İbni Ziyâd'a oldu nâvil

2844 Okudu ol da hufyeyle buyurdu
Emândır bu ona etmen neberdi

2845 Alıp ondan da verdi Buhterî'ye
Ki Bağdâd kadısıydı ol cerîye

2846 Okuyup dedi ol bozmuş emânı
Helâldir âline katl ile cânı

2847 Deyip etdi emânın sakkını çâk
Aceb beyhûde cür'et etdi bî-pâk

2848 Dedi öldür onu boynuma kanı
Bu dem şâhım ona verme emânı

2849 Murâdınca çü fetvâ verdi kâdî
Tutup mer'î onu hoş oldu râzî

2850 İhânetle olara oldu nâzır
Hemân-dem durdular ol iki fâhir

2851 Çü hak söz bulmadı onda nukûdu
Okudular kıyâm ile ne'ûzu

2852 Demiş râvî bile uydum imâma
Giderken ağladı dedim hümâma

2853 Nedendir ağladın ey nûr-ı dîde
Dedi taksîr edip düşdüm füsürde

2854 Dedim hiç etmedin sözde kusûru
Yerince söyledin çekme fütûru

2855 Dedi artık gerekdir bunda ikdâm
Ki şaşmaya sırât üstünde akdâm

2856 Muvâfık bulmadı çünki İmâm'ı
O dem azl etdi fetvâdan hümâmı

2857 Çü hükm etmişdi kadı onda katle
Azîmet eyledi bakmadı nakle

2858 O dem hâzır bulundu Tâlibî nâm
Nedîm-i pâdişâh Hak emrine râm

2859 Nasîhat eyledi Hârûn'a âhir
Dedi sîret midir ey şâh-ı fâhir

2860 Irâk'ın müftüsü fazl ıssı emced
İmâm İbni Hasan a'nî Muhammed

2861 Dahi İbni Ziyâd fazl ıssı kâmil
Ki oldur ilm ile dehr içre âmil

2862 Bular fetvâyı vermişken emâna
Oları redd edip düşdün gümâna

2863 Şunun kavlini ahz etdin ki ol kes
Nesebsizlikle meşhûr merd-i enhas

2864 Bu levne etdi nushu etdi te'sîr
Bu dem hasbiyle kıldı ona tedbîr

2865 Çü azl etmişdi fetvâdan İmâm'ı
Peşîmân oldu tarhından hümâmı

2866 Bu dem kâdi'l-kuzât etdi be-sad nâz
Mükâfât oldu pes tevkîr ü i'zâz

2867 Çü Rey'ye göçmeli olmuşdu Hârûn
İmâm'ı bile aldı oldu me'mûn

2868 Çü yüz seksen dokuza erdi târîh
Bunu yazdı ki hep ehli't-tevârîh

2869 İmâmu'l-vakt Muhammed rıhlet etdi
Civâr-ı Hakk'a erdi rahmet etdi

2870 Şu dem ki rıhlet etdi bu fenâdan
Yaşı elli sekizdi bu fenâdan

2871 Hem ol gün rıhlet etmişdi Kesâ'î
Onun da belde-i Rey oldu câyı

2872 Te'essüfle Reşîd ederdi fehvî
Türâb-ı Rey'ye koydum fıkh u nahvi

*

2873 Hudâ-yı Zü'l-celâl'e hamd-i bî-had
Resûl-i pür-kemâle na't-ı bî-ad

2874 Çü hayr ile kitâbım buldu encâm
Recâdır ki ere hayra ser-encâm

2875 Çü târîh olmuş idi elf ü vâhid
Fakîr olmuşdu bu nazma mücâhid

2876 Mahall-i bed' idi ûle'l-cemâzeyn
Erişdi âhire şa'bâna bu beyn

2877 Tamâm dört ay olupdur bed' ü ferâğım
Umarım ki ola rûşen çerâğım

2878 Hediyye eyledim ihvân-ı dîne
Teberrük kodum ashâb-ı yemîne

2879 Du'â ile okundukça olam yâd
Ola kabr-i harâbım ondan âbâd

2880 Avâ'ik dahi cismânî avârız
Tefâsîrde tekayyüdle ta'arruz

2881 Bu cümleyle Hudâ avn etdi el-hak
İşim bitdi olup menvî muhakkak

2882 Tesânîfim bununla oldu ışrîn
Hakîrâne dilersen eyle seyrin

2883 Ki her birinde var bir dürlü fehvâ
Kimi fetvâ yönünde kimi takvâ

2884 En evvel dediğim Hallü'l-Ma'âkıd
Ki nahv içre odur şerhu'l-kavâ'id

2885 Ganîdir mugnîdir derler görenler
Bu fenn içinde tahkîke erenler

2886 İkinci Zübdetü'l-Esrâr-ı vâfî
Menâr u Muhtasar çün şerh-i Şâfî

2887 Düşüpdür kâ'ide ilm-i usûle
Vesîledir kemâline vusûle

2888 Süleymâniyye'dir üçüncü manzûm
En evvel nazmım oldur ola ma'lûm

2889 Ona dördüncü İrşâdu'l-Avâm'dır
Çü muhtâcdır olar çün ke'l-hevâmdır

2890 Be-devr-i Hazret-i Sultân Süleymân
Aleyhi'r-rûhu ver-rıdvânu her ân

2891 Bu dört tasnîfim onda oldu îcâd
Hezâr u sad hezâr rahmet berûbâd

2892 Onun beşincisi İbret-nümâ'dır
Sülûk ehline hoş nazm-ı atâdır

2893 Selîm Hân devri içre oldu ilmâm
Murâd Hân devletinde buldu itmâm

2894 Buna sâdis düşüpdür Gülşen-âbâd
Olupdur sûfiyân içün şen-âbâd

2895 Yedinci ilm-i tevhîdden Safâyih
Olupdur tercüme behr-i Levâyih

2896 Buna sâmin durur Mevlûd kitâbı
İşâretle dedim ol müstetâbı

2897 Buna tâsi' durur Heşt-i Bihişt'im
Ona da hizmet etdi tab'-ı süstüm

2898 Bu cem'a âşir olmuşdur Menâzil
Odur ârifler içün hoş merâhil

2899 Birisi de onun Mir'âtu'l-Ahlâk
Olupdur sâlike eltâf-ı Hallâk

2900 Biri dahi Menâkıb Çâr-yâr'a
Aceb meddâh olupdur ol hıyâra

2901 Biri dahi Menâsik hacca mensûb
Odur huccâca umde dahi mergûb

2902 Biri de Umde'dir elfâz-ı Fürs'e
Olupdur muhtasarca ahz-ı habse

2903 Biri de Dâ'ire ilm-i usûle
Kifâyet eder ebvâb u fusûle

2904 Biri dahi onun Emr-i İlâhî
Yanınca Huccet'i dahi güvâhı

2905 İlâhiyyât gazelhâdır biri de
Biri de tercümedir Şerh-i Bürde

2906 Biri şerh-i gazelhâ-yı Murâd Hân
Ki oldur zübde-i hâkân-ı Osmân

2907 Yigirminci düşüpdür bu Menâkıb
Olupdur Bû-Hanîf içün mevâhib

2908 Onun yümnünde oldu bunca tasnîf
Hudâ'sından erişe dürlü taltîf

2909 Onun devrinde buldum çok terakkî
Atâyâsından etdim hem telakkî

2910 İvazlar vere ol Vehhâb u Mennân
Ki gözler görmemiş ola ile'l-ân

2911 Be-sad rahmet ki kıldım bunca te'lîf
Hediyye kıldım ihvâna be-taltîf

2912 Umarım edeler şefkat mürüvvet
Du'âdan gönderip hân-ı atiyyet

2913 Bağışlayıp bize Ümmü'l-Kitâb'ı
Hediyye edeler ol müstetâbı

Allâhümme yâ Rabbi'c'al kitâbî hâzâ hayra zâdî fî ma'âdî ve'c'alhü müntefi'an bihi'l-ihvâne ve evlâdî ve sallallâhu alâ râbıtıhi'l-feyzi Muhammedin ve âlihî ve sahbihî ecma'în ve'l-hamdü lillâhi Rabbi'l-âlemîn, âmîn.[148]

---

[148] Allâh'ım, bu kitabımı âhiretim için hayırlı bir azık kıl, kardeşler ve çocuklarıma onu faydalı kıl, ondan istifade etsinler. Allah'ın salat ve selamı Muhammed'in feyzine bağlı olanların, onun ailesinin ve ashabının üzerine olsun. Hamd, âlemlerin rabbi olan Allâh içindir. Âmin.